Anna Kareninová II

Lev Nikolajevič Tolstoj

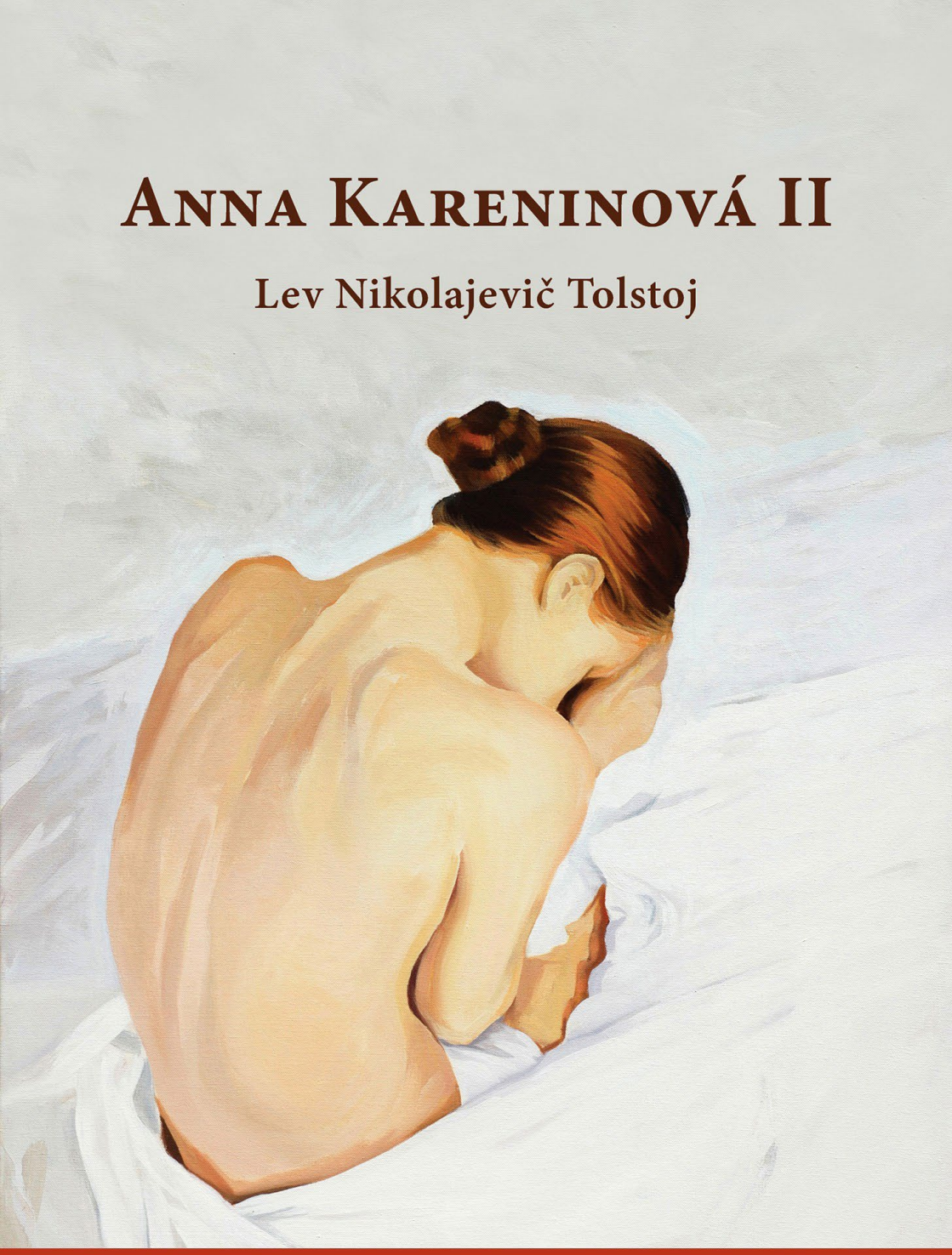

Městská knihovna v Praze

e-kniha • Praha • 2019

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, 3 pojízdné knihovny, 4 000 akcí ročně, 2 000 000 dokumentů, 60 Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA G

Anna Kareninová II

Lev Nikolajevič Tolstoj

Přeložila Taťjana Hašková

Znění tohoto textu vychází z díla Anna Kareninová tak, jak bylo vydáno Lidovým nakladatelstvím v Praze v roce 1989. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Lev Nikolajevič Tolstoj: Anna Kareninová II), publikovaného Městskou knihovnou v Praze, je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno Autorským zákonem č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko.

Verze 1.0 z 18. 2. 2019.

OBSAH

ČÁST PÁTÁ. 9
I 10
II 17
III 23
IV. 26
V 32
VI. 35
VII 37
VIII 43
IX. 47
X 51
XI. 54
XII 60
XIII 62
XIV 65
XV 70
XVI 74
XVII 77
XVIII. 82
XIX 86
XX Smrt. 90
XXI 98
XXII. 102
XXIII. 107
XXIV 110
XXV. 115
XXVI 118
XXVII 122
XXVIII 127
XXIX 131

XXX 136
XXXI 139
XXXII 143
XXXIII 146
ČÁST ŠESTÁ 154
I 155
II 158
III 164
IV 168
V 171
VI 174
VII 179
VIII 185
IX 189
X 193
XI 198
XII 205
XIII 209
XIV 211
XV 216
XVI 221
XVII 226
XVIII 231
XIX 235
XX 240
XXI 246
XXII 251
XXIII 259
XXIV 264
XXV 268
XXVI 271
XXVII 275

XXVIII 278
XXIX 282
XXX 287
XXXI 292
XXXII 296
ČÁST SEDMÁ 300
I 301
II 305
III 310
IV 315
V 319
VI 322
VII 325
VIII 329
IX 332
X 335
XI 341
XII 344
XIII 347
XIV 351
XV 357
XVI 360
XVII 363
XVIII 368
XIX 372
XX 375
XXI 380
XXII 386
XXIII 389
XXIV 393
XXV 398
XXVI 404

XXVII 408
XXVIII 411
XXIX 415
XXX 418
XXXI 422
ČÁST OSMÁ 427
I 428
II 432
III 436
IV 439
V 442
VI 445
VII 448
VIII 451
IX 453
X 455
XI 458
XII 462
XIII 466
XIV 469
XV 474
XVI 478
XVII 482
XVIII 485
XIX 488

ČÁST PÁTÁ

I

Kněžna Ščerbacká soudila, že nemohou slavit svatbu před půstem, do kterého zbývalo pět neděl, jelikož polovina výbavy by do té doby nebyla hotová. Dávala ovšem za pravdu Levinovi, že po půstu by už bylo příliš pozdě, neboť stará teta knížete Ščerbackého byla velmi nemocná a mohla každou chvíli zemřít, takže pro smutek by svatbu museli zase odložit. Proto se kněžna rozhodla, že výbavu rozdělí na dvě části, na výbavu velkou a malou, a svolila, aby se svatba konala o masopustu. Rozhodla se, že malou část výbavy pořídí už teď a velkou jim pošle později. Přitom se velice zlobila na Levina, že jí nedovede kloudně odpovědět, zda s tím souhlasí, či nikoli. Takové řešení bylo tím vhodnější, že mladí měli hned po svatbě odjet na venkov, kde věci z velké výbavy nepotřebovali.

Levin byl dosud v tom bláznivém stavu, kdy se domníval, že on a jeho štěstí jsou hlavním cílem všeho tvorstva, že teď nemusí na nic myslit a o nic se starat, že všecko za něho dělají a obstarají jiní. Neměl ani žádné plány a cíle do budoucna; přenechával řešení jiným lidem, přesvědčen, že všecko dopadne znamenitě. Jeho bratr Sergej Ivanovič, Stěpan Arkaďjič a kněžna ho poučovali, co má dělat. Levin plně souhlasil se vším, co mu navrhovali. Bratr si pro něho vypůjčil peníze, kněžna mu poradila, aby po svatbě odjeli z Moskvy. Stěpan Arkaďjič mu radil cestu do ciziny. Levin byl se vším srozuměn. Dělejte si, co chcete, když vás to baví. Jsem šťasten, a kdybyste dělali nevímco, na mém štěstí to nic nezmění, myslil si. Když Kitty svěřil, že Stěpan Arkaďjič jim radí cestu do ciziny, byl velice překvapen, že Kitty nesouhlasí, nýbrž klade na jejich budoucí život své určité požadavky. Věděla, že Levin má na vsi práci, kterou má rád. Ona sama, jak viděl, té práci nerozuměla a ani se

nesnažila rozumět. To však jí nebránilo, aby ji pokládala za velmi důležitou. A proto věděla, že jim bude domovem venkov, a nechtěla jet do ciziny, kde nebude žít, ale tam, kde budou doma. Ten úmysl, s určitostí vyjádřený, Levina překvapil. Ale protože mu bylo všecko jedno, neprodleně požádal Stěpana Arkaďjiče (jako by to byla jeho povinnost), aby jel na venkov a zařídil tam všecko podle vlastního uvážení a podle svého vkusu, kterým tak oplývá.

„Ale poslouchej," řekl jednou Levinovi Stěpan Arkaďjič po návratu ze vsi, kde všecko připravil k příjezdu novomanželů, „máš osvědčení, žes byl u svaté zpovědi?"

„Ne. A co má být?"

„Bez něho tě neoddají."

„Jejej!" zvolal Levin. „Vždyť já jsem tuším nebyl u zpovědi a u přijímání devět roků. Ani jsem na to nevzpomněl."

„Tys mi dobrý," zasmál se Stěpan Arkaďjič, „a mně budeš říkat, že jsem nihilista! Ale takhle to nemůžeš nechat. Musíš ke zpovědi a k přijímání."

„Ale kdy? Zbývají už jenom čtyři dni."

Stěpan Arkaďjič zařídil i tuto věc. A Levin se připravoval ke zpovědi. Pro Levina, jakožto člověka nevěřícího, který přitom měl v úctě náboženské vyznání jiných lidí, bylo vždy obtížné účastnit se jakýchkoli náboženských obřadů. Nyní, v tom přecitlivělém, zjihlém duševním rozpoložení znamenala pro něho nutná přetvářka nejen obtíž, ale zdála se mu naprosto nemožná. Nyní, kdy se slunil v slávě, kdy dosáhl rozkvětu, měl na jednou buď lhát, anebo se rouhat. Cítil, že nedokáže ani to, ani ono. Co jen se navyptával Stěpana Arkaďjiče, zda by nemohl dostat osvědčení i bez zpovědi! Stěpan Arkaďjič prohlašoval, že to nejde.

„Ale co ti to udělá, ty dva dni? A je to roztomilý, rozumný dědoušek. Vytrhne ti ten bolavý zub, že ani nebudeš o ničem vědět."

Na první hrubé mši se Levin pokusil v sobě oživit mladické vzpomínky na silné náboženské cítění, kterým se vyznačoval mezi svým

šestnáctým a sedmnáctým rokem. Ale ihned se přesvědčil, že je to zhola nemožné. Pokusil se vidět v tom všem bezvýznamný malicherný zvyk, asi jako je zvykem konat zdvořilostní návštěvy. Cítil však, že nedokáže ani to. Jako většina jeho současníků měl Levin k náboženství značně neujasněný vztah. Věřit nemohl, ale zároveň neměl pevnou jistotu, že by to všecko nebylo správné. A poněvadž nedovedl věřit, že koná cosi významného, ani se na to neuměl dívat lhostejně jako na pouhou formalitu, byl celou dobu před zpovědí nesvůj a styděl se, že dělá něco, čemu nerozumí, tedy – jak mu pravil vnitřní hlas – něco lživého a nekalého.

Při mši naslouchal modlitbám, jimž se snažil přičítat význam, který by nebyl v rozporu s jeho názory, jindy zas cítil, že je nemůže chápat a musí je odsuzovat, a proto je pokud možná nevnímal, ale obíral se svými myšlenkami, postřehy i nadmíru živými vzpomínkami, které mu táhly hlavou, když tak stál nečinně v kostele.

Odbyl si hrubou, nešpory i hodinky a druhý den vstal dříve než jindy, nesnídal a v osm hodin přišel do kostela na ranní a ke zpovědi.

V kostele nebyl nikdo než žebravý voják, dvě babičky a žalmisté.

Mladý jáhen v tenké klerice, pod kterou se mu ostře rýsovaly půlky dlouhých zad, Levina uvítal, ihned přistoupil ke stolku u zdi a jal se odříkávat kající modlitby. Jak je tak odříkával, zvlášť při častém rychlém opakování stále stejných slov „Pane, smiluj se“, jež zněla jako „pansmilus“, cítil Levin, že jeho mysl je nyní uzamčena a zapečetěna a že ji teď nesmí znepokojovat a rozrušovat, nebo z toho bude motanice. Proto byl rád, že může za jáhnovými zády myslit na své věci, a už neposlouchal a nevnímal. Ona má úžasně charakteristickou ruku, řekl si při vzpomínce, jak včera spolu seděli u rohového stolu. Neměli o čem mluvit, jako v tom čase téměř vždy. Kitty dala ruku na stůl, svírala a rozevírala dlaň, až se tomu dala do smíchu. Vzpomněl si, jak jí políbil ruku a jak si potom prohlížel sbíhavé čáry na růžové dlani. Zase „pansmilus“! Levin si udělal křížek,

uklonil se a pozoroval svižné pohyby jáhnových zad při poklonách. Pak ho vzala za ruku a prohlížela si na ní čáry. Máš hezkou ruku, řekla. Podíval se na svou ruku a na krátkou ruku jáhnovu. Snad už bude brzo konec. Ale ne, asi to začne znova od začátku, řekl si, když chvíli poslouchal modlitby. I ne, přece už bude konec. Už se jáhen hluboce klaní. To je vždycky, když má být konec.

Jáhen nenápadně dostal do ruky v sametové manžetě třírublovou bankovku, prohlásil, že Levina zapíše, a rázně vykročil, až mu pod novými botami duněly dlaždice prázdného kostela, načež zmizel za oltářem. Za chvíli odtamtud vyhlédl a pokynul Levinovi. Myšlenka dosud uzamčená se hlásila o slovo, ale Levin ji rychle zapudil. Nějak bylo, nějak bude, řekl si a zamířil ke kněžišti. Vystoupil po stupních a vpravo uviděl kněze. Stařičký kněz s řídkým prošedivělým vousem a s dobráckýma unavenýma očima stál u kostelního stolku a listoval v obřadní příručce. Mírně se Levinovi uklonil a hned začal vycvičeným hlasem předčítat modlitby. Jakmile je dočetl, hluboce se uklonil a obrátil se čelem k Levinovi.

„Neviditelný Pán Ježíš je přítomen, aby přijal vaši zpověď," řekl a ukázal na krucifix. „Věříte ve vše, čemu nás učí svatá apoštolská církev?" pokračoval kněz, odvraceje zrak od Levina a spínaje ruce pod štolou.

„Pochyboval jsem, pochybuji o všem," pravil Levin hlasem, který byl jemu samému nepříjemný, a odmlčel se.

Kněz chvíli vyčkal, zda Levin neřekne ještě něco, a pak zavřel oči a rychle spustil s vladimirským přízvukem:

„Pochybovati jest v přirozenosti lidské, ale musíme se modlit, aby nás milostivý Bůh posílil. Jaké máte zvláštní hříchy?" dodal bez nejmenšího přechodu, jako by nechtěl ztrácet čas.

„Mým hlavním hříchem jsou pochybnosti. Pochybuji o všem a většinou žiji v pochybnostech."

„Pochybovati jest v přirozenosti lidské," opakoval kněz. „O čem zejména pochybujete?"

„Pochybuji o všem. Někdy pochybuji i o jsoucnosti boží," bezděčně řekl Levin a zhrozil se, jak nevhodně mluví. Ale jeho výrok asi na kněze nijak nezapůsobil.

„Jaké mohou být pochybnosti o boží jsoucnosti?" rychle řekl s nenápadným úsměvem.

Levin mlčel.

„Jaké můžete mít pochybnosti o Stvořiteli, když popatříte na jeho dílo?" pokračoval kněz rychlými nacvičenými větami. „Kdo ozdobil sluncem, měsícem a hvězdami klenbu nebeskou? Kdo oděl zemi v její krásu? Jakž by to bylo možno bez Stvořitele?" podíval se tázavě na Levina.

Levin cítil, že by nebylo vhodné pouštět se s knězem do filozofické debaty, odpověděl tedy jenom bezprostředně na otázku.

„Nevím."

„Nevíte? Jak tedy můžete pochybovat, že Bůh vše stvořil?" s veselým úsměvem pravil kněz.

„Nic nechápu," řekl Levin. Začervenal se, cítil, že mluví hloupě a že jinak než hloupě nemůže v takové situaci mluvit.

„Modlete se k Pánubohu a proste ho. I svatí otcové pochybovali a prosili Boha, aby je utvrdil ve víře. Ďábel má velikou moc, ale nesmíme se mu poddávat. Modlete se k Pánubohu, proste ho. Modlete se k Pánubohu," opakoval překotně.

Kněz se na chvíli odmlčel, jako by o něčem přemýšlel.

„Slyšel jsem, že hodláte vstoupit ve stav manželský s dcerou mého farníka knížete Ščerbackého?" doložil s úsměvem. „Hodné děvče!"

„Ano," odvětil Levin. Styděl se za kněze. Co se měl co ptát na takovou věc u zpovědi?

A jako by odpovídal na jeho myšlenku, duchovní řekl:

„Hodláte vstoupit ve stav manželský a Bůh vás možná obdaří potomstvem, není-liž pravda? Ale jakou výchovu můžete poskytnout svým maličkým, jestliže v sobě nepřemůžete pokušení ďábla, který

vás svádí k nevěrectví?“ řekl s jemnou výčitkou. „Jestliže budete milovat své dítko, pak si pro ně jako dobrý otec nebudete přát pouze bohatství, přepych a pocty. Budete si přát jeho spásu, jeho duchovní osvícení skrze světlo pravdy. Není-liž pravda? Co odpovíte, až se vás nevinné robě otáže: ‚Tatíčku! Kdo stvořil vše, co mě těší na tomto světě – zemi, vodstvo, slunce, květy, traviny?‘ Což byste mu řekl nevím? Nemůžete nevědět, když Pán vám to ve své veliké milosti zjevil. Anebo se vás vaše dítko otáže: ‚Co mě očekává v posmrtném životě?‘ Co mu řeknete, jestliže nic nevíte? Jakpak mu budete odpovídat? Vydáte je svodům světským a ďábelským? To by bylo zlé!“ řekl kněz a odmlčel se, a s hlavou skloněnou na stranu hleděl na Levina dobromyslnýma mírnýma očima.

Levin už neodpovídal – nikoli proto, že se nechtěl s duchovním přít, ale proto, že mu takové otázky nikdo nekladl; a než jeho maličcí přijdou s takovými otázkami, bude mít dost času na rozmyšlenou.

„Vstupujete do životního období,“ pokračoval kněz, „kdy si musíte zvolit určitou cestu a setrvat na ní. Modlete se k Bohu, aby vám ve své dobrotivosti pomohl a smiloval se nad vámi,“ uzavřel. „Pán náš a Bůh náš Ježíš Kristus v hojnosti a štědrosti lidumilnosti své, odejmiž od tebe hříchy tvé…“ Po rozhřešení dal kněz Levinovi požehnání a propustil ho.

Levin se toho dne vrátil domů s radostným pocitem, že už má trapnou situaci za sebou, aniž musel zalhat. Kromě toho mu zůstala nejasná vzpomínka, že ten dobrý a milý staroušek zdaleka neříkal tak hloupé věci, jak se mu zdálo zpočátku, a že je v tom leccos, co by si měl ujasnit.

Teď ovšem ne, myslil si Levin, ale někdy později. Nyní cítil ještě víc než předtím, že v jeho mysli se děje cosi nejasného a nekalého a že má stejný poměr k náboženství, jaký tak jasně viděl a nesnášel u jiných lidí a jaký vytýkal příteli Svijažskému.

Ten večer strávil Levin s nevěstou u Dolly a byl zvlášť veselý.

Aby Stěpanovi Arkaďjiči vysvětlil, v jaké je povznesené náladě, řekl mu, že má radost jako pes, kterého učili skákat skrz obruč, až nakonec pochopil a udělal, co se od něho žádalo, a teď kňučí, vrtí ocasem a skáče nadšením na stoly a okna.

II

V den svatby Levin podle starodávného zvyku (kněžna a Darja Alexandrovna úzkostlivě lpěly na zachování všech obyčejů) svou nevěstu neviděl a obědval v hotelu s třemi mládenci, kteří se u něho náhodou sešli. Byl to Sergej Ivanovič Koznyšov, potom Katavasov, kolega ze studií, dnes profesor přírodních věd, jehož Levin potkal na ulici a zatáhl k sobě, a konečně Levinův družba Girikov, moskevský smírčí soudce, který s ním chodil na medvědy. U oběda bylo tuze veselo. Sergej Ivanovič byl v nejlepším rozmaru a bavil se originalitou pana Katavasova. Katavasov s vědomím, že jeho originalita je oceňována a chápána, stavěl ji na odiv. Čirikov se vesele a dobrácky připojoval ke každé debatě.

„Vezměme si například," říkal Katavasov, přičemž protahoval slova, jak si na to zvykl za katedrou, „našeho přítele Konstantina Dmitriče, jaký to byl nadaný hoch. Mluvím o nepřítomných, protože on už neexistuje. Měl tehdy po absolvování fakulty zálibu ve vědě, měl i lidské zájmy. Ale dnes je jedna polovina jeho schopností zaměřena na to, aby klamal sám sebe, a druhá – aby tento sebeklam omluvil."

„Zavilejšího nepřítele ženitby, než jste vy, jsem ještě neviděl," prohodil Sergej Ivanovič.

„Nikoli, nejsem nepřítel. Jsem přívržencem dělby práce. Lidé, kteří nic nedovedou, musí dělat lidi, kdežto ostatní mají přispívat k jejich osvětě a štěstí. Tak se na to dívám. Najde se hromada lidí, kteří by chtěli míchat obě dvě řemesla dohromady, ale já k nim nepatřím."

„Budu ohromně šťastný, až se dovím, že jste se zamiloval!" řekl Levin. „Prosím vás, pozvěte mě na svatbu."

„Já už jsem se zamiloval."

„Ano, do sépie. Víš," obrátil se Levin k bratrovi, „Michail Semjonyč píše studii o výživě a…"

„Ale nepleťte si to! To máte konečně jedno, o čem. Jde o to, že skutečně miluji sépii."

„Ale ta vám nebude bránit, abyste miloval ženu."

„Ona mi bránit nebude, ale žena ano."

„Pročpak?"

„Počkejte, však uvidíte. Vy máte rád hospodářství, lov – ale počkejte!"

„Zrovna byl dnes u mne Archip a říkal, že v Prudném je spousta losů a dva medvědi," ozval se Girikov.

„Tak na ně půjdete beze mne."

„Máš pravdu," řekl Sergej Ivanovič. „A vůbec se napříště rozluč s lovem na medvědy. Žena tě nepustí!"

Levin se usmál. Představa, že ho žena nepustí, byla tak lákavá, že by se navždy vzdal potěšení vidět medvědy.

„Ale je to stejně škoda, že se na ty dva medvědy půjde bez vás. A pamatujete, jak to bylo posledně v Chapilově? To by byl báječný lov," řekl Čirikov.

Levin mu nechtěl vyvracet, že by někde mohlo být něco hezkého bez ní, a proto nic neřekl.

„Není to marný zvyk, takové loučení s mládeneckým životem," poznamenal Sergej Ivanovič. „Kdyby byl člověk nevím jak šťastný, přece – zlatá svoboda!"

„Přiznejte se, nemáte pocit jako ženich z Gogolovy Ženitby, že byste nejraději utekl oknem?"

„Jistě má, ale nepřizná se!" řekl Katavasov a dal se do hlasitého smíchu.

„Prosím, okno je otevřeno… Pojeďme teď do Tveru! Vím tam o medvědici, mohlo by se jít rovnou k doupěti. Vážně, pojeďte! V pět nám jede vlak. Ať si tu dělají, co chtějí," s úsměvem řekl Girikov.

„Ale na mou duši," s úsměvem odpověděl Levin, „nemohu si pomoci, ale nedokážu v sobě vzbudit pocit lítosti nad ztracenou svobodou!"

„Když vy teď máte v hlavě takový chaos, že si nic neuvědomujete," ozval se Katavasov. „Ale počkejte, až se vám to v ní trošku rozleží, pak to poznáte."

„I ne, uvědomoval bych si aspoň trochu, že i při mém citu (nechtěl před ním říci „lásce") … a štěstí je přece jen škoda svobody… Naopak, tu svobodu oželím docela rád."

„To je zlé! Beznadějný případ!" řekl Katavasov. „Připijme si tedy na jeho zdraví, anebo mu aspoň popřejme, aby se mu třeba pouhá setina jeho snů vyplnila. I to už bude takové štěstí, jaké ještě svět neviděl!"

Hosté brzo po obědě odešli, aby se včas převlékli k svatbě.

Když Levin osaměl a vzpomínal na řeči všech těch mládenců, ještě jednou se v duchu otázal sám sebe, zda pociťuje onu lítost nad ztrátou svobody, o které mluvili. Usmál se té otázce. Svoboda? K čemu svoboda?

A štěstí? Milovat a toužit, sdílet její tužby, její myšlenky, tedy pravý opak svobody – v tom je štěstí!

„Ale znáš její myšlenky, její přání a city?" náhle mu pošeptal jakýsi hlas. Úsměv zmizel z jeho tváře. Levin se zamyslil. A vtom se ho zmocnil divný pocit. Zmocnil se ho strach a pochybnost, pochybnost o všem.

Co když ho nemiluje? Co když si ho bere jen proto, aby se vdala? Co když sama neví, co dělá? Může vystřízlivět a teprve po svatbě pozná, že ho nemiluje ani nemohla milovat. V hlavě se mu rojily podivné, ošklivé myšlenky. Žárlil na Vronského stejně jako před rokem, jako by to bylo včera, co je viděl spolu. Podezíral ji, že mu nepověděla všecko.

Prudce vyskočil. „Ne, tak to nemohu nechat!" řekl si zoufale. Ano, půjde k ní, zeptá se jí, řekne jí naposledy: máme svobodu

rozhodování, nebylo by lepší včas přestat? Všecko bude lepší než věčné neštěstí, hanba, nejistota! Se srdcem plným zoufalství a rozezlen na celý svět, na sebe i na ni, vyšel z hotelu a rozjel se k ní.

Nalezl ji v pokoji vzadu. Seděla na dřevěném kufru a cosi nařizovala děvčeti, přebírajíc hromady barevných šatů rozložených po židlích i na zemi.

„Ach!“ zvolala, jakmile ho spatřila, a rozzářila se. „Kde se tu bereš… berete? (Do posledního dne mu střídavě tykala a vykala.) To je překvapení! Zrovna tu přebírám svoje dívčí šaty, co z nich komu…“

„Á! To je dobře,“ řekl a mrzutě se díval na služebnou.

„Běž, Duňašo, pak tě zavolám,“ řekla Kitty. „Co je ti?“ začala mu odvážně tykat, sotvaže děvče odešlo. Zpozorovala jeho zvláštní výraz, rozrušený a chmurný, a padl na ni strach.

„Kitty! Jsem celý utrápený. Nemohu se trápit o samotě,“ řekl hlasem plným zoufalství. Stoupl si před ni a prosebně jí pohlédl do očí. Poznal už z její milující upřímné tváře, že je zbytečné, aby jí něco říkal, ale přesto chtěl, aby jeho pochyby rozptýlila sama. „Přišel jsem ti říct, že ještě není pozdě. Ještě se dá všecko zrušit a napravit.“

„Copak? Vůbec ti nerozumím. Co je s tebou?“

„To, co jsem už tisíckrát řekl a nač musím pořád myslit… že si tě nezasloužím. Nemohla jsi svolit k sňatku se mnou. Rozmysli se. Zmýlila ses. Dobře si to rozmysli. Nemůžeš mě mít ráda… Jestli… Radši mi to řekni,“ pokračoval, vyhýbaje se jejímu pohledu. „Byl bych nešťastný. Ať si lidi říkají, co chtějí. Ale bude to lepší než být nešťastný… Přece to bude lepší teď, dokud není pozdě…“

„Nerozumím,“ ozvala se zděšeně, „chceš mi tedy vrátit slovo… nemělo by to být?“

„Ano, jestli mě nemáš ráda.“

„Ty ses zbláznil!“ vykřikla Kitty zrudlá nevolí.

Ale tvářil se tak žalostně, že se přemohla, shodila z křesla šaty a přesedla si blíž k němu.

„Nač myslíš? Řekni mi všecko.“

„Myslím, že mě nemůžeš mít ráda. Za co bys mě mohla mít ráda?“

„Můj bože! Co ti mám…,“ řekla Kitty a rozplakala se.

„Proboha, co jsem to vyvedl!“ zvolal Levin. Klekl si před ní a líbal jí ruce.

Než vstoupila kněžna za pět minut do pokoje, už se docela udobřili. Kitty ho ujistila, že ho miluje, a nejen to – na otázku, proč vlastně ho miluje, mu všecko vysvětlila. Řekla mu, že ho miluje, protože mu dokonale rozumí, protože ví, co on musí mít rád, a protože všechno, co má rád, je správné. A to mu bylo úplně jasné. Když k nim přišla kněžna, seděli vedle sebe na kufru, probírali se v šatech a hádali se, neboť Kitty chtěla dát Duňaše hnědé šaty, které měla na sobě, když ji Levin požádal o ruku, kdežto Levin naléhal, aby je nedávala nikomu, a Duňaša aby dostala bleděmodré.

„Že to nechápeš? Ona je bruneta a bleděmodré by jí neslušely. Já už to mám všecko rozmyšlené.“

Když se kněžna dověděla, proč Levin přišel, zpola žertem a zpola vážně se rozzlobila a poslala ho domů, aby se jel obléknout a nepřekážel Kitty při česání, jelikož Charles tu měl být každou chvíli.

„Beztak celé dni nejí a vypadá hrozně a ty ji ještě rozčiluješ svými hloupými nápady,“ řekla Levinovi. „Zmiz, zmiz, hochu.“

Levin s provinilým pocitem a zahanbený, ale uklidněný, se vrátil do hotelu. Jeho bratr, Darja Alexandrovna a Oblonskij, všichni v plné parádě, už na něho čekali, aby mu požehnali svatým obrazem. Byl nejvyšší čas. Darja Alexandrovna měla ještě zajet domů pro svého napomádovaného a nakadeřeného syna, který měl doprovázet nevěstu a vézt pro ni svatý obraz. Pak bylo třeba poslat jeden kočár pro družbu, kdežto druhý, který odveze Sergeje Ivanoviče, poslat zpátky… Vůbec tu bylo spousta věcí značně složitých. Především bylo jisté, že nesmějí otálet, poněvadž už bylo půl sedmé.

Požehnání svatým obrazem odbyli. Stěpan Arkaďjič zaujal komickou slavnostní pózu po manželčině boku, uchopil obraz, kázal Levinovi, aby se hluboce poklonil, načež mu s dobráckým

potutelným úsměvem požehnal a třikrát ho políbil; totéž učinila i Darja Alexandrovna a už honem spěchala domů a zase si popletla stanovené pořadí kočárů.

„Tak to uděláme takhle: ty jeď v našem kočáře za ním a Sergej Ivanovič, když bude tak laskav, pojede se mnou a pak pošle kočár zpátky."

„Beze všeho, velmi rád."

„A my přijedeme hned. Věci máš odeslané?" řekl Stěpan Arkaďjič.

„Mám," odpověděl Levin a nařídil Kuzmovi, aby mu přinesl šaty.

III

Zástup lidu, zejména žen, se nahrnul kolem osvětleného kostela. Ti, kdo se včas nedostali dovnitř, tlačili se kolem oken, strkali se, hádali a nakukovali skrz mříže.

Přes dvacet kočárů už stálo podle pokynů četnictva po celé délce ulice. Policejní důstojník stál nedbaje mrazu u vchodu a oslňoval svou uniformou. Další kočáry neustále přijížděly a dámy, samý květ, si zvedaly vlečky, páni smekali čapky nebo černé klobouky a všecko vcházelo do kostela. Tam už byly rozsvíceny oba lustry a všechny svíce před svatými obrazy. Zlatá svatozář na rudém pozadí oltáře, zlacená řezba ikon, stříbro visutých lamp a svícnů, dlaždice podlahy, koberečky i korouhve nad kůrem, stupínky kněžiště i zčernalé staré knihy, kleriky i komže – vše bylo zaplaveno jasem. Na pravé straně vytopeného kostela, ve shluku fraků a bílých nákrčníků, uniforem a sukna, sametu, atlasu, vlasů, květin, odhalených ramenou i paží a dlouhých rukavic, vládl tlumený i živý hovor, který se podivně odrážel od vysoké klenby. Pokaždé když vrzly otvírané dveře, hovor v zástupu umlkal a všichni se ohlíželi v naději, že uvidí vcházet ženicha a nevěstu. Ale dveře už se otevřely nejméně desetkrát a pokaždé to byl nějaký opozdilý host, který se připojoval ke skupince pozvaných vpravo, anebo nějaká zvědavá žena, která obelstila nebo přemluvila policejního důstojníka a pak se připojovala k zástupu cizích diváků nalevo. Příbuzní i lidé cizí už prošli všemi fázemi čekání.

Nejprve se domnívali, že ženich a nevěsta zde budou co nevidět, a nepřikládali zpoždění žádný význam. Potom se ohlíželi stále a stále častěji po dveřích a už si říkali, zda se něco nestalo. Pak už zpoždění působilo trapně a příbuzní i hosté předstírali, že si na ženicha ani nevzpomenou a jsou zabráni do hovoru.

Arcijáhen chtěl asi připomenout, že jeho čas je drahocenný, a netrpělivě pokašlával, až se tabulky v oknech třásly. Zpěváci na kruchtě se už nudili, ozývalo se odtamtud zkoušení hlasů a smrkání. Kněz ustavičně posílal žalmistu nebo jáhna, aby se podívali, zda už nepřijel ženich, a sám ve své fialové říze s vyšívaným pasem chodil co chvíli vyhlížet ženicha k postranním dveřím. Konečně jedna z dam pohlédla na hodinky a řekla: „Je to ale divné!“ A všichni hosté zneklidněli a začali hlasitě projevovat údiv a nespokojenost. Jeden z družbů jel zjistit, co se stalo. V té době Kitty, už dávno úplně připravená, v bílých šatech, dlouhém závoji a s věnečkem z pomerančových květů, stála se starosvatkou a sestrou Lvovovou v sále domu Ščerbackých a dívala se z okna, už přes půl hodiny marně čekajíc na zprávu svého družby, že ženich je v kostele.

Mezitím Levin chodil v kalhotách, ale bez vesty a bez fraku po svém pokoji v hotelu a neustále vystrkoval hlavu ze dveří a rozhlížel se po chodbě. Ale toho, na koho čekal, nebylo na chodbě vidět, a Levin se vracel pln zoufalství, spínal ruce a obracel se k Stěpanovi Arkaďjiči, který klidně pokuřoval.

„Jestlipak kdy někdo byl v tak hrozně pitomé situaci!“

„Ano, je to hloupé,“ přisvědčil Stěpan Arkaďjič a chlácholivě se usmál. „Ale uklidni se, hned ti ji přiveze.“

„Bodejť!“ Levin přemáhal zuřivý vztek. „A ty pitomé otevřené vesty! Ne, tohle nejde!“ Pohlédl na svou zmačkanou náprsenku. „A co když moje věci už odvezli na dráhu!“ vykřikl zoufale.

„Tak si vezmeš mou.“

„To jsem měl už dávno.“

„Nač se zbytečně zesměšňovat… Počkej, však se to nějak vystříbří.“

Šlo o to, že na Levinův rozkaz donesl starý sluha Kuzma frak, vestu a všecko ostatní, co k tomu patřilo.

„A košile?“ zvolal Levin.

„Košili máte na sobě,“ s klidným úsměvem odpověděl Kuzma.

Kuzmu nenapadlo, aby nechal v zásobě čistou košili, a když dostal rozkaz všecko sbalit a odvézt ke Ščerbackým, od nichž novomanželé odjížděli ještě dnes večer, udělal všecko podle rozkazu a sbalil vše kromě kompletního fraku. Košile, kterou měl Levin na sobě od rána, byla zmačkaná a k moderní otevřené vestě byla nemožná. K Ščerbackým měli daleko. Poslali sluhu, aby košili koupil. Sluha se vrátil s nepořízenou. Všude měli zavřeno, byla neděle. Poslali k Stěpanovi Arkaďjiči a sluha přivezl košili. Byla Levinovi nemožně volná a krátká. Nakonec poslali ke Ščerbackým vybalit věci. V kostele čekali na ženicha a ten chodil po pokoji jako zvíře v kleci, vyhlížel na chodbu a s hrůzou a zoufalstvím vzpomínal, co všecko Kitty napovídal a co by si teď mohla myslit.

Neblahý Kuzma, téměř bez dechu, konečně vletěl s košilí do pokoje.

„Přišel jsem taktak. Už to nakládali na vůz," řekl.

Levin už se raději nedíval na hodinky, aby si nedrásal srdce, a za tři minuty pádil po chodbě.

„Tím už to nespravíš," zasmál se Oblonskij a zvolna ho následoval. „Ono se to *vystříbří…* povídám ti."

IV

„Už jsou tu!“ „To je on!“ „Který? Ten mladší?“ „Ale ona je chudinka polomrtvá!“ ozývalo se ze zástupu, když Levin přivítal nevěstu u vchodu a společně s ní vešel do kostela.

Stěpan Arkaďjič vysvětlil ženě, jak došlo k zdržení, a rozesmátí hosté si mezi sebou šeptali. Levin nikoho a nic nevnímal. Hleděl na svou nevěstu a oka z ní nespustil.

Všichni tvrdili, že za ty poslední dny hodně ztratila na kráse a že u oltáře zdaleka není tak hezká jako jindy. Avšak Levin si to nemyslil. Díval se na její vysoký účes s dlouhým bílým závojem a bílými květy, na stojatý nabíraný límec, který se zvláštním panenským půvabem zakrýval po stranách a odhaloval vpředu její dlouhou šíji, na pozoruhodně útlý pás, a zdálo se mu, že je hezčí než kdy jindy – ne že by ty květy, závoj a šaty objednané z Paříže nějak zvyšovaly její krásu, ale proto, že přes všecku umělou nádheru oblečení si její milá tvář, její oči a rty uchovaly svůj osobitý výraz nevinné upřímnosti.

„Už jsem myslela, že jsi utekl,“ řekla a usmála se na něho.

„Taková hloupost se mi stala, hanba mluvit!“ pravil s uzarděním a musel se obrátit k Sergejovi Ivanoviči, který k němu přistoupil.

„Ta historka s tvou košilí je povedená!“ potřásal Koznyšov s úsměvem hlavou.

„Ano, ano,“ odpověděl Levin, aniž vnímal, co se mu říká.

„Kosťo, teď se musíš rozhodnout,“ pravil Stěpan Arkaďjič s líčeným úlekem, „jde o vážnou věc. Právě teď jsi s to pochopit ji v plném rozsahu. Byl jsem tázán, zda se mají rozsvítit ohořelé svíce, nebo neohořelé. Rozdíl je deset rublů,“ připojil a roztáhl rty v úsměvu. „Rozhodl jsem to bez tebe, ale obávám se, že nebudeš souhlasit.“

Levin porozuměl, že jde o žert, ale do smíchu mu nebylo.

„Tak co? Ohořelé, nebo neohořelé? To je problém.“

„Ano, jistě. Neohořelé."

„To jsem rád. Problém vyřešen!" pravil Oblonskij s úsměvem. „Ale jak mohou lidé v takové situaci zhloupnout," řekl Čirikovovi, když Levin na něho jenom roztržitě pohlédl a přistoupil blíž k nevěstě.

„Dávej pozor, Kitty, ať si stoupneš na koberec první," radila hraběnka Nordstonová, která přišla za nimi. „A vy jste pěkný!" obrátila se k Levinovi.

„Nemáš strach?" ptala se stará tetinka Marie Dmitrijevna.

„Není ti zima? Jsi bledá. Počkej, nakloň se!" řekla Kittina sestra, paní Lvovová, zvedla krásné oblé paže a s úsměvem jí narovnala květy na hlavě.

Přišla k nim Dolly, chtěla něco říci, ale nemohla ze sebe vypravit ani slovo, rozplakala se a pak se nuceně zasmála.

Kitty se na všechny dívala stejně nepřítomným zrakem jako Levin. Na všechny řeči uměla odpovídat jen šťastným úsměvem, bez kterého by to teď ani nebyla ona.

Mezitím si žalmisté oblékli bohoslužebná roucha a kněz a jáhen vyšli ke kostelnímu stolku v přístěnku chrámovém. Kněz se obrátil k Levinovi a cosi mu říkal. Levin nerozuměl.

„Vezměte nevěstu za ruku a veďte ji," napověděl Levinovi družba.

Levin dlouho nemohl pochopit, co se od něho žádá. Dlouho ho opravovali a už toho chtěli nechat – pořád bral nevěstu buď druhou rukou, nebo za jinou ruku, než měl – až konečně pochopil, že má zůstat na svém místě a vzít ji pravou rukou rovněž za pravou ruku. Když konečně vzal nevěstu za ruku, jak bylo předepsáno, postoupil kněz o několik kroků napřed a stoupl si ke stolku. Zástup příbuzných a známých se hnul za nimi, hlasy bzučely a vlečky šustily. Kdosi se shýbl a narovnal vlečku nevěstě. Pak zavládlo v kostele takové ticho, že bylo slyšet, jak dopadají kapky vosku.

Stařičký kněz ve vysoké fialové čepici, s prameny šedivých vlasů sčesanými za uši a prokvétajícími lesklým stříbrem, vyprostil

stařecké malé ruce z těžké stříbrné řízy se zlatým křížem na zádech a cosi přebíral u stolku.

Stěpan Arkaďjič k němu přistoupil, cosi mu pošeptal, mrkl na Levina a ustoupil dozadu.

Kněz rozsvítil dvě svíce zdobené květy a držel je šikmo v levé ruce, takže vosk z nich kapal pomalu. Pak se otočil čelem k snoubencům. Byl to týž kněz, který zpovídal Levina. Podíval se unaveně a smutně na ženicha a nevěstu, vzdychl, vyprostil z řízy pravou ruku, požehnal jí i ženichovi a podobně, ale s nádechem ohleduplné něhy vložil složené prsty na skloněnou hlavu Kitty. Potom jim podal svíce, uchopil kadidelnici a zvolna poodstoupil.

„Je to skutečně pravda?“ pomyslil si Levin a ohlédl se po nevěstě. Poněkud shora viděl na její profil a z nepatrného chvění jejích rtů a řas věděl, že cítí na sobě jeho pohled. Neohlédla se, ale vysoký nabíraný límeček se pohnul, jak se jí zdvíhal k malému růžovému uchu. Levin viděl, že potlačila vzdech v prsou a malá ruka v dlouhé rukavici, držící svíci, se zachvěla.

Celý shon s košilí, zpoždění, rozhovor se známými a příbuznými, jejich projevy nelibosti, jeho směšná situace – vše náhle zmizelo a zmocnila se ho radost i bázeň.

Hezký urostlý arcijáhen ve stříbrné komži, s nakroucenými, načesanými kadeřemi, které mu po stranách odstávaly, svižně postoupil kupředu, nacvičeným gestem pozdvihl dvěma prsty štolu a stoupl si proti knězi.

„Pa-ne, po-žeh-nej!“ zazněly jeden po druhém slavnostní tóny a zčeřily vzduchové vlny.

„Blahoslaven Bůh náš povždy, nyní i příště až na věky věků,“ mírně, zpěvavě odvětil stařičký kněz a dál cosi přebíral u stolku. A plný akord neviditelného chóru harmonicky a zeširoka zazvučel, naplnil celý kostel od oken až po klenbu, zmohutněl, na okamžik ustal a zvolna zanikl.

Modlili se jako vždy za pokoj shůry a spásu, za synod, za panovníka; modlili se i za služebníky Páně Konstantina a Jekatěrinu, vstupující nyní ve stav manželský.

„Aby jim lásku dokonalou v míru a pokoji i pomoc svou seslati ráčil, Hospodina prosme," vydechoval celý chrám arcijáhnův hlas.

Levin naslouchal slovům modlitby a žasl. „Jak je mohlo napadnout, že potřebujeme pomoci, ano, pomoci?" vzpomínal na své nedávné obavy a pochyby. „Co vím? Co bych dokázal v té strašné věci bez pomoci? Ano, teď potřebuji pomoc."

Když jáhen dokončil prosebné modlitby, obrátil se kněz s knihou ke snoubencům:

„Bože věčný, kterýž jsi v jedno spojil rozloučené," odříkával mírným zpěvavým hlasem, „a svazek lásky nerozborný jsi jim daroval; kterýž jsi Izákovi a Rebece požehnal, dědici zaslíbení svého je učinil, taktéž požehnej i služebníkům svým Konstantinovi a Jekatěrině a pouč je na cestě pravé. Neboť milostivý a lidumilný Bůh jsi ty a tobě chválu vzdáváme, Otci i Synu i svatému Duchu, nyní i vždycky až na věky věkův."

„Amen," opět se ve vzduchu rozvlnily hlasy neviditelného sboru.

„Kterýž jsi v jedno spojil rozloučené a svazek lásky daroval – jak hlubokomyslná jsou ta slova a jak odpovídají tomu, co člověk cítí v dané chvíli!" uvažoval Levin. „Zdalipak i ona cítí totéž co já?" Ohlédl se a jejich pohledy se setkaly.

A z jejího výrazu usoudil, že si uvědomuje totéž co on. Ale nebylo to pravda. Nerozuměla z bohoslužby téměř ani slovo a ani neposlouchala. Nemohla ta slova poslouchat ani jim rozumět, tak mocný byl jediný cit, kterým překypovalo její nitro a který stále vzrůstal. Byla to radost, že se naplňuje, co se už před půldruhým měsícem uskutečnilo v její duši a co ji celých těch šest neděl blažilo i trápilo. Toho dne, kdy ve svých hnědých šatech odevzdaně přistoupila v sále arbatského domu k němu – toho dne a v tu hodinu došlo v její duši k úplnému rozchodu s celým minulým životem

a nastal jí zcela jiný, nový, zcela neznámý život, kdežto navenek trval život dosavadní. Těch šest neděl bylo pro ni dobou nejvyššího blaha i největší trýzně. Celý její život, všechny naděje a tužby se upínaly k tomu jedinému člověku, kterému dosud nerozuměla, s kterým ji pojil cit, ještě méně pochopitelný než ten člověk sám, cit někdy sbližující, jindy odpuzující – a přitom dále žila v dřívějších podmínkách životních. Žila někdejším životem, ale hrozila se sama sebe, hrozila se své naprosté, nepřekonatelné lhostejnosti k celé minulosti: k věcem, k zvyklostem, k lidem, kteří ji mívali a stále měli rádi, k matce, zkormoucené touto lhostejností, k milému něžnému otci, kterého kdysi měla na světě nejraději. Někdy se hrozila své lhostejnosti, jindy se radovala z toho, co ji k ní přivedlo. Neuměla na nic myslit ani si nedovedla nic přát, co bylo mimo život s tímto člověkem; ale ten nový život tu zatím nebyl a ani si jej neuměla dobře představit. Bylo tu jen očekávání – bázeň i radost z něčeho nového a neznámého. A teď očekávání, nejistota i lítost, že se zřekla někdejšího života – vše užuž skončí a začne život nový. Ten nový život jistě budil strach svou neurčitostí; ale ať už budil strach, či nikoli – zrodil se už před šesti nedělemi v její duši; nyní se pouze dostávalo posvěcení tomu, co se v její duši uskutečnilo už dávno.

Kněz se znovu otočil ke stolečku, pracně uchopil malý Kittin prsten, požádal Levina, aby mu nastavil ruku, a navlékl mu prstýnek na první článek prstu. „Zasnubuje se služebník Páně Konstantin služebnici Páně Jekatěrině.“ Potom kněz navlékl Kitty velký prsten na růžový, maličký, dojemně slaboučký prst a odříkával totéž.

Snoubenci se několikrát pokusili uhádnout, co mají dělat, ale pokaždé se mýlili a kněz je šeptem poučoval. Když vykonal vše, co bylo třeba, a požehnal jim prsteny, nakonec zase odevzdal velký prsten Kitty a Levinovi malý; opět se spletli a dvakrát si podávali prsteny z ruky do ruky, ale pořád to nebylo ono.

Dolly, Čirikov a Oblonskij pokročili kupředu a chtěli jim pomoci. Nastal zmatek, ozval se šepot, všecko se usmívalo, avšak slavnostně

pohnutý výraz ve tvářích snoubenců se nezměnil. Naopak, když si pletli ruce, tvářili se vážněji a slavnostněji než předtím a úsměv, s kterým Stěpan Arkaďjič pošeptal, aby si teď navlékli každý svůj prsten, mu bezděčně ztuhl na rtech. Vytušil, že jakýkoli úsměv by pro ně byl urážkou.

„Neboť ty jsi od počátku stvořil pohlaví mužské a ženské," odříkával kněz hned po výměně prstenů, „a od tebe jest žena spojena s mužem, ku pomoci a k zachování rodu lidského. Hospodine náš, kterýž jsi seslal pravdu dědictví svému a zaslíbení svému, služebníkům svým, otcům našim, v každém pokolení vyvolencům svým, popatři na služebníka svého Konstantina a na služebnici svou Jekatěrinu a upevni zásnuby jich ve víře, svornosti, pravdě i lásce…"

Levin si stále víc a víc uvědomoval, že všechny jeho myšlenky na sňatek, jeho sny o tom, jak si uspořádá život – to vše bylo dětinství, ale že toto je něco, čemu dosud nerozuměl a nyní rozumí ještě méně, ačkoli se to stává skutečností. Hruď se mu dmula a zachvívala a neposlušné slzy se mu draly do očí.

V

Do kostela přišla celá Moskva, příbuzní a známí. A při svatebním obřadu v nádherně osvětleném kostele, v kruhu vyšňořených paní a dívek a pánů s bílými nákrčníky, ve fracích a uniformách, neutuchal diskrétní tichý hovor, který začínali převážně muži, kdežto ženy se cele oddaly sledování všech detailů posvátného úkonu, který je vždy tolik dojímá.

V hloučku docela blízko nevěsty byly její dvě sestry, Dolly a prostřední sestra, vyrovnaná kráska Lvovová, která přijela z ciziny.

„Co to, že je Mary ve fialovém, je to skoro jako černé, a na svatbě?“ řekla Korsunská.

„Při její pleti je to jediná možnost…,“ ozvala se Drubecká. „Divím se, proč mají svatbu večer. Jak u živnostníků…“

„Je to hezčí. Taky jsem se vdávala večer,“ odpověděla Korsunská a vzdychla při vzpomínce, jak byla v ten den roztomilá, jak komicky zamilovaný byl její muž a jak je dnes všecko jiné.

„Kdo jde víc než desetkrát za družbu, ten prý se neožení. Chtěl jsem jít podesáté, abych se pojistil, ale místo bylo obsazeno,“ vykládal hrabě Siňavin hezounké princezně Čarské, která si na něho myslila.

Čarská mu odpověděla jen úsměvem. Dívala se na Kitty a myslila na to, jak a kdy bude stát s hrabětem Siňavinem jako dnes Kitty s Levinem a jak mu potom připomene jeho dnešní žert.

Ščerbackij vykládal staré dvorní dámě Nikolajevové, že chce Kitty vložit svatební korunu na chignon, protože to přináší štěstí.

„Neměla si brát chignon,“ odpověděla Nikolajevová, dávno rozhodnuta, ožení-li se s ní starý vdovec, kterého lovila, že bude svatba docela jednoduchá. „Nemám ráda tohle módění.“

Sergej Ivanovič vtipkoval s Darjou Dmitrijevnou a tvrdil jí, že zvyk odjíždět hned po svatbě se šíří proto, že novomanželé se vždycky trochu stydí.

„Váš bratr může být pyšný. Je ohromně milá. Jistě mu závidíte?"

„To už není pro mne, Darjo Dmitrijevno," řekl a jeho tvář pojednou nabyla smutného, vážného výrazu.

Stěpan Arkaďjič říkal švagrové svůj šprým o rozvodech, ale neposlouchala ho.

„Měla by si narovnat věneček," odpověděla.

„Škoda že už není tak hezká," říkala hraběnka Nordstonová paní Lvovové. „Ale on jí stejně nesahá ani po kotníky. Nemyslíte?"

„Ne, mně se moc líbí. A ne proto, že je to můj nastávající švagr," odpověděla paní Lvovová. „A jak hezky si vede! Přece je těžké, pěkně si vést v takové situaci a nebýt k smíchu. Ale on není směšný ani nevypadá strojeně a je zřejmě dojatý."

„Vy jste to zřejmě čekala?"

„Skoro. Měla ho vždycky ráda."

„No, musíme dávat pozor, kdo si první stoupne na koberec. Doporučovala jsem to Kitty."

„To máte jedno," odpověděla paní Lvovová, „my jsme všecky poslušné ženy, to u nás máme v rodě."

„Já si zas schválně stoupla dřív než Vasilij. A co vy, Dolly?"

Dolly stála vedle nich, slyšela je, ale neodpovídala. Byla dojatá. Měla v očích slzy, a kdyby promluvila, neubránila by se pláči. Měla radost z Kitty a Levina. V duchu se vracela k své svatbě a při pohledu na zářícího Stěpana Arkaďjiče zapomínala na přítomnost a vzpomínala jen na svou naivní první lásku. Nemyslila jen na sebe, vzpomínala i na všechny přítelkyně a známé. Vzpomněla si na ně, na jejich jedinou slavnostní životní chvíli, kdy stejně jako Kitty stály u oltáře s láskou, nadějí i bázní v srdci, dávaly sbohem minulosti a kráčely k tajuplné budoucnosti. Mezi všemi těmi nevěstami, které se jí vybavily v paměti, byla i její milá Anna, o jejímž

předpokládaném rozvodu slyšela různé podrobnosti. I ona kdysi stála stejně neposkvrněná, v závoji a s věnečkem z pomerančových květů. A dnes?

„Je to hrozně divné," řekla Dolly.

Posvátný úkon do nejmenších podrobností nesledovaly jen sestry, přítelkyně a příbuzné. I zvědavé cizí ženy rozechvěně a se zatajeným dechem pozorně všecko sledovaly, aby jim neušlo sebemenší hnutí ani výraz ženicha a nevěsty, a plné rozladění neodpovídaly a často vůbec neslyšely řeči lhostejných mužů, kteří dělali žertovné nebo nevhodné poznámky.

„Proč je tak uplakaná? Že by ho nechtěla?"

„Co by nechtěla takového fešáka? Není to nějaký kníže?"

„A ta v tom bílém atlase je její sestra? Dávej pozor, jak teď jáhen houkne: Žena pak ať se bojí muže."

„To jsou zpěváci z Čudova kláštera?"

„Synodální."

„Ptala jsem se lokaje. Prý si ji hned odveze na venkov. Je prý strašně bohatý. Však mu ji proto dali."

„Ale stejně je to hezký párek."

„Vidíte, Marie Vlasjevno, a vy jste se hádala, že se teď nosí sukně do zvonu. Koukněte se tamhle na tu v tom černém do červena, jak ji má nařasenou… Inu, jednou tak, podruhé onak."

„Nevěstinka jak andílek, jako z cukru! Ale nic naplat, člověku je každé ženské líto."

Tak se hovořilo v zástupu zvědavých žen, které šťastně proklouzly do kostela.

VI

Když skončil zásnubní obřad, rozprostřel žalmista před stolkem uprostřed kostela kus růžového hedvábí, sbor zapěl umný složitý žalm, v kterém se střídaly bas a tenor, a kněz se obrátil a ukázal snoubencům na prostřené růžové hedvábí. Třebaže Levin i Kitty často a mnoho slyšeli o pověře, podle které ten, kdo si první stoupne na koberec, bude hlavou rodiny, žádný si na to nevzpomněl, když udělali těch několik kroků. Neslyšeli ani hlasité poznámky a spory, neboť jedni prý viděli, že první si stoupl on, kdežto dle tvrzení druhých oba zároveň.

Po obvyklých otázkách, zda vstupují ve stav manželský dobrovolně a zda nejsou vázáni jiným slibem, po jejich odpovědích, které jim samotným zněly tak podivně, po tom všem začal nový obřad. Kitty naslouchala slovům modlitby, snažíc se pochopit jejich význam, ale nedařilo se jí to. Stále víc jí za obřadu naplňoval duši vítězoslavný pocit, pocit slunný a radostný, takže se nemohla na nic soustředit.

Modlili se, „aby jich ctnosti a plodu života požehnání dal, by se zaradovali patříce na dítky své“. Byla tu i zmínka, že Bůh stvořil ženu z žebra Adamova a „z té příčiny opustí muž otce svého i matku svou, a přidržeti se bude manželky své, i budou v jedno tělo“. Prosili, aby jim Bůh dal plodnost a požehnání jako Izákovi a Rebece, Josefovi, Mojžíši a Zefoře a aby viděli syny synů svých. „To bylo všecko krásné,“ myslila si Kitty při těch slovech, „a to všecko ani nemůže být jinak.“ A radostný úsměv, jemuž se neubránili ani ostatní, kteří ji pozorovali, jí zářil v rozjasněné tváři.

„Nasaďte jim je úplně!“ ozvaly se rady, když jim kněz vložil koruny a Ščerbackij chvějící se rukou v rukavičce o třech knoflících držel Kitty korunu vysoko nad hlavou.

„Nasaďte mi ji!“ zašeptala s úsměvem.

Levin se na ni ohlédl a její rozradostněná, rozzářená tvář ho překvapila; a ten pocit se bezděky přenesl i na něho. Bylo mu teď stejně hezky a veselo jako jí.

Bylo to veselé, když poslouchali apoštolskou epištolu a ozvěnu arcijáhnova hlasu při posledním verši, tak netrpělivě očekávanou cizím obecenstvem. Bylo to veselé, když pili z misky teplé, zředěné červené víno, a ještě veselejší, když si kněz rozhrnul řízu, vzal oba jednou rukou za ruce a za zvuků basu, který burácel a hlaholil „Plesej, Izaiáši“, je vedl kolem stolku. Ščerbackij a Čirikov, kteří přidržovali koruny a div že neklopýtali o nevěstinu vlečku, se také radostně usmívali a střídavě zůstávali pozadu nebo zas vráželi do snoubenců, kdykoli kněz zůstal stát. Jiskra radosti, zažehnutá v Kitty, přeskočila snad na všecky, kdo byli v chrámě. Levinovi se zdálo, že i kněz a jáhen jsou v náladě usměvavé jako on.

Konečně jim kněz sundal koruny, odříkal poslední modlitbu a blahopřál novomanželům. Levin pohlédl na Kitty. Takhle ji ještě nikdy neviděl. Byla rozkošná v onom novém jasu štěstí, který se jí odrážel ve tváři. Levin by jí byl rád něco řekl, ale nevěděl, jestli už je konec. Kněz mu pomohl z nesnází. Usmál se dobrácky a řekl tiše: „Polibte svou ženu a vy polibte muže.“ Přitom jim vzal z rukou svíce.

Levin ji jemně políbil na usměvavé rty, podal jí ruku a s pocitem nové, zvláštní důvěrnosti odcházel z kostela. Nevěřil, nemohl věřit, že je to pravda. Jen když se jejich užaslé, nesmělé zraky setkávaly, pak tomu věřil, neboť cítil, že oba už jedno jsou.

Po večeři odjeli novomanželé ještě té noci na venkov.

VII

Vronskij a Anna cestovali spolu už tři měsíce po Evropě. Byli v Benátkách, v Římě, v Neapoli a teď právě přijeli do menšího italského města, kde se chtěli na nějaký čas usadit.

Sličný vrchní číšník s hustými napomádovanými vlasy, s pěšinkou začínající nad krkem, ve fraku a široké bílé batistové náprsence, se svazkem přívěsků nad kulatým bříškem, ruce v kapsách a oči pohrdavě přimhouřené, stroze odpovídal pánovi, který se před ním zastavil. Jakmile vrchní zaslechl, že na druhé straně kdosi stoupá po schodech, otočil se, a když uviděl ruského hraběte, který měl u nich pronajaté nejlepší pokoje, uctivě vytáhl ruce z kapes a s úklonou hlásil, že kurýr tu byl a s nájmem paláce je všecko zařízeno. Vrchní správce je ochoten podepsat smlouvu.

„To jsem rád," řekl Vronskij. „A paní je doma, nebo ne?"

„Milostivá byla na procházce, ale už se vrátila," odpověděl číšník.

Vronskij si sundal měkký širák a otřel si šátkem zpocené čelo i vlasy, které si nechal narůst až do půl uší a sčesával dozadu, aby mu zakrývaly lysinu.

„Tady ten pán je Rus a ptal se po vás," oznamoval vrchní.

Vronskij měl smíšené pocity, byla to zlost, že se člověk nikde nemůže schovat před známými, byla tu i touha rozptýlit se alespoň trochu v jednotvárném životě; proto se ještě jednou ohlédl na pána, který mezitím poodešel stranou a zůstal stát; a tu se oběma zároveň rozjasnil zrak.

„Goleniščeve!"

„Vronskij!"

Byl to vskutku Goleniščev, Vronského spolužák z vojenské gardové školy. Goleniščev náležel ve škole k liberální straně, když absolvoval,

dostal civilní hodnost, ale nebyl nikde zaměstnán. Spolužáci se po studiích docela rozešli a setkali se potom jen jednou.

Při onom setkání Vronskij zjistil, že si Goleniščev zvolil jakousi velemoudrou liberální činnost, a tudíž pohrdá jeho činností i hodností. Proto Vronskij zaujal při setkání s Goleniščevem chladné a hrdé odmítavé stanovisko, jež uměl lidem dát tak dobře najevo a jehož smyslem bylo: Můj životní styl se vám může líbit nebo nemusí, ale mně je to docela jedno. Musíte mít ke mně úctu, chcete-li se se mnou stýkat. Goleniščev reagoval na tón Vronského urážlivou lhostejností. To setkání by je snad bylo mělo ještě víc odcizit. Ale teď se oba rozzářili a vykřikli radostí, když se navzájem poznali. Vronskij se nenadál, že by ho Goleniščevova přítomnost mohla tak potěšit, ale patrně ani sám nevěděl, jak se nudí. Zapomněl na nelibý dojem z posledního setkání a s upřímnou radostí podal bývalému spolužákovi ruku. I Goleniščevovi, zprvu nervóznímu, se zračila radost v obličeji.

„To jsem rád, že tě vidím!“ řekl Vronskij a v přátelském úsměvu odhalil zdravé bílé zuby.

„Slyšel jsem, že je tu nějaký Vronskij, ale který, to jsem nevěděl. Mám velkou radost.“

„Pojď ke mně. Co pořád děláš?“

„Žiju tady už druhý rok. Pracuju.“

„Ach tak!“ s porozuměním řekl Vronskij. „Pojď dál.“

A podle běžného ruského zvyku, místo aby řekl právě rusky to, co chtěl utajit před personálem, začal francouzsky.

„Znáš se s paní Kareninovou? Cestujeme společně. Jdu teď k ní,“ řekl francouzsky a pozorně se zahleděl Goleniščevovi do obličeje.

„Ale! To jsem ani nevěděl,“ prohodil Goleniščev lhostejně (ačkoli to věděl). „Jsi tu dlouho?“ dodal.

„Já? Čtvrtý den,“ odpověděl Vronskij a ještě jednou zpytavě pohlédl kamarádovi do obličeje.

Ano, je to slušný člověk a dívá se na věc správně, řekl si, neboť pochopil, proč se Goleniščev takto tváří a proč zavedl řeč jinam. Může ho seznámit s Annou, on se na to dívá správně.

V těch třech měsících, jež Vronskij strávil s Annou v cizině, kladl si při každém seznámení s novými lidmi otázku, jak bude ta která nová osoba pohlížet na jeho vztah k Anně, a většinou se u mužů setkával se *správným* stanoviskem. Ale kdyby se byl někdo zeptal jeho nebo těch, kdo ho „správně" chápali, v čem to pochopení záleží, byli by všichni na velkých rozpacích.

Lidé, kteří podle Vronského chápali celou věc správně, nechápali ji vlastně vůbec, jenže se chovali tak, jak se vůbec chovají dobře vychovaní lidé při všech složitých a neřešitelných otázkách, jež obkličují život ze všech stran – chovali se vybraně, varovali se narážek a nepříjemných otázek. Předstírali, že plně chápou význam a smysl dané situace, že ji uznávají, a dokonce schvalují, ale přitom pokládají za nevhodné a zbytečné něco vysvětlovat.

Vronskij rázem uhádl, že Goleniščev náleží k takovým lidem, a proto mu byl dvojnásob milý. Když byl Goleniščev uveden ke Kareninové, opravdu se k ní choval tak, že nic lepšího si Vronskij nemohl přát. Zřejmě se uměl hravě vyhnout každému hovoru, který by mohl působit nesnáze.

Annu dříve neznal a byl nyní oslněn její krásou a ještě více tím, jak prostě bere své postavení. Když Vronskij přivedl Goleniščeva, Anna se začervenala a ten dětský ruměnec, který jí zaplavil upřímnou hezkou tvář, se mu velmi zalíbil. Ale zvlášť se mu líbilo, že ihned jako schválně, aby cizí člověk nebyl na pochybách, oslovila Vronského Alexeji a řekla, že se spolu stěhují do nově najatého domu, kterému zde říkají palazzo. Ten přímý a prostý postoj k vlastní situaci se Goleniščevovi líbil. Pozoroval Anniny dobromyslně veselé, energické způsoby, a jelikož znal Alexeje Alexandroviče a znal Vronského, domníval se, že Annu plně chápe. Domníval se, že chápe, co nikterak nechápe ona sama, totiž: že sice učinila svého muže

nešťastným, když opustila jeho i syna a zkazila si pověst, ale přesto může být energická, veselá a šťastná.

„Mluví se o něm v průvodci," poznamenal Goleniščev o paláci, který si najímal Vronskij. „Je tam úchvatný Tintoretto. Z jeho posledního období."

„Víte co? Venku je krásně, půjdeme se tam ještě jednou podívat," navrhl Vronskij a obrátil se k Anně.

„Velmi ráda, hned si půjdu vzít klobouk. Říkáte, že je tam horko?" Zůstala stát u dveří a tázavě se dívala na Vronského. A tvář jí opět zaplavil temný ruměnec.

Vronskij jí poznal na očích, že neví, jaký má být jeho poměr ke Goleniščevovi, a že se obává, zda se chovala tak, jak by si přál.

Dlouze, něžně na ni pohlédl.

„Ne, moc ne," řekl.

A tu si řekla, že všecko pochopila, především, že je s ní spokojen. Usmála se na něho a rychlým krokem vyšla ze dveří.

Přátelé se na sebe podívali a na obou bylo znát rozpaky, jako by Goleniščev, zřejmě okouzlen Annou, chtěl o ní něco říci a nevěděl co, zatímco Vronskij si to přál a zároveň se toho bál.

„Tak vida," začal Vronskij, aby nějak navázal rozmluvu. „Tak ty ses tady usadil? Pořád se věnuješ své práci?" pokračoval. Vzpomínal si, jak mu kdosi říkal, že Goleniščev cosi píše.

„Ano, píšu druhý díl *Dvou základů*," řekl Goleniščev a radostí se až zarděl při té otázce. „Totiž, abych mluvil přesně, ještě nepíšu, ale dělám přípravné práce, sbírám materiál. Druhý díl bude daleko obšírnější a obsáhne téměř všechny problémy. U nás v Rusku nechtějí pochopit, že jsme dědici Byzance," začal dlouhý vášnivý výklad.

Vronskij byl zpočátku stísněn, že nezná ani první studii o *Dvou základech,* o které s ním autor mluvil jako o věci známé. Ale když potom Goleniščev počal vykládat svůj názor a Vronskij jej mohl sledovat, pak bez znalosti *Dvou základů* poslouchal s jistým zájmem,

neboť Goleniščev skutečně uměl mluvit. Vronského však udivovalo a mrzelo, s jakým podrážděným rozčilením mluvil Goleniščev o věci, kterou se zabýval. Čím déle mluvil, tím víc mu planuly oči, tím prudčeji napadal pomyslné odpůrce a tím neklidnější a uraženější měl výraz v obličeji. Vronskij pamatoval Goleniščeva jako hubeného, čiperného, dobráckého a šlechetného chlapce, nejlepšího žáka ve škole, a teď za nic nemohl pochopit příčinu jeho zlosti a byla mu proti mysli. Zejména se mu nelíbilo, že Goleniščev, člověk z dobré společnosti, staví se naroveň nějakým škrabákům, kteří ho popouzejí, a zlobí se na ně. Stálo to za to? Vronskému se to nelíbilo, ale přesto tušil, že Goleniščev je nešťastný, a bylo mu ho líto. Zoufalství, téměř pomatení mysli bylo znát v živé, dosti hezké tváři ve chvíli, kdy ani nezpozoroval, že Anna se vrátila, a dál překotně a ohnivě rozvíjel své názory.

Když Anna v klobouku a v pláštěnce vstoupila, a pohrávajíc si hbitým pohybem krásné ruky se slunečníkem, stanula vedle Vronského, s pocitem úlevy odpoutal zrak od pronikavých, upřených, žalujících Goleniščevových očí a s rostoucí láskou pohlédl na svou půvabnou družku, plnou života a radosti. Goleniščev se jen stěží uklidnil a první chvíli byl smutný a zasmušilý, avšak Anna, vlídná ke každému (jak byla v té době), brzo ho svým prostým a veselým chováním přivedla do lepší nálady. Zkusila to s různými náměty rozhovoru, až zavedla řeč na malířství, o kterém Goleniščev vykládal velice pěkně, a pozorně ho poslouchala. Došli pěšky k najatému domu a prohlédli si jej.

„Mám velkou radost z jedné věci," řekla Anna Goleniščevovi, když už se vraceli. „Alexej bude mít pěkný ateliér. Určitě si nech ten pokojík," pravila k Vronskému rusky. Tykala mu, neboť už poznala, že Goleniščev se jim stane v jejich osamocení důvěrným přítelem a že před ním nemusí nic tajit.

„Copak ty maluješ?“ Goleniščev se prudce otočil k Vronskému.

„Ano, kdysi jsem se tomu věnoval a teď zas pomalu začínám,“ odpověděl Vronskij a zrudl.

„Má velký talent,“ pravila Anna s radostným úsměvem. „Já to ovšem nemohu tak posoudit. Ale znalci to prohlásili také.“

VIII

V prvním údobí po svém vysvobození a rychlém uzdravení si Anna připadala až hříšně šťastná a plná radosti ze života. Vzpomínka na nešťastného manžela její štěstí nekalila. Ta vzpomínka jednak byla příliš děsivá, než aby na to myslila, jednak jí manželovo neštěstí přineslo příliš velké štěstí, než aby litovala. Vzpomínka na vše, co prožila po nemoci: smíření s mužem, rozchod, zpráva o zranění Vronského, jeho příchod, přípravy k rozvodu, odchod z mužova domu, loučení se synem – to vše jí připadalo jako horečný sen, z něhož procitla, když se octla sama s Vronským v cizině. Vzpomínka na neštěstí, do něhož uvrhla muže, v ní budila pocit blízký ošklivosti, asi takový, jaký by měl tonoucí, kdyby se vytrhl člověku, který se ho křečovitě držel. Ten člověk utonul. Jistěže to byla špatnost, ale byla to jediná možnost, jak se zachránit, a raději na ty hrozné podrobnosti ani nevzpomínat.

Tenkrát v první chvíli po rozchodu ji napadl uklidňující výklad jejího činu, a když si teď vzpomněla na celou minulost, vzpomněla si i na něj. „Zcela jistě jsem toho člověka učinila nešťastným," říkala si, „ale nechci z jeho neštěstí těžit. Také trpím a budu trpět, vždyť ztrácím, co mi bylo nade všecko – ztrácím poctivé jméno a syna. Jednala jsem špatně, a proto nechci být šťastná, nechci rozvod a budu vystavena hanbě a musím trpět odloučením od syna." Ale třebaže si Anna upřímně přála trpět, nijak netrpěla. O hanbě nebylo ani řeči. Měli oba sdostatek taktu, a proto se v cizině nikdy neoctli v choulostivé situaci, ruským dámám se vyhýbali a všude se setkávali s lidmi, kteří se tvářili, že dokonale chápou jejich vzájemný poměr, mnohem lépe než oni sami. Ani odloučení od milovaného syna ji první dobu nesoužilo. Děvčátko, jeho dítě, bylo tak milé

a tolik Annu k sobě připoutávalo od té doby, co jí zbylo jen ono, že si Anna na syna málokdy vzpomněla.

Žízeň po životě, umocněná vráceným zdravím, byla tak prudká a životní podmínky byly tak nové a příjemné, že si Anna připadala hříšně šťastná. Čím lépe Vronského poznávala, tím víc ho milovala. Milovala ho pro něho samého i za jeho lásku. Vědomí, že jí cele náleží, jí bylo neustálým zdrojem radosti. S ním jí bylo vždy hezky. Všecky jeho povahové rysy, které poznávala stále lépe, jí byly nevýslovně milé. Jeho zevnějšek, změněný civilním šatem, měl pro ni přitažlivost jako pro zamilovanou dívenku. V každém jeho slově, myšlence i činu spatřovala něco zvlášť ušlechtilého a vznešeného. Její nadšený obdiv ji samu často děsil. Hledala, ale nemohla na něm najít nic, co by nebylo skvělé. Neodvážila se mu dát najevo, jak nicotná si před ním připadá. Domnívala se, kdyby to věděl, že by k ní spíš ochladl; a třebaže neměla důvod, ničeho se dnes tak nebála jako ztráty jeho lásky. Ale neuměla se tajit vděčností za to, jak se k ní chová, a musela mu dávat najevo, jak si toho váží. On, který měl podle jejího názoru tak nesporné vlohy k státnické činnosti, při níž by jistě hrál významnou roli – obětoval svou ctižádost pro ni, pro Annu, a nikdy nedal najevo sebemenší lítost. Choval se k ní s láskou a úctou ještě větší než dříve a ani na okamžik nepřestal myslit na to, aby nikdy nepociťovala tíži svého postavení. On, tento dokonalý muž, jí nikdy neodporoval, ba ani neměl vlastní vůli a snad bylo opravdu jeho jedinou starostí, jak předem uhádnout každé její přání. A nemohla než si toho vážit, ačkoli právě ta vystupňovaná pozornost, celé to ovzduší péče, kterým ji obklopil, ji někdy tížilo. Přestože se plně uskutečnilo všechno, po čem Vronskij toužil tak dlouho, nebyl plně šťasten. Záhy poznal, že uskutečnění jeho touhy mu dalo jen zrnko písku z oné hory štěstí, kterou očekával. To uskutečnění mu dokázalo odvěký omyl, jehož se lidé dopouštějí, když si představují štěstí jako uskutečnění touhy. První čas po tom, co začal žít s Annou a oblékl civil, uvědomil si veškerý

půvab svobody vůbec, kterou dříve neměl, i svobody lásky, a byl spokojen, ne však dlouho. Záhy poznal, že v jeho nitru vzklíčila touha po touze, nuda. Nezávisle na své vůli se začal chytat každého chvilkového rozmaru a považovat jej za touhu a cíl. Šestnáct hodin denně muselo být nějak vyplněno, poněvadž byli v cizině naprosto volní, prosti společenských závazků, které jim zabíraly čas v Petrohradě. Na mládenecké zábavy, jež Vronského těšívaly za dřívějších cest do ciziny, nebylo ani pomyšlení, neboť jediný pokus toho druhu vzbudil v Anně nečekanou melancholii, která se k pozdní večeři se známými pramálo hodila. Stýkat se s místními a ruskými kruhy při svém ošemetném postavení rovněž nemohli. Prohlídky památek, nemluvíme-li o tom, že už všecko viděli, neměly pro Vronského jakožto pro Rusa a člověka rozumného onen nepochopitelný význam, jaký té věci dovedou přikládat Angličané.

A jako se hladové zvíře vrhá na každý objekt slibující dobré sousto, stejně se i Vronskij zcela pudově vrhal na politiku, na nové knihy na obrazy.

Protože měl v mládí malířské nadání a protože začal – z přemíry peněz – sbírat rytiny, rozhodl se pro malířství, začal se mu věnovat a vložil do něho nevyužitou zásobu touhy, která si žádala ukojení.

Měl schopnost chápat umění a věrně, vkusně umění napodobit, i řekl si, že má vlastnosti, jež umělec potřebuje. Nějakou dobu ještě váhal, jaký námět a způsob si zvolit, zda obrazy náboženské, historické, žánr, nebo realistické, a pak se pustil do malování. Rozuměl všem oblastem a mohl se inspirovat tím neb oním; ale neuměl si představit, že by bylo možné vůbec nevědět, jaké obory v malířství existují, bezprostředně se inspirovat tím, co má člověk na srdci, a nestarat se, zda bude hotový obraz náležet k nějakému známému druhu. Jelikož to nevěděl a inspiroval se nikoli životem bezprostředně, nýbrž prostřednictvím života umělecky už vyjádřeného, inspiroval se velice snadno a rychle, a stejně snadno a rychle

dokázal, aby to, co maloval, bylo hodně podobné stylu, který chtěl napodobit.

Nejvíce se mu líbil styl francouzský, graciózní a efektní, a tímto stylem začal malovat podobiznu Anny v italském kroji; podobizna se zdála jemu i každému, kdo ji viděl, velice zdařilá.

IX

Opuštěný starý palác s vysokými štukovými stropy a freskami na zdech, s mozaikovými podlahami, s těžkými, vlněnými žlutými závěsy na vysokých oknech, s vázami na stojáncích a krbech, s vyřezávanými dveřmi a ponurými sály plnými obrazů – tento palác, když se do něho přestěhovali, už svým vzhledem utvrzoval Vronského v příjemném bludu, že není ani tak ruský statkář, gardový myslivec mimo službu, jako osvícený milovník a podpůrce umění, sám skromný umělec, který se zřekl společnosti, vlivných styků a kariéry pro milovanou ženu.

Úloha, kterou si Vronskij zvolil, se po přesídlení do paláce zdařila dokonale, a když ho Goleniščev seznámil s některými zajímavými osobnostmi, byl první dobu klidný. Maloval pod vedením italského profesora malířství studie podle skutečnosti a studoval italský středověk. Italský středověk Vronského v poslední době tak okouzlil, že teď nosil i klobouk a přehoz přes rameno po středověkém způsobu, což mu velice slušelo.

„My tu bydlíme a přitom nic nevíme," řekl jednou Vronskij Goleniščevovi, který k nim po ránu zavítal. „Viděl jsi ten obraz od Michajlova?" řekl, podávaje mu ruské noviny, došlé ráno, a upozornil ho na článek o ruském malíři, jenž žil v témž městě a právě dokončil obraz, o kterém už dávno kolovaly různé pověsti a který byl zakoupen předem. V článku se vytýkalo vládě a Akademii, že se vynikajícímu malíři nedostalo žádného povzbuzení ani podpory.

„Viděl jsem ho," odpověděl Goleniščev. „Není ovšem bez nadání, ale drží se naprosto pochybeného směru. Je to pořád to ivanovovsko-straussovsko-renanovské pojetí Krista v náboženské tematice."

„Co je na tom obraze?" tázala se Anna.

„Kristus před Pilátem. Kristus je znázorněn jako Žid s veškerým realismem nové školy."

Otázka, co je námětem obrazu, přivedla Goleniščeva k jednomu z jeho nejoblíbenějších témat, a tak se pustil do výkladu:

„Nechápu, jak se mohou tak hrubě mýlit. Kristova podoba už byla určitým způsobem ztvárněna v dílech starých velikánů. Chtějí-li tedy dnes zobrazovat nikoli boha, ale revolucionáře nebo mudrce, ať si berou z dějin Sokrata, Franklina nebo Charlottu Cordayovou, jenom ne Krista. Oni si schválně volí postavu, kterou nelze činit objektem uměleckého díla, a potom…"

„A je to pravda, že ten Michajlov žije v takové bídě?" zeptal se Vronskij. Myslil, že jako ruský mecenáš by měl malíři pomoci, ať už je jeho obraz dobrý, či špatný.

„Pochybuji. Je vynikající portrétista. Viděli jste jeho podobiznu Vasilčikovové? Ale už tuším nechce malovat podobizny, a proto možná má opravdu nouzi. Říkám, že…"

„Nešlo by to, požádat ho, aby udělal podobiznu Anny Arkaďjevny?" pravil Vronskij.

„Proč mou?" řekla Anna. „Mám podobiznu od tebe a už žádnou jinou nechci. Radši kdyby namaloval Annie. (Tak říkala dcerušce.) Tamhle ji máme," dodala, když vyhlédla oknem na spanilou italskou kojnou, která vynesla dítě na zahradu, a vzápětí se nenápadně ohlédla po Vronském. Spanilá kojná, podle které dělal Vronskij hlavu k svému obrazu, byla jediným tajným soužením v Annině životě. Když ji Vronskij maloval, obdivoval se její kráse a středověkému zjevu. Anna se neodvážila přiznat ani sama sobě, že se bojí, aby na kojnou nežárlila, a proto ji zahrnovala laskavostí a rozmazlovala ji i jejího malého synka.

Vronskij také vyhlédl z okna, podíval se Anně do očí a pak se hned otočil ke Goleniščevovi.

„A znáš se s tím Michajlovem?"

„Několikrát jsem se s ním setkal. Ale je to divný patron a nemá vůbec žádné vzdělání. Víte, patří k těm divokým novým lidem, kteří se dnes tak hojně vyskytují. Víte, k těm volnomyšlenkářům, kteří byli už rovnou vychovaní v duchu ateismu, negace a materialismu. Kdysi," řečnil Goleniščev a nepozoroval nebo nechtěl pozorovat, že i Anna a Vronskij by rádi něco poznamenali, „kdysi byl volnomyšlenkář člověk, který byl vychován v duchu náboženství, zákona, mravnosti, a teprve vlastním bojem a úsilím dospíval k volnomyšlenkářství. Ale dnes se objevuje nový typ samorostlých volnomyšlenkářů, kteří nám vyrůstají, aniž vůbec slyšeli, že existovaly zákony mravní a náboženské, že existovaly autority. Vyrůstají rovnou v duchu negace všeho čili jako divoši. Takový je on. Je tuším syn moskevského dvorního lokaje a nedostalo se mu žádného vzdělání. Když vstoupil na Akademii a získal si jméno, tu jako člověk ne zrovna hloupý zatoužil po vzdělání. A zaměřil se na to, co bylo podle jeho soudu pramenem vzdělanosti – na časopisy. Víte, za starých časů by byl člověk, který by se chtěl vzdělat, řekněme nějaký Francouz, začal studovat všechny klasiky – teology i tragiky, historiky a filozofy. A víte, jakou duševní práci by musel vykonat. Ale tenhle se dostal rovnou k literatuře negativismu, velice rychle si osvojil celou tresť negující vědy, a to mu stačí. A kdyby jen to! Před nějakými dvaceti lety by byl v té literatuře nalezl alespoň znaky boje proti autoritám, proti odvěkým názorům, byl by z toho boje poznal, že zde bylo ještě cosi jiného. Ale dnes se dostává rovnou k takové literatuře, která ani neuznává staré názory za hodné diskuse a rovnou tvrdí: Nic neexistuje. Evoluce, přirozený výběr, boj o život – a dost. Já jsem ve své studii…"

„Víte co," řekla Anna, která se už delší chvíli nenápadně dorozumívala s Vronským pohledy a věděla, že Vronského nezajímá malířovo vzdělání, ale že je zaujat myšlenkou, jak mu pomoci a objednat si u něho portrét. „Víte co?" rázně přerušila rozohněného Goleniščeva. „Pojeďme k němu!"

Goleniščev se uklidnil a rád souhlasil. Ale poněvadž malíř bydlil ve vzdálené čtvrti, rozhodli se, že si vezmou drožku.

Hodinu poté Anna vedle Goleniščeva a Vronskij na předním sedadle kočáru přijeli k hezkému novému domu ve vzdálené čtvrti. Přivítala je domovnice a sdělila, že Michajlov přijímá návštěvy v ateliéru, ale teď že je ve svém bytě pár kroků odtud. Poslali mu po ní své navštívenky s prosbou, aby si směli prohlédnout jeho obrazy.

X

Malíř Michajlov měl jako vždy napilno, když mu byly přineseny navštívenky hraběte Vronského a Goleniščeva. Dopoledne pracoval v ateliéru na velkém plátně. Když přišel domů, rozzlobil se na ženu, že si neuměla poradit s domácí, která chtěla peníze.

„Už jsem ti stokrát říkal, že nemáš nic vykládat. Beztak jsi káča, a jak spustíš italsky, jsi káča teprv," řekl jí po dlouhé hádce.

„Tak to nemáš tak dlouho nechávat, já za nic nemůžu. Kdybych měla peníze…"

„Dej mi pokoj, proboha!" zvolal Michajlov a v hlase se mu třásly slzy. Zacpal si uši, šel do své pracovny za přepážkou a zamkl za sebou. „Motovidlo!" zabručel, usedl ke stolu, rozevřel desky a hned se s obzvláštním zápalem pustil do rozdělané kresby.

Nikdy nepracoval s takovým zápalem a zdarem, jako když se mu zle dařilo, zejména když se hádal s ženou. „Och, radši bych se neviděl!" myslil si, ale přesto pokračoval v práci. Dělal studii člověka zachváceného zlobou. Měl jednu kresbu udělanou už dříve, ale nebyl s ní spokojen. Ne, tamto bylo lepší… Kampak to jen dal? Šel za ženou a zamračeně, aniž o ni pohledem zavadil, zeptal se staršího děvčátka, kde mají papír, který jim dal. Papír se zavrženou studií se našel, ale byl ušpiněný a pokapaný stearinem[1]. Michajlov si kresbu přesto vzal, dal si ji na stůl, poodstoupil a přimhouřenýma očima si ji prohlížel. Najednou se usmál a radostně zamával.

„To je ono!" Hned se chopil tužky a rychle kreslil. Stearinová skvrna dala člověku novou pózu.

Kreslil tuto novou pózu a vtom si vzpomněl na tvář obchodníka, u kterého kupoval doutníky, energickou tvář s vystouplou bradou,

1 Látka podobná vosku užívaná k výrobě mýdla, svíček ap. *Pozn. red.*

a ten obličej, tu bradu člověku nakreslil. Zasmál se radostí. Mrtvý, vymyšlený člověk se náhle proměnil v člověka živého, který už nemohl být změněn. Člověk žil a byl jasný, neklamný, určitý. Mohl kresbu opravit, jak to postava vyžadovala, mohl, ba musel nakreslit jinak nohy, úplně změnit polohu levé ruky, odhrnout vlasy. Ale když ty opravy dělal, postavu přitom neměnil, jen odhazoval, co ji zakrývalo. Snímal z ní vlastně roušky, pod nimiž ji nebylo celou vidět. Každý nový tah jen ještě více odhaloval celou postavu v celé její energické síle – tak, jak se mu náhle zjevila, když se na ní udělala stearinová skvrna. Opatrně ji dokresloval, když mu byly přineseny navštívenky.

„Hned, hned!“

Šel za ženou.

„Tak už se nezlob, Sášo!“ řekl jí s nesmělým, něžným úsměvem. „Byla to tvoje vina, byla to vina moje. Všecko zařídím.“ Když se udobřil s ženou, oblékl si olivový svrchník se sametovým límečkem, nasadil si klobouk a ubíral se do ateliéru. Na zdařilou postavu už ani nevzpomněl. Nyní ho těšilo a vzrušovalo, že jeho ateliér chtějí navštívit ti vznešení Rusové, kteří přijeli kočárem.

O svém obraze, který měl nyní na stojanu, si v hloubi duše vytvořil jediný názor – že totiž takový obraz ještě nikdy nikdo nenamaloval. Nenamlouval si, že by jeho obraz byl nad všecky Raffaely, avšak věděl, že myšlenku, kterou chtěl vyjádřit a také vyjádřil svým obrazem, nikdy nikdo nevyjádřil. To věděl najisto a věděl to už dávno, od chvíle, kdy začal malovat. Ale úsudek jiných lidí, ať šlo o kohokoli, měl pro něho nicméně obrovskou důležitost a vzrušoval ho do hloubi duše. Každá i zcela nepatrná poznámka, svědčící o tom, že soudce vidí alespoň malý díl toho, co vidí ve svém obraze on sám, každá taková poznámka vzrušovala umělce do hloubi duše. Svým soudcům vždy připisoval hlubší chápání, než bylo jeho vlastní, a vždy od nich očekával něco, co sám ve svém obraze neviděl. A domníval se, že v úsudcích diváků to často nalézá.

Blížil se rychlým krokem ke dveřím ateliéru. Anna stála ve stínu v bráně a poslouchala vášnivý výklad Goleniščevův, ale zároveň si asi přála prohlédnout si přicházejícího malíře. Michajlov byl sice rozrušen, ale její postava v měkkém osvětlení ho uchvátila. Ani sám nezpozoroval, jak cestou k nim zachytil a vstřebal ten dojem (stejně jako tomu bylo s bradou obchodníka s doutníky) a kamsi jej uschoval, aby jej vynesl na světlo, až bude třeba. Hosté, už předem zklamaní Goleniščevovým výkladem o umělci, byli ještě více zklamáni jeho zevnějškem. Svou zavalitou střední postavou, houpavou chůzí, hnědým kloboukem, olivovým svrchníkem a úzkými kalhotami, ačkoli se už dávno nosily široké, a zejména svým všedním širokým obličejem a výrazem, který byl směsicí ostychu i snahy po zachování vlastní důstojnosti, tím vším vzbudil Michajlov nepříznivý dojem.

„Račte dále, prosím," řekl. Snažil se přitom vypadat lhostejně. Vešel do předsíně, vytáhl z kapsy klíč a odemkl dveře.

XI

Když vstoupili do ateliéru, prohlédl si malíř Michajlov hosty ještě jednou a nyní si vštípil do paměti tvář Vronského, zvlášť jeho vysedlé lícní kosti. Ačkoli jeho umělecký cit bez ustání sbíral materiál, ačkoli pociťoval stále mocnější vzrušení nad blížící se chvílí, kdy bude posuzováno jeho dílo, přece si z nepatrných znaků rychle a bystře utvořil představu o těchto třech osobách. Tamten (Goleništčev) je Rus, žijící zde. Michajlov si nepamatoval jeho jméno, ani kde se s ním setkal a o čem spolu mluvili. Pamatoval si pouze jeho obličej, jako si pamatoval všecky obličeje, co jich kdy viděl, ale zároveň si pamatoval, že je to jedna z tváří, odložených v jeho paměti do obrovského oddílu tváří rádoby působivých a přitom výrazově chudých. Dlouhé vlasy a značně vysoké čelo dodávaly vnějškové působivosti tváři, která měla jen maloučko neklidného dětinského výrazu, soustředěného nad úzkým kořenem nosu. Vronskij a Kareninová, uvažoval Michajlov, jsou asi urození bohatí Rusové, kteří jako všichni bohatí Rusové vůbec nerozumějí umění, ale dělají ze sebe jeho milovníky a znalce. Nejspíš už zbrousili všecky galerie a teď jezdí po ateliérech nových malířů, toho mazala Němce a bláznivého anglického preraffaelity[2], a ke mně přijeli, jenom aby měli úplný přehled, říkal si v duchu. Znal velice dobře způsoby diletantů (čím víc moudrostí pochytili, tím to bylo horší), kteří navštěvovali ateliéry soudobých malířů jen proto, aby pak mohli hlásat, že výtvarné umění upadá, a čím déle prý se díváme na malíře nové, tím spíš si uvědomujeme, jak nedostižní jsou podnes velcí staří mistři. To všecko očekával, to vše jim četl ve tvářích, viděl to v lhostejné nonšalanci, s jakou spolu hovořili, dívali se na manekýny a busty

2 Novoromantický malíř 19. století navazující na italskou renesanci. *Pozn. red.*

a nenuceně se procházeli v očekávání, kdy jim ukáže obraz. Ale přesto se ho zmocnilo velké rozčilení, když listoval ve svých skicách, vytahoval stóry[3] a sundával plachtu – rozčilení o to větší, že v jeho představách všichni urození a bohatí Rusové sice měli být darebáci a troupové, avšak Vronskij a Anna se mu velice líbili, zvláště Anna.

„Prosím, není libo se podívat?“ řekl, houpavým krokem poodešel stranou a ukázal na obraz. „To je soud Pilátův. Matouš, kapitola sedmadvacátá,“ dodal a cítil v té chvíli, že rty se mu začínají třást rozčilením. Poodešel a stoupl si dozadu.

Těch několik okamžiků, kdy se hosté mlčky dívali na obraz, díval se na něj i Michajlov, a to lhostejným, nezúčastněným zrakem. Těch několik okamžiků věřil už předem, že nejvyšší, nejspravedlivější rozsudek vynesou oni, právě tito hosté, kterými tak opovrhoval ještě před malou chvílí. Zapomněl na všecko, co si o svém obraze myslíval dříve, v oněch třech letech, kdy jej maloval. Zapomněl na všecky jeho hodnoty, pro něho nesporné – viděl obraz jejich lhostejným, nezaujatým, novým pohledem a neviděl na něm nic dobrého. Viděl v popředí mrzutou tvář Pilátovu a klidnou tvář Kristovu, v pozadí viděl postavy žoldnéřů Pilátových a obličej Jana, sledujícího, co se děje. Každý ten obličej, který se zrodil se svou osobitou povahou po tolikerém hledání, po tolika omylech a opravách, každý ten obličej, který mu způsobil tolikerá muka a tolik radosti, všechny ty obličeje, tolikrát přemisťované pro zachování celku, všechny odstíny barev a tónů, jichž dosáhl s takovou námahou – to všecko se mu nyní, když se díval jejich očima, jevilo jako tisíckrát opakovaná banalita. Tvář, která mu nejvíc ležela na srdci, tvář Kristova, tvořící střed obrazu, který v něm vzbudil takové nadšení, když jej nalezl, byla pro něho docela ztracená, když pohlédl na obraz jejich očima. Viděl dobře provedené (ba ani ne dobře – viděl teď jasně spoustu kazů) opakování všech těch nesčetných Kristů Tizianových, Raffaelových,

3 Stahovací záclona přes celé okno. *Pozn. red.*

Rubensových a stejných žoldnéřů a Pilátů. Všecko to bylo banální, chudé a staré, dokonce i špatně udělané – strakaté a slabé. Budou mít pravdu, až budou říkat strojené uctivé fráze v malířově přítomnosti, a budou ho litovat a smát se mu, až zůstanou sami.

Mlčení ho příliš skličovalo (ačkoli trvalo sotva minutu). Aby je porušil a ukázal, že není rozčilen, přemohl se a obrátil se ke Goleniščevovi.

„Už jsem měl tuším potěšení se s vámi setkat," řekl mu. Přitom se neklidně ohlížel po Anně i po Vronském, aby mu neušlo jejich nejmenší hnutí.

„Zajisté! Viděli jsme se u Rossiho, pamatujete, na tom večeru, jak recitovala ta italská slečna, nová Ráchel," nenuceně se rozhovořil Goleniščev, zcela nemilosrdně odvrátil zrak od obrazu a otočil se k umělci.

Ale když zpozoroval, že Michajlov očekává úsudek o svém díle, pravil:

„Váš obraz značně pokročil od té doby, co jsem ho viděl naposled. A stejně jako tenkrát, i dnes na mne neobyčejně působí postava Piláta. Je mu vidět až do duše, je to dobrý, milý člověk, ale přitom úředník do morku kostí, který neví, co činí. Ale zdá se mi…"

Živý obličej Michajlovův se náhle celý rozjasnil, oči mu zablýskly. Michajlov chtěl cosi říci, ale rozčilením nemohl mluvit a dělal, že si musí odkašlat. I když si Goleniščevova uměleckého cítění příliš nevážil, když správná poznámka o věrném vystižení podoby Piláta jako úředníka byla bezvýznamná, i když by se ho takový bezvýznamný výrok mohl dotknout, poněvadž se nemluvilo o věcech nejdůležitějších, přesto byl Michajlov nad touto poznámkou u vytržení. Sám si myslil o postavě Piláta totéž, co řekl Goleniščev. Skutečnost, že takových postřehů by se dalo učinit na tisíce a všecky by byly správné, jak Michajlov najisto věděl, nijak neubírala Goleniščevově poznámce na významu. Pro tu poznámku pojal ke Goleniščevovi sympatie a jeho malomyslnost vystřídalo nadšení. Celý obraz před

ním rázem ožil v celé nevýslovné složitosti všeho, co je živé. Michajlov se opět pokusil říci, že takto pojímá Piláta. Ale neposlušné rty se mu třásly a nemohl mluvit. Vronskij a Anna také cosi říkali tichým hlasem, jakým lidé obvykle mluvívají na uměleckých výstavách jednak proto, aby neurazili umělce, jednak aby neřekli nahlas hloupost, kterou lze tak snadno říci, když se hovoří o umění. Michajlovovi se zdálo, že i na ně obraz zapůsobil. Přistoupil k nim.

„Kristus má úžasný výraz!" řekla Anna. Ze všeho, co viděla, líbil se jí ten výraz nejvíc, tušila, že tvoří střed obrazu a že chvála umělce potěší. „Je vidět, že je mu Piláta líto."

Byl to zase jeden z tisíců správných postřehů, jež by mohly být učiněny o jeho obraze a o postavě Krista. Řekla, že je mu líto Piláta. Výraz Kristův měl být i výrazem soucitu, poněvadž vyjadřuje lásku, nadpozemský klid, odhodlání k smrti a vědomí marnosti slov. V Pilátovi se ovšem projevuje hodnostář a Kristus jeví soucit, neboť první je zosobněním tělesného života, druhý – života duchovního. To vše a ještě mnoho jiného vytanulo Michajlovovi na mysli. A obličej se mu zase rozzářil nadšením.

„Ano, a jak je ta figura udělaná, co je tu vzduchu. Zrovna by se dala obejít," podotkl Goleniščev a svou poznámkou chtěl patrně dát na srozuměnou, že nesouhlasí s náplní a ideou postavy.

„Ano, úžasné! Mistrovské dílo!" řekl Vronskij. „Jak plastické jsou ty postavy v pozadí! Tomu říkám technika," obrátil se ke Goleniščevovi. Narážel na věc, o které spolu nedávno hovořili. Vronskij se totiž už vzdával naděje, že by kdy nabyl takové technické dovednosti.

„Ano, ano, úžasné!" přitakali Goleniščev i Anna. Přestože byl Michajlov v povznesené náladě, při poznámce o technice ho píchlo u srdce, zlostně se podíval na Vronského a najednou se zaškaredil. Často slýchával to slovo „technika" a nešlo mu na rozum, jak to lidé myslí. Věděl, že tím slovem myslí mechanickou schopnost malířskou a kreslířskou, zcela nezávislou na obsahu. Často pozoroval, jak tomu bylo i v této chvále, že techniku kladou proti vnitřní hodnotě,

jako by bylo možné namalovat dobře něco špatného. Věděl, jaké pozornosti a opatrnosti je třeba, aby při snímání roušky nebylo poškozeno samo dílo a aby všechny roušky byly sňaty; ale malířská zručnost, technika v tom žádná nebyla. Kdyby se malému dítěti nebo jeho kuchařce zjevilo totéž, co viděl on, pak by rovněž dokázaly vyloupnout to, co vidí. Ale ani nejzkušenější a nejdovednější malíř ovládající techniku by nemohl s pouhou mechanickou schopností nic namalovat, kdyby si napřed nevymezil obsah. Kromě toho Michajlov viděl, když už by se mluvilo o technice, že nezaslouží pochvalu. Ve všem, co maloval a namaloval, viděl nedostatky bijící do očí. Nedostatky, zaviněné neopatrností, s jakou snímal roušky. Nedostatky, které už nemohl napravit, aniž by porušil celé dílo. A skoro na všech postavách a tvářích viděl zbytky roušek nedokonale odstraněných, které kazily obraz.

„Jediné, co by se dalo říci, jestli mi dovolíte poznámku…," začal Goleniščev.

„Ó, beze všeho, dokonce budu rád," řekl Michajlov s líčeným úsměvem.

„Totiž, ve vašem pojetí je to člověk a pak teprve bůh, nikoli bohočlověk. Ale konečně, vím, že o to vám vlastně šlo."

„Nemohl jsem malovat jiného Krista, než jakého chovám v srdci," řekl Michajlov ponuře.

„Ovšem, ale v tom případě dovolte, abych vyslovil svůj názor… Váš obraz je tak dobrý, že má poznámka mu nemůže uškodit, a pak je to můj osobní názor. U vás je to něco jiného. Už sám motiv je jiný. Vezměme si třeba Ivanova. Domnívám se, když už je Kristus redukován na historickou osobu, že si měl Ivanov zvolit také jiný historický námět, nový, ještě nepoužitý."

„Ale když je to nejvznešenější námět, jaký se umění nabízí?"

„Kdybychom hledali, najdeme jiné. Ale jde o to, že umění nesnese vnitřní sváry a úvahy. Jenže před Ivanovovým obrazem si věřící

i nevěřící musí položit otázku: Je to bůh, nebo to není bůh? A to ruší celistvost dojmu.“

„Pročpak? Myslím, že pro vzdělané lidi,“ prohodil Michajlov, „už nemůže žádný svár existovat.“

Goleniščev nesouhlasil, svého původního názoru – že dojem z uměleckého díla má být jednotný – se nevzdal a Michajlova porazil.

Michajlov byl rozčilen, ale na obhajobu svého názoru nedovedl nic říci.

XII

Anna a Vronskij se na sebe už dlouho dívali, rozzlobeni na přítele pro jeho učenou mnohomluvnost, a Vronskij už nakonec nečekal na malířovo vyzvání a šel k dalšímu, menšímu obrazu.

„Ach, to je rozkošné, opravdu rozkošné! Kouzelné! Rozkošné!“ zvolali oba unisono.

„Co se jim tolik líbí?“ pomyslil si Michajlov. Už si ani nevzpomněl na ten obraz vytvořený před třemi lety. Ani si nevzpomněl, jaká muka i nadšení prožil, když několik měsíců ustavičně, dnem i nocí, myslil jen na něj. Zapomněl na to, jako vždy zapomínal na dokončené obrazy. Dokonce se na něj nerad díval a vystavil ho jen proto, že čekal Angličana, který ho chtěl koupit.

„To nic není, jen tak, stará studie,“ řekl.

„Velice pěkné!“ ozval se Goleniščev. Zřejmě byl také doopravdy okouzlen.

Dva hoši chytali ryby ve stínu vrby. Jeden z nich, starší, zrovna hodil udici a pečlivě vytahoval splávek z křoví, zcela pohroužen do své práce. Druhý, mladší, ležel v trávě, plavovlasou hlavu opřenou o dlaně, a hleděl zádumčivýma modrýma očima na vodu. O čem asi přemýšlel?

Nadšené projevy obdivu v Michajlovovi opět vyvolaly rozechvění, avšak bál se takového planého horování pro věc dávno odbytou a neměl je rád, a třebaže ho chvála těšila, raději chtěl hosty upozornit na další obraz. Ale Vronskij se ptal, zda obraz není na prodej. Michajlov byl návštěvou tak rozechvěn, že jednání o peněžních otázkách mu teď bylo značně proti mysli.

„Je vystaven na prodej,“ odpověděl a mrzutě svraštil obočí.

Když hosté odjeli, sedl si Michajlov proti obrazu Piláta a Krista a opakoval si v duchu vše, co tito hosté řekli, a pokud to neřekli, tedy

alespoň měli na mysli. A zvláštní věc! Vše, co pro něho mělo takovou důležitost, dokud byli zde a dokud se vžíval do jejich stanoviska, náhle pro něho ztratilo veškerý význam. Díval se teď na svůj obraz jen a jen zrakem umělce a dospěl k jistotě, že jeho obraz je dokonalý, a tudíž významný. A takový duševní stav potřeboval k vypětí, jež vylučovalo všechny ostatní zájmy a bez něhož nemohl pracovat.

Noha Kristova v perspektivě přece jen nebyla dobrá. Chopil se palety a dal se do práce. Jak opravoval nohu, stále se pozorně díval na postavu Janovu v pozadí, které si hosté nevšimli, ale která – to věděl – byla vrcholem dokonalosti. Když dodělal nohu, chtěl se pustit do této postavy, ale cítil, že je na to příliš rozčilen. Nemohl pracovat s chladnou myslí, stejně jako to nedokázal, když se příliš rozcitlivěl a příliš ostře všecko viděl. Mezi chladem a tvůrčím nadšením bylo jediné stadium, kdy mohl pracovat. Ale dnes byl příliš rozrušen. Chtěl obraz zakrýt, ale zarazil se a s plachtou v rukou, blažený úsměv na líci, hleděl na postavu Janovu. Konečně se takřka s lítostí odpoutal od obrazu, zavěsil jej a unaven, ale šťasten šel domů.

Vronskij, Anna a Goleniščev byli cestou domů zvlášť rozjaření a veselí. Hovořili o Michajlovovi a o jeho obrazech. Slovo *talent*, kterým mínili vrozenou, takřka fyzickou schopnost nezávislou na rozumu a citu a kterým chtěli označit vše, co malíř prožíval, to slovo se v jejich debatě ozývalo zvlášť často, neboť je nutně potřebovali, aby mohli pojmenovat, o čem chtěli mluvit, i když o tom neměli ani ponětí. Říkali, že talent mu nelze upřít, že však se jeho talent nemohl rozvinout pro nedostatek vzdělání, což je obecné neštěstí našich ruských malířů. Ale obrázek chlapců se jim vtiskl do paměti a co chvíli se k němu vraceli.

„Rozkošná věc! Úžasně se mu to podařilo a přitom je to docela prostinké! On ani neví, jak je to hezké. Rozhodně si ten obrázek nesmím dát ujít, musím ho koupit," řekl Vronskij.

XIII

Michajlov prodal Vronskému svůj obrázek a uvolil se malovat Anninu podobiznu. V určený den přišel a dal se do práce.

Po pátém sezení vzbudil portrét všeobecný úžas, zejména ve Vronském, a to nejen výstižnou podobou, ale i zvláštní krásou. Bylo s podivem, jak Michajlov dokázal tuto její zvláštní krásu objevit. Člověk ji musí znát a milovat, jako ji miluji já, aby vystihl její nejhezčí, nejvlastnější výraz, myslil si Vronskij, ačkoli její nejhezčí, nejvlastnější výraz poznal až z této podobizny. Ale byl to výraz tak pravdivý, že se jemu i ostatním zdálo, že jej znají už dávno.

„Já s tím tak dlouho zápolím a nic jsem nedokázal," říkal Vronskij o své práci, „ale on se jenom podíval a už to měl. Tady je vidět, co dělá technika."

„To všecko přijde," těšil ho Goleniščev, podle jehož názoru měl Vronskij jak talent, tak především vzdělání, které umožňuje vyšší smysl pro umění. Goleniščevovo přesvědčení o talentu Vronského bylo posilováno také tím, že od něho vyžadoval porozumění i chválu pro své studie a myšlenky, přičemž cítil, že chvála i povzbuzení mají být vzájemné.

Na návštěvě u cizích lidí a zejména v paláci u Vronského byl Michajlov docela jiný člověk než doma v ateliéru. Byl nevraživě uctivý, jako by se bál sblížení s lidmi, kterých si nevážil. Tituloval Vronského „Vaše Milosti", a přestože ho Anna i Vronskij zvali, nikdy u nich nezůstal na oběd a chodil k nim, jen když měl malovat. Anna ho vyznamenávala svou přízní a byla mu vděčná za svou podobiznu. Vronskij s ním jednal víc než uctivě a patrně by ho zajímal malířův úsudek o jeho obraze. Goleniščev nepromeškal žádnou příležitost, kdy mohl Michajlovovi vštěpovat správné názory na umění. Ale Michajlov zůstal ke všem stejně chladný. Anna mu viděla na očích, že

se na ni rád dívá. Ale rozhovoru s ní se vyhýbal. K řečem Vronského o jeho malířských pokusech vytrvale mlčel, stejně vytrvale mlčel, když mu byl ukázán obraz od Vronského, zatímco Goleniščevovy řeči zřejmě těžce snášel a raději se s ním nehádal.

Vcelku se jim Michajlov pro své upjaté a nepříjemné, skoro nepřátelské chování velmi znelíbil, když ho poznali blíž. A byli rádi, když sezení skončila, když jim zůstal nádherný portrét a Michajlov k nim přestal docházet.

Goleniščev první vyslovil nahlas, co si myslili všichni – že totiž Michajlov prostě Vronskému závidí.

„Dejme tomu, že nezávidí, jelikož má *talent.* Ale zlobí ho, že člověk mající blízko k panovnickému domu a bohatý, ke všemu hrabě (vždyť tohle všecko oni nenávidí), bez zvláštní námahy dělá totéž, ne-li něco lepšího než on, ačkoli on tomu věnoval celý život. Hlavní věc je vzdělání a to mu chybí."

Vronskij Michajlova hájil, ale v skrytu duše tomu věřil, poněvadž podle jeho představ mu člověk z jiných, nižších vrstev musel závidět.

Annina podobizna, malovaná podle skutečnosti jak jím, tak Michajlovem, by byla měla ukázat Vronskému rozdíl, který byl mezi nimi. Ale Vronskij jej neviděl. Jenom nechal Anniny podobizny. Usoudil, že už je to zbytečné, když mají podobiznu od Michajlova. V práci na svém obraze ze středověkého života pokračoval. On sám, Goleniščev a zvlášť Anna, všichni shledávali, že obraz je velice pěkný, neboť se podobá slavným obrazům daleko víc než obraz Michajlovův.

A Michajlov? Ačkoli maloval Anninu podobiznu s velkým zaujetím, měl ještě větší radost než oni, když bylo po sezeních a už nemusel poslouchat Goleniščevovy přednášky o umění a mohl zapomenout na malby Vronského. Věděl, že Vronskému nikdo nemůže zakázat, aby si pro potěchu maloval. Věděl, že Vronskij a všichni diletanti mají plné právo malovat, co se jim zlíbí, ale bylo

mu to nepříjemné. Nemůžeme člověku zakázat, aby si udělal velkou loutku z vosku a líbal ji. Ale kdyby ten člověk s loutkou přišel, sedl si před zamilovaného muže a začal by svou loutku laskat, jako milenec laská milovanou ženu, pak by to zamilovanému bylo nepříjemné. Stejně nelibý pocit zakoušel Michajlov při pohledu na výtvory Vronského. Bylo mu do smíchu a zároveň měl zlost, bylo to žalostné i urážlivé.

Vronskij pro malířství a středověk nehoroval dlouho. Měl tolik uměleckého vkusu, že nedovedl svůj obraz dokončit. Obraz uvízl na mrtvém bodě. Vronskij nejasně tušil, že jeho vady, zpočátku málo patrné, budou bít do očí, bude-li pokračovat. Dělo se mu stejně jako Goleniščevovi, když cítil, že nemá co říci, a neustále si nalhával, že myšlenka ještě nedozrála, že ji musí donosit a připravit si materiál. Jenže Goleniščeva to zatvrdilo a utrápilo, kdežto Vronskij si neuměl nic nalhávat ani se trápit, a zatvrdit se teprve nedovedl. Nic nevysvětloval, neomlouval se a s rozhodností, vlastní jeho povaze, zanechal malování.

Ale bez tohoto zaměstnání zdál se jemu i Anně (divila se jeho rozčarování) život v italském městečku tak nudný, palác byl najednou tak očividně starý a špinavý, skvrny na záclonách, škvíry v podlaze, oprýskaná štukatura na římsách, všecko se jim tak přejedlo, ten věčně stejný Goleniščev, italský profesor i německý cestovatel je tak omrzeli, že bylo nutné pomýšlet na životní změnu. Domluvili se, že pojedou do Ruska, na venkov. Vronskij chtěl v Petrohradě dojednat s bratrem rozdělení majetku a Anna se chtěla podívat na syna. Léto hodlali strávit u Vronského na velkém dědičném panství.

XIV

Levin byl ženatý už třetí měsíc. Byl šťastný, ale docela jinak, než si představoval. Na každém kroku ho čekalo zklamání v dřívějších snech i nové nenadálé okouzlení. Levin byl šťastný, ale sotva vkročil do rodinného života, viděl na každém kroku, že je to docela jiné, než si představoval. Na každém kroku prožíval, co by prožil člověk, který by zálibně sledoval klidnou, šťastnou plavbu loďky na jezeře, a pak by se do té loďky posadil. Viděl, že nestačí sedět rovně a nekymácet se – nikoli, člověk nesmí ani na okamžik zapomenout, kam má plout, a přitom musí mít na zřeteli, že má pod sebou vodu a že musí veslovat, až ho ruce rozbolí, poněvadž na to není zvyklý; že je snadné jenom se dívat, ale když se to má dělat, je to sice velmi radostné, ale přetěžké.

Za svobodna se kolikrát při pohledu na manželský život jiných lidí, na drobné starosti, hádky nebo žárlivost jenom v duchu pohrdavě usmíval. Byl přesvědčen, že v jeho budoucím manželském životě se nic takového nemůže dít, myslil dokonce, že i všecky vnější formy musí být docela jiné než v životě jiných lidí. A teď se najednou jeho život s ženou neutvářel výjimečně, ba naopak, cele se utvářel z nicotných maličkostí, kterými dříve tak opovrhoval, ale které teď proti jeho vůli nabývaly nesmírného, nepopiratelného významu. A Levin viděl, že spořádat všecky ty maličkosti není zdaleka tak snadné, jak se kdysi domníval. Ačkoli si Levin myslil, že má dokonale jasné představy o rodinném životě, přece si mimoděk představoval (jako všichni muži) rodinný život jenom jako rozkoše lásky, které nesmí nic bránit a kterou nemají rušit drobné starosti. Podle svých představ měl konat svou práci a okřívat štěstím lásky. Ona měla být milována a to bylo vše. Jenže Levin jako všichni muži zapomínal, že i ona se musí nějak zaměstnat. A potom žasl, jak

jeho rozkošná poetická Kitty mohla nejen v prvních týdnech, ale už v prvních dnech rodinného života myslit na ubrusy, nábytek, na matrace pro hosty, na podnos, kuchaře, oběd apod., na všecko pamatovat a o všecko se starat. Už jako ženich byl překvapen, s jakou cílevědomostí odmítla cestu do ciziny a rozhodla se jet na venkov, jako by věděla o něčem, co nevyhnutelně musí být, a mohla myslit kromě své lásky ještě na jiné věci. To ho urazilo tenkrát a dnes ho leckdy urážely její malicherné starosti a shánění. Ale viděl, že Kitty bez toho nemůže být. A protože ji měl rád, nemohl se na ty starosti dívat bez zalíbení, i když je nechápal a smál se jim. Smál se tomu, jak rozestavuje nábytek dovezený z Moskvy, jak nově zařizuje svůj i jeho pokoj, zavěšuje záclony, určuje pokoje pro hosty, pro Dolly, jak upravuje pokojík pro svou novou služebnou, poroučí starému kuchaři, co má vařit k obědu, hádá se s Agafjou a už jí nechce svěřit špižírnu. Viděl, že starý kuchař se usmívá a láskyplně na ni pohlíží, kdykoli poslouchá její nezkušené, nemožné rozkazy. Viděl, že Agafja přemítavě a shovívavě kroutí hlavou nad novými pořádky, které mladá paní zavedla ve špižírně. Viděl, jak byla Kitty úžasně roztomilá, když mu se smíchem a s pláčem přišla říci, že služebná Máša v ní pořád vidí slečnu, a proto ji nikdo nechce poslouchat. Připadalo mu to roztomilé, ale přitom divné, a soudil, že by to snad nemuselo být.

Nevěděl, jakou vnitřní změnu Kitty prodělává. Doma občas mívala chuť na kyselé zelí nebo na cukroví a nic z toho si nesměla dopřát, ale teď si mohla poručit, co chtěla, mohla si nakoupit hromadu cukroví, utratit peněz, kolik chtěla, a poručit si moučník, na jaký měla chuť.

Nyní se těšila, až přijede Dolly, především proto, že bude dětem předkládat každému jeho oblíbený moučník a že ji Dolly pochválí, jak si to všecko nově zařídila. Sama nevěděla, jak a proč, ale domácnost pro ni měla neodolatelné kouzlo. Instinktivně tušila blízkost jara

a věděla, že nastanou i dny nepohody, proto měla napilno, stavěla si hnízdo, jak dovedla, a zároveň se učila, jak se to dělá.

Ta Kittina péče o maličkosti, pravý opak Levinova ideálu vznešeného štěstí v prvním období, byla jedním ze zklamání. A ta milá pečlivost, jejímuž smyslu nerozuměl, ale která se mu přece líbila, byla jedním z nových okouzlení.

Dalším zklamáním i okouzlením byly hádky. Levin si nikdy neuměl představit, že by mezi nimi dvěma mohlo být něco jiného než něžný, uctivý, milostný vztah, a najednou se už v prvních dnech pohádali, až mu řekla, že ji nemá rád, že má rád jen sebe, rozplakala se a gestikulovala.

K první hádce došlo, když se Levin jel podívat na nový dvorec a zdržel se o půl hodiny, jelikož si chtěl zkrátit cestu a přitom zabloudil. Cestou domů myslil jen na ni, na její lásku, na své štěstí, a čím víc se blížil k domovu, tím mocněji v něm žhnula něha. Vběhl do pokoje pln stejného, ba mocnějšího citu než tenkrát, když přišel k Ščerbackým žádat o její ruku. A najednou ho přivítala nevlídná tvář, jakou u ní ještě neviděl. Chtěl ji políbit, ale odstrčila ho.

„Copak?“

„Ty máš dobrou náladu…,“ začala. Snažila se být klidná a přitom jedovatá. Ale sotva otevřela ústa, vyletěla jí slova výčitek nesmyslné žárlivosti, všeho, co ji trápilo tu půlhodinu, kdy nehybně seděla v okně. Teprve teď poprvé jasně pochopil, co nechápal, když si ji vedl od oltáře. Pochopil, že je mu nejen blízká, ale že teď sám neví, kde končí ona a začíná on. Pochopil to, když se ho v té chvíli zmocnil mučivý pocit rozdvojení.

V prvním okamžiku byl dotčen, ale vzápětí si uvědomil, že ona ho nemůže urazit, že ona a on jedno jsou. V první chvíli prožíval pocit, jaký má člověk, když náhle dostal prudkou ránu zezadu, zlostně a pomstychtivě se otáčí, aby usvědčil viníka, a tu se přesvědčí, že se sám náhodou udeřil, že se nemá na koho zlobit a musí snést bolest a utišit ji.

Později to už nikdy necítil tak ostře, ale tenkrát poprvé se dlouho nemohl vzpamatovat. Přirozený smysl mu kázal, aby se ospravedlnil, aby jí dokázal, že nemá pravdu. Jenže dokázat jí, že nemá pravdu, znamenalo ještě víc ji podráždit a zvýšit rozpor, který byl příčinou všeho trápení.

Vžitý cit ho pudil k tomu, aby sebe zprostil viny a všecko svedl na ni; jiný, mocnější cit mu napovídal, že musí nastalý rozpor rychle, co nejrychleji překlenout, dokud se nerozrostl. Nechat na sobě tak nespravedlivé obvinění bylo mukou, ale ospravedlnit se a přitom jí způsobit bolest bylo ještě horší. Chtěl jako člověk, v polospánku trýzněný bolestí, urvat, odhodit od sebe bolestivé místo, a když se probral, cítil, že tím bolestivým místem je on sám. Nezbývalo než pomoci bolestivému místu, aby vydrželo, a Levin se o to pokusil.

Udobřili se. Kitty uznala svou chybu, i když to nevyslovila nahlas, byla k němu ještě něžnější a oba prožili nové, znásobené štěstí lásky. Nicméně se taková střetnutí opakovala, dokonce velmi často, a to z netušených a naprosto malicherných důvodů. K srážkám leckdy docházelo jednak proto, že ještě navzájem neznali své sklony, jednak proto, že celou první dobu oba často bývali ve špatné náladě. Měl-li jeden dobrou náladu, kdežto druhý špatnou, mír nebýval porušen, ale když náhodou měli špatnou náladu oba, pak docházelo k srážkám z důvodů tak nepochopitelně malicherných, že si potom nemohli za živý svět vzpomenout, oč se vlastně hádali. Když ovšem měli oba dobrou náladu, byl jejich život dvojnásob radostný. Ale přesto byla pro ně ta první doba dosti krušná.

Celou tu první dobu zvlášť ostře pociťovali, jak se napíná řetěz, kterým jsou k sobě připoutáni, a jak to s ním škube na jednu a zas na opačnou stranu. Líbánky, totiž první měsíc po svatbě, od kterého si Levin podle tradice tolik sliboval, nebyly zkrátka žádný med, naopak jim oběma zůstaly ve vzpomínce jako období největších svízelů a pokoření v jejich životě. Oba se v dalším životě stejnou

měrou snažili vymazat ze své paměti všechny zrůdné, potupné stránky toho nezdravého údobí, kdy málokdy bývali v normálním duševním rozpoložení, málokdy byli sami sebou.

Teprve v třetím měsíci manželství po jejich návratu z Moskvy, kde strávili čtyři neděle, začal život plynout klidněji.

XV

Nedávno se vrátili z Moskvy a těšili se ze své samoty. Levin seděl v pánském pokoji u psacího stolu a psal. Kitty si dnes zase vzala tmavofialové šaty, které nosila první dny po svatbě a které pro něho byly zvlášť památné a byly mu zvlášť milé. Seděla na pohovce, na starodávné kožené pohovce, která odjakživa stála v pokoji za Levinova děda i otce, a vyšívala. Levin přemýšlel a psal, ale stále si přitom radostně uvědomoval její přítomnost. Práce v hospodářství a na knize, v níž měly být vyloženy základy nového způsobu hospodaření, nezanechal. Kdysi mu ta práce a myšlenky připadaly nepatrné a nicotné ve srovnání s temnotou, která obestřela celý jeho život. A dnes mu zase připadaly bezvýznamné a nepatrné ve srovnání s nadcházejícím životem, který byl zaplaven oslnivým jasem štěstí. Pokračoval ve svém zaměstnání, ale cítil nyní, že těžiště jeho pozornosti se přesunulo jinam, a že proto se dívá na věc naprosto jinak, správněji. Dříve ho práce měla zachránit před životem. Dříve cítil, že bez té práce by byl jeho život chmurný. Dnes však své zaměstnání nezbytně potřeboval k tomu, aby život nebyl příliš jednotvárně slunný. Když se opět pustil do psaní, když si znova přečetl, co měl napsáno, s potěšením shledal, že věc stojí za to, aby se jí zabýval. Byla to věc nová a užitečná. Leckterý z jeho dřívějších názorů se mu teď zdál přemrštěný a extrémní, ale zároveň si doplnil leckterou mezeru, když si osvěžil v paměti celou věc. Nyní psal novou kapitolu o příčinách nepříznivého stavu zemědělství v Rusku. Dokazoval, že bída v Rusku nepochází jen z nerovnoměrného rozdělení pozemkového vlastnictví a chybného zaměření, ale že k tomu přispěla i vnější civilizace, v poslední době Rusku neorganicky naroubovaná, zvláště pak dopravní spoje, železnice, které přivodily koncentraci obyvatelstva v městech, zvýšený přepych,

a tím na úkor zemědělství i rozvoj tovární výroby a úvěrového hospodářství, nezbytně provázeného burzovními spekulacemi. Soudil, že za normálního rozvoje národního bohatství nastávají všechny ty jevy, teprve když už bylo na zemědělství vynaloženo značné úsilí, když už má náležité, nebo alespoň přesně vymezené podmínky; že bohatství celé země má vzrůstat rovnoměrně a především tak, aby jiná odvětví nepředstihovala zemědělství; že v souladu s daným stavem zemědělství mají být i příslušné dopravní spoje; že dráhy, vzniklé nikoli z hospodářské, nýbrž z politické nutnosti, byly při našem nerovnoměrném využití půdy předčasné, a že místo aby zemědělství pomáhaly, jak se očekávalo, zemědělství předstihly, způsobily rozvoj průmyslu a úvěrového hospodářství, a tím rozvoj zemědělství zabrzdily; a stejně jako jednostranný a předčasný vývoj orgánu v těle živočicha by zabránil jeho celkovému vývoji, tak úvěrové hospodářství, dopravní spoje a rozmach tovární výroby, což je bezesporu nezbytné v Evropě, kde se to děje v pravý čas – to vše u nás v Rusku rozvoji národního bohatství jen uškodilo, poněvadž byl odsunut do pozadí nejpalčivější, naléhavý problém zemědělský.

Zatímco Levin psal, přemýšlela Kitty o tom, jak nuceně pozorný byl její muž k mladému knížeti Čarskému, který se jí neomaleně dvořil v předvečer odjezdu. Vždyť on žárlí, myslila si. Bože, bože! Je tak milý a hloupý. On žárlí! Kdyby věděl, že všichni pro ni znamenají asi tolik, co kuchař Petr. A se zvláštním vlastnickým pocitem se dívala na mužův zátylek a červenou šíji. Je sice škoda vytrhovat ho z práce (však mu ta práce neuteče!), ale musí se mu podívat do obličeje. Zdalipak vycítí, že se na něho dívá? Ať se otočí… No tak! A Kitty doširoka otevřela oči, aby zvýšila účinnost pohledu.

„Ano, vysávají všechny síly a dodávají falešného lesku," zamumlal a odložil pero. Cítil, že Kitty se na něho usmívá, a otočil se.

„Copak?" zeptal se s úsměvem a vstal.

Otočil se!

„Nic, jenom jsem chtěla, aby ses otočil.“ Dívala se na něho a snažila se uhádnout, zda se nezlobí, že ho vyrušila.

„Nám je přece spolu tak hezky! Totiž mně,“ řekl a rozzářen úsměvem štěstí šel k ní.

„Mně je úžasně hezky! Nikam už nepojedu, zvlášť ne do Moskvy.“

„A nač jsi myslila?“

„Já? Myslila jsem… Ne, ne, běž psát, nerozptyluj se,“ řekla a našpulila rty, „a já tady musím prostřihnout tyhle dírky, víš?“ Vzala nůžky a dala se do vystřihování.

„Ne, řekni mi, na co jsi myslila?“ naléhal. Přisedl si k ní a sledoval kruhovitý pohyb nůžtiček.

„Ach tak, nač jsem myslila? Myslila jsem na Moskvu a na tvůj krk.“

„Jak to, že zrovna mě potkalo takové štěstí? To ani není normální. Je to příliš krásné,“ řekl a políbil jí ruku.

„U mne je to naopak, čím krásnější, tím mi to připadá normálnější.“

„Ty máš copánek,“ řekl a jemně jí pootočil hlavu. „Copánek, tadyhle. Ne, ne, musíme pracovat.“

Z práce už sešlo, a když přišel Kuzma ohlásit, že je prostřeno k čaji, uskočili od sebe jako dva provinilci dopadení při činu.

„Už jsou tu z města?“ ptal se Levin Kuzmy.

„Zrovínka přijeli, skládají věci.“

„Hleď, ať brzo přijdeš,“ řekla na odchodu Kitty Levinovi, „nebo si přečtu dopisy bez tebe. A pak budem hrát na čtyři ruce.“

Když Levin osaměl, uklidil si sešity do nové mapy[4], kterou mu koupila Kitty, a pak si umyl ruce v novém umyvadle s elegantními novými potřebami, které se tu rovněž objevily s jejím příchodem. Levin se usmíval svým myšlenkám a zároveň nad nimi tázavě kroutil hlavou. Skoro ho trápily výčitky svědomí. V jeho dnešním životě

4 Zde desky, obálka. *Pozn. red.*

bylo něco zahanbujícího, zhýčkaného, kapuánského, jak tomu říkal. Takhle se nedá žít, přemýšlel. Už to budou hnedle tři měsíce a já skoro nic nedělám. Dnes jsem se vlastně poprvé dal vážně do práce, a jak to dopadlo? Sotva jsem začal, hned jsem toho nechal. I své denní zaměstnání jsem téměř zanedbal. Ani po hospodářství skoro nechodím. Buď se mi od ní nechce, nebo zas vidím, že by jí bylo smutno. A to jsem si myslíval, že za svobodna je život jen tak všelijaký, že to ani neplatí, a teprve po svatbě začíná to pravé. Ale teď brzo utečou tři měsíce a já jsem ještě nikdy nemrhal časem v takové zahálce a tak zbůhdarma. Ne, tohle nejde, musím už začít. Ona za to ovšem nemůže. Nemohu jí nic vyčítat. Sám jsem měl mít pevnější vůli, měl jsem si uhájit svou mužskou nezávislost. Ale takhle bych si na to mohl zvyknout a ještě tomu naučit i ji… Ona ovšem za nic nemůže, říkal si.

Ale nespokojený člověk se těžko ubrání, aby nedělal výčitky někomu jinému, zpravidla bytosti nejbližší; pak jí vyčítá to, co v něm budí nespokojenost. A Levinovi táhly hlavou nejasné myšlenky, že ona snad za nic nemůže (nemohla mít vinu na ničem), ale že za všecko může její výchova, příliš povrchní a lehkomyslná („s tím pitomcem Čarským: vím, že ho chtěla odkázat do mezí, ale nedovedla to“). Ovšemže, kromě zájmu o domácnost (ten má), kromě parády a kromě anglického vyšívání vážnější zájmy nemá. Nezajímá se o jeho práci, o hospodářství ani o rolníky ani o hudbu, v které je dosti zběhlá, ani o četbu. Nic nedělá a přitom je úplně spokojená. Levin to v duchu odsuzoval a ještě nechápal, že Kitty se připravuje k období činnosti, jež jí nastane, až bude ženou svého muže a paní domu zároveň, až bude v jiném stavu, bude kojit děti a vychovávat je. Nepomyslil na to, že Kitty vše instinktivně cítí, a připravuje-li se k té strašné dřině, nevyčítá si chvilky bezstarostnosti a šťastné lásky, kterých užívá dnes, dokud si vesele staví své budoucí hnízdečko.

XVI

Když přišel Levin nahoru, seděla jeho žena u nového samovaru nad novým čajovým servisem. Posadila si k malému stolku starou Agafju, nalila jí šálek čaje a četla psaní od Dolly, s kterou si pravidelně a pilně dopisovala.

„Vidíte, mladá paní si mě pozvala, říkala, ať s ní posedím," pravila Agafja a přátelsky se na Kitty usmívala.

Z těchto slov Agafji Michajlovny vyčetl Levin rozuzlení konfliktu, který se v poslední době mezi Agafjou a Kitty odehrával. Poznal, že přes všecku lítost, kterou mladá hospodyňka Agafje způsobila, když jí odňala otěže vlády, Kitty nad ní přece zvítězila a získala si její přízeň.

„Vidíš, přečetla jsem si tvůj dopis," řekla Kitty a podala mu psaní plné pravopisných chyb. „To je myslím od té ženy… tvého bratra… Nečetla jsem to. A tady mi píšou z domova a tohle je od Dolly. Představ si, Dolly byla s Gríšou a s Táňou u Sarmatských na dětském plese! Táňa byla za markýzu."

Avšak Levin neposlouchal. S uzarděním si vzal psaní od Marie Nikolajevny, bývalé milenky bratra Nikolaje, a dal se do čtení. Byl to od ní už druhý dopis. V prvním dopise Marie Nikolajevna psala, že jeho bratr ji vyhnal pro nic za nic, a s dojemnou naivitou dodávala, že sice se octla znova v bídě, ale že o nic nežádá, nic nechce, jenom ji souží pomyšlení, že Nikolaj Dmitrijevič se bez ní při svém chatrném zdraví zničí, a prosila bratra, aby na něho dával pozor. Nyní psala něco jiného. Našla Nikolaje Dmitrijeviče, v Moskvě se zase sblížili a jeli spolu do gubernského města, kde dostal místo v úřadě. Ale tam se pohádal s představeným a rozjel se zpátky do Moskvy, jenže cestou se tak rozstonal, že už asi sotva vstane. „Pořád na Vás vzpomínal a taky už nemáme žádné peníze."

„Přečti si to, Dolly tady píše o tobě," s úsměvem začala Kitty, ale vtom se zarazila, neboť zpozorovala náhlou změnu v mužově obličeji.

„Co je ti? Co se stalo?"

„Píše mi, že Nikolaj umírá. Pojedu za ním."

Kitty náhle zbledla. Už nemyslila na Táňu, jak šla za markýzu, nemyslila na Dolly. Všechno bylo to tam.

„Kdy chceš jet?" zeptala se.

„Zítra."

„Pojedu s tebou, smím?"

„Kitty! Co to má znamenat?" řekl káravě.

„Jak to, co?" Urazilo ji, že přijímá její návrh skoro nerad a nějak mrzutě. „Proč bych nemohla jet? Já ti nebudu na obtíž. Já…"

„Já jedu proto, že mi umírá bratr," řekl Levin. „Proč ty bys…"

„Proč? Pro totéž, co ty."

I v takové vážné chvíli myslí jen na to, že by se jí samotné stýskalo, napadlo Levina. A její výmluva ve věci tak vážné ho rozhněvala.

„Nejde to," řekl přísně.

Agafja viděla, že hrozí hádka, proto tiše postavila šálek a odešla. Kitty ji ani nevnímala. Tón, jakým muž vyřkl poslední slova, ji urazil zvlášť proto, že patrně nevěřil tomu, co řekla.

„A já ti říkám, když pojedeš ty, pojedu s tebou, rozhodně pojedu," vyhrkla překotně a hněvivě. „Proč by to nešlo? Proč říkáš, že to nejde?"

„Protože se musí jet kdovíkam, trmácet se po všelijakých cestách a hospodách. Měl bych s tebou nesnáze," pravil Levin a snažil se zachovat rozvahu.

„Vůbec ne. Nic nepotřebuju. Kde můžeš být ty, můžu být taky…"

„Inu, už proto ne, že tam je ta ženská, to není vhodná známost pro tebe."

„Nic nevím a nechci vědět, kdo a co tam je. Vím, že bratr mého muže umírá a muž jede za ním a já jedu s mužem, abych…"

„Kitty! Nezlob se. Ale uvaž, jde o takovou vážnou věc, že mě hrozně mrzí, když pomyslím, že sem zatahuješ svou slabost a nedostatek dobré vůle zůstat tu sama. No, když ti bude samotné smutno, tak jeď do Moskvy."

„To se ví, ty mi *vždycky* přisuzuješ špatné, nízké úmysly," začala se slzami urážky a hněvu. „Vůbec nic, žádnou slabost, nic… Cítím, že je mou povinností být s mužem, když ho stihl zármutek, ale ty mě chceš schválně ranit, schválně mi nechceš rozumět…"

„Ne, to je hrůza. Být jako nějaký otrok!" zvolal Levin a vstal. Už nebyl s to ovládnout zlost. Ale v témž okamžiku si uvědomil, že rány dopadají na něho.

„Tak proč ses ženil? Mohls být volný. Proč, když teď lituješ?" Vykřikla, vyskočila a rozběhla se do salónu.

Když Levin přišel za ní, tonula v slzách.

Začal jí domlouvat, hledal slova, která by ji mohla ne snad přesvědčit, ale aspoň uklidnit. Ale neposlouchala ho a nedala si říci. Sklonil se k ní a vzal ji za ruku, která se mu vzpouzela. Políbil jí ruku, políbil ji na vlasy, pak znova ruku – Kitty stále mlčela. Ale když ji vzal oběma rukama za hlavu a řekl „Kitty", najednou se vzpamatovala, ještě si trošku poplakala a pak se s ním udobřila.

Bylo rozhodnuto, že zítra odjedou spolu. Levin ženě řekl, že věří, že chtěla jet jen proto, aby mu nějak prospěla; uznal, že na pobytu Marie Nikolajevny u bratra není nic závadného; ale když odjížděli, vskrytu duše se zlobil na ni i na sebe. Zlobil se na ni, protože se neodhodlala pustit ho samotného, když to bylo nutné (jak divné pomyšlení – ještě nedávno se neodvážil věřit takovému štěstí, že by ho mohla mít ráda, a dnes je nešťastný z toho, že ho má ráda až příliš!), a zlobil se na sebe, že nebyl důsledný. Ještě víc vskrytu duše popíral, že by jí nic nebylo po té ženě, která žije s jeho bratrem, a s hrůzou myslil na to, k jakým srážkám může dojít. Při pouhé představě, že jeho žena, jeho Kitty, bude v jednom pokoji s děvkou, se otřásal odporem a hrůzou.

XVII

Hotel v gubernském městě, kde ležel Nikolaj Levin, byl jedním z gubernských hotelů, jaké jsou zřizovány podle nejnovějších zdokonalených vzorů a s nejlepšími úmysly, aby byly čisté, komfortní, ba elegantní – jenže společnost, která zde pobývá, je závratnou rychlostí proměňuje ve špinavé krčmy, které si činí nároky na moderní vymoženosti, a právě pro tuto marnou snahu jsou horší než staré, obyčejné, špinavé hotely. Tento hotel už dospěl do takového stadia. Válečný invalida ve špinavém mundúru u vchodu s cigaretou v ruce, patrně sloužící za vrátného; ponuré, nevlídné, litinové schody; klackovitý sklepník ve špinavém fraku a lokál s kyticí zaprášených voskových květin na stole, špína, prach a nepořádek všude, a zároveň jakási nová, moderně podnikatelská samolibá pečlivost po celém hotelu vše vyvolalo v Levinových po jejich novomanželském životě nanejvýš skličující pocit, zejména proto, že falešný dojem, kterým měl hotel působit, se naprosto nehodil k tomu, co je čekalo.

Když se jich sklepník zeptal, v jaké ceně si přejí pokoj, vyšlo jako vždy najevo, že ani jeden slušný pokoj není volný. Jeden lepší pokoj měl obsazen revizor od dráhy, druhý obýval advokát z Moskvy, třetí kněžna Astafjevová, která přijela z venkova. Zbýval jen jeden špinavý pokoj a slíbili, že navečer vyklidí ještě místnost sousední. Levin se mrzel na ženu, protože zlé tušení ho nezklamalo, a ve chvíli, kdy přijel, kdy mu rozčilením usedalo srdce při myšlence, co je s bratrem, musel se starat o ni, místo aby se ihned rozběhl k bratrovi. S takovými pocity zavedl ženu do pokoje.

„Jen jdi, jen jdi!“ řekla a plaše, provinile se na něho podívala.

Mlčky vyšel ze dveří a hned se srazil s Marií Nikolajevnou. Dověděla se o jeho příjezdu, ale neodvážila se k nim vstoupit. Byla úplně

stejná, jak ji viděl v Moskvě. Tytéž vlněné šaty a nahé ruce i šíje a týž dobrácký, tupý, trochu obtloustlý poďobaný obličej.

„Jak je? Jak se mu vede? Co mu je?“

„Moc špatně. Už ani nevstává. Pořád se na vás těšil. On… Vy… vy tu máte… paní.“

Levin v první chvíli nepochopil, co ji přivádí do rozpaků, ale hned mu to vysvětlila.

„Já půjdu pryč, půjdu do kuchyně,“ řekla. „Bude mít radost. Slyšel o vás a zná milostpaní z ciziny a pamatuje se na ni.“

Levin pochopil a nevěděl, co odpovědět.

„Půjdem, půjdem!“ řekl konečně.

Ale sotva udělal krok, dveře jeho pokoje se otevřely a Kitty vykoukla na chodbu. Levin zrudl hanbou i zlostí, že manželka uvádí jeho i sebe do takové trapné situace. Ale Marie Nikolajevna se začervenala ještě víc. Celá se schoulila a zrudla, až jí vytryskly slzy, uchopila oběma rukama cípy šátku a kroutila je z bezradnosti, co má mluvit a co dělat.

V prvním okamžiku viděl Levin výraz dychtivé zvědavosti v pohledu, jakým se Kitty dívala na tu hroznou, záhadnou ženu. Ale trvalo to jen okamžik.

„Tak co, jak mu je?“ obrátila se Kitty k muži a potom k Marii Nikolajevně.

„Přece nemůžeme mluvit na chodbě!“ vybuchl Levin a mrzutě se ohlédl po pánovi, který v té chvíli šmatlal po chodbě, jako by tu měl co pohledávat.

„Tak pojďte dál,“ řekla Kitty Marii Nikolajevně, která se mezitím vzpamatovala. Ale pak zpozorovala mužův zděšený obličej a dodala: „Nebo jděte, jděte a vzkažte pro mě.“ A vrátila se do pokoje. Levin šel k bratrovi.

Co spatřil a procítil u bratra, bylo nad všecko očekávání. Levin očekával sebeklam, který se – jak slyšel – tak často vyskytuje u souchotinářů a který ho tolik ohromil za bratrovy podzimní

návštěvy. Očekával, že fyzické příznaky blízké smrti budou určitější, očekával větší slabost, větší hubenost, ale přece jen podobný stav. Očekával, že zase prožije bolest nad ztrátou milovaného bratra a stejnou hrůzu před smrtí jako tenkrát, jen snad ve větší míře. Na to byl připraven; ale setkal se s něčím docela jiným.

Ve špinavém pokojíku se zaplivanými malovanými stěnami, kde bylo slyšet hovor za tenkou přepážkou, ve vzduchu prosyceném dusivým zápachem nečistoty, na posteli odstavené od zdi leželo pod pokrývkou tělo. Jedna paže ležela na přikrývce a ruka, obrovská jako lopata, byla záhadným způsobem připevněna k tenkému, až do poloviny rovnému, dlouhému předloktí. Hlava ležela pootočena na polštáři. Levin viděl zpocené řídké vlasy na spáncích a téměř průsvitné čelo s napjatou pokožkou.

Není možná, že by to strašlivé tělo byl bratr Nikolaj, pomyslil si Levin. Ale přistoupil blíž, uviděl obličej, a všechny pochybnosti už byly vyloučeny. Přestože Nikolajův obličej byl děsivě změněn, stačilo, aby se Levin podíval do těch živých očí, které se zdvihly k příchozímu, aby postřehl lehké chvění rtů pod spečeným knírem, a ihned poznal hrůznou pravdu, že toto mrtvé tělo je jeho živý bratr.

Lesknoucí se oči se přísně a vyčítavě upřely na vstupujícího bratra. A tím pohledem se rázem utvořil živý vztah mezi živými. Levin rázem vytušil v upřeném pohledu výčitku a styděl se za své štěstí.

Když vzal Konstantin bratra za ruku, Nikolaj se usmál. Byl to mdlý, sotva patrný úsměv a přísný výraz v očích se při něm nezměnil.

„Tos nečekal, že mě uvidíš v takovémhle stavu," vypravil ze sebe namáhavě.

„Ano… Ne," odpověděl Levin zmateně. „Proč jsi mi nedal vědět dřív, totiž ještě když jsem se ženil? Všude jsem tě sháněl."

Bylo nutné mluvit, aby nenastalo mlčení, ale Levin nevěděl, co by řekl, tím spíš, že bratr neodpovídal a jen se upřeně díval a nejspíš

vnikal do podstaty každého slova. Levin bratrovi sdělil, že s ním přijela žena. Nikolaj projevil radost, ale zároveň vyslovil obavu, aby ji nepoděsil svým vzezřením. Nastalo ticho. Vtom se Nikolaj pohnul a začal cosi říkat. Podle toho, jak se tvářil, čekal Levin něco zvlášť významného a důležitého, ale Nikolaj mluvil o svém zdravotním stavu. Obviňoval lékaře, litoval, že tu není proslulý lékař z Moskvy, a Levin poznal, že bratr stále ještě doufá.

Levin využil nejbližší pauzy a vstal, neboť se chtěl alespoň na chvíli vymanit z mučivého pocitu. Řekl, že půjde pro ženu.

„Tak dobře, a já to tady nechám trochu uklidit. Je tu asi plno špíny a smradu. Mášo! Ukliď tu," namáhavě řekl nemocný. „A až uklidíš, jdi pryč," dodal a s otázkou v očích se obrátil na bratra.

Levin neodpověděl. Na chodbě zůstal stát. Řekl, že přivede ženu, ale když si teď jasně uvědomil své pocity, naopak se rozhodl, že ji bude hledět přemluvit, aby k nemocnému nechodila. Proč by měla trpět, jako trpí on?

„Tak co, jak je mu?" s polekanou tváří se zeptala Kitty.

„Ach, je to hrozné. Hrozné! Proč jsi sem jezdila?"

Kitty chvíli mlčela, jen se bojácně a lítostivě dívala na muže. Potom k němu přistoupila a oběma rukama ho vzala za loket.

„Kosťo! Zaveď mě k němu, ve dvou to bude lehčí. Jenom mě k němu zaveď, zaveď mě k němu, prosím tě, a pak odejdi. Pochop, když vidím tebe a nevidím jeho, je to pro mě mnohem horší. Možná že bych tam byla něco platná tobě i jemu. Prosím tě, pusť mě k němu!" žadonila, jako by na tom záviselo její životní štěstí.

Levin byl nucen svolit, uklidnil se, na Marii Nikolajevnu už nemyslil a šel s Kitty k bratrovi.

Svižně kráčela, neustále se dívala na muže a ukazovala mu statečnou a soucitnou tvář, až vstoupila do pokoje nemocného, zvolna se otočila a tiše zavřela dveře. Neslyšně a rychle přistoupila k loži nemocného, stoupla si tak, aby nemusel otáčet hlavu, ihned ho svěží mladistvou rukou uchopila za kostru jeho obrovité ruky, stiskla mu

ji a s tichou, soucitnou, ale neurážlivou živostí, jak to dovedou jen ženy, se s ním dala do řeči.

„Vídali jsme se v Sodenu, ale osobně jsme se neznali," řekla. „To jste si nikdy nepomyslil, že budu vaše švagrová."

„Asi byste mě nepoznala?" řekl s úsměvem, který mu rozjasnil tvář, jakmile Kitty vstoupila.

„Ba ne, poznala. Dobře jste udělal, že jste nám dal vědět! Nebylo dne, aby na vás Kosťa nevzpomínal. Měl o vás starost." Ale čilejší nálada nemocného dlouho netrvala.

Kitty ještě nedomluvila, když se v jeho tváři zase objevil přísný, vyčítavý výraz – umírající záviděl živému.

„Bojím se, že tady to nemáte moc dobré," pravila, a uhýbajíc před jeho upřeným zrakem rozhlédla se po místnosti. „Musíme hoteliérovi říct o jiný pokoj," řekla. „A taky abychom byli blíž."

XVIII

Levin se nemohl na bratra klidně dívat, nedovedl být v jeho přítomnosti klidný a nenucený. Kdykoli k nemocnému vcházel, jeho zrak a pozornost mimovolně ochabovaly, takže neviděl a nerozeznával jednotlivé podrobnosti v bratrově stavu. Cítil hrozný puch, viděl špínu a nepořádek, viděl utrpení, slyšel tichý nářek a cítil, že není pomoci. Ani na mysl mu nepřišlo, aby dopodrobna uvažoval o bratrově stavu, aby si představoval, jak asi leží pod pokrývkou to tělo, jak jsou složeny ty vyzáblé zkroucené bérce, kříž a záda a zda by nemohly být uloženy nějak lépe, zda by se nedalo něco udělat, aby bylo ne snad lépe, ale aspoň ne tak zle. Běhal mu mráz po zádech, kdykoli myslil na všecky ty podrobnosti. Byl nezvratně přesvědčen, že se nedá nic dělat, že bratrovi nelze ani prodloužit život, ani zmírnit útrapy. Ale nemocný tušil, že bratr pokládá jakoukoli pomoc za nemožnou, a to ho dráždilo. Proto byl na tom Levin ještě hůř. Prodlévat v pokoji nemocného bylo pro něho mukou, a když tam nebyl, bylo to ještě horší. A tak ustavičně pod různými záminkami odcházel a znova se vracel, protože nemohl zůstat sám.

Ale Kitty uvažovala, cítila a jednala docela jinak. Když uviděla nemocného, bylo jí ho líto. A soucit nevyvolal v její ženské duši hrůzu ani ošklivost, jako v jejím muži, nýbrž potřebu jednat, zvědět dopodrobna o jeho stavu a pomoci. A protože ani trochu nepochybovala, že musí nemocnému pomoci, nepochybovala ani o tom, že pomoc je možná, a bez meškání se dala do práce. Jednotlivé podrobnosti, na něž její manžel nemohl bez hrůzy ani pomyslit, ihned vzbudily její pozornost. Poslala pro lékaře, poslala do lékárny. Služebné, kterou měla s sebou, a Marii Nikolajevně uložila, aby zametaly, stíraly prach a drhly podlahu, sama také cosi umývala a vyplachovala a cosi rovnala pod pokrývkou. Na její rozkaz se

z pacientova pokoje něco odnášelo a přinášelo. Sama několikrát odbíhala do svého pokoje a bez ohledu na pány, které potkávala, vyndávala a přinášela prostěradla, povlaky, ručníky a košile.

Sklepník, který v lokále obsluhoval při obědě inženýry, několikrát přišel s mrzutým obličejem, když ho zavolala, ale nemohl než splnit její rozkazy, protože je udílela tak laskavě a přitom důtklivě, že nebylo vyhnutí. Levin to všecko neschvaloval. Nevěřil, že by to nemocnému mohlo nějak prospět. A nejvíc se bál, aby se nemocný nerozzlobil. Ale nemocný, i když se tvářil lhostejně, se nezlobil, jen se styděl a celkem jevil i jistý zájem o to, co s ním dělala. Když se Levin vrátil od lékaře, kam ho Kitty poslala, a otevřel dveře, zastihl pacienta ve chvíli, kdy se mu na Kittin rozkaz vyměňovalo prádlo. Dlouhá bílá kostra zad s obrovskými vysedlými lopatkami a trčícími žebry a obratli byla obnažená a Marie Nikolajevna a sklepník si nevěděli rady s rukávem košile, do kterého nemohli vpravit dlouhou bezvládnou ruku. Kitty, která za Levinem chvatně zavřela dveře, se nedívala tím směrem. Ale nemocný zasténal, a tak rychle zamířila k němu. „Tak honem," řekla.

„Nechoďte sem," zahučel zlostně nemocný, „já sám…"

„Co říkáte?" ptala se Marie Nikolajevna.

Ale Kitty slyšela dobře a pochopila, že nemocný se stydí a je mu nepříjemné, když se musí svlékat před ní.

„Já se nedívám!" řekla, narovnávajíc mu ruku. „Marie Nikolajevno, a vy to jděte poopravit z tamté strany," dodala.

„Buď tak laskav, dojdi mi pro lahvičku," obrátila se k muži, „víš, mám ji v kabelce v postranní kapse, přines mi ji, prosím tě, než to tady uklidí."

Když se Levin vrátil s lahvičkou, pacient už byl uložen a všechno kolem něho se úplně změnilo. Těžký pach vystřídala vůně octa smíšeného s parfémem, který Kitty rozprašovala trubičkou s našpulenými rty, nadouvajíc růžové tváře. Nikde ani prášek, pod postelí koberec. Na stole stály pečlivě seřazené lahvičky a karafa,

bylo tam složené potřebné prádlo a Kittino vyšívání. Na druhém stole u lože nemocného bylo pití, svíce a prášky. Sám pacient, umytý a učesaný, ležel na čistém prostěradle, pod hlavou měl vysoko narovnané polštáře, na sobě čistou košili s bílým límečkem kolem nepřirozeně tenkého krku a s novým výrazem naděje se díval na Kitty. Oka z ní nespustil.

Lékař, kterého Levin vyhledal v klubu a přivezl s sebou, nebyl ten, který léčil Nikolaje Levina a s kterým byl pacient nespokojen. Nový lékař vytáhl sluchátko a proklepal nemocného, potřásl hlavou, předepsal lék a zvlášť podrobně vysvětlil nejprve, jak se má užívat lék, a potom, jakou je třeba zachovávat dietu. Doporučoval syrová nebo mírně naměkko vařená vejce a minerálku s čerstvě nadojeným mlékem určité teploty. Když lékař odjel, nemocný bratrovi cosi řekl; ale Levin slyšel jen slova „tvoje Káťa“ a z toho, jak se na ni nemocný podíval, Levín poznal, že ji chválí. Zavolal k sobě i Káťu, jak jí říkal.

„Je mi mnohem líp,“ řekl. „S vámi bych se už dávno uzdravil. Je mi krásně!“ Vzal ji za ruku a přitáhl si ji ke rtům. Ale snad se bál, že jí to nebude milé, rozmyslil se, pustil její ruku a jenom ji pohladil. Kitty ho vzala za ruku oběma rukama a stiskla mu ji.

„Teď mě obraťte na levý bok a jděte spát,“ řekl Nikolaj.

Nikdo přesně nerozeznal, co říkal, jen Kitty mu porozuměla.

„Na druhý bok,“ řekla muži, „vždycky spí na druhém boku. Obrať ho, nerada bych volala sluhu. Já to udělat nemohu. Nemohla byste to udělat vy?“ obrátila se k Marii Nikolajevně.

„Já se bojím,“ ozvala se Marie Nikolajevna.

Třebaže se Levin hrozil, že musí obejmout to strašné tělo, dotknout se těch míst pod přikrývkou, o kterých nechtěl nic vědět, přece teď pod ženiným vlivem nasadil svůj odhodlaný výraz, jak jej znala, rozpřáhl ruce a chtěl bratra nadzvednout, ale přes svou sílu užasl nad zvláštní tíhou těch ztrhaných údů. Zatímco bratra převracel a cítil kolem krku obrovskou vyzáblou ruku, Kitty rychle

a neslyšně obrátila polštář, natřásla jej a urovnala nemocnému hlavu i řídké vlasy, které se zase spekly na spáncích.

Pacient nepustil bratrovu ruku. Levin cítil, že s ní chce něco udělat a někam ji táhne. Nebránil se, jen se v něm tajil dech. Ano, přitáhl si ji k ústům a políbil. Levin se roztřásl pláčem a neschopen slova vyrazil z pokoje.

XIX

„Skryl tyto věci před moudrými a opatrnými a zjevil je nemluvňátkům," říkal si Levin o své ženě, když toho večera spolu rozprávěli.

Levin nepřemýšlel o průpovědi z evangelia proto, že by se považoval za moudrého. Nepovažoval se za moudrého, ale jistě věděl, že je rozumnější než žena nebo Agafja Michajlovna; stejně tak věděl, že když přemýšlel o smrti, napínal všechny duševní síly. Věděl také, že mnozí velcí duchové, muži, jejichž myšlenky o tom četl, přemýšlejí o té věci a neznají ani setinu toho, co o tom ví jeho žena a Agafja. Ačkoli ty dvě ženy, Agafja a Káťa, jak jí říkal bratr Nikolaj a jak jí teď zvlášť rád říkal Levin, ačkoli byly tak rozdílné, v té věci si byly naprosto podobné. Obě nezvratně věděly, co je život a co je smrt, a třebaže neuměly zodpovědět, ba ani by nepochopily otázky, jež vyvstávaly před Levinem, nepochybovaly o významu tohoto jevu a dívaly se na věc úplně stejně, přičemž to nebyla jen jejich vzájemná shoda, neboť tento názor sdílely milióny lidí. Důkazem toho, že neomylně vědí, co je smrt, bylo, že nezůstávaly ani na okamžik na pochybách, jak zacházet s umírajícími, a nebály se jich. Avšak Levin a ti ostatní mohli sice o smrti leccos povědět, a přece ji neznali, protože se jí báli a vůbec nevěděli, co se má dělat, když lidé umírají. Kdyby teď byl Levin s bratrem Nikolajem sám, s hrůzou by na něho zíral a s ještě větší hrůzou by čekal, ale na víc by se nezmohl.

A nejen to. Nevěděl, co má mluvit, jak se dívat, jak chodit. Řeči o vedlejších věcech se mu zdály banální, to nešlo. Řeči o smrti, o věcech pochmurných také nebyly možné. Nebylo možné ani mlčení. „Když se na něho budu dívat – pomyslí si, že ho zkoumám, že se bojím. Když ne – pomyslí si, že jsem duchem jinde. Když budu chodit po špičkách – vzbudí to v něm nelibost. A našlapovat na celé chodidlo, to by bylo trapné." Ale Kitty patrně nemyslila ani neměla

čas myslit na sebe. Myslila na nemocného, poněvadž něco věděla, a všecko dopadalo dobře. Vykládala o sobě i o své svatbě, usmívala se, litovala ho i těšila, mluvila o případech uzdravení, a všecko vyznělo dobře. Věděla tedy, jak na to. Byl tu i důkaz, že činnost její a Agafji Michajlovny není činnost instinktivní, živočišná, podvědomá. Kromě tělesného ošetření, zmírnění útrap, žádala Agafja Kitty pro umírajícího ještě něco důležitějšího než tělesné ošetření, něco, co nemělo nic společného s fyzickou stránkou. Za řeči o zesnulém starci Agafja prohodila: „Zaplať Pánbůh, přijal tělo a krev Páně a dal si udělit poslední pomazání, jen kdyby každý takhle umíral." A Káťa zrovna tak. Vedle všech starostí o prádlo, o to, aby se nemocný neproležel, aby měl co pít, dokázala ho už první den přesvědčit o nezbytnosti posledního pomazání.

Když se vrátili od nemocného na noc do svých dvou pokojů, seděl Levin se svěšenou hlavou a nevěděl, co dělat. Na večeři neměl ani pomyšlení ani se nemohl chystat ke spánku nebo uvažovat, co budou dělat. Vždyť ani mluvit s ženou nedokázal, trápilo ho svědomí. Ale Kitty se naopak činila víc než jindy. Dala přinést večeři, sama vybalila zavazadla, pomohla při stlaní a neopominula nasypat do postelí prášek proti hmyzu. Byla vzrušená a pohotově se orientovala, jak tomu bývá u mužů před bitvou, před bojem, v nebezpečných a rozhodujících životních chvílích, ve chvílích, kdy jednou provždy osvědčuje svou hodnotu a to, že celá jeho minulost nebyla marná, že byla průpravou k těmto chvílím.

Práce jí šla od ruky a nebylo ještě dvanáct, když už všecky věci byly srovnány hezky a pečlivě, tak nějak zvláštně, že to vypadalo skoro jako doma, jako v jejím pokoji: postele ustlané, zrcátka, kartáče a hřebeny rozložené, dečky prostřené.

Levin si myslel, že by teď bylo trestuhodné jíst, spát, dokonce mluvit, a měl pocit, že každé jeho hnutí je nevhodné. Kitty přebírala kartáčky, ale dělala všecko tak, že v tom nebylo nic urážlivého. Ale jíst přece nemohli a dlouho nemohli usnout, ba ani dlouho nešli spát.

„Jsem moc ráda, že jsem ho přemluvila, aby se dal zítra zaopatřit," řekla Kitty. Seděla v nočním kabátku před svým skládacím zrcadlem a česala si hustým hřebenem jemné vonné vlasy. „Nikdy jsem u toho nebyla, ale vím, říkala mi maminka, že se přitom říkají modlitby za uzdravení."

„Snad si nemyslíš, že by se mohl uzdravit?" řekl Levin a díval se na její kulatou hlavinku s úzkou pěšinkou vzadu, která se pokaždé schovala, jakmile Kitty přejela hřebenem dopředu.

„Ptala jsem se doktora. Říkal, že nemůže žít déle než tři dni. Ale copak oni to mohou vědět? Stejně jsem moc ráda, že jsem ho přemluvila," pravila a zašilhala na muže, protože jí překážely vlasy. „Možné je všecko," dodala se zvláštním, trochu potutelným výrazem, který mívala v obličeji vždy, kdykoli mluvila o náboženství.

Po debatě o náboženství, kterou měli ještě za svobodna, žádný z nich o tom nikdy nezačal. Ale Kitty obřadně plnila své náboženské povinnosti, chodila do kostela a modlila se vždy s neměnným klidným vědomím, že to má být. Ačkoli ji ujišťoval o opaku, byla pevně přesvědčena, že je stejný, ba lepší křesťan než ona a že všecky jeho řeči jsou jedním z jeho komických mužských nápadů, něco podobného, jako když mluvil o anglickém vyšívání: že lidé prý normálně díry zašívají, kdežto ona je schválně vystřihuje apod.

„Vidíš, ta žena, Marie Nikolajevna, tohle všecko neuměla zařídit," pravil. „A… abych se přiznal, jsem moc a moc rád, žes tu se mnou. Ty jsi taková vtělená čistota, že…" Vzal ji za ruku a nepolíbil ji (líbat jí ruku v té blízkosti smrti se mu zdálo pohoršlivé), ale jenom ji stiskl s provinilou tváří a podíval se jí do rozjasněných očí.

„Sám by sis tu asi zoufal," řekla. Vysoko zdvihla ruce, až jí zakryly tváře zčervenalé radostí, stočila si v týle copy a sepnula je vlásničkami. „Ne," pokračovala, „ona nevěděla… Já jsem naštěstí leccos pochytila v Sodenu."

„Copak tam byli i takoví pacienti?"

„Ještě horší."

„Pro mě je hrozné to, že ho pořád vidím před sebou, jak vypadal zamlada… Nevěřila bys, jaký to byl roztomilý hoch, jenže já jsem mu tenkrát nerozuměl.“

„Ráda věřím. Cítím, že by z nás *byli* dobří přátelé,“ řekla a ulekla se svých slov, pohlédla na muže a slzy jí vhrkly do očí.

„Ano, *byli by*,“ opakoval smutně. „Vidíš, on zrovna patří k lidem, o kterých se říká, že nejsou stvoření pro tento svět.“

„Ale čekají nás perné dny, musíme jít spát,“ řekla Kitty, když se podívala na své maličké hodinky.

XX
Smrt

Příští den byla nemocnému udělena svátost oltářní a poslední pomazání. Při obřadu se Nikolaj vroucně modlil. Ve velkých očích, upřených na svatý obraz stojící na hracím stolku, přikrytém barevným ubrouskem, se mu zračila taková vášnivá prosba a naděje, že Levina při pohledu na to jímala hrůza. Levin věděl, že ta vášnivá prosba a naděje mu jenom ještě ztíží loučení s životem, který tolik miloval. Levin znal bratra a jeho myšlenkový svět. Věděl, že jeho nevěrectví nepramení z toho, že by se mu bez víry lépe žilo, ale že soudobé vědecké výklady přírodních jevů postupně vytlačily víru. A proto věděl, že jeho dnešní návrat k víře není zákonitý, že nenastal myšlenkovým pochodem, nýbrž je pouze dočasný, zištný, že je veden šílenou nadějí na zázračné uzdravení. Levin také věděl, že Kitty v něm tuto naději ještě posílila svým vyprávěním o neobyčejných případech vyléčení, o kterých slyšela. To všecko Levin věděl, a proto mu bolestně usedalo srdce, když viděl ten úpěnlivý pohled plný naděje a tu vyzáblou ruku, která se stěží zvedala a dělala znamení kříže na otlačené čelo s napjatou pokožkou, na vyčnělá ramena a chroptivá prázdná prsa, jež už nemohla pojmout do sebe život, o nějž nemocný prosil. Při udílení svátosti se Levin také modlil a dělal, co ve svém nevěrectví dělal už tisíckrát. Obracel se k bohu: „Jsi-li, učiň, aby se tento člověk uzdravil (vždyť se tak stalo mnohokrát), a zachráníš jeho i mne."

Když bylo nemocnému uděleno poslední pomazání, najednou se mu značně ulevilo. Celou hodinu ani jednou nezakašlal, usmíval se, líbal Kitty ruku, se slzami v očích jí děkoval a říkal, že je mu dobře, že ho nic nebolí, že má chuť k jídlu a cítí se silný. Dokonce se sám nadzvedl, když mu přinesli polévku, a řekl si ještě o karbanátek.

Třebaže to s ním bylo beznadějné, třebaže na něm bylo vidět, že se nemůže uzdravit, prožívali Levin a Kitty celou tu hodinu oba stejné vzrušení, plné štěstí i bázně, aby se nemýlili.

„Je to lepší?“

„Ano, mnohem.“

„To je zvláštní.“

„Na tom není nic zvláštního.“

„Ale přece je mu líp.“ Tak si šeptali a usmívali se na sebe.

Iluze netrvala dlouho. Nemocný usnul klidně, ale za půl hodiny ho vzbudil kašel. A rázem padly všechny naděje v lidech kolem něho i v něm samém. Nelítostná skutečnost, že nemocný trpí, zmařila naděje Levinovy, Kittiny i pacientovy a už po nich nezbylo ani památky.

Nemocný už se ani nezmínil o tom, čemu věřil před půlhodinou, jako by se styděl za pouhou vzpomínku; chtěl se trochu nadechnout jódu z lahvičky, zakryté papírkem s propíchnutými dírkami. Levin mu podal lahvičku; a stejný pohled vášnivé naděje, s jakou nemocný přijímal poslední pomazání, se nyní upřel na bratra a vybízel ho, aby mu potvrdil lékařova slova, že vdechování jódu dělá divy.

„Káťa tu není?“ zachroptěl, když mu Levin váhavě potvrdil lékařova slova, a rozhlédl se kolem. „Není, tak to mohu říct… Hrál jsem tu komedii kvůli ní. Je taková milá, ale my dva si nesmíme lhát. Ale tomuhle věřím.“ Sevřel lahvičku v hubené ruce a začal z ní vdechovat jód.

Kolem osmé hodiny večerní pil Levin s ženou čaj ve svém pokoji, když k nim přiběhla Marie Nikolajevna celá udýchaná. Byla bledá a rty se jí třásly.

„Umírá!“ zašeptala. „Bojím se, že už umře.“

Oba se rozběhli k nemocnému. Seděl opřen rukou na lůžku, dlouhá záda ohnutá a hlavu nízko sklopenou.

„Cítíš něco?“ zašeptal Levin po chvíli mlčení.

„Cítím, že odcházím," s námahou, ale nesmírně jasně řekl Nikolaj. Pomalu ze sebe soukal slova a nezvedl hlavu, jen oči upíral vzhůru, aniž pohledem dosáhl bratrova obličeje. „Káťo, jdi pryč!" vypravil ještě ze sebe.

Levin vyskočil a šeptem jí poručil, aby odešla.

„Odcházím," znovu řekl Nikolaj.

„Proč myslíš?" řekl Levin, aby vůbec něco řekl.

„Protože odcházím," opakoval Nikolaj, jako by v tom výrazu nacházel zalíbení. „Je konec."

Marie Nikolajevna k němu přistoupila.

„Měl byste si lehnout, bude vám líp," řekla.

„Už brzo budu ležet klidně," ozval se Nikolaj. „Mrtvý," dodal posměšně a zlostně. „Tak mě uložte, když chcete."

Levin položil bratra naznak, sedl si k němu a se zatajeným dechem se mu díval do obličeje. Umírající ležel se zavřenýma očima, ale svaly na čele se mu tu a tam pohnuly jako člověku, který hluboce a usilovně přemýšlí. Levin bezděky přemýšlel spolu s ním, přemítal, co se teď asi děje v jeho nitru, ale přestože vyvinul myšlenkové úsilí, aby s ním udržel krok, poznával z výrazu té přísné tváře a z pohybu svalu nad obočím, že umírajícímu se stále víc a víc vyjasňuje, co jemu stále zůstává záhadou.

„Ano, ano, tak," přerývaně, zvolna pronesl umírající. „Počkejte." Opět se odmlčel. „Tak!" náhle protáhl konejšivě, jako by se pro něho už všecko rozřešilo. „Ó bože!" Těžce vydechl.

Marie Nikolajevna mu ohmatala nohy.

„Začíná stydnout," zašeptala.

Dlouho, nekonečně dlouho, jak se zdálo Levinovi, ležel nemocný bez hnutí. Ale byl dosud naživu a chvílemi vzdychal. Levin už byl unaven duševním vypětím. Cítil, že přes všecko duševní vypětí není s to pochopit, co znamená bratrovo *tak.* Cítil, že už dávno zůstal za umírajícím pozadu. Už nedokázal hloubat o samé otázce smrti, ale mimoděk ho napadalo, co bude muset teď zakrátko dělat: zatlačit

nebožtíkovi oči, dát ho ustrojit, objednat rakev. A byl kupodivu úplně chladný a nepociťoval ani žal, ani si neuvědomoval ztrátu, a ještě méně cítil k bratrovi lítost. Cítil-li teď něco k bratrovi, byla to spíš závist, že umírající už ví, co nemůže vědět on.

Ještě dlouho tak nad ním seděl a pořád čekal, kdy přijde konec. Ale konec nepřicházel. Dveře se otevřely a objevila se Kitty. Levin vstal, aby ji zadržel. Ale v okamžiku, kdy vstával, zaslechl, jak umírající sebou pohnul.

„Neodcházej," zašeptal Nikolaj a natáhl ruku. Levin mu podal svou a hněvivě zamával na ženu, aby odešla.

S mrtvolnou rukou ve své ruce seděl půl hodiny, hodinu, ještě hodinu. Nyní už vůbec nepřemýšlel o smrti. Myslil na to, co asi dělá Kitty, kdo bydlí vedle v pokoji, jestli má lékař vlastní dům. Dostal hlad a chtělo se mu spát. Opatrně vyprostil ruku a ohmatal bratrovi nohy. Byly studené, ale nemocný dýchal. Levin zase chtěl po špičkách odejít, ale nemocný se zase pohnul a hlesl: „Neodcházej."

Rozednilo se. Stav nemocného se nezměnil. Levin pomalu vyprostil svou ruku, a aniž se na umírajícího podíval, odešel do svého pokoje a usnul. Když se vzbudil, místo očekávané zprávy o bratrově úmrtí se dověděl, že nemocný je opět v takovém stavu, jako byl předtím. Opět si sedal na lůžku, kašlal, začal zase jíst, mluvit, zase přestal hovořit o smrti, opět začal vyslovovat naději na uzdravení a byl ještě popudlivější a zasmušilejší než dřív. Nikdo, ani bratr ani Kitty, ho neuměl uklidnit. Na všecky se osopoval a ke všem byl protivný, všem vyčítal, že mohou za jeho utrpení, a dožadoval se, aby poslali pro slavného lékaře do Moskvy. Na všecky otázky, jak mu je, odpovídal s vyčítavou, zlobnou tváří: „Hrozně zkouším, je to nesnesitelné!"

Nemocný trpěl stále víc, zvláště proleženinami, které už se nedaly zahojit, a stále víc a víc se zlobil na své okolí, všecko jim vyčítal a zejména, že mu neposílají pro lékaře do Moskvy. Kitty se mu všemožně snažila pomoci, hleděla ho uklidnit. Ale všecko bylo

marné a Levin viděl, že je také vyčerpána tělesně i duševně, i když se k tomu nepřiznává. Ovzduší blízké smrti, jež bylo vytvořeno jeho loučením s životem oné noci, kdy k sobě povolal bratra, bylo narušeno. Všichni věděli, že neodvratně a brzo zemře, že už je napůl mrtev. Všichni si přáli jedno jediné, aby už zemřel co nejdříve, a všichni to tajili, dávali mu z lahviček užívání, sháněli léky, sháněli doktory a klamali jeho i sami sebe, klamali se navzájem. To vše byla lež, ohavná, potupná a rouhavá lež. A tuto lež vnímal Levin zvlášť bolestně jednak proto, že se příčila jeho povaze, jednak proto, že nikdo neměl umírajícího tak rád jako on.

Levin se už dávno zabýval myšlenkou, jak by usmířil bratry alespoň před smrtí. Psal Sergejovi Ivanoviči, a když došla odpověď, přečetl dopis nemocnému. Sergej Ivanovič psal, že nemůže přijet osobně, ale dojemnými slovy prosil bratra za odpuštění.

Nemocný na to nic neřekl.

„Co mu mám napsat?“ zeptal se Levin. „Doufám, že se na něho nezlobíš?“

„Ne, vůbec ne!“ odsekl Nikolaj, popuzen tou otázkou. „Napiš mu, aby mi poslal doktora.“

Minuly ještě tři mučivé dny. Stav nemocného byl stále stejný. Jeho smrt si už přál každý, kdo ho viděl: číšníci v hotelu i hoteliér, všichni hosté i lékař, Marie Nikolajevna, Levin i Kitty. Jen pacient nic takového nepociťoval, ale naopak se zlobil, že mu neposlali pro lékaře, dál užíval lék a mluvil o životě. Jen ve vzácných okamžicích, kdy mu opium skýtalo chvilkovou úlevu, kdy se zbavil neustálých bolestí, říkal někdy v polospánku to, co soužilo jeho duši víc než všecky ostatní: „Ach, kéž by už byl konec!“ Anebo: „Kdy už bude konec!“

Bolesti se rovnoměrně stupňovaly, konaly své dílo a připravovaly ho k smrti. Nebylo polohy, v níž by netrpěl, nebylo chvilky, kdy by pozbyl vědomí, nebylo jediného místa na jeho těle ani údu, který by ho nebolel a netrápil ho. Pouhá zmínka, dojem, myšlenka na toto

tělo v něm už teď budila stejný odpor jako tělo samo. Pohled na jiné lidi, jejich řeči i jeho vlastní vzpomínku – to vše mu bylo jen mukou. Lidé kolem něho to vycítili, a aniž si to uvědomovali, neodvážili se před ním volně pohybovat ani mluvit ani vyslovit svá přání. Celý jeho život splýval v jediný pocit utrpení a touhy po vysvobození.

Zřejmě se v něm dokonával zvrat, který způsobil, že se musel dívat na smrt jako na splnění svých přání, jako na štěstí. Každé jednotlivé přání, vzbuzené bolestí či strádáním, jako je hlad, únava, žízeň, každé takové přání bylo kdysi ukájeno tělesnou funkcí, která mu skýtala požitek. Ale nyní nemohlo strádání a utrpení dojít ukojení a každý pokus o ukojení vyvolával jen nové útrapy. A proto splynula všechna přání v jedno – v touhu po vysvobození z útrap, v touhu zbavit se jejich zdroje, totiž těla. Ale neměl slov, aby svou touhu po vysvobození vyjádřil, proto o ní nemluvil a ze zvyku se dožadoval ukojení takových přání, jaká už nemohla být splněna. „Obraťte mě na druhou stranu," říkal a vzápětí žádal, aby ho uložili tak, jak ležel předtím. „Dejte mi bujón. Odneste ten bujón. Povídejte něco, proč mlčíte?" A sotva promluvili, zavíral oči a dával najevo únavu, lhostejnost a odpor.

Desátý den po příjezdu do města se Kitty roznemohla. Dostala bolesti hlavy, zvracela a celé dopoledne nemohla vstát z postele.

Lékař vysvětlil, že je to únavou a rozčilením, a nařídil jí duševní klid.

Nicméně odpoledne vstala a jako obvykle šla se svou ruční prací k nemocnému. Přísně se na ni podíval, když vstoupila, a pohrdavě se usmál, když řekla, že jí nebylo dobře. Toho dne ustavičně smrkal a žalostně naříkal.

„Jak je vám?" zeptala se ho.

„Hůř," vypravil ze sebe namáhavě. „Mám bolesti."

„Co vás bolí?"

„Všecko."

„Dneska umře," pravila Marie Nikolajevna sice šeptem, ale přece tak, že nemocný, který byl – jak Levin pozoroval – velmi citlivý, ji musel slyšet. Levin na ni zasyčel a ohlédl se po nemocném. Nikolaj slyšel; ale nijak to na něho nepůsobilo. Měl pořád ten vyčítavý, strnulý pohled.

„Proč myslíte?" zeptal se Levin Marie Nikolajevny, když za ním vyšla na chodbu.

„Začal se obírat."

„Jak to, obírat?"

„Takhle," řekla a upravovala si záhyby na vlněných šatech. Levin si opravdu všiml, že celý ten den nemocný po sobě sahal, jako by chtěl ze sebe něco stahovat.

Předpověď Marie Nikolajevny se splnila. Než nastala noc, nebyl nemocný s to zvednout ruce a jen se před sebe díval stále tak pozorně a soustředěně. I když se bratr nebo Kitty nad ním skláněli, aby na ně mohl vidět, tvářil se stejně. Kitty poslala pro duchovního, aby se nad umírajícím pomodlil.

Zatímco se kněz modlil, nejevil umírající žádné známky života. Oči měl zavřené. Levin, Kitty a Marie Nikolajevna stáli u lože. Kněz ještě nedoříkal modlitbu, když se umírající protáhl, vzdychl a otevřel oči. Kněz dokončil modlitbu, přiložil na chladné čelo kříž, pak jej pomalu zabalil do štoly, asi dvě minuty ještě stál mlčky a potom se dotkl zchladlé, obrovské bezkrevné ruky.

„Dokonal," řekl a chtěl odejít. Ale spečený nebožtíkův knír se náhle pohnul a do ticha se z hloubi prsou jasně ozvalo, zřetelně a ostře: „Ještě ne… Už brzo."

A za chvilku se obličej rozjasnil, pod kníry se objevil úsměv a už se shromáždily ženy a začaly starostlivě umývat a strojit nebožtíka.

Pohled na bratra a blízkost smrti vzkřísily v Levinově nitru pocit hrůzy z tajemnosti a zároveň blízkosti a neodvratnosti smrti, který se ho zmocnil v ten podzimní večer, když k němu bratr přijel. Nyní byl ten pocit ještě silnější než dříve; Levin cítil, že je ještě

méně schopen pochopit, co znamená smrt, a její neodvratnost se mu jevila ještě hrozivější; ale protože měl po boku ženu, už ho ten pocit neuváděl v zoufalství; navzdory smrti cítil, že musí žít a milovat. Cítil, že láska ho chrání před zoufalstvím a že ta láska je pod hrozbou zoufalství stále mocnější a čistší.

Sotva se před jeho zraky dokonalo tajemství smrti, jež zůstalo neodhaleno, a už povstalo tajemství jiné, stejně skryté, ale vybízející k lásce a k životu.

Lékař potvrdil svou domněnku o Kittině stavu. Příčinou její nevolnosti bylo těhotenství.

XXI

Od chvíle, co Alexej Alexandrovič z rozmluvy s Betsy a se Stěpanem Arkaďjičem pochopil, že se od něho nežádá nic, než aby nechal ženu na pokoji a neobtěžoval ji svou přítomností, a že si to přeje i sama žena, od té chvíle byl tak zlomen, že si v ničem nevěděl rady, sám nevěděl, co teď chce, a proto vložil svůj osud do rukou těm, kdo se o něho s takovou oblibou starali, a na všecko souhlasně přikyvoval. Teprve když Anna už odjela z jeho domu a anglická vychovatelka k němu poslala s dotazem, zda má obědvat s ním, či odděleně, tu si poprvé jasně uvědomil svou situaci a zhrozil se jí.

Nejhorší na tom bylo, že si zanic nedokázal sloučit a srovnat svou minulost s tím, co bylo nyní. Nezneklidňovala ho minulost, kdy s ženou šťastně žil. Přechod od té minulosti k poznání, že je mu žena nevěrná, si už protrpěl; byl to sice hrozný stav, ale dovedl jej pochopit. Kdyby ho byla žena opustila tenkrát, když mu řekla o své nevěře, byl by býval zarmoucený a nešťastný, avšak nebyl by se octl v tak beznadějné, spletité situaci, jako byl dnes. Nijak si teď nedovedl sloučit své nedávné odpuštění, svou něhu, svou lásku k nemocné ženě a cizímu dítěti s tím, co bylo nyní, že totiž jako odměnou za to vše zůstal nyní sám, pohaněn, potupen, že o něho nikdo nestál a všichni jím pohrdali.

První dny po manželčině odchodu přijímal Karenin strany a přednostu kanceláře, jezdil do výboru a chodil obědvat do jídelny jako obvykle. Aniž si uvědomoval, proč tak činí, vyvíjel po ty dva dni velké duševní úsilí jen k tomu, aby vypadal klidně, ba lhostejně. Kdykoli zodpovídal otázky, jak se má naložit s věcmi a s pokoji Anny Arkaďjevny, dalo mu velikou námahu, aby vypadal jako člověk, pro něhož nastalá událost není ničím nepředvídaným ani nevybočuje z rámce všedních událostí, a skutečně se mu to dařilo – nikdo na

něm nepozoroval zoufalství. Ale když na druhý den po Annině odjezdu předložil Korněj účet z módního závodu, který Anna zapomněla zaplatit, a hlásil, že příručí je zde osobně, dal si Alexej Alexandrovič příručího zavolat.

„Promiňte, Excelence, že si dovoluju obtěžovat. Ale jestli poroučíte, abychom se obrátili na Její Excelenci, tak kdybyste mi ráčil sdělit její adresu."

Alexej Alexandrovič se zamyslil, jak se zdálo příručímu, a vtom se otočil a sedl si ke stolu. Dal hlavu do dlaní a dlouho seděl v této poloze, několikrát se pokusil promluvit a pokaždé se zarazil.

Korněj pochopil, co se s pánem děje, a požádal příručího, aby přišel jindy. Jakmile Alexej Alexandrovič zase osaměl, uvědomil si, že už nemá sil tvářit se neochvějně a klidně. Odřekl povoz, který na něho čekal, zakázal si veškeré návštěvy a ani nešel k obědu.

Cítil, že není s to vydržet všeobecný nápor pohrdání a krutosti, jež jasně viděl na očích příručímu i Kornějovi a bez výjimky všem lidem, s nimiž přišel v těch dvou dnech do styku. Cítil, že nemůže od sebe odvrátit lidskou nenávist, poněvadž ta nenávist nepramení z toho, že by byl špatný (pak by se mohl přičinit, aby byl lepší), nýbrž z toho, že je potupně a odporně nešťastný. Věděl, že za to, jen a jen proto, že mu krvácí srdce, budou k němu lidé nelítostní. Cítil, že ho lidé zničí, jako psi dovedou zadávit uštvaného psa vyjícího bolestí. Věděl, že má jedinou možnost, jak se před lidmi zachránit – schovat před nimi své rány. A také se o to dva dny podvědomě pokoušel, ale teď cítil, že už nemá sil pokračovat v nerovném boji.

Zoufalství se ještě stupňovalo, když si uvědomil, že je se svou bolestí docela sám. V Petrohradě neměl nikoho, komu by mohl svěřit, jak trpí, kdo by ho politoval ne jako vysokého úředníka, ne jako člena společnosti, ale prostě jako trpícího člověka. A nejen v Petrohradě, ale vůbec nikde takového člověka neměl.

Alexej Alexandrovič vyrůstal jako sirotek. Byli dva bratři. Na otce se nepamatovali, matka zemřela, když bylo Alexejovi Alexandroviči

deset roků. Měli nepatrný majetek. Vychoval je strýc Karenin, významný úředník a někdejší oblíbenec zesnulého panovníka.

Alexej Alexandrovič vystudoval s vyznamenáním gymnázium i univerzitu, za strýcova přispění ihned nastoupil skvělou dráhu úřednickou a od té doby se věnoval výhradně své úřednické kariéře. Ani na gymnáziu, ani na fakultě, ani později v úřadě nenavázal Alexej Alexandrovič s nikým přátelské styky. Bratr mu byl člověkem nejbližším, byl však zaměstnán na ministerstvu zahraničních věcí a žil stále v cizině, kde také zemřel brzo po tom, co se Alexej Alexandrovič oženil.

Když byl gubernátorem, Annina teta, bohatá dáma z gubernského města, ho seznámila jako muže už staršího, zato však mladého na gubernátora, se svou neteří. Nastrojila situaci tak, že se musil buď vyjádřit, anebo opustit město. Alexej Alexandrovič dlouho váhal. Pro takový krok mluvilo zrovna tolik důvodů, jako proti němu. Zároveň zde nebylo přímého důvodu, aby zradil svou zásadu: máš-li o něčem pochybnosti, varuj se toho. Ale Annina teta mu prostřednictvím jakéhosi známého důtklivě připomněla, že už děvče kompromitoval a že čest ho zavazuje, aby se vyjádřil. Učinil tedy nabídku k sňatku a věnoval nevěstě a ženě všechen cit, jakého byl schopen.

Příchylnost, kterou cítil k Anně, v něm vymýtila poslední potřebu srdečných vztahů k lidem. A dnes neměl mezi všemi známými jedinou blízkou duši. Měl hojnost toho, čemu říkáme vlivné známosti. Ale přátelské vztahy Alexej Alexandrovič postrádal. Znal mnoho lidí, které mohl pozvat na oběd, požádat je o účast v nějaké věci, o kterou se zajímal, nebo o protekci pro nějakého svého chráněnce, otevřeně s nimi debatovat o činnosti jiných lidí i vládních kruhů; ale vztahy k těmto osobám byly uzavřeny do jediné, obyčejem i zvykem přesně vymezené oblasti, kterou nebylo možno překročit. Alexej Alexandrovič měl jednoho kolegu z univerzity, s kterým se sblížil až po studiích a s kterým by si mohl pohovořit o svém osobním

neštěstí; jenže tento kolega byl kurátorem ve vzdáleném školském okrese. Z osob žijících v Petrohradě byli Kareninovi nejblíže a nejspíš by mu mohli rozumět přednosta kanceláře a lékař.

Přednosta Michail Vasiljevič Sljudin byl prostý, rozšafný, dobrý a vysoce morální člověk a Alexej Alexandrovič cítil, že je mu nakloněn. Avšak pětiletá úřední činnost vytvořila mezi nimi přehradu, takže spolu nemohli rozprávět nějak důvěrně.

Alexej Alexandrovič podepsal všecky listiny a potom dlouho mlčel, díval se na Sljudina a několikrát se pokusil začít, ale marně. Už měl přichystanou větu: „Slyšel jste už, co mě potkalo?“ Ale nakonec řekl jako jindy: „Tak mi to připravíte.“ A s tím ho propustil.

Druhý byl lékař, který mu byl rovněž nakloněn; jenže se už dávno mlčky dohodli na tom, že mají oba práce nad hlavu a že mají vždycky naspěch.

Na své přítelkyně mezi ženami ani na nejlepší z nich, hraběnku Lydii Ivanovnu, Alexej Alexandrovič nepomyslil. Všecky ženy ho děsily a byly mu protivné už proto, že to byly ženy.

XXII

Alexej Alexandrovič zapomněl na hraběnku Lydii Ivanovnu, ale ona nezapomněla na něho. V nejtěžší chvíli osamělého zoufalství přijela k němu a bez ohlášení vstoupila do pracovny. Seděl s hlavou v dlaních a tak ho nalezla.

„J'ai forcé la consigne,"[5] řekla, když vstoupila rychlým krokem, těžce oddychujíc rozčilením i tím, jak rychle šla. „Všecko jsem slyšela! Alexeji Alexandroviči! Příteli!" pokračovala, oběma rukama mu pevně tiskla ruku a hleděla mu do očí krásnýma zádumčivýma očima.

Alexej Alexandrovič zachmuřeně vstal, vyprostil svou ruku a podal hostu židli.

„Račte se posadit, Milosti. Nepřijímám návštěvy, protože jsem churav, Milosti," řekl a rty se mu zachvěly.

„Příteli!" opakovala hraběnka, oka z něho nespustila a najednou povytáhla obočí, až se jí na čele udělal trojúhelník; její nehezký žlutý obličej byl teď ještě ošklivější; avšak Alexej Alexandrovič cítil, že ho lituje a že je jí do pláče. Neubránil se pohnutí. Uchopil její baculatou ruku a líbal ji.

„Příteli!" opakovala a hlas jí přeskakoval rozčilením. „Nesmíte se poddávat zármutku. Váš zármutek je velký, ale musíte si najít útěchu."

„Jsem zdrcen, zničen, nejsem už člověk!" pravil Alexej Alexandrovič. Pustil její ruku, ale stále se jí díval do očí plných slz. „Jsem na tom hrozně, protože nenacházím nikde, ani sám v sobě nemohu nalézt opěrný bod."

„Najdete oporu, nehledejte ji u mne, i když vás prosím, abyste věřil v mé přátelství," řekla s povzdechem. „Oporou je nám láska,

5 Vymohla jsem si vstup. *(franc.)*

ta láska, kterou On nám odkázal. Jeho břímě je lehké," pravila s nadšeným výrazem, který Alexej Alexandrovič tak dobře znal. „On vás posílí a pomůže vám."

Ačkoli v jejích slovech bylo dojetí vlastními vznešenými city i nová, exaltovaná mystická nálada, která se nedávno rozšířila v Petrohradě a kterou Alexej Alexandrovič pokládal za přepjatou, nyní to přece rád slyšel.

„Jsem vyčerpán. Jsem zničen. Nic jsem netušil a teď se v ničem nevyznám."

„Příteli," opakovala Lydie Ivanovna.

„Nejde o ztrátu toho, co už není, to ne," pokračoval Alexej Alexandrovič. „Nelituji. Ale musím se před lidmi stydět, v jaké situaci jsem se octl. Je to chyba, ale nemohu si pomoci."

„To jste nebyl vy, kdo vykonal ten vznešený skutek odpuštění, nad kterým jsem u vytržení já i všichni ostatní, ale ON, jenž přebývá ve vašem srdci," pravila hraběnka Lydie Ivanovna a zaníceně pozvedla zraky vzhůru, „a proto se nesmíte za svůj čin stydět."

Alexej Alexandrovič se zachmuřil a zaklesl ruce do sebe, až mu klouby praštěly.

„Musela byste znát všecko podrobně," řekl vysokým hlasem. „Lidské síly mají své meze a já už jsem se svými silami u konce. Dnes jsem musel celý den dávat dispozice, dispozice pro domácnost, vyplývající (položil důraz na slovo *vyplývající*) z mé nové situace osamělého člověka. Služebnictvo, vychovatelka, účty… Ta malicherná palba mě strávila, nemohl jsem to už vydržet. Při obědě… Včera jsem málem od oběda odešel. Nemohl jsem snést, jak se na mne díval můj syn. Neptal se mě, co to všecko znamená, ale chtěl se zeptat, a já jsem ten pohled nemohl vydržet. Bál se na mne podívat, ale to ještě není všecko…"

Alexej Alexandrovič se chtěl zmínit o účtu, který mu byl předložen, ale hlas se mu zachvěl a Alexej Alexandrovič se zarazil. Na ten

účet psaný na modrém papíře, účet za klobouček a stuhy si nemohl vzpomenout, aniž nelitoval sám sebe.

„Chápu, příteli," pravila hraběnka Lydie Ivanovna. „Všecko chápu. Pomoc a útěchu nenajdete u mne, ale přece jsem přišla, abych vám pomohla, pokud dovolíte. Kdybych vás mohla zbavit všech těch pokořujících drobných starostí… Vím, že je tu potřebí ženského slova, ženské ruky. Svěříte mi to?"

Alexej Alexandrovič jí mlčky a vděčně stiskl ruku.

„Budeme se společně věnovat Serjožovi. Nejsem příliš silná v praktických věcech. Ale pustím se do toho a budu vám dělat hospodyni. Neděkujte mi. Nedělám to já…"

„Musím děkovat."

„Ale příteli, nepoddávejte se tomu pocitu, o kterém jste mluvil – abyste se styděl za něco, co je pro křesťana nejvyšším vrcholem: *kdo se ponižuje, bude povýšen.* A mně nesmíte děkovat. Musíte děkovat Jemu a vzývat Ho o pomoc. Jen v Něm nalezneme klid, útěchu, spásu a lásku," řekla hraběnka a s očima upřenýma k nebesům se začala modlit, jak Alexej Alexandrovič uhádl z jejího mlčení.

Alexej Alexandrovič ji teď poslouchal a výrazy, jež mu dřív byly ne snad nepříjemné, ale zdály se mu přepjaté, nyní se mu zdály přirozené a útěšné. Alexej Alexandrovič neměl rád ten nový nadšený způsob. Byl člověk věřící, o náboženství se zajímal převážně z hlediska politického, a nové učení, které si v lecčems dovolilo nový výklad, mu bylo zásadně proti mysli právě proto, že otvíralo dveře diskusi a analýze. Dříve zaujímal k tomuto novému učení chladný, až nepřátelský postoj a s hraběnkou Lydií Ivanovnou, jež pro ně horovala, se nikdy nehádal, ale bedlivě přecházel její výzvy mlčením. Dnes poprvé naslouchal rád jejím slovům a v duchu se jim nevzpíral.

„Jsem vám velmi, velmi vděčen za vaše skutky i slova," řekl, když se domodlila.

Hraběnka Lydie Ivanovna ještě jednou stiskla příteli obě ruce.

„Teď se dám do práce," řekla po chvilce mlčení a setřela si z obličeje stopy slz. „Půjdu k Serjožovi. Obrátím se k vám jen v krajním případě." Po těch slovech vstala a odešla.

Hraběnka Lydie Ivanovna se odebrala do Serjožových pokojů a tam řekla zděšenému chlapci, skrápějíc jeho tváře slzami, že jeho otec je světec a matka že zemřela.

Hraběnka Lydie Ivanovna splnila svůj slib. Opravdu si vzala na starost celou Kareninovu domácnost. Jenže nijak nepřeháněla, když tvrdila, že není silná v praktických věcech. Všecka nařízení musela být měněna, jelikož byla neproveditelná. Měnil je Korněj, komorník Alexeje Alexandroviče. Nenápadně se ujal vedení celé Kareninovy domácnosti a vždycky při oblékání klidně a obezřele hlásil pánovi, co bylo třeba. Ale pomoc Lydie Ivanovny byla přesto nanejvýš účinná. Poskytla Alexejovi Alexandroviči mravní oporu tím, že se přesvědčil o její lásce a úctě, a zejména tím (jak si v duchu lichotila), že ho takřka obrátila na křesťanskou víru, že totiž z člověka lhostejně a liknavě věřícího učinila vášnivého, neochvějného stoupence nové křesťanské věrouky, jež se poslední dobou rozšířila v Petrohradě. Alexej Alexandrovič se dal snadno přesvědčit. Stejně jako Lydie Ivanovna a ostatní lidé, sdílející jejich názory, zcela postrádal hloubku fantazie, onu duševní schopnost, při níž se představy vyvolané ve fantazii stávají tak skutečnými, že volají po souladu s jinými představami a se skutečností. Neviděl nic nemožného ani protismyslného v představě, že smrt, která existuje pro nevěřící, pro něho neexistuje, a jelikož je prodchnut dokonalou vírou, jejíž míru může sám posoudit, že pak už nemá žádný hřích na svědomí a dochází už zde na zemi dokonalé spásy.

Alexej Alexandrovič ovšem nejasně tušil, že taková představa o vlastní víře je lehkovážná a mylná. Věděl, že poznal větší štěstí, když se poddal bezprostřednímu citu, aniž se domýšlel, že jeho odpuštění je dílem vyšší moci. Prožil tenkrát větší štěstí než nyní,

kdy v každém okamžiku myslil na to, že v jeho duši přebývá Kristus, jehož vůli vykonává, když podepisuje akta. Alexej Alexandrovič však nutně musel takto smýšlet, tak nezbytně potřeboval ve svém ponížení tuto – byť smyšlenou – výši, z které by mohl, obklopen pohrdáním, pohrdat ostatními, že lpěl na své domnělé spáse jako na spáse opravdové.

XXIII

Hraběnku Lydii Ivanovnu provdali jako mladičkou exaltovanou dívku za bohatého, urozeného, velice dobromyslného a velice rozmařilého muže, který měl rád zábavu a veselí. Druhý měsíc po svatbě ji opustil a na její exaltované citové výlevy reagoval jen posměchem, ba záští, kterou si lidé neuměli vysvětlit, neboť znali dobré srdce hraběte a na exaltované Lydii neviděli žádné chyby. Třebaže se nedali rozvést, žili od té doby odděleně, a kdykoli se manžel setkal s manželkou, vždy se k ní choval s obvyklou jedovatou ironií, jejíž příčina byla nepochopitelná.

Hraběnka Lydie Ivanovna už dávno nebyla do muže zamilovaná, ale od těch dob nikdy nepřestala být zamilovaná do někoho. Bývala zamilovaná do několika lidí najednou, do mužů i do žen. Bývala zamilovaná skoro do všech lidí, kteří v něčem zvlášť vynikali. Byla zamilovaná do všech nových princezen a princů, kteří vstupovali do příbuzenského svazku s carskou rodinou, byla zamilovaná do jednoho metropolity, jednoho vikáře a jednoho kněze. Byla zamilovaná do jednoho novináře, do tří Slovanů, do Komisarova. Do jednoho ministra, jednoho lékaře, do jednoho anglického misionáře a do Karenina. Všechny ty lásky, hned ochabující, hned zas vzrůstající, jí nijak nebránily, aby pěstovala rozsáhlé a spletité dvorské a společenské styky. Ale od té doby, co Karenina potkalo neštěstí a hraběnka ho vzala pod svou zvláštní ochranu, od té doby, co si dala takovou práci s Kareninovou domácností, aby pečovala o jeho blaho, od té doby cítila, že všecky ostatní lásky nejsou pravé, ale že je teď opravdově zamilovaná jen do Karenina. Cit, který teď k němu chovala, zdál se jí mocnější než všechny dřívější city. Když svůj cit podrobila analýze a srovnávala jej s těmi dřívějšími, viděla jasně, že by se nebyla zamilovala do Komisarova, kdyby nebyl zachránil život

panovníkovi, že by se nebyla zamilovala do Rističe-Kudžického, nebýt slovanské otázky, že však Karenina miluje pro něho samého, pro jeho nepochopenou vznešenou duši, pro jeho vysoký, jí tak milý hlas s táhlými tóny, pro jeho znavený pohled, jeho povahu a měkké bílé ruce s naběhlými žilami. Těšila se na každé setkání a nejen to, pátrala v jeho tváři, jaký na něho dělá dojem. Chtěla, aby se mu líbily nejen její oči, ale celá její osobnost. Kvůli němu teď věnovala svému zevnějšku větší péči. Přistihovala se při blouznění o tom, jaké by to bylo, kdyby nebyla vdaná a on by byl svobodný. Rudla rozčilením, kdykoli vcházel do pokoje, nemohla se ubránit obdivnému úsměvu, kdykoli jí řekl něco hezkého.

Hraběnka Lydie Ivanovna žila už několik dní ve velkém rozčilení. Dověděla se, že Anna a Vronskij jsou v Petrohradě. Alexej Alexandrovič musel být uchráněn setkání s Annou, musel být ušetřen i mučivého vědomí, že ta hrozná žena je zde v městě a že by ji mohl každou chvíli potkat.

Lydie Ivanovna vyzvídala prostřednictvím svých známých, co hodlají dělat ti *odporní lidé,* jak říkala Anně a Vronskému, a snažila se v těch dnech usměrňovat každé hnutí svého přítele, aby se s nimi nemohl setkat. Mladý pobočník, přítel Vronského, který jí dodával zprávy, neboť doufal, že s její pomocí získá koncesi, oznámil, že už si všecko vyřídili a příští den odjíždějí. Lydie Ivanovna už se pomalu uklidnila, když jí bylo nazítří dopoledne odevzdáno psaní. S hrůzou poznala písmo. Bylo to písmo Anny Kareninové. Obálka byla z papíru tuhého jako lýčí, na podlouhlém žlutém papíře byl velikánský monogram a celý dopis krásně voněl.

„Kdo to přinesl?“

„Zaměstnanec hotelu.“

Hraběnka Lydie Ivanovna se dlouho nemohla posadit a přečíst si dopis. Z rozčilení dostala záchvat záduchy, kterou trpěla. Když se konečně uklidnila, přečetla si francouzský dopis:

„Paní hraběnko,

křesťanské city, které naplňují Vaše srdce, mi dodávají trestuhodné (cítím to) smělosti, abych Vám napsala. Jsem nešťastná, že jsem odloučena od synka. Snažně Vás prosím o dovolení, abych ho směla vidět jedinkrát před svým odjezdem. Odpusťte, že Vás obtěžuji. Obracím se k Vám, a nikoli k Alexejovi Alexandroviči jen proto, že nechci, aby ten velkomyslný člověk trpěl při vzpomínce na mne. Znám Váš přátelský vztah k němu a vím, že mi porozumíte. Pošlete Serjožu ke mně, anebo mám přijít k němu domů v určitou, stanovenou hodinu, či mi dáte vědět, kdy a kde bych ho mohla vidět mimo domov? Nepočítám se zamítavou odpovědí, protože znám velkomyslnost člověka, na kterém všecko záleží. Neumíte si představit, jak toužebně si přeji vidět chlapce, a proto si ani nemůžete představit, jak Vám budu vděčna za Vaši pomoc.

Anna.“

Všecko v tom dopise hraběnku Lydii Ivanovnu popudilo: obsah i narážka na velkomyslnost a zejména ten familiární – jak se jí zdálo – tón.

„Vyřiď, že neodpovím,“ řekla hraběnka Lydie Ivanovna. Hned nato rozevřela mapu a napsala Alexejovi Alexandroviči, že doufá, že se s ním setká po dvanácté hodině na gratulační návštěvě u dvora.

„Musím s Vámi mluvit v důležité a smutné věci. Tam se domluvíme kde. Nejlepší by to bylo u mne. Dám Vám připravit *Váš* čaj. Je to nutné. On ukládá kříž, ale zároveň nám dává sílu,“ dodávala, aby ho duševně alespoň trochu připravila.

Hraběnka Lydie Ivanovna psávala Alexejovi Alexandroviči dvakrát až třikrát denně. Líbil se jí tento sdělovací proces, mající do sebe cosi elegantního a tajuplného, což jí chybělo ve stycích osobních.

XXIV

Návštěva u dvora končila. Lidé, kteří se na odchodu potkávali, přetřásali poslední novinku dne, totiž komu byly nově uděleny řády a kteří významní úředníci byli přeloženi.

„Hraběnka Marie Borisovna by měla dostat ministerstvo vojenství a náčelníkem generálního štábu ať udělají kněžnu Vatkovskou," říkal šedovlasý stařeček v uniformě zlatě vyšívané, obrácen k urostlé, hezké dvorní dámě, která se ho ptala na přesuny v úřadech.

„A mne pobočníkem," odpověděla dvorní dáma s úsměvem. „Vy už jste dostala jmenování. Na ministerstvo kultu. A vaším náměstkem bude Karenin."

„Buďte pozdraven, kníže!" pravil staroušek a stiskl příchozímu ruku.

„Co jste to říkal o Kareninovi?" ptal se kníže.

„On a Puťatov dostali Alexandra Něvského.[6]"

„Myslel jsem, že už ho má."

„Ne. Ale tamhle ho máte," řekl starý pán a ukázal premovaným kloboukem na Karenina, který měl na sobě novou dvorskou uniformu a novou rudou šerpu přes prsa. Zastavil se ve dveřích sálu s jedním z vlivných členů státní rady. „Je šťastný a spokojený jak ryba ve vodě," dodal starý pán a zůstal stát, aby stiskl ruku sličnému komořímu atletické postavy.

„Ba ne, zestárnul," pravil komoří.

„To starostmi. Teď tvoří samé projekty. Nedá tomu nešťastníkovi pokoj, dokud mu všecko nevyloží bod za bodem."

„Jak to, že zestárnul? Slaví triumfy. Hraběnka Lydie Ivanovna teď asi žárlí na jeho ženu."

---

6 Řád svatého Alexandra Něvského. *Pozn. red.*

„Ale jděte! Na hraběnku Lydii Ivanovnu nedám dopustit."

„Copak je na tom něco zlého, že je zamilovaná do Karenina?"

„A je to pravda, že je Kareninová tady?"

„Totiž ne tady v paláci, ale v Petrohradě. Včera jsem ji potkal s Vronským na nábřeží, šli zavěšeni."

„C'est un homme qui n'a pas…,"[7] začal komoří, ale zarazil se, ustoupil z cesty a uklonil se kolemjdoucí osobnosti z carské rodiny.

Takto se bez přestání mluvilo o Alexejovi Alexandroviči, odsuzovali ho a smáli se mu, zatímco on přepadl člena státní rady, zastoupil mu cestu, a neustávaje ani na okamžik ve svém výkladu, aby mu nešťastník neutekl, vykládal mu bod za bodem jakýsi finanční projekt.

Skoro v téže době, kdy Alexeje Alexandroviče opustila žena, stala se mu nejtrudnější věc, jaká se může stát úředníkovi – byl mu zaražen služební postup. Byl to hotový fakt a všichni to jasně viděli, jenom on si dosud neuvědomoval, že má po kariéře. Ať už to způsobila srážka se Stremovem, trápení s ženou, či prostě to, že dospěl k předem určené mezi, ale všem už bylo letos jasné, že jeho úřednická dráha je u konce. Dosud zaujímal význačné místo, byl členem četných komisí a výborů. Ale byl to člověk, který se už vydal ze všech sil a od kterého se nedá nic víc očekávat. Kdykoli mluvil nebo předkládal nějaký návrh, všichni ho poslouchali tak, jako by to byly už dávno známé a přitom zbytečné věci.

Avšak Alexej Alexandrovič to netušil; naopak, když byl zbaven přímé účasti na vládní činnosti, viděl teď jasněji než dříve chyby a omyly v činnosti jiných lidí a měl za svou povinnost poukázat na prostředky k nápravě. Brzo po rozchodu s ženou začal psát svou první zprávu o novém soudnictví, jednu z těch naprosto zbytečných zpráv ze všech odvětví administrativy.

---

7 Ten člověk nemá... *(franc.)*

Ani nepozoroval, jak beznadějně je na tom v úřednickém světě, nijak se tím netrápil, naopak byl se svou činností spokojen víc než kdy jindy.

„Kdo se oženil, pečuje o věci tohoto světa, jak by se líbil ženě. Kdo ženy nemá, pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Pánu," praví apoštol Pavel, a jelikož se Alexej Alexandrovič nyní ve všem řídil Písmem, často si na tento citát vzpomněl. Domníval se, že od té doby, co zůstal bez ženy, slouží svými projekty Pánu lépe než dřív.

Zjevná netrpělivost člena státní rady, který mu chtěl uniknout, nepůsobila Alexejovi Alexandroviči žádné rozpaky. Ustal ve výkladu, teprve když je míjela osobnost z panovnického domu, přičemž člen rady využil příležitosti a vyklouzl mu.

Když Alexej Alexandrovič osaměl, svěsil hlavu a sbíral myšlenky, potom se roztržitě ohlédl a zamířil ke dveřím, kde doufal, že potká hraběnku Lydii Ivanovnu.

Oni jsou všichni tak fyzicky zdatní a zdraví, pomyslil si, když viděl mohutného komořího s rozčesanými licousy a knížete se zarudlým krkem a sešněrovaného v uniformě, kolem nichž musel projít. Je to pravda, že svět je samá špatnost, myslil si a ještě jednou pohlédl úkosem na lýtka komořího.

Pomalým šouravým krokem došel k těmto pánům, kteří se o něm bavili, s obvyklým výrazem únavy i vědomí vlastní důstojnosti se jim uklonil a očima pátral ve dveřích po hraběnce Lydii Ivanovně.

„Á! Alexej Alexandrovič!" se zlobným zábleskem v očích řekl starý pán, když Karenin došel až k němu a chladně pokynul hlavou. „Ještě jsem vám neblahopřál," dodal a ukázal na šerpu, kterou Karenin právě dostal.

„Děkuji vám," odvětil Alexej Alexandrovič. „Dnes je skutečně *nádherný* den," dodal, podle svého zvyku s obzvláštním přízvukem na slově „nádherný".

Věděl, že se mu posmívají, a také od nich nečekal nic než nevraživost. Byl už na to zvyklý.

Zahlédl ve dveřích žlutá ramena hraběnky Lydie Ivanovny, vzedmutá nad šněrovačkou, a její krásné, zádumčivé, volající oči. Odhalil v úsměvu dosud zdravé, bílé zuby a šel k ní.

Lydii Ivanovně dala toaleta mnoho práce, jako vůbec všechny její toalety v poslední době. Dnes měla její toaleta účel zcela opačný, než jaký hraběnka sledovala před třiceti lety. Tenkrát se chtěla nějak okrášlit, a to čím více, tím lépe. Nyní naopak byla z povinnosti vyparáděna způsobem tak málo vhodným pro její věk a postavu, že pečovala jen o to, aby rozpor mezi touto parádou a jejím zevnějškem nebyl příliš strašný. A pokud šlo o Alexeje Alexandroviče, dařilo se jí to a zdála se mu půvabná. Byla mu jediným ostrovem, kde nalézal nejen sympatie, ale i lásku, ostrovem uprostřed moře nepřátelství a výsměchu, kterým byl obklopen.

Když teď procházel špalírem výsměšných pohledů, nebylo divu, že se upíná k jejímu zamilovanému pohledu jak rostlina k světlu.

„Blahopřeji," pravila, očima ukazujíc na šerpu.

Potlačil spokojený úsměv, přivřel oči a pokrčil rameny, jako by chtěl říci, že něco takového ho nemůže těšit. Hraběnka Lydie Ivanovna dobře věděla, že je to jedno z jeho největších potěšení, i když se k tomu nikdy nepřizná.

„Co náš andílek?" otázala se. Mínila Serjožu.

„Nemohu tvrdit, že bych s ním byl docela spokojen," řekl Alexej Alexandrovič, povytáhl obočí a otevřel oči. „Ani Sitnikov s ním není spokojen. (Sitnikov byl pedagog, jemuž byla svěřena Serjožova společenská výchova.) Jak už jsem vám říkal, chová se jaksi chladně ke všem hlavním otázkám, které by měly citově působit na každého člověka a na každé dítě," jal se Alexej Alexandrovič vykládat svůj názor na jedinou věc, která ho kromě úřadu ještě zajímala, na synovu výchovu.

Když se Alexej Alexandrovič za pomoci Lydie Ivanovny opět vrátil k životu a k činnosti, považoval za svou povinnost věnovat se výchově syna, kterého teď měl na starosti. Jelikož se předtím nikdy

nezabýval výchovnými problémy, věnoval jistý čas studiu teorie. Přečetl si několik knih z antropologie, pedagogiky a didaktiky, sestavil si program výchovy, a když povolal nejlepšího petrohradského pedagoga, který měl syna vést, přikročil k věci. A ta věc ho stále zajímala.

„Dobře, ale jeho srdce? Poznávám v něm srdce otcovo a s takovým srdcem nemůže být dítě špatné," pravila hraběnka Lydie Ivanovna v extázi.

„Ano, snad… Co se mne týče, konám svou povinnost. Víc nemohu udělat."

„Přijdete ke mně," řekla hraběnka Lydie Ivanovna po krátké pomlce, „musíme si promluvit o smutné věci. Nevím, co bych za to dala, kdybych vás mohla ušetřit jistých vzpomínek, ale jiní lidé mají jiný názor. Dostala jsem psaní od *ní. Ona* je tady, v Petrohradě."

Alexej Alexandrovič se zachvěl při zmínce o ženě, ale vzápětí se mu rozhostila v obličeji mrtvá strnulost, která vyjadřovala naprostou bezradnost. „Očekával jsem to," řekl.

Hraběnka Lydie Ivanovna na něho s nadšením pohlédla a do očí jí vstoupily slzy obdivu nad velikostí jeho duše.

XXV

Když Alexej Alexandrovič vstoupil do malého, útulného salónku hraběnky Lydie Ivanovny, plného starožitného porcelánu a podobizen, paní domu tu ještě nebyla. Převlékala se.

Na kulatém stole byl prostřen ubrus a stála na něm čínská čajová souprava a stříbrná konvice s lihovým vařičem. Alexej Alexandrovič přelétl roztržitým pohledem nesčetné známé podobizny zdobící salónek, sedl si ke stolu a rozevřel evangelium, které tu leželo. Vyrušil ho šelest hraběnčiných hedvábných šatů.

„Tak, teď si hezky v klidu sedneme," řekla hraběnka Lydie Ivanovna a s rozechvělým úsměvem se kvapně prodírala mezi stolem a pohovkou, „a popovídáme si při našem čaji."

Po několika úvodních slovech hraběnka těžce oddychujíc s uzarděním podala Alexejovi Alexandroviči psaní, které jí bylo doručeno.

Když si je přečetl, dlouho mlčel.

„Nemyslím, že bych měl právo jí odříci," namítl nesměle a pozvedl zrak.

„Příteli! Vy na nikom nevidíte nic špatného!"

„Naopak, shledávám, že všecko je špatnost. Ale bylo by to spravedlivé?"

Bylo na něm vidět, jak tápe v nejistotě, jak hledá radu a pomocnou ruku ve věci, které nerozumí.

„Ne," přerušila ho hraběnka. „Všecko má své meze. Chápala bych nemravnost," pravila ne zcela upřímně, neboť nikdy nemohla pochopit, co vede ženy k nemravnosti, „ale nechápu krutost, a vůči komu? Vůči vám! Jak se může zdržovat ve městě, v kterém bydlíte vy? Ne, člověk se věru musí učit celý život. A já se učím poznávat vaši mravní výši a její nízkost."

„Ale kdo po ní hodí kamenem?“ ozval se Alexej Alexandrovič, zřejmě spokojen ve své roli. „Vše jsem odpustil, a tudíž ji nesmím připravit o to, co jí diktuje láska, láska k synovi…“

„Ale je to láska, příteli? Myslí to upřímně? Řekněme, že jste odpustil, že odpouštíte… Ale máme právo působit na duši toho andílka? Pokládá ji za nebožku. Modlí se za ni a prosí Pánaboha, aby jí odpustil hříchy… A tak je to lepší. Co by si teď myslil?“

„Na to jsem nepomyslil,“ řekl Alexej Alexandrovič. Patrně souhlasil.

Hraběnka Lydie Ivanovna si zastřela tvář a odmlčela se. Modlila se.

„Ptáte-li se mě na radu,“ začala, když se pomodlila a odhalila tvář, „tedy vám radím, abyste to nedělal. Nevidím snad, jak trpíte, jak to zjitřilo vaše rány? Dejme tomu, že jako vždycky zapomínáte na sebe. Ale k čemu to může vést? Vy budete znova trpět, dítě se má trápit? Jestliže v ní zbylo aspoň trochu lidskosti, sama si to nesmí přát. Ne, říkám vám bez váhání, že vám to neradím, a jestli mi dovolíte, napíšu jí.“

Nakonec Alexej Alexandrovič svolil a hraběnka Lydie Ivanovna napsala francouzský dopis.

„Milostivá paní,

vzpomínka na Vás by mohla u Vašeho syna vést k otázkám, na které nelze odpovědět, aniž by dětská duše byla poznamenána duchem odsouzení toho, co mu má být svaté, a tudíž Vás prosím, abyste zamítavou odpověď Vašeho pana manžela pochopila v duchu křesťanské lásky. Prosím Všemohoucího, aby Vám byl milostiv.

Hraběnka *Lydie*.“

Psaní dosáhlo tajného účelu, jejž hraběnka Lydie Ivanovna tajila sama před sebou. Urazilo Annu do hloubi duše.

Když se Alexej Alexandrovič vrátil od Lydie Ivanovny domů, nemohl se toho dne věnovat svému obvyklému zaměstnání ani dojít duševního klidu věřícího, spaseného člověka, jaký pociťoval předtím.

Vzpomínka na ženu, jež se na něm tolik provinila a vedle níž byl takovým světcem, jak mu pravdivě říkala hraběnka Lydie Ivanovna, ta vzpomínka by ho neměla rozrušovat. Ale neměl klid. Četl knihu, ale nevnímal, co čte, nedokázal zapudit mučivé vzpomínky na svůj vztah k ženě, na chyby, kterých se vůči ní dopustil, jak se dnes domníval. Vzpomínka na to, jak při návratu z dostihů přijal její doznání k nevěře (zejména to, že od ní žádal jen zachování vnějších forem slušnosti, a nevyzval soka na souboj), ta vzpomínka v něm budila mučivé výčitky svědomí. Soužila ho i vzpomínka na dopis, který jí napsal; zvlášť když pomyslil na své odpuštění, tak zbytečné, i na svou péči o cizí dítě, cítil palčivý stud a lítost.

A stejný pocit studu a lítosti teď prožíval, když si v duchu rozebíral jejich společnou minulost a vzpomínal, jak neobratnými slovy ji po dlouhém váhání požádal o ruku.

„Ale v čem je vlastně má chyba?“ říkal si. A ta otázka v něm vždy vyvolávala otázku další – zda jinak cítí, jinak milují, jinak se žení ti jiní lidé, ti Vronští, Oblonští… ti komoří s tlustými lýtky. A tu se mu vybavoval celý šik těch svěžích, zdatných, sebejistých lidí, kteří mimoděk vždy a všude budí zvědavost a pozornost. Odháněl ty myšlenky, hleděl se ujistit, že nežije pro vezdejší pomíjivý život, nýbrž pro život věčný, že v jeho duši přebývá pokoj a láska. Ale že se v tom pomíjivém nicotném životě dopustil – jak si myslil – některých nicotných omylů, to ho tak trýznilo, jako by ani nebylo věčné spásy, v kterou věřil. Pokušení však netrvalo dlouho a záhy se Alexejovi Alexandroviči v duši opět rozhostil vznešený klid, takže mohl zapomínat, nač nechtěl vzpomínat.

XXVI

„Tak co, Kapitonyči?“ řekl Serjoža, když se den před svými narozeninami vrátil zčervenalý a veselý z procházky a podával svůj nabíraný kabátek velikánskému starému vrátnému, který se na malého človíčka shovívavě usmíval. „Byl tu dnes ten obvázaný úředník? Přijal ho tatínek?“

„Ano. Jak odešel pan přednosta, hned jsem ho ohlásil,“ řekl vrátný a vesele mrkl na Serjožu. „Račte prosím, sundám vám kabátek.“

„Serjožo!“ ozval se slovanský vychovatel, který se zastavil ve dveřích, vedoucích do vnitřních pokojů. „Svlékněte se sám.“

Ale Serjoža, ačkoli slyšel vychovatelův slabý hlas, nedbal napomenutí. Držel se vrátného za opasek a díval se mu do očí.

„A udělal mu tatínek, co po něm chtěl?“

Vrátný přikývl.

Obvázaný úředník, který byl už sedmkrát za Alexejem Alexandrovičem s jakousi žádostí, zajímal jak Serjožu, tak vrátného. Serjoža ho jednou zahlédl v předsíni a slyšel, jak dojemně prosí vrátného, aby ho ohlásil. Říkal, že umře i s dětmi hlady.

Když Serjoža potkal úředníka v předsíni podruhé, začal se o něho zajímat.

„A měl radost?“ vyptával se.

„Bodejť ne! Divže neskákal, když odcházel.“

„A nepřinesli něco?“ po chvilce mlčení se ptal Serjoža.

„Víte, mladý pane,“ řekl vrátný šeptem, potřásaje hlavou, „je tu něco od paní hraběnky.“

Serjoža rázem pochopil, že vrátný mluví o dárku od hraběnky Lydie Ivanovny, který mu poslala k narozeninám.

„Co to povídáš? A kde?“

„Korněj to odnesl k panu otci. Jistě to bude něco hezkého!“

„Jak je to velké? Asi takhle?“

„Kapánek větší, ale bude to pěkná věc.“

„Není to knížka?“

„Ba ne, spíš něco na hraní. Už běžte, Vasilij Lukič vás volá,“ řekl vrátný, když zaslechl, jak se blíží vychovatelovy kroky. Jemně odstranil ze svého opasku ručku, vězící v rukavici jen dopola stažené, zamrkal na Serjožu a pokynem hlavy ukázal na Lukiče.

„Už jdu, Vasiliji Lukiči!“ odpověděl Serjoža s veselým, láskyplným úsměvem, kterým vždy odzbrojil svědomitého Vasilije Lukiče.

Serjoža měl tak veselou náladu, odevšad se na něho usmívalo tolik štěstí, že se musel svému příteli vrátnému svěřit také s radostnou událostí v rodině, o které se dověděl na procházce v Letním sadu od neteře hraběnky Lydie Ivanovny. Ta radost mu připadala zvlášť důležitá, poněvadž současně potkala radost i úředníka, zatímco on sám se těšil, že dostane hračky. Serjožovi se zdálo, že je dnes takový den, kdy všichni musí mít radost a být veselí.

„Víš, že tatínek dostal Alexandra Něvského?“

„Jakpak ne! Už tu byli gratulanti.“

„A má radost?“

„Kdopak by neměl radost z carovy přízně! Však si to pan otec jistě zasloužil,“ řekl vrátný přísně a vážně.

Serjoža se zamyslil a pozorně hleděl vrátnému do obličeje, který znal do nejmenších podrobností, zvláště vyčnělou bradu mezi šedivými licousy, kterou neviděl nikdo kromě Serjoži, protože se na něho vždycky díval zdola.

„No, a co tvoje dcera, už za tebou dlouho nebyla?“

Dcera vrátného byla baletka.

„Kdypak by chodila ve všední den po návštěvách? Ony taky mají svoje učení. A vy máte taky učení, mladý pane, už jděte.“

Když Serjoža přišel do učebny, místo aby si sedl k úkolům, pověděl učiteli svou domněnku, že to, co přinesli, je asi mašinka. „Co myslíte?“ zeptal se.

Ale Vasilij Lukič myslil jen na to, že Serjoža se musí učit mluvnici, protože ve dvě hodiny přijde učitel.

„Ne, jenom mi řekněte, Vasiliji Lukiči," náhle se zeptal Serjoža, když už seděl za pracovním stolkem s knihou v ruce, „co je víc než Alexandr Něvskij. Víte, že tatínek dostal Alexandra Něvského?"

Vasilij Lukič odpověděl, že víc než Alexandr Něvskij je Vladimír.

„A ještě víc?"

„Nejvyšší je Řád svatého Ondřeje Prvně povolaného."

„A ještě vyšší než Ondřej?"

„Nevím."

„Tak vy to taky nevíte?" Serjoža se opřel lokty o stůl a zahloubal se do svých myšlenek.

Byly to myšlenky velice spletité a rozmanité. Uvažoval o tom, jak otec najednou dostane i Vladimíra a Ondřeje a bude pak při hodině mnohem hodnější, a jak on sám, až bude velký, dostane všecky řády i ten, co bude vyšší než Ondřej, až si ho lidé vymyslí. Sotva ho vynaleznou, on si ho zaslouží. Vynaleznou ještě vyšší a on si ho hned zaslouží.

V takových úvahách mu uběhl čas, a když učitel přišel, nebyl úkol o příslovečném určení místa, času a způsobu hotov a učitel byl nejen nespokojen, ale byl přímo roztrpčen. Serjožu to dojalo. Necítil se vinen, že se nenaučil úloze; při nejlepší snaze to nedokázal; dokud mu učitel vykládal, věřil a docela dobře rozuměl, ale jakmile zůstal sám, zanic si nemohl vzpomenout a pochopit, že krátké a tak srozumitelné slůvko dobře je *příslovečné určení způsobu.* Ale přece mu bylo líto, že učitele zarmoutil, a chtěl ho nějak potěšit.

Zvolil k tomu okamžik, kdy učitel hleděl do knihy. „Michaile Ivanyči, kdy máte svátek?" zeptal se náhle.

„Měl byste raději myslit na svou práci, svátek nemá pro tvora rozumného nižádný význam. Je to stejný den jako všecky ostatní, kdy musíme pracovat."

Serjoža pozorně pohlédl na učitele, na jeho řídké vousy, na brýle, které se mu svezly pod vytlačenou rýhu na nose, a zamyslil se tak, že už neslyšel nic, co mu učitel vysvětloval. Chápal, že si učitel nemyslí doopravdy, co říká, vycítil to z tónu, jakým to bylo řečeno. Ale proč se všichni smluvili, že to budou vykládat pořád stejně a pořád samé nudné a zbytečné věci? Proč ho pan učitel od sebe odstrkuje, proč ho nemá rád? Tak se v duchu smutně tázal a nemohl najít odpověď.

XXVII

Po hodině mluvnice následovala hodina s otcem. Než otec přišel, sedl si Serjoža ke stolu, hrál si s nožíkem a přemýšlel. Oblíbeným Serjožovým zaměstnáním bylo hledat při procházkách matku. Nevěřil ve smrt vůbec a zvláště ne v její smrt, ačkoli mu to Lydie Ivanovna řekla a otec to potvrdil, takže i potom, co mu bylo řečeno, že matka zemřela, vždycky po ní při procházkách pátral. Každá statnější, půvabná paní s tmavými vlasy byla jeho matka. Kdykoli spatřil takovou dámu, zaplavila mu srdce taková něha, až se zalykal a do očí se mu draly slzy. A užuž čekal, že dáma přijde k němu a odhrne si závoj. Uvidí jí do obličeje, dáma se usměje, obejme ho, Serjoža ucítí její vůni, ucítí její něžnou ruku a rozpláče se štěstím, jako když si jí jednou večer lehl k nohám, ona ho lechtala a on se smál a kousal ji do bílé ruky plné prstenů. Když se pak od chůvy náhodou dověděl, že matka nezemřela, a otec a Lydie Ivanovna mu vysvětlili, že zemřela pro něho, poněvadž není hodná (tomu už teprve nemohl věřit, protože ji měl rád), stejně po ní pátral a čekal na ni. Dnes byla v Letním sadu jedna dáma ve fialovém závoji, kterou se zatajeným dechem sledoval, když se blížila po pěšince k nim. Doufal, že je to ona. Dáma nedošla až k nim a někam zmizela. Dnes pociťoval Serjoža prudší nával lásky než kdy jindy, a jak teď čekal na otce, díval se rozzářenýma očima před sebe a myslil na ni, až v zasnění pořezal nožíkem celý okraj stolu.

„Tatínek už jde!“ vyrušil ho Vasilij Lukič ze zadumání.

Serjoža vyskočil, šel otci políbit ruku a pozorně se na něho zadíval, jestli najde v jeho tváři známky radosti nad Alexandrem Něvským.

„Jak ses měl na procházce?“ prohodil Karenin, sedl si do svého křesla, přitáhl si knihu Starého zákona a otevřel ji. Přestože

Serjožovi častokrát vštěpoval, že každý křesťan má důkladně znát biblickou dějepravu, sám při Starém zákonu zhusta nahlížel do knihy a Serjožovi to neušlo.

„Dobře, tatínku, bylo tam moc veselo," řekl Serjoža. Posadil se bokem na židli a houpal se na ní, což měl zakázáno. „Potkal jsem tam Naděnku (Naděnka byla neteř Lydie Ivanovny a byla u ní na vychování). Říkala, že jste dostal novou hvězdičku. Máte radost, tatínku?"

„Za prvé se nehoupej, prosím tě," řekl Alexej Alexandrovič. „A za druhé nejde o vyznamenání, ale o vykonanou práci. A přál bych si, abys to pochopil. Kdybys pracoval, učil se proto, abys dostal odměnu, bude ti práce připadat těžká. Ale když člověk pracuje (Alexej Alexandrovič vzpomínal, jak se dnes dopoledne posiloval vědomím povinnosti při nudné práci, záležející v podepsání sto osmnácti listin) s láskou, bude ti sama práce odměnou."

Serjožovy oči zářící něhou pohasly a sklopily se pod otcovým pohledem. Byl to onen dávno známý tón, kterým s ním otec vždy jednal, a Serjoža se mu už dovedl obratně přizpůsobit. Otec s ním vždy mluvil – tak to Serjoža cítil –, jako by oslovoval nějakého pomyslného chlapce, jednoho z těch, o jakých se vypráví v knížkách, ale docela jiného než Serjoža. A Serjoža se před otcem vždycky snažil ze sebe dělat takového čítankového chlapečka.

„Doufám, že to chápeš?" řekl otec.

„Ano, tatínku," odpověděl Serjoža, aby vypadal jako otcův vybájený chlapec.

Na dnešek měl Serjoža za úkol naučit se zpaměti několika veršům z evangelia a zopakovat si začátek Starého zákona. Verše z evangelia uměl slušně, ale když je odříkával, zadíval se otci na čelo, které se u spánků tak ostře zahýbalo, takže se spletl a slovo z konce jednoho verše dal na začátek druhého. Alexej Alexandrovič ovšem viděl, že Serjoža nerozumí tomu, co říká, a to ho rozčililo.

Zamračil se a začal vysvětlovat, co Serjoža už mnohokrát slyšel a nikdy si nemohl zapamatovat, poněvadž tomu až moc dobře rozuměl – asi tak, jako že „dobře“ je příslovečné určení způsobu. Serjoža se ustrašeně díval na otce a myslil jen na jednu věc: neporučí mu otec, aby opakoval po něm, jak to někdy dělával? To pomyšlení naháněl Serjožovi takovou hrůzu, že už nechápal dočista nic. Ale otec ho nenechal opakovat a přešel k úloze ze Starého zákona. Serjoža pěkně vyprávěl jednotlivé události, ale když měl odpovídat na otázky, co ty které události symbolizují, nic neuměl, ačkoli byl kvůli této úloze už jednou potrestán. A když měl něco říci o starozákonních patriarších, nedostal už ze sebe ani slovo a ošíval se, řezal do stolu a houpal se na židli. Neznal nikoho než Enocha, který přišel zaživa do nebe. Předtím si pamatoval jména, ale teď je docela zapomněl, zvlášť proto, že Enoch mu byl z celého Starého zákona nejmilejší a k jeho nanebevzetí zaživa se pojil v Serjožově hlavě celý dlouhý sled myšlenek, do kterých se teď zabral, zatímco strnule zíral na otcův řetízek u hodinek a na nedopnutý knoflík u vesty.

Ve smrt, o které mu tak často vykládali, Serjoža vůbec nevěřil. Nevěřil, že by milovaní lidé mohli zemřít, a především nevěřil, že také on jednou zemře. Bylo to naprosto nemožné a nepochopitelné. Ale slyšel, že všichni jednou zemřou. Vyptával se i lidí, kterým věřil, a ti mu to potvrdili.

I chůva to říkala, byť nerada. Ale Enoch neumřel, tedy neumírají všichni. A proč by si každý nemohl získat stejné zásluhy před Bohem a přijít zaživa do nebe? Ošklivi lidé, to jest ti, které Serjoža nemá rád – ti mohou umřít, ale hodní mohou být všichni jako Enoch.

„Tak kteří to byli patriarchové?“

„Enoch, Enos.“

„To už jsi říkal. Je to zlé, Serjožo, velice zlé. Když se nesnažíš poznat, co je pro křesťana nejvýš potřebné,“ řekl otec vstávaje, „co tě vlastně může zajímat? Jsem s tebou nespokojen, a Petr Ignaťjič (to byl hlavní pedagog) také. Musím tě potrestat.“

Oba, otec i pedagog, byli s hochem nespokojeni. Opravdu se učil tuze špatně. Ale naprosto se nedalo říci, že by byl bez nadání. Byl naopak mnohem schopnější než hoši, které mu pedagog dával za vzor. Otec myslil, že se nechce učit tomu, čemu ho vyučují. Ve skutečnosti se tomu učit nemohl. Nemohl proto, že jeho srdce mělo požadavky pro něho závažnější než ty, jež uplatňoval otec a pedagog. Ty požadavky si navzájem odporovaly a Serjoža se doslova potýkal se svými vychovateli.

Bylo mu devět roků, byl dítě. Ale své srdce znal a zakládal si na něm, střežil je jako oko v hlavě a bez klíče lásky do něho nikoho nevpustil. Vychovatelé si stěžovali, že se nechce učit, ale on přitom celou duší prahl po vědění. A učil se od Kapitonyče, od chůvy, od Naděnky, od Vasilije Lukiče, a nikoli od učitelů. Voda, kterou otec a pedagog chtěli hnát na svůj mlýn, už dávno prosákla a poháněla kola jinde.

Otec potrestal Serjožu tím, že ho nepustil k Naděnce, neteři Lydie Ivanovny. Ale trest byl nakonec pro Serjožu štěstím. Vasilij Lukič měl dobrou náladu a ukázal mu, jak se dělají větrníky. Celý večer uplynul v práci a představách, jak by se dal vyrobit takový větrník, aby se na něm člověk mohl točit: chytili byste se rukama lopatek nebo byste se přivázali a už byste se točili. Na matku Serjoža nemyslil celý večer, ale když si lehl do postýlky, náhle si na ni vzpomněl a vlastními nehledanými slovy se pomodlil, aby se zítra, na jeho narozeniny, přestala skrývat a přišla za ním.

„Vasiliji Lukiči, že nevíte, za co jsem se pomodlil navíc?“

„Aby vám šlo učení?“

„Ne.“

„Abyste dostal hračky?“

„Ne. Neuhádnete. Je to báječné, ale je to tajemství! Až se mi to vyplní, povím vám. Neuhodl jste?“

„Ne, to neuhodnu. Dám se poddat,“ řekl Vasilij Lukič a usmál se, což se mu zřídka stávalo. „Tak si hezky lehněte, už zhasnu.“

„Ale já vidím bez světla ještě líp, co vidím a zač jsem se modlil. – Hele, už bych se málem podřekl!“ vesele se zasmál Serjoža.

Když byla odnesena svíce, Serjoža slyšel a cítil vedle sebe matku. Stála nad ním a laskala ho milujícím pohledem. Ale pak se objevily větrníky, nožík, všecko se smíchalo dohromady a Serjoža usnul.

XXVIII

Po příjezdu do Petrohradu se Vronskij a Anna ubytovali v jednom z nejlepších hotelů. Vronskij zvlášť, v dolním poschodí, Anna s dítětem, kojnou a služebnou nahoře ve velkém čtyřpokojovém apartmá.

Hned první den se Vronskij rozjel k bratrovi. Nalezl tam matku, která si přijela z Moskvy něco vyřídit. Matka i švagrová ho přivítaly jako vždy. Vyptávaly se ho, jak se měl v cizině, hovořily o společných známých, ale ani slovem se nezmínily o jeho poměru. Avšak bratr přijel nazítří ráno k Vronskému a sám se ho na Annu zeptal. Alexej Vronskij mu přímo prohlásil, že se na svůj poměr s Kareninovou dívá jako na manželství; doufá, že dosáhnou rozvodu, a pak se s ní ožení, a než se tak stane, považuje ji za svou pravoplatnou manželku; žádal bratra, aby to vyřídil matce a své ženě.

„Jestli to neschvaluje společnost, to je mi jedno," řekl Vronskij, „ale chtějí-li moji příbuzní udržet se mnou příbuzenské vztahy, musí mít stejný vztah k mé ženě."

Starší bratr, ačkoli měl názory mladšího bratra vždy v úctě, dost dobře nevěděl, zda má, či nemá pravdu, dokud celou věc nerozhodla společnost. Ale osobně proti tomu nic nenamítal a šel s Alexejem k Anně.

Jako přede všemi i před bratrem Vronskij Anně vykal a jednal s ní jako s dobrou známou, ale přitom se rozumělo, že bratr ví o jejich poměru, a mluvilo se o tom, že Anna pojede k Vronskému na statek.

Přes svou společenskou zkušenost upadl Vronskij ve svém novém postavení do zvláštního omylu. Zdálo by se, že by si měl uvědomit, že jemu i Anně jsou vyšší kruhy uzavřeny; ale teď se mu v hlavě rodily jakési mlhavé představy, že něco takového se dělo jen za starých časů; že však nyní, v době rychlého pokroku (aniž

sám pozoroval, byl teď zastáncem každého pokroku), se názory společnosti změnily a že otázka, zda budou, či nebudou přijati ve společnosti, zůstává otevřená. Společnost u dvora – přemýšlel – ji ovšem nepřijme, ale dobří známí mohou a musí vše náležitě pochopit.

Můžete prosedět několik hodin se zkříženýma nohama stále v jedné poloze, víte-li, že vám nic nezabrání, abyste polohu změnili. Ale když člověk ví, že sedět takto se zkříženýma nohama musí, pak dostane křeče, nohy se mu budou škubat a natahovat se tam, kam by je chtěl dát. Tak se vedlo i Vronskému, pokud šlo o vyšší společnost. Ačkoli vskrytu duše věděl, že společnost je pro ně uzavřena, zkoušel, zda se teď nezmění a nepřijme je. Záhy však zpozoroval, že společnost je sice otevřena pro něho osobně, že však je uzavřena pro Annu. Bylo to jako při hře na kočku a myš. Ruce, které se zdvihly před ním, rázem klesaly dolů před Annou.

Jedna z prvních dam petrohradské smetánky, s kterými se Vronskij setkal, byla jeho sestřenka Betsy.

„Konečně!“ uvítala ho radostně. „A co Anna? To mám radost! Kde bydlíte? Dovedu si představit, jak vám po takovém kouzelném cestování musí náš Petrohrad připadat hrozný. Dovedu si představit vaše líbánky v Římě. Co je s rozvodem? Už to máte odbyté?“

Vronskij postřehl, že Betsino nadšení ochladlo, jakmile se dověděla, že rozvod ještě nebyl proveden.

„Lidé po mně hodí kamenem, to vím,“ řekla, „ale přijdu za Annou. Ano, jistě přijdu. Zdržíte se tu dlouho?“

A vskutku ještě téhož dne přišla. Ale její tón byl docela jiný než kdysi. Patrně si zakládala na své odvaze a přála si, aby Anna ocenila její věrné přátelství. Zdržela se sotva deset minut, bavíc se o společenských novinkách, a na odchodu utrousila:

„Neřekla jste mi, kdy se rozvádíte. Já jsem řekněme hodila všecko za hlavu, ale ti upjatci do vás budou pražit, dokud se nevezmete.

A to je dnes tak jednoduché. Ça se fait.[8] Tedy v pátek odjíždíte? Škoda, že už se neuvidíme."

Z Betsina tónu by Vronskij býval měl pochopit, čeho se může od společnosti nadít. Ale ještě učinil pokus ve vlastní rodině. Na matku nespoléhal. Věděl, že matka, tak nadšená Annou v prvních dobách známosti, byla k ní teď neúprosná, poněvadž syn si kvůli ní zničil kariéru. Ale skládal velké naděje do bratrovy ženy Varji. Myslil, že Varja nehodí po Anně kamenem, ale prostě a rozhodně pojede k ní a pozve ji.

Hned druhý den po příjezdu jel Vronskij k Varje, a protože ji nalezl samotnou, rovnou vyslovil své přání.

„Ty víš, Alexeji," začala, když ho vyslechla, „jak tě mám ráda a jak jsem ochotna pro tebe všecko udělat. Ale mlčela jsem, protože jsem věděla, že ani tobě, ani Anně Arkaďjevně nemohu prospět," řekla, při čemž zvlášť pečlivě vyslovila jméno „Anna Arkaďjevna". „Nemysli, prosím tě, že ji chci odsuzovat. To nikdy. Možná že bych na jejím místě jednala stejně. Nezabývám se a ani se nemohu zabývat podrobnostmi," pokračovala a nesměle se mu dívala do zasmušilé tváře. „Ale musíme nazývat věci pravým jménem. Chceš, abych jela k ní, zvala ji k nám, a tím ji rehabilitovala ve společnosti. Ale pochop, že to *nemohu* udělat. Mám dorůstající dcery a musím vést společenský život kvůli muži. Dobře, šla bych k Anně Arkaďjevně. Ona by pochopila, že ji nemohu zvát anebo to musím udělat tak, aby se nesetkala s lidmi, kteří na věc pohlížejí jinak. Vždyť to by ji urazilo. Nemohu ji pozvednout…"

„Ale já nemyslím, že by byla klesla hlouběji než sta a sta žen, – které k vám smějí!" přerušil ji Vronskij. Ještě víc se zasmušil a vstal už mlčky. Poznal, že švagrová své rozhodnutí nezmění.

„Alexeji! Nehněvej se na mne. Chápej, prosím tě, že za to nemohu," řekla Varja a dívala se na něho s nesmělým úsměvem.

8 To se dá zařídit. *(franc.)*

„Nehněvám se na tebe," odpověděl stále tak chmurně, „ale mrzí mě to dvojnásob. Mrzí mě ještě, že tím zaniká naše přátelství. Dejme tomu, že nezaniká, ale je narušeno. Chápeš, že ani já nemohu jinak."

A s těmi slovy odešel.

Vronskij pochopil, že další pokusy jsou marné, že musí strávit v Petrohradě těch několik dní jako někde v cizím městě a vyhýbat se jakýmkoli stykům s dřívější společností, aby nebyli vystaveni nepříjemnostem a urážkám, které mu byly takovou mukou. K největším nepříjemnostem v Petrohradě patřilo, že Karenin a jeho jméno bylo snad všude. Nedalo se o ničem mluvit, aby se řeč nestočila na Karenina, nedalo se nikam jet, aby ho nepotkali. Tak se aspoň zdálo Vronskému. Když má někdo bolavý prst, také se mu pořád zdá, že jako z udělání musí o všecko zavadit právě tím bolavým prstem.

Pobyt v Petrohradě se zdál Vronskému o to tíživější, že celou tu dobu pozoroval u Anny jakousi nezvyklou náladu, v které se nevyznal. Někdy se k němu chovala milostně, jindy zas byla chladná, popudlivá a nevyzpytatelná. Něco ji trápilo, něco mu tajila a zdánlivě nevnímala všechny ty urážky, které mu otravovaly život a pro ni, při jejím jemném postřehu, musely být ještě větší trýzní.

XXIX

Když se Anna vracela do Ruska, pomýšlela také na shledání se synkem. Od toho dne, co odjela z Itálie, myšlenka na to shledání ji neustále rozechvívala. A čím víc se blížila k Petrohradu, tím se jí zdálo radostnější a významnější. Ani si nekladla otázku, jak to zařídí. Myslila, že je přirozené a jednoduché uvidět syna, když bude v témž městě jako on; ale když přijela do Petrohradu, tu si jasně uvědomila své nynější společenské postavení a pochopila, že shledání je těžko uskutečnitelné.

Byla v Petrohradě už dva dny. Myšlenka na syna ji neopouštěla ani na okamžik, ale ještě ho neviděla. Cítila, že nemá právo jet rovnou k němu domů, kde by se mohla setkat s Alexejem Alexandrovičem. Mohlo se stát, že by ji nevpustili a dostalo by se jí urážky. Aby snad psala muži a nějak s ním vyjednávala? Už pouhé pomyšlení jí působilo muka. Vždyť mohla být klidná, jen když nemyslila na muže. Zjistit si, kdy a kam chodí syn na procházku, a tam se s ním setkat, jí bylo málo. Tolik se na shledání těšila, měla mu toho tolik co říci, tak ráda by ho objala a zulíbala. Serjožova stará chůva by jí jistě pomohla a poradila. Jenže už v domě Alexeje Alexandroviče nebydlila. V té nejistotě a pátrání po chůvě uplynuly dva dni.

Když se Anna dověděla, že hraběnka Lydie Ivanovna se hodně stýká s Alexejem Alexandrovičem, odhodlala se třetího dne k dopisu, který ji stál velké přemáhání. Úmyslně v něm podotýkala, že její schůzka se synem záleží na manželově velkomyslném svolení. Věděla, bude-li psaní předloženo manželovi, že se nevzdá své úlohy velkomyslného člověka, a proto jí neodepře.

Zřízenec, kterého poslala s dopisem, jí přinesl odpověď tak krutou, jaké se nenadála: její dopis měl zůstat bez odpovědi. Nikdy nezažila takové ponížení jako ve chvíli, kdy si zavolala zřízence

a vyslechla podrobné líčení, jak čekal a jak mu potom hraběnka řekla: „Vyřiď, že neodpovím.“ Annu to pokořilo, urazilo, ale viděla, že ze svého stanoviska má hraběnka pravdu. Její žal byl o to větší, že s ním byla sama. Vronskému se nemohla ani nechtěla svěřit. Byl sice hlavní příčinou jejího neštěstí, ale věděla, že na její shledání se synkem bude pohlížet jako na věc zcela bezvýznamnou. Věděla, že Vronskij nikdy nebude s to pochopit její utrpení v celé hloubce. Věděla, že za jeho chladný tón, zmíní-li se o tom, pojme k němu nenávist. A toho se bála ze všeho nejvíc, a proto před ním tajila vše, co se týkalo syna.

Strávila celý den doma a uvažovala, jak by se mohla setkat se synkem, až se rozhodla, že napíše muži. Už si v duchu sestavovala dopis, když jí bylo doručeno psaní od Lydie Ivanovny. Hraběnčino mlčení ji přimělo k pokoře a smíření, avšak dopis a vše, co četla mezi řádky, ji tak podráždilo, ta zloba ve srovnání s její přirozenou vášnivou něhou k dítěti byla tak pobuřující, že se Anna vzepřela a přestala obviňovat samu sebe.

Ten chlad, ty předstírané city! Oni myslí jen na to, jak by ji urazili a jak by potrápili dítě, a ona se jim má podřizovat? Ani za nic! Jsou horší než ona. Ona alespoň nelže. A tu se ihned rozhodla, že zítra na Serjožovy narozeniny pojede rovnou do mužova domu, podplatí služebnictvo, vymyslí si nějakou lest, ale stůj co stůj uvidí syna a rozboří šeredný klam, kterým nešťastné dítě opředli.

Jela do hračkářského obchodu, nakoupila hraček a zosnovala si plán, jak bude jednat. Přijede brzo ráno v osm hodin, kdy Alexej Alexandrovič nejspíš ještě nebude vzhůru. Bude mít připravené peníze, které dá vrátnému a sluhovi, aby ji pustili. Nechá si závoj přes obličej a prohlásí, že přichází s gratulací od Serjožova kmotra a že má dát hračky k postýlce. Jenom si nepřipravila, co řekne synkovi. Ač o tom dlouho přemýšlela, nedovedla si nic vymyslit.

Nazítří v osm ráno vystoupila Anna bez doprovodu z drožky a zazvonila u vrat svého někdejšího domova.

„Jdi se podívat, co je. Nějaká paní," řekl Kapitonyč, ještě neustrojený, jen ve svrchníku a v galoších. Oknem viděl dámu v závoji, stojící přímo u vrat.

Jakmile pomocník vrátného, mladý hoch, kterého Anna neznala, otevřel vrata, rychle vstoupila dovnitř, vytáhla z rukávníku třírublovou bankovku a kvapně mu ji strčila do ruky.

„Serjoža… Sergej Alexejevič," pravila a chtěla jít dál. Pomocník vrátného si prohlédl bankovku a zadržel Annu u dalších skleněných dveří.

„Koho si přejete?" otázal se.

Neslyšela a neodpovídala.

Kapitonyč zpozoroval rozpaky neznámé dámy a šel k ní, pustil ji ke dveřím a tázal se, co si přeje.

„Kníže Skorodumov mě posílá k Sergejovi Alexejeviči."

„Mladý pán ještě není vzhůru," řekl vrátný a zpytavě si ji změřil.

Anna nečekala, že to zcela nezměněné prostředí, ta předsíň v domě, v kterém strávila devět let, by na ni mohla tak silně zapůsobit. Vzpomínky radostné i bolestněji táhly hlavou jedna za druhou a na okamžik zapomněla, proč sem přišla.

„Ráčila byste počkat?" řekl Kapitonyč a pomáhal jí z kožíšku.

Když jí sundal kožíšek, pohlédl jí do tváře, poznal ji a mlčky se jí hluboce uklonil. „Račte, Excelence," pravil.

Chtěla cosi říci, ale hlas jí vypověděl. Provinile a úpěnlivě pohlédla na starého a rychlým, svižným krokem zamířila na schodiště. Kapitonyč celý ohnutý klopýtal ve svých galoších za ní a chtěl ji předběhnout.

„Je tam pan učitel, možná není oblečený. Ohlásím vás."

Anna dál stoupala po známých schodech a nechápala, co starý říká.

„Račte sem doleva. Promiňte, že tu není uklizeno. Mladý pán teďka zůstává tam, co byla dřív odpočívárna," řekl vrátný, stěží popadaje dech. „S dovolením, kdyby Vaše Excelence chvilinku počkala, půjdu

se kouknout.“ Předběhl Annu, pootevřel vysoké dveře a zmizel za nimi. Anna zůstala stát a čekala. „Zrovna se vzbudil,“ řekl vrátný, když zase vyšel ze dveří.

A právě ve chvíli, kdy to vrátný říkal, uslyšela Anna hlasité dětské zívnutí. Už podle toho zívajícího hlasu poznala synáčka a uviděla ho před sebou jako živého.

„Pusť mě, pusť mě, běž!“ vyhrkla a vešla do vysokých dveří. Vpravo u dveří stála postel a na ní seděl hošík jen v rozepnuté košilce, předkláněl se a protahoval a ještě naposled zívl. Ve chvíli, kdy se jeho rty sevřely, rozhostil se na nich blažený ospalý úsměv a s tím úsměvem se opět pomalu a slastně převalil naznak.

„Serjožo!“ zašeptala Anna a neslyšně přistoupila k němu.

Když od něho byla odloučena, v návalu lásky, který prožívala celou tu poslední dobu, představovala si ho jako čtyřletého chlapečka, jak ho mívala nejraději. Teď dokonce vypadal jinak než tenkrát, když ho opustila. Měl ještě dál k čtyřletému hošíkovi, ještě vyrostl a zhubl. Proboha! Ten hubený obličej, ty krátké vlasy! Jaké má dlouhé ruce! Jak se změnil od té doby, co ho opustila! Ale byl to on, byl to jeho tvar hlavy, jeho rty, hebký krček a široká ramena.

„Serjožo!“ opakovala mu přímo do ucha.

Opět se opřel o loket, zakroutil rozcuchanou hlavou na obě strany, jako by něco hledal, a otevřel oči. Několik okamžiků se tiše a tázavě díval na matku, která před ním nehybně stála, potom se najednou blaženě usmál, znova zavřel klížící se oči a svalil se, ale nikoli dozadu, nýbrž k ní, do její náruče.

„Serjožo! Chlapečku můj milý!“ vydechla, objímajíc baculaté tělíčko.

„Mami!“ vykřikl Serjoža a vrtěl se jí pod rukama, aby cítil jejich dotyk všude po těle.

S rozespalým úsměvem, s očima stále ještě zavřenýma se pustil pelesti, ovinul baculaté ručky matce kolem krku, přitulil se k ní, až

ji ovanul tou milou vůní a teplem spánku, jakou se vyznačují jen děti, a začal se jí třít obličejem o krk a ramena.

„Já to věděl," řekl a otevřel oči. „Mám dneska narozeniny. Já jsem věděl, že přijdeš. Hned vstanu."

A při těch slovech zase usínal.

Anna si ho dychtivě prohlížela. Viděla, jak za její nepřítomnosti vyrostl a změnil se. Poznávala i nepoznávala jeho nahé, nyní tak velké nohy, vystrčené zpod pokrývky, poznávala zhublé tváře i ty krátce přistřižené kudrny v týle, kam ho tak často líbávala. To vše ohmatávala a nemohla promluvit. Slzy ji dusily.

„Proč pláčeš, mami?" řekl Serjoža. Už se docela vzbudil. „Maminko, proč pláčeš?" vykřikl plačtivě.

„Já? Nebudu plakat… Pláču radostí. Tak dlouho jsem tě neviděla. Už nebudu, nebudu," řekla polykajíc slzy a odvrátila se. „Ale ty už by ses měl oblékat," dodala po chvilce, když se vzchopila, a aniž pustila jeho ruku, sedla si k postýlce na židli, na které byly připravené šaty.

„Jakpak se oblékáš beze mě? Jakpak…," chtěla začít prostě a zvesela, ale nedokázala to a znova se odvrátila.

„Já se nemyju ve studené vodě, tatínek mi to zakázal. A nevidělas Vasilije Lukiče? On přijde sem. Ale ty sis mi sedla na šaty!"

A Serjoža se dal do hlasitého smíchu. Anna se na něho podívala a usmála se.

„Maminečko moje zlatá!" zvolal Serjoža, opět se k ní vrhl a objímal ji. Jako by teprve teď, když viděl její úsměv, plně pochopil, co se stalo. „Tohle dáme pryč," řekl a sundal jí klobouk. A jako by ji bez klobouku spatřil právě teď, opět ji zahrnul polibky.

„Ale co sis o mně myslil? Nemyslil sis, že jsem umřela?"

„Nikdy jsem tomu nevěřil."

„Nevěřil jsi, miláčku?"

„Já to věděl, já to věděl!" opakoval svou oblíbenou větu.

Vzal matku za ruku, která ho hladila po vlasech, tiskl si ji dlaní k ústům a líbal ji.

XXX

Vasilij Lukič zprvu nechápal, kdo je ta dáma, až potom z jejich rozhovoru poznal, že je to Serjožova matka, která opustila muže a kterou nezná, protože přišel ke Kareninovým až po jejím odchodu. Byl nyní na rozpacích, zda má vstoupit, či nikoli, anebo to oznámit Alexeji Alexandroviči. Nakonec uvážil, že jeho povinností je budit Serjožu v určitou hodinu a že tedy nemá co hloubat, kdo tam sedí, zda matka, či někdo jiný, ale musí konat svou povinnost. Ustrojil se, šel ke dveřím a otevřel je.

Ale když viděl, jak se matka mazlí se synem, když slyšel jejich hlasy a vnímal, co říkají – byl nucen změnit svůj úmysl. Potřásl hlavou a s povzdechem zavřel dveře. Počkám ještě deset minut, řekl si, odkašlal a utíral si slzy.

Mezi služebnictvem panoval tou dobou velký rozruch. Všichni se dověděli, že přijela paní, že Kapitonyč ji pustil a že je teď v dětském pokoji, ale pán vždycky po osmé hodině taky chodí do dětského pokoje! Všichni chápali, že manželé se nesmějí setkat a že se tomu musí zabránit. Komorník Korněj se šel zeptat dolů do vrátnice, kdo a jak paní vpustil, a když zvěděl, že Kapitonyč ji nechal projít a doprovodil ji, začal starého plísnit. Vrátný zarputile mlčel, ale když mu Korněj řekl, že by ho za tohle měli vyhodit, Kapitonyč k němu přiskočil, zamával mu před očima a rozkřikl se:

„To se ví, ty bys ji nepustil! Deset roků jsi tu sloužil a měl ses od ní dobře a teďka bys šel a řek bys: račte ven, prosím! To je ta tvoje politika, bodejť! Kdyby sis radši hleděl svého. Ty takhle ošidit pána a půjčovat si jeho kožichy!“

„Ty vojačisko!“ pohrdavě řekl Korněj a obrátil se k chůvě, která zrovna přišla. „Posuďte sama, Marie Jefremovno. Pustí ji sem, žádnému nic neřekne. Pán hnedle vstane a půjde do dětského pokoje.“

„To jsou věci, to jsou mi věci!“ bědovala chůva. „Korněji Vasiljeviči, měl byste pána nějak zdržet a já poběžím a odvedu ji. To jsou věci!“

Když chůva vešla do dětského pokoje, vyprávěl Serjoža matce, jak s Naděnkou sáňkovali a spadli, kutáleli se z kopečka dolů a třikrát udělali kotrmelec. Matka vnímala zvuk jeho hlasu, viděla jeho obličej se všemi proměnami výrazu, cítila jeho ruku, ale nechápala, co jí říká. Musí odejít, musí ho opustit – jen na to myslila, to jediné cítila. Slyšela kroky Vasilije Lukiče, když se blížil ke dveřím, slyšela ho kašlat, slyšela i kroky přicházející chůvy. Ale seděla jako zkamenělá a nedokázala promluvit ani vstát.

„Paní naše zlatá!“ začala chůva, přistoupila k Anně a políbila jí ruku a ramena. „To Pánbůh poslal radost našemu chlapci k narozeninám. Ale vy jste se vůbec nezměnila.“

„Ach chůvo, moje milá, to jsem nevěděla, že jste tady,“ na okamžik se probrala Anna.

„Já už tu nejsem, bydlím u dcery, ale přišla jsem gratulovat. Anno Arkaďjevno, zlatíčko!“

Chůva se najednou rozplakala a zase Anně líbala ruku.

Serjoža jen zářil, oči mu svítily, držel se jednou rukou matky, druhou chůvy a kopal tlustýma bosýma nohama do koberce. Byl u vytržení, že milovaná chůva má jeho maminku tak ráda.

„Maminko! Ona k nám často chodí a vždycky, když přijde…,“ začal Serjoža vykládat, ale zarazil se, když zpozoroval, že chůva matce něco pošeptala a že se matce ve tváři objevil výraz úleku a téměř studu, což jí tak neslušelo.

Přistoupila k němu.

„Miláčku!“

Nedokázala říci „sbohem“, ale pravil to její výraz, a Serjoža pochopil. „Můj milý, milý šmudlo!“ vyslovila jméno, kterým mu říkala, když byl malý. „Nezapomeneš na mě? Ne…“ Ale dál už nemohla.

Co ji později napadlo slov, která mu mohla říct! Teď však neuměla a nemohla říct nic. Ale Serjoža pochopil všecko, co měla na srdci.

Pochopil, že je nešťastná a že ho má ráda. Pochopil dokonce, co jí šeptala chůva. Zaslechl slova „vždycky kolem deváté“ a pochopil, že se mluví o otci a že otec a matka se nesmějí setkat. To pochopil, ale jednu věc pochopit nemohl: proč se jí ve tváři objevil úlek a stud? Za nic nemůže, ale přitom se ho bojí a za něco se stydí. Chtěl se zeptat, aby jeho pochyby byly rozptýleny, ale neodvážil se. Viděl, že matka se trápí, a bylo mu jí líto. Mlčky se k ní přitiskl a zašeptal.

„Ještě nechoď. On hned tak nepřijde.“

Matka ho odtáhla kousek od sebe, chtěla se podívat, zda doopravdy myslí, co říká. A z jeho ustrašeného výrazu poznala, že nejen mluví o otci, ale zároveň jako by se jí ptal, jak má o něm smýšlet.

„Serjožo, chlapče,“ pravila, „měj ho rád, je lepší a hodnější než já a já jsem mu ublížila. Až vyrosteš, sám to posoudíš.“

„Nikdo není lepší než ty!“ zoufale, s pláčem vykřikl Serjoža, chytil se jí za ramena a ze všech sil ji tiskl k sobě, až se mu ruce chvěly námahou.

„Drahoušku, můj maličký!“ zvolala Anna a rozplakala se stejně bezmocně, dětsky jako Serjoža.

V té chvíli se dveře otevřely a vešel Vasilij Lukič. U druhých dveří se ozvaly kroky, chůva polekaně zašeptala: „Už jde!“ a podala Anně klobouk.

Serjoža klesl na postel, zakryl si obličej a usedavě se rozplakal. Anna mu odtáhla ruce, ještě jednou ho políbila na mokré líčko a hbitým krokem vyšla ze dveří. Alexej Alexandrovič šel proti ní. Jakmile ji spatřil, zůstal stát a svěsil hlavu.

Ačkoli před chvílí říkala, že je lepší a hodnější než ona, přece ji teď – když na něj vrhla letmý pohled, kterým zachytila jeho postavu do všech detailů – zaplavil pocit hnusu, zloby i závisti, že má syna u sebe. Prudkým pohybem si stáhla závoj přes obličej, přidala do kroku a téměř vyběhla z pokoje.

Ani se nedostala k tomu, aby vybalila hračky, které tak láskyplně a smutně vybírala včera v obchodě, a přivezla je zase domů.

XXXI

I když si Anna tak toužebně přála shledání se synem, i když na to už dávno myslila a tolik se těšila, přece se nenadála, že na ni tak mocně zapůsobí. Když se vrátila do svého osamělého apartmá v hotelu, dlouho nemohla pochopit, jak se tu vlastně octla. Ano, všemu je konec a jsem zase sama, řekla si. Ani neodložila klobouk a usedla do křesla u krbu. Strnule se zadívala na bronzové hodiny, stojící na stolku mezi okny, a upadla v zamyšlení.

Přišla francouzská komorná, kterou si Anna přivezla z ciziny, a nabídla se, že jí pomůže s převlékáním. Anna se na ni udiveně podívala a řekla:

„Až potom."

Sluha jí nabízel kávu.

„Až potom."

Italská kojná přišla s vystrojenou holčičkou a podávala ji Anně. Baculatá, dobře živená holčička dala nahé, v zápěstí jako nitkami stažené ručky dlaněmi dolů jako vždy, když uviděla matku, usmívala se bezzubými ústy a začala mrskat ručkama jako ryba ploutvemi, až jí pod nimi šustily naškrobené záhyby na vyšívané sukénce. Nebylo možné než se usmát, políbit děvčátko, nastavit mu prst, za který se chytilo, a přitom pištělo a poskakovalo; nebylo možné než mu nastavit ret, který vzalo do pusinky, což znamenalo polibek. A to všecko Anna udělala, vzala holčičku do náruče, pohoupala ji a políbila na svěží tvářičku a nahé lokty. Ale při pohledu na to dítě jí bylo ještě jasnější, že cit, který k němu chová, ani není láska ve srovnání s tím, co cítí k Serjožovi. Všecko bylo na tom děvčátku milé, ale kupodivu to nebralo za srdce. Prvnímu dítěti, třeba je měla s mužem nemilovaným, věnovala všechnu neukojenou lásku. Holčička se narodila za přetěžkých okolností a nebyla jí věnována

ani setina péče, věnované prvnímu dítěti. Kromě toho bylo u ní vše teprve příslibem, kdežto Serjoža byl už téměř hotový člověk, přitom milovaný člověk; už se v něm svářily myšlenky a city; chápe ji, miluje i soudí, říkala si při vzpomínce na jeho slova i pohledy. A je s ním navždy rozloučena nejen fyzicky, ale i duševně, a už se to nedá napravit.

Dala holčičku kojné, propustila ji a otevřela si medailón, v kterém byla Serjožova podobenka z doby, kdy byl asi ve stejném věku jako dnes děvčátko. Anna vstala, konečně odložila klobouk a vzala ze stolku album, kde měla synovy fotografie, na kterých byl různě starý. Chtěla fotografie porovnat a začala je vyndávat z alba. Vytáhla je všecky. Zbýval jen jeden, poslední, nejhezčí obrázek. Serjoža v bílé košili seděl obkročmo na židli, mračil se očima a usmíval ústy. Byl to jeho nejosobitější, nejhezčí výraz. Obratnýma malýma rukama, jejichž bílé jemné prsty se dnes pohybovaly zvlášť křečovitě, několikrát chytila růžek fotografie, ale ta se jí pokaždé vysmekla a nešla vytáhnout. Nůž na papír na stole nebyl. Anna vytáhla jinou fotografii (obrázek byl pořízen v Římě, byl na něm Vronskij v širáku a s dlouhými vlasy) a vydloubla jí podobenku synovu. „Tu ho máme!“ řekla při pohledu na fotografii Vronského a vtom si uvědomila, kdo je příčinou jejího nynějšího žalu. Celé dopoledne si na něho ani nevzpomněla. Ale když teď uviděla tu mužnou, ušlechtilou, tak známou a milou tvář, zaplavil ji nenadálý příval lásky.

Ale kde vězí? Jak ji může nechat samotnou v jejím utrpení? Najednou mu v duchu činila výčitky, jako by zapomněla, že sama před ním tajila všecko, co se týkalo syna. Poslala k němu se vzkazem, aby k ní ihned přišel. Myslila na slova, kterými by mu vše pověděla, i na projevy jeho lásky, které ji utěší, a čekala na něho se zatajeným dechem. Sluha se vrátil s odpovědí, že pán má návštěvu, ale že hned přijde a dává se ptát, zda smí přivést knížete Jašvina, který přijel do Petrohradu. Nepřijde sám, ačkoli ji neviděl od včerejšího poledne.

Nepřijde sám, aby mu mohla všecko vypovědět, ale přivede Jašvina. A vtom ji napadla divná věc: co když ji už nemiluje?

Probírala si události posledních dnů a zdálo se jí, že všecko tu strašlivou domněnku potvrzuje. Vždyť včera neobědval doma, prosadil, že se v Petrohradě ubytovali každý zvlášť, a ani teď k ní nejde sám, jako by se chtěl vyhnout setkání mezi čtyřma očima.

„Ale musí mi to říci. Musím to vědět. Když to budu vědět, vím, co udělám," říkala si, ale nebyla schopna si představit, jak jí bude, až se přesvědčí o jeho lhostejnosti. Myslila, že ji už nemá rád, neměla daleko k zoufalství, a proto byla nesmírně vzrušená. Zazvonila na komornou a odebrala se do převlékárny. Při oblékání věnovala své toaletě větší péči než v minulých dnech, jako by se Vronskij, pakliže ji přestal mít rád, mohl do ní zamilovat proto, že bude mít šaty a účes, které jí sluší.

Ještě nebyla s úpravou hotová a už slyšela zvonění.

Když vešla do salónu, neuvítal ji pohledem on, nýbrž Jašvin. Vronskij si prohlížel fotografie jejího syna, které zapomněla na stole, a nijak nespěchal, aby si jí všiml.

„My už se známe," pravila Anna a vložila svou malou ruku do obrovské ruky Jašvinovy, který tu stál pln ostychu (což tak podivně působilo při jeho velikánské postavě a drsném obličeji). „Seznámili jsme se loni na dostizích. Ukažte," řekla, hbitým pohybem vzala Vronskému synovy fotografie, které si prohlížel, a významně po něm blýskla očima. „Byly letos pěkné dostihy? Viděla jsem místo nich dostihy na Corsu v Římě. Ale vy vlastně nemáte rád život v cizině," dodala s vlídným úsměvem. „Znám vás a znám všecky vaše záliby, třeba jsme se málo stýkali."

„To mě velice mrzí, protože mám většinou nepěkné záliby," pravil Jašvin a žmoulal si levou půlku kníru.

Jašvin chvíli pohovořil, a když zpozoroval, že Vronskij se dívá na hodinky, zeptal se Anny, jak dlouho se ještě zdrží v Petrohradě, pak se vztyčil v celé své obrovské výši a sáhl po čapce.

„Asi ne dlouho," řekla v rozpacích a pohlédla na Vronského.

„Tak to už se neuvidíme?" Jašvin vstal a otočil se k Vronskému. „Kam půjdeš na oběd?"

„Přijďte na oběd ke mně," řekla Anna rázně, jako by na sebe měla zlost pro svoje rozpaky, ale přitom se červenala jako vždy, kdykoli musela před někým doznat své postavení. „Nevaří se tu zvlášť dobře, ale aspoň budete spolu. Alexej vás má ze všech kolegů z pluku nejradši."

„Přijdu milerád," odvětil Jašvin s úsměvem, z kterého Vronskij poznal, že se mu Anna velice zalíbila.

Jašvin se odporoučel a odešel, Vronskij se chvíli omeškal.

„Ty jdeš taky?" ptala se ho.

„Už jsem se opozdil," odpověděl. „Běž napřed, hned tě dohoním!" zavolal za Jašvinem.

Vzala ho za ruku, dívala se na něho, oka z něho nespustila a přitom usilovně přemýšlela, co by mu řekla, aby ho zdržela.

„Počkej, musím ti něco říct." Přitiskla si jeho krátkou ruku na šíji. „Poslyš, nevadí to, že jsem ho pozvala na oběd?"

„Moc dobře jsi udělala," řekl s klidným úsměvem odhalujícím husté zuby a políbil jí ruku.

„Alexeji, nezměnil se tvůj vztah ke mně?" řekla a oběma dlaněmi mu svírala ruku. „Alexeji, já se tu utrápím. Kdy odjedeme?"

„Brzo, už brzo. Ani bys nevěřila, jak mě taky tíží náš život tady," pravil a odtahoval ruku.

„Tak už jdi, jdi si!" pravila uraženě a rychle ho opustila.

XXXII

Když se Vronskij vrátil, Anna ještě nebyla doma. Jak mu bylo sděleno, přijela brzo po jeho odchodu jakási dáma, a Anna odjela s ní. To, že odjela, aniž mu oznámila kam, že se dosud nevrátila, že už ráno někde byla, aniž mu co řekla – to vše spolu s její podivně vzrušenou tváří dnes dopoledne i se vzpomínkou na to, jak nevraživě mu v Jašvinově přítomnosti takřka vyrvala z rukou synovy podobenky, to vše ho přimělo k zamyšlení. Řekl si, že si spolu musí vážně promluvit. A čekal teď na ni v jejím salóně. Ale Anna se nevrátila sama. Přivedla si tetu, starou pannu, princeznu Oblonskou. Ta pro ni přijela už ráno a Anna s ní jezdila po nákupech. Anna se tvářila, že nevnímá ustaraný a tázavý obličej Vronského, a zvesela mu vykládala, co všecko dnes dopoledne koupila. Viděl, že se s ní děje něco zvláštního. Kdykoli na něm letmo utkvěly její blýskající oči, byla v nich napjatá pozornost a v řeči a v pohybech byla ona nervózní rychlost a půvab, jež ho tak okouzlovaly v prvních dobách sblížení, ale nyní ho zneklidňovaly a děsily.

K obědu bylo prostřeno pro čtyři osoby. Všichni se už sešli a chtěli jít do malé jídelny, když přijel Tuškevič se vzkazem pro Annu od kněžny Betsy. Kněžna Betsy se omlouvala, že se nepřijela rozloučit; je churavá, ale prosí Annu, aby k ní přišla mezi půl sedmou a devátou. Vronskij se podíval na Annu. Přesné časové rozmezí prozrazovalo, že byla učiněna opatření, aby se Anna s nikým nesetkala. Ale Anna jako by to nezpozorovala.

„Velká škoda, že zrovna mezi půl sedmou a devátou nemohu," řekla s úsměvem sotva patrným.

„Kněžnu to bude moc mrzet."

„Mě taky."

„Jedete si asi poslechnout Pattiovou?" zeptal se Tuškevič.

„Pattiovou? To jste mi vnukl dobrý nápad. Jela bych, kdybych mohla sehnat lóži."

„Já bych vám ji opatřil," nabídl se Tuškevič.

„Byla bych vám moc a moc vděčná," řekla Anna. „Ale nechtěl byste s námi poobědvat?"

Vronskij nenápadně pokrčil rameny. Naprosto nechápal, co Anna dělá. Nač sem přivezla tu starou princeznu, k čemu pozvala Tuškeviče na oběd a – což je nejpodivnější – proč ho posílá pro lístky do lóže? Je vůbec možné pomyslit na to, že by při svém postavení mohla jít na abonentní představení s Pattiovou, kde se sejde veškerá známá společnost? Vážně se na ni podíval, avšak zase mu odpověděla tím vyzývavým, zpola veselým, zpola zoufalým pohledem, jehož význam nemohl pochopit. U oběda byla Anna útočně veselá, skoro jako by koketovala s Tuškevičem i s Jašvinem. Když vstali od stolu a Tuškevič jel pro lístky, zatímco Jašvin si šel zakouřit, odebral se s ním Vronskij dolů do svého pokoje. Po chvíli zase běžel nahoru. Anna už měla na sobě světlé hedvábné, se sametem kombinované šaty s hlubokým výstřihem, které si dala šít v Paříži. Šátek ze vzácných bílých krajek jí rámoval obličej a zvlášť příznivě dával vyniknout její nápadné kráse.

„Opravdu chcete jet do divadla?" začal Vronskij a snažil se na ni nedívat.

„Pročpak se ptáte tak zděšeně?" řekla, opět uražená, že se na ni nedívá. „Proč bych neměla jet?"

Tvářila se, že nechápe, co má Vronskij na mysli.

„Ovšemže, není důvodu," řekl zamračen.

„Také si myslím," řekla. Záměrně přeslechla jeho ironický tón a klidně si zapínala dlouhou naparfémovanou rukavici.

„Anno, proboha! Co je s vámi?" Chtěl ji zburcovat a řekl to stejně, jako jí to kdysi říkával její muž.

„Nechápu, nač se ptáte."

„Vy víte, že nemůžete jet."

„Proč ne? Nepojedu sama. Princezna Varvara se jela převléknout, pojede se mnou."

V úžasu a zoufalství pokrčil rameny.

„Ale copak nevíte…," začal.

„Ale já nechci vědět!" téměř vykřikla. „Nechci. Lituji snad toho, co jsem udělala? Ne, ne a stokrát ne. A kdybych měla začít zase od začátku, zas by to bylo stejné. Nám dvěma, mně a vám, musí záležet jen na jediné věci: jestli se máme rádi. A na nic jiného se nemusíme ohlížet. Proč tu bydlíme každý jinde a nevidíme se? Proč nesmím jít do divadla? Mám tě ráda a všecko ostatní je mi jedno," řekla rusky a podívala se na něho se zvláštním leskem v očích, který si neuměl vysvětlit. „Je mi všecko jedno, pokud ses nezměnil ty. Proč se na mě nedíváš?"

Pohlédl na ni. Viděl všechnu krásu její tváře a šatu, který jí vždycky tolik slušel. Ale teď ho právě její krása a elegance popuzovaly.

„Mé city se nemohou změnit, víte to sama dobře, ale prosím vás, abyste nikam nechodila, proboha vás prosím," řekl opět francouzsky úpěnlivě něžným hlasem, ale s chladným pohledem.

Slova neslyšela, ale viděla chladný pohled a odpověděla podrážděně:

„A já vás prosím, abyste mi sdělil, proč nemám jet."

„Protože vám to může způsobit…" Zarazil se.

„Nic nechápu. Jašvin nemůže nikoho kompromitovat a princezna Varvara není o nic horší než ostatní. Však už je tady."

XXXIII

Vronskij se poprvé na Annu mrzel, skoro se na ni zlobil, že si nechce uvědomit své postavení. Ten pocit byl ještě vystupňován tím, že jí nemohl vysvětlit příčinu své rozmrzelosti. Kdyby jí rovnou řekl, co si myslí, řekl by: „Přijít v tomto úboru, v doprovodu známé princezny do divadla – znamená nejen přiznat své postavení padlé ženy, ale také hodit rukavici vznešené společnosti, to jest zříci se jí navždycky."

Nemohl jí to říci. Ale jak je možné, že to sama nechápe, a co se s ní vůbec děje? Cítil, jak k ní ztrácí úctu a zároveň si ještě víc uvědomuje, jak je krásná.

Zachmuřen se vrátil do svého pokoje, přisedl k Jašvinovi, který si natáhl dlouhé nohy na židli a popíjel koňak se sodovkou, a objednal si totéž.

„Říkáš Lankovského Silák. Je to dobrý kůň a radím ti, abys ho koupil," řekl Jašvin a podíval se kamarádovi do zamračené tváře. „Má svislý zadek, ale nohy a hlavu – takové abys pohledal."

„Asi ho vezmu," odpověděl Vronskij.

Rozhovor o koních ho zajímal, ale přitom ani na chvíli nezapomínal na Annu, bezděčně naslouchal krokům na chodbě a díval se na hodiny stojící na krbu.

„Anna Arkaďjevna nechá vzkazovat, že jela do divadla."

Jašvin si nalil ještě sklenku koňaku do šumivé vody, napil se, vstal a zapínal si kabát.

„Tak pojedem, ne?" řekl, nenápadně se usmívaje do vousů. Tím úsměvem dával najevo, že sice chápe, proč se Vronskij mračí, ale nepřikládá tomu význam.

„Já nepojedu," ponuře odpověděl Vronskij.

„Ale já musím, slíbil jsem. Tak na shledanou. Ale mohl bys přijet a vzít si křeslo Krasinského," dodal Jašvin už na odchodu.

„Ne, mám něco na práci."

S ženou jsou starosti, s milenkou je to ještě horší, pomyslil si Jašvin, když vycházel z hotelu.

Když Vronskij osaměl, vstal a začal přecházet po pokoji.

„Copak je dnes? Čtvrtá řada předplatného… Bude tam Jegor s manželkou a matka asi taky. Jinými slovy, je tam celý Petrohrad. Teď už přišla, odložila plášť a vstoupila do ozářeného sálu. Tuškevič, Jašvin, princezna Varvara…," představoval si Vronskij. „A co já? Bojím se snad, anebo jsem ji svěřil do ochrany Tuškevičovi? Tak či onak to vypadá strašně hloupě… Proč jenom mě uvádí do takové situace?" řekl a mávl rukou.

Zavadil při tom o stolek, na kterém stála sodovka a láhev s koňakem, takže ji málem shodil. Chtěl ji zachytit, ale upustil ji, zlostí kopl do stolku a zazvonil.

„Jestli chceš u mě sloužit," řekl, když vstoupil komorník, „dbej na své povinnosti. Takhle by to nešlo. Musíš tu uklidit."

Komorník si nebyl vědom viny a chtěl se ospravedlnit, ale podíval se na pána a viděl, že musí být zticha, honem se úslužně shýbl a začal sbírat nepoškozené i rozbité sklenky a láhve.

„To není tvá věc, pošli sem sluhu, ať to uklidí, a připrav mi frak."

Vronskij přišel do divadla o půl deváté. Představení bylo v plném proudu. Stařičký biletář pomohl Vronskému z kožichu, a jelikož ho poznal, oslovil ho „Excelence" a doporučil mu, aby si nebral lístek od šatny, ale prostě zavolal Fjodora. Na osvětlené chodbě nebyl nikdo kromě biletáře a dvou sluhů s kožichy přes ruce, kteří poslouchali u dveří. Za pootevřenými dveřmi znělo pečlivé staccato orchestru a ženský hlas, který výrazně přednášel hudební větu. Dveře se otevřely, biletář proklouzl dovnitř a věta, která už spěla ke konci, jasně zazněla Vronskému do uší. Ale dveře se hned nato

zavřely, takže Vronskij neslyšel konec věty a kadenci, poznal však z bouře potlesku, která se strhla za dveřmi, že kadence je skončena. Když vstoupil do hlediště, jasně ozářeného lustry a bronzovými plynovými hořáky, ruch ještě neustával. Zpěvačka, oslňující nahými rameny a brilianty, rozdávala z jeviště úsměvy, ukláněla se a s pomocí tenoristy, který ji držel za ruku, sbírala kytice létající nešikovně přes rampu a blížila se k pánovi s pěšinkou v lesklých napomádovaných vlasech, který natahoval dlouhé ruce přes rampu a cosi jí podával – a všechno obecenstvo v přízemí i lóžích bouřilo, tlačilo se kupředu, volalo a tleskalo. Kapelník na stupínku pomáhal předávat dary a rovnal si bílý nákrčník. Vronskij zůstal stát uprostřed přízemí a rozhlížel se kolem sebe. Dnes si ani tolik nevšímal známého běžného prostředí, jeviště, hluku, ani nevnímal celé to známé, všední, pestré stádo diváků v nabitém divadle.

Stejně jako vždy seděly v lóžích jakési dámy s jakýmisi důstojníky v pozadí; stále stejné, bůhvíjaké různobarevné ženy, uniformy i společenské obleky; stále stejný špinavý dav na bidýlku, a v celém tom zástupu, v lóžích a v prvních řadách bylo sotva čtyřicet opravdových mužů a žen. A k těmto oázám Vronskij ihned upjal pozornost a ihned s nimi navázal spojení.

Jednání skončilo, právě když vešel, proto se nestavil v bratrově lóži, ale zamířil k první řadě a zastavil se u rampy se Serpuchovským, který tu s nohou ohnutou v koleně podupával podpatkem o rampu. Zahlédl Vronského už z dálky a usměvavě ho vybízel, aby šel k němu.

Annu Vronskij dosud neviděl, schválně se nedíval tím směrem. Ale z pohledů ostatních poznal, kde sedí. Nenápadně se rozhlížel, ale nehledal ji; obával se něčeho horšího a hledal očima Karenina. Ale ten dnes naštěstí nebyl v divadle.

„Už na tobě není nic vojenského!“ řekl Vronskému Serpuchovskoj. „Vypadáš jako nějaký diplomat, umělec nebo tak něco.“

„Ano, hned jak jsem se vrátil domů, oblékl jsem frak,“ s úsměvem řekl Vronskij a pomalu vyndával kukátko.

„Tohle ti upřímně řečeno závidím. Kdykoli se vracím z ciziny a beru si tohle," sáhl si na náramenní šňůry, „je mi líto svobody."

Serpuchovskoj už dávno zlomil hůl nad kariérou Vronského, ale měl ho pořád stejně rád a nyní se k němu choval zvlášť laskavě.

„Škoda že jsi zmeškal první jednání."

Vronskij poslouchal na půl ucha. Stáčel kukátko z přízemí na první pořadí a prohlížel si lóže. Vedle dámy v turbanu a plešatého stařečka, který zlostně mrkal ve skle posouvaného kukátka, Vronskij náhle spatřil Anninu hlavu, pyšnou, oslnivě krásnou a usměvavou v krajkovém rámci. Anna seděla v páté lóži v přízemí, dvacet kroků od něho. Seděla vpředu a pootočena cosi říkala Jašvinovi. Držení hlavy na krásných širokých ramenou i zdrženlivá a zároveň vzrušená zář v očích a v celé tváři, to vše mu dokonale připomnělo, jak ji uviděl na plese v Moskvě. Ale teď vnímal její krásu docela jinak. V jeho citu už nebylo nic tajemného, a třebaže ho její krása vábila mocněji než dříve, teď ho zároveň urážela. Anna se nedívala směrem k němu, ale Vronskij tušil, že už ho viděla.

Když Vronskij opět namířil kukátko tím směrem, zpozoroval, že princezna Varvara je nápadně rudá, nuceně se směje a neustále se ohlíží do sousední lóže. Anna ťukala složeným vějířem o rudý samet, někam se dívala, ale neviděla a patrně nechtěla vidět, co se v sousední lóži děje. Jašvin měl v obličeji výraz, jaký míval vždycky, když prohrával. Mračil se, strkal si levou půlku kníru do úst stále hlouběji a šilhal rovněž po sousední lóži.

V této lóži vlevo byli Kartasovovi. Vronskij je znal a věděl, že se s nimi zná Anna. Kartasovová, hubená malá žena, stála ve své lóži zády k Anně a oblékala si pláštěnku, kterou jí muž podával. Obličej měla bledý zlostí a cosi rozčileně říkala. Kartasov, tlustý plešatý pán, hleděl manželku uklidnit a přitom se ustavičně ohlížel po Anně. Když paní odešla, Kartasov ještě dlouho otálel, snažil se zachytit Annin pohled a zřejměji chtěl pozdravit. Ale Anna si ho patrně úmyslně nevšímala a otočena dozadu vykládala cosi

Jašvinovi, který k ní nakláněl ostříhanou hlavu. Kartasov odešel bez pozdravu a lóže zůstala prázdná.

Vronskij nechápal, co se vlastně událo mezi Kartasovovými a Annou, pochopil však, že to bylo něco pro Annu pokořujícího. Poznal to z toho, co viděl, ale především to viděl na Anně, jež napínala (jak věděl) poslední síly, aby nevypadla ze své role. A ta role člověka navenek klidného se jí plně dařila. Ti, kdo ji neznali a neznali okruh jejích známých, kdo neslyšeli všechny projevy soustrasti, nevole a údivu žen, že se osmělila objevit ve společnosti, a to objevit se tak okázale ve své krajkové roušce a v celé své kráse, ti se obdivovali klidu a kráse této ženy a netušili, že si připadá jako na pranýři.

Vronskij prožíval mučivý neklid, protože pochopil, že se něco přihodilo, ale nevěděl, co vlastně. V naději, že se něco doví, zamířil do lóže k bratrovi. Úmyslně si zvolil uličku v přízemí proti Annině lóži, a když vycházel, srazil se s bývalým svým plukovním velitelem, který tu rozprávěl s dvěma známými. Vronskij zaslechl jméno Kareninových a neušlo mu, jak ho velitel honem oslovil jménem, přičemž významně pohlédl na své společníky.

„Ale, Vronskij! Kdy nás navštívíš u pluku? Nemůžeme tě pustit jen tak bez zapití. Jsi přece náš člověk," řekl velitel pluku.

„Nebudu mít čas, je mi moc líto, až příště," odpověděl Vronskij a pádil po schodech nahoru do bratrovy lóže.

Stará hraběnka s ocelově šedými lokýnkami, matka Vronského, seděla v bratrově lóži. Varju potkal s princeznou Sorokinovou na chodbě.

Varja doprovodila princeznu k matce a hned podala švagrovi ruku a rozhovořila se s ním o věci, která ho zajímala. Byla tak rozčilená, jak ji viděl málokdy.

„Podle mě je to nízkost a hanebnost a madame Kartasovová k tomu neměla žádné právo. Madame Kareninová…," začala.

„Ale co se děje? Já nic nevím."

„Copak jsi neslyšel?"

„Víš, že se o tom dovím až poslední."

„Může vůbec existovat zlomyslnější tvor, než je tahle Kartasovová?"

„A co vlastně udělala?"

„Muž mi to říkal… Urazila Kareninovou. Její muž se s ní dal z vedlejší lóže do řeči, ale Kartasovová mu ztropila scénu. Prý hlasitě řekla nějakou urážku a odešla."

„Hrabě, vaše mamá vás volá," vyhlédla princezna Sorokinová ze dveří lóže.

„Pořád na tebe čekám," řekla mu matka s posměšným úšklebkem. „Vůbec se neukážeš."

Syn viděl, že matka se nemůže ubránit radostnému úsměvu.

„Dobrý večer, mamá. Zrovna jsem šel k vám," pravil chladně.

„Co že nejdeš faire la cour à madame Karenine[9]," dodala, když princezna Sorokinová poodešla. „Elle fait sensation. On oublie la Patti pour elle."[10]

„Mamá, prosil jsem vás, abyste o tom se mnou nemluvila," odpověděl a zamračil se.

„Říkám, co říkají všichni."

Vronskij neodpověděl, prohodil několik slov k princezně Sorokinové a chtěl odejít. Ve dveřích potkal bratra.

„Ách Alexej!" řekl bratr. „Je to hanebnost! Hloupá husa, nic jiného… Teď jsem chtěl jít zrovna za ní. Půjdem spolu."

Vronskij ho neposlouchal. Rychle kráčel dolů. Cítil, že by měl něco udělat, ale nevěděl co. Byl rozčilený, zlobil se na Annu, že uvádí sebe i jeho do takové ošemetné situace, ale přitom mu jí bylo líto, že tolik trpí. Sestoupil dolů do přízemí a zamířil rovnou k Annině lóži. U lóže stál Stremov a hovořil s ní.

„Tenoristy už nemáme, docela vymřeli."

---

9 Dvořit se paní Kareninové. *(franc.)*

10 Budí senzaci. Lidé pro ni zapomínají na Pattiovou. *(franc.)*

Vronskij se uklonil Anně a pozdravil Stremova.

„Nemýlím-li se, přišel jste pozdě a neslyšel jste nejkrásnější árii," řekla Anna Vronskému a výsměšně – jak se mu zdálo – na něho pohlédla.

„Jsem špatný znalec," řekl a přísně se na ni podíval.

„Jako kníže Jašvin," pravila s úsměvem. „Ten soudí, že Pattiová zpívá příliš hlasitě."

„Děkuji vám," řekla, vzala do malé ruky v dlouhé rukavici program, který jí Vronskij zvedl, a její krásnou tváří v tom okamžiku projelo zachvění. Anna vstala a ustoupila do pozadí lóže.

Vronskij zpozoroval, že při dalším jednání zůstala její lóže prázdná. Provázen syčením obecenstva, jež ztichlo při zvucích kavatiny[11], vstal, opustil přízemí a jel domů.

Anna už byla doma. Když k ní Vronskij vstoupil, ještě na sobě měla šaty, v kterých byla v divadle. Seděla v prvním křesle u zdi a zírala před sebe. Podívala se na něho a hned zaujala původní pozici.

„Anno…"

„To ty můžeš za všecko!" křičela vstávajíc a slzy zoufalství a zlosti se jí třásly v hlase.

„Prosil jsem tě, zapřísahal, abys nikam nejezdila, věděl jsem, že z toho budeš mít nepříjemnosti…"

„Nepříjemnosti!" vykřikla. „Bylo to hrozné! Nezapomenu na to, co živa budu. Řekla, že je hanba sedět vedle mne."

„Slova hloupé ženské, ale nač riskovat, k čemu provokovat…"

„Nenávidím tvůj klid. Neměl jsi mě k tomu dohánět. Kdybys mě měl rád…"

„Anno! Co s tím má co dělat moje láska…"

„Ano, kdybys mě měl rád jako já tebe, kdyby ses trápil jako já…," řekla a bojácně se na něho dívala.

---

11 Krátká lyrická árie. *Pozn. red.*

Bylo mu jí líto, a přece se zlobil. Ujišťoval ji o své lásce, neboť viděl, že jen to ji teď může uklidnit, a nahlas jí nic nevyčítal, ale v duchu jí činil výčitky.

A všecka ta slova lásky, která mu připadala tak banální, až se je styděl říkat, Anna dychtivě vpíjela a pomalu se uklidňovala. Nazítří, už zcela usmířeni, odjeli na venkov.

ČÁST ŠESTÁ

I

Darja Alexandrovna byla s dětmi na letním bytě v Pokrovském u své sestry Kitty Levinové. V její vsi se dům docela rozpadl a Levinovi ji přemluvili, aby strávila léto u nich. Stěpan Arkaďjič byl s tímto řešením nadmíru spokojen. Vyslovil politování, že úřad mu nedovoluje, aby strávil léto s rodinou na venkově, což by pro něho bylo vrcholem štěstí. Zůstal v Moskvě a občas přijížděl na venkov na den, na dva. Kromě Oblonských se všemi dětmi a s vychovatelkou dlela toho léta na návštěvě u Levinových i stará paní kněžna, neboť měla za svou povinnost pečovat o nezkušenou dceru, která byla v jiném stavu. I Váreňka, Kittina družka z ciziny, splnila svůj slib, že přijede, až se Kitty vdá, a byla teď jejím hostem. Byli to samí příbuzní a přátelé Levinovy ženy. A třebaže je měl všecky rád, bylo mu trošku líto levinovského světa a řádu, který byl zatlačován tím přívalem „ščerbackovského živlu", jak si v duchu říkal. Z jeho příbuzných bydlil u nich toho léta jen Sergej Ivanovič, jenže i on byl typ nikoli levinovský, nýbrž koznyšovovský, takže levinovský duch naprosto upadal.

V Levinově domě, dlouho opuštěném, byla teď taková spousta lidí, že skoro všecky pokoje byly obsazeny a stará kněžna musela takřka denně všecky přepočítávat, a pokud jich bylo třináct ke stolu, usazovala některého vnuka nebo vnučku ke zvláštnímu stolku. I Kitty, která se pečlivě věnovala domácnosti, měla plno starostí se sháněním slepic, krůt a kachen, kterých se při letním apetýtu dospělých hostí i dětí spotřebovalo spousta.

Celá rodina seděla u oběda. Dolliny děti s vychovatelkou a Váreňka kuly plány, kam půjdou na houby. Sergej Ivanovič, jenž se pro svou moudrost a učenost těšil mezi hosty všeobecné úctě hraničící se zbožňováním, najednou všecky překvapil tím, že se vložil do houbařské rozpravy.

„Vezměte mě taky s sebou. Moc rád chodím na houby," řekl a přitom se díval na Váreňku, „a myslím, že je to výborné zaměstnání."

„Proč ne, s radostí," odpověděla Váreňka s uzarděním. Kitty a Dolly na sebe významně mrkly. Učený a moudrý Sergej Ivanovič se nabídl, že půjde s Váreňkou na houby, což Kitty potvrzovalo jisté dohady, které ji poslední dobou silně zaujímaly. Honem se dala do řeči s matkou, aby nikdo nezpozoroval její pohled. Po obědě si sedl Sergej Ivanovič s šálkem kávy k oknu v salóně a pokračoval v započaté rozmluvě s bratrem, ale přitom se díval po dveřích, jimiž měly přijít děti, které se chystaly na houby. Levin se posadil na okno k bratrovi.

Kitty stála vedle muže. Zřejmě čekala, kdy skončí rozmluva, která ji nezajímala, aby mu mohla něco říci.

„Ty ses v mnohém změnil, co ses oženil, a to k lepšímu," řekl Sergej Ivanovič. Usmíval se na Kitty a patrně se o zapředený rozhovor pramálo zajímal. „Ale zůstal jsi věrný své vášni pro obhajobu nejparadoxnějších témat."

„Káťo, neměla bys zbytečně stát," řekl jí muž, podal jí židli a významně se na ni podíval.

„Konečně ani nemáme čas," dodal Sergej Ivanovič, když spatřil přibíhající děti.

V čele cválala Táňa v napnutých punčoškách, mávala košíkem a kloboukem Sergeje Ivanoviče a hnala se přímo k němu.

Odvážně přiběhla k Sergejovi Ivanoviči, a blýskajíc očima, tolik podobnýma krásným očím otcovým, podala mu klobouk a dělala, že mu jej chce nasadit, přičemž svou rozpustilost mírnila plachým a něžným úsměvem.

„Váreňka čeká," řekla a opatrně nasadila Sergejovi Ivanoviči klobouk, když z jeho úsměvu viděla, že to smí udělat.

Váreňka stála ve dveřích. Měla žluté kartounové šaty a na hlavě bílý šátek.

„Už jdu, Varvaro Andrejevno," řekl Sergej Ivanovič, dopil kávu a rovnal si po kapsách šátek a pouzdro na doutníky.

„Že je moje Váreňka rozkošná? No řekni!" pravila Kitty k muži, jakmile Sergej Ivanovič vstal. Řekla to tak, aby ji Koznyšov mohl slyšet, což si zřejmě přála. „A je tak hezká, tak ušlechtile hezká! Váreňko!" zavolala Kitty. „Budete v lese u mlýna? Přijdem za vámi."

„Kitty, ty docela zapomínáš na svůj stav," napomenula ji stará kněžna, která se honem objevila ve dveřích. „Nesmíš takhle křičet."

Váreňka uslyšela, jak ji Kitty volá a že jí matka vyčinila. Rychle, svižným krokem přistoupila ke Kitty. Rychlost pohybů, červeň, která jí pokryla oživenou tvář – vše nasvědčovalo, že se s ní děje cosi nezvyklého. Kitty věděla, co to je, a bedlivě ji pozorovala. Zavolala teď Váreňku jen proto, aby jí v duchu požehnala k významné události, k níž mělo podle Kittina mínění dojít dnes odpoledne v lese.

„Váreňko, byla bych moc šťastná, kdyby se stala jedna věc," zašeptala a políbila ji.

„Vy půjdete s námi?" rozpačitě se Váreňka zeptala Levina, tváříc se, že neslyšela, co jí Kitty šeptala.

„Půjdu, ale jenom za humna a zůstanu tam."

„Že se ti chce," prohodila Kitty.

„Musím se podívat na nové vozy a udělat soupis. A kde budeš ty?"

„Na terase."

II

Na terase se shromáždila celá dámská společnost. Vůbec tam po obědě rády sedávaly, ale dnes měly ke všemu práci. Kromě šití košilek a háčkování povijánů, kterým byly všecky zaměstnány, se tam dnes zavářelo podle metody, jež byla pro Agafju Michajlovnu novinkou, totiž bez přidání vody. Kitty zaváděla tuto novou metodu, které se používalo u nich doma. Dříve to mívala na starosti Agafja, a jelikož pokládala za vyloučené, že by se u Levinů něco dělalo špatně, přece nalila do zahradních a lesních jahod vodu a tvrdila, že to jinak nejde. Byla přistižena a teď se zavářely maliny v přítomnosti všech. Agafja měla být názorně přesvědčena, že i bez vody se zavařenina povede.

Agafja s rozpáleným a uraženým obličejem, vlasy rozcuchané a hubené ruce obnažené po loket, otáčela pánví nad železným bubnem s řeřavým dřevěným uhlím, zamračeně se dívala na maliny a přála si z duše, aby ztuhly a neprovařily se. Kněžna tušila, že asi proti ní jakožto hlavní rádkyni při zavařování malin bude namířen Agafjin hněv, a tak se snažila budit dojem, že je zaměstnána něčím jiným a o maliny se nezajímá. Proto mluvila o jiných věcech, ale tu a tam zašilhala po kamínkách.

„Vždycky kupuju služkám šaty sama ve výprodeji," pokračovala v načatém rozhovoru. „Neměla by se už sebrat pěna, babičko?" dodala a obrátila se k Agafje. „Vůbec není nutné, abys to dělala sama, darmo by ti bylo horko," zadržela Kitty.

„Já to udělám," řekla Dolly a vstala. Opatrně přejížděla lžicí po zpěněném cukrovém roztoku, a aby se od lžíce odlepily usazené škraloupky, občas jí ťukala o talíř, v kterém už bylo plno barevné, žlutě růžové pěny s tekoucím krvavě červeným sirupem. „Jak to

budou děti lízat k čaji!“ pomyslila si a vzpomínala, jak se v dětství také divila, že velkým nechutná to nejlepší – pěna.

„Stiva říká, že je mnohem lepší dávat peníze,“ pokračovala mezitím Dolly v zajímavém rozhovoru, jaké dárky pro služebnictvo jsou nejvhodnější. „Ale…“

„Kdepak peníze!“ jednomyslně namítly kněžna a Kitty. „Toho si oni váží.“

„No, já jsem například loni koupila naší Matrjoně něco skoro jako popelín,“ řekla kněžna.

„Vzpomínám si, měla to o vašem svátku.“

„Roztomilý vzoreček, docela jednoduchý a vkusný. Sama bych si z toho něco pořídila, kdyby to neměla ona. Váreňka má něco podobného. Je to rozkošné a levné.“

„Tak, teď už to myslím bude,“ řekla Dolly, nechávajíc sirup stékat ze lžíce.

„Sirup se musí táhnout jako těsto, pak je zavařenina hotová. Ještě to chvilku povařte, Agafjo Michajlovno.“

„Ty mouchy!“ řekla Agafja zlostně. „Ono to vyjde nastejno,“ dodala.

„Jejej, ten je roztomilý, neplašte ho!“ náhle řekla Kitty, když uviděla vrabce, který si sedl na zábradlí, obrátil si malinu a začal do ní klovat.

„Dobře, ale jdi dál od těch kamínek,“ řekla matka.

„A propos de Váreňka,“ řekla Kitty francouzsky, jako mluvily pořád, aby Agafja nerozuměla. „Víte, mamá, dnes nějak čekám, že se to rozhodne. Však vy víte co. Bylo by to krásné!“

„Vida ji, dohazovačku!“ řekla Dolly. „Jak jemně a šikovně je dává dohromady…“

„Ne, řekněte, mamá, co si o tom myslíte?“

„Co bych si mohla myslit? On (*on* byl Sergej Ivanovič) vždycky mohl udělat nejlepší partii v Rusku. Teď už není nejmladší, ale stejně, to vím, i dnes by si ho leckterá ráda vzala… Ona je moc hodná, ale on by snad…“

„Ne, pochopte, maminko, proč by se k sobě tak ohromně hodili. Za prvé je rozkošná!“ řekla Kitty a zvedla jeden prst.

„Moc se mu líbí, to je pravda,“ přisvědčovala Dolly.

„A pak, on má takové společenské postavení, že na majetku ani na společenském postavení ženy mu vůbec nemusí záležet. Jenom by potřeboval hodnou, milou, klidnou ženu.“

„Ano, s ní člověk opravdu může být klidný,“ souhlasila Dolly.

„Za třetí, aby ho měla ráda. A to má… Totiž, bylo by to tak krásné! Čekám, že se vrátí z lesa a všecko bude rozhodnuto. Hned jí to poznám na očích. Byla bych tolik ráda! Co ty myslíš, Dolly?“

„Jenom se nerozčiluj. Vůbec se nemáš rozčilovat,“ napomenula ji matka.

„Ale já se nerozčiluju, maminko. Mám dojem, že se dnes vyjádří.“

„Ach, to je tak zvláštní, jak a kdy muž žádá o ruku… Je tu nějaká hradba a ta se najednou prolomí,“ řekla Dolly a snivě se usmívala při vzpomínce, co kdysi prožila se Stěpanem Arkaďjičem.

„Maminko, a jak vás tatínek požádal o ruku?“ náhle se zeptala Kitty.

„Nic zvláštního na tom nebylo, docela jednoduše,“ odpověděla kněžna, ale při vzpomínce se celá rozzářila.

„Ne, ale jak? Přece jste ho měla ráda, dřív než jste si směli promluvit?“

Pro Kitty mělo zvláštní kouzlo, že teď s matkou může hovořit jako se sobě rovnou o těchhle hlavních otázkách v životě ženy.

„To víš, že měla. Jezdil k nám na statek.“

„Ale jak jste se domluvili, maminko?“

„Ty si asi myslíš, že vy jste přišli na něco nového? Je to vždycky stejné. Domluvili jsme se očima, úsměvy…“

„To jste řekla moc hezky, maminko! Ano, očima a úsměvy,“ přisvědčila Dolly.

„Ale co při tom říkal?“

„A co tobě říkal Kosťa?“

„Psal křídou. Bylo to úžasné… Bože, připadá mi, že to bylo tak dávno!“ povzdechla si Kitty.

A tři ženy se zamyslily, všecky nad stejnou věcí. Kitty první přerušila mlčení. V paměti se jí vynořila celá ta poslední zima před svatbou a její okouzlení Vronským.

„Jediná věc by tu byla… totiž Váreňčina bývalá láska,“ řekla, neboť si na to vzpomněla v přirozené myšlenkové souvislosti. „Chtěla jsem to Sergejovi Ivanoviči nějak říct, připravit ho. Oni všichni muži,“ dodala, „hrozně žárlí na naši minulost.“

„Všichni ne,“ odporovala Dolly. „Soudíš podle svého muže. Dodnes ho trápí vzpomínka na Vronského, nemám pravdu?“

„Ano,“ řekla Kitty a v očích měla zasněný úsměv.

„Jenom nevím,“ hájila stará kněžna svůj mateřský dohled nad dcerou, „co by mu na tvé minulosti mohlo vadit? Že se ti dvořil Vronskij? To se stává každému děvčeti.“

„Ale o tom přece nemluvíme,“ řekla Kitty a začervenala se.

„Bane, dovol,“ pokračovala matka. „A kromě toho jsi mi sama nechtěla dovolit, abych s Vronským promluvila. Pamatuješ?“

„Bože, maminko!“ řekla Kitty bolestně.

„Dnes vás nikdo neudrží… A tvůj vztah ani nemohl překročit dovolené meze. To bych si s ním byla sama promluvila. Ale ty se, miláčku, nesmíš rozčilovat. Pamatuj na to, prosím tě, a uklidni se.“

„Jsem úplně klidná, mamá.“

„Jaké štěstí to tenkrát bylo pro Kitty, že přijela Anna,“ pravila Dolly, „a jak nešťastně to dopadlo pro ni. Ano, docela naopak,“ dodala překvapená svou myšlenkou. „Tenkrát byla Anna tolik šťastná a Kitty se považovala za nešťastnou. A dopadlo to docela naopak! Často na ni myslím.“

„To máš na koho myslit! Protivná, odporná žena bez srdce,“ horlila matka, která nemohla zapomenout, že se Kitty neprovdala za Vronského, ale za Levina.

„Že se vám chce o tom mluvit," řekla mrzutě Kitty. „Já na to nemyslím a nechci myslet… A nechci myslet," opakovala, když uslyšela povědomé kroky na schodech.

„Na copak: a nechci myslet?" Levin vešel na terasu.

Ale nedostal odpověď a už otázku neopakoval.

„To mě mrzí, že jsem tak rušivě vpadl do vašeho ženského království," řekl, když se po všech s nelibostí rozhlédl a poznal, že mluvily o něčem, o čem by nemluvily před ním.

Na okamžik se mu skoro zdálo, že sdílí pocity Agafji Michajlovny – nespokojenost, že maliny se zavařují bez vody, a vůbec nelibost vůči cizímu ščerbackovskému vlivu. Ale přece se usmál a přistoupil ke Kitty.

„Tak co?" zeptal se jí a díval se na ni stejně jako teď všichni.

„Všecko v pořádku," s úsměvem řekla Kitty. „A co ty?"

„Představ si, do těch vozů se vejde třikrát tolik. Tak mám jet pro děti? Už jsem dal zapřáhnout."

„Snad nechceš Kitty vézt v bryčce?" řekla matka vyčítavě.

„Vždyť pojedeme krokem, kněžno."

Levin kněžně nikdy neříkal mamá, jak to dělají zeťové, a kněžně to nebylo milé. Avšak Levin, i když měl kněžnu velice rád a vážil si jí, nemohl jí tak říkat, aby neznesvětil svůj cit k nebožce matce.

„Pojeďte s námi, mamá," vyzvala ji Kitty.

„Nechci se dívat na to bláznovství."

„Tak já půjdu pěšky. Vždyť to mi bude svědčit," Kitty vstala, přistoupila k muži a vzala ho za ruku.

„Bude, ale všeho s mírou," poznamenala kněžna.

„Tak co, Agafjo Michajlovno, už je zavařenina hotová?" Levin se na Agafju usmál, chtěl ji rozveselit. „Dopadlo to dobře podle nového receptu?"

„Snad dobře. Podle mě je převařená."

„Tím líp, Agafjo Michajovno, aspoň se nezkazí, vždyť led nám už roztál a nemáme ji kde uschovat," řekla Kitty, neboť hned pochopila,

co muž sleduje, a oslovila stařenku s týmž úmyslem. „Zato hříbky a okurky nakládáte báječně, maminka říká, že takové nikde nejedla," dodala s úsměvem a narovnávala stařence šátek.

Agafja se na Kitty kysele podívala.

„Jen mě netěšte, mladá paní. Mně stačí, když se kouknu na vás dva, a už mám dobrou náladu," řekla a to důvěrné „na vás dva" Kitty dojalo.

„Pojeďte s námi na houby, ukážete nám, kde rostou." Agafja se usmála a zakroutila hlavou, jako by říkala: nemohu se na vás zlobit, kdybych chtěla.

„Udělejte to, prosím, jak jsem vám doporučovala," řekla stará kněžna. „Dejte do sklenice nahoru papírek namočený v rumu. I když nebude u ledu, nemůže se udělat plíseň."

III

Kitty byla zvlášť ráda, že se jí naskytla příležitost být s mužem o samotě. Všimla si, jak mu po tváři, v níž se vše tak živě odráželo, přeběhl mráček nevole ve chvíli, kdy vešel na terasu a zeptal se, o čem mluvily, ale nedostal odpověď.

Když se vydali pěšky napřed a zmizeli ostatním z dohledu na ujeté prašné cestě, poseté žitnými klasy a zrním, opřela se Kitty pevněji o jeho rameno a přitiskla je k sobě. Levin už zapomněl na chvilkový nelibý dojem a nyní, kdy ho myšlenka na její těhotenství neopouštěla ani na chvilku, prožíval dosud neznámou, radostnou, od smyslnosti zcela oproštěnou rozkoš z důvěrného vztahu k milované ženě. Nemuseli ani mluvit, avšak přál si slyšet tón jejího hlasu, nyní v těhotenství změněný stejně jako pohled. V hlase i v pohledu byla něha a vážnost, jak tomu bývá u lidí, kteří jsou trvale soustředěni jen a jen na milovanou práci.

„Neunavuje tě to? Opři se víc," řekl.

„Ne, jsem moc ráda, že můžeme být spolu chvíli sami. A musím se přiznat, i když mi je mezi nimi dobře, přece je mi líto našich zimních večerů ve dvou."

„Bylo to hezké, ale tohle je ještě lepší. Oba jsme lepší," řekl a přitiskl její paži k sobě.

„Víš, o čem jsme mluvily, než jsi přišel?"

„O zavaření?"

„Ano, o zavaření taky. A pak ještě o tom, jak se dělá nabídka k sňatku."

„Ale!" řekl Levin. Vnímal spíš barvu jejího hlasu než slova, protože ustavičně myslil na cestu, která teď vedla lesem, a vyhýbal se místům, kde by Kitty mohla špatně šlápnout.

„A o Sergeji Ivanoviči a o Váreňce. Nic jsi nepozoroval? Moc bych tomu přála," pokračovala. „Co si o tom myslíš?"

„Nevím, co si mám myslit," s úsměvem odpověděl Levin. „Sergej mi po téhle stránce připadá hodně zvláštní. Přece jsem ti vyprávěl…"

„Ano, jak byl zamilován do děvčete a to mu umřelo…"

„Stalo se to, když jsem byl ještě dítě. Vím o tom jen z doslechu. Pamatuju ho, jaký byl tenkrát. Byl úžasně milý. Ale od té doby pozoruju, jak se chová k ženám. Je dvorný, některé se mu líbí, ale člověk přitom cítí, že v nich vidí prostě lidi, a nikoliv ženy."

„Jistě, ale teď s Váreňkou… Snad by z toho mohlo něco být…"

„Možná… Ale to bys ho musela znát. Je to zvláštní, podivuhodný člověk. Žije jen duševně. Je příliš člověk a vznešená duše."

„Cože? Copak by ho to ponížilo?"

„To ne, ale je už tak zvyklý výhradně na život duševní, že se neumí smířit se skutečností, a Váreňka je přece jen skutečnost."

Levin si teď už zvykl směle vyjadřovat své myšlenky, aniž se je namáhal odívat do přesných slov. Věděl, že v důvěrných chvílích, jako byla tato, žena pochopí z pouhého náznaku, co jí chce říci. A skutečně mu porozuměla.

„Dobře, jenže to není taková skutečnost jako třeba u mě. Chápu, že mě by si nikdy nezamiloval. Ona je veskrze duchovní typ…"

„To zas ne, on tě má tak rád a mě to vždycky tolik těší, že lidé mně blízcí tě mají rádi…"

„Jistě, je ke mně hodný, ale…"

„Ale není to takové, jako jste se měli rádi… s nebožtíkem Nikolenkou," dopověděl Levin. „Proč to neříci?" dodal. „Někdy si vyčítám, že nakonec zapomenu. Bože, byl to tak hrozný a přitom tak skvělý člověk… Ach ano, o čem jsme to mluvili?" řekl po krátké pomlčce.

„Myslíš, že by se nemohl zamilovat," přeložila si Kitty jeho slova do vlastní řeči.

„Ne že by se nemohl zamilovat," s úsměvem pravil Levin, „ale chybí mu slabost, které je k tomu zapotřebí… Vždycky jsem mu záviděl, dokonce dnes, kdy jsem tak šťastný, mu závidím."

„Závidíš mu, že se nedovede zamilovat?"

„Závidím mu, že je lepší než já," řekl Levin a usmál se. „Nežije pro sebe. Celý jeho život je podřízen povinnosti. A proto může být klidný a spokojený."

„A co ty?" otázala se s potutelným, láskyplným úsměvem.

Nebyla by za nic dokázala vyjádřit, jaký myšlenkový pochod u ní vyvolal úsměv; avšak poslední závěr byl ten, že její muž ve svém nadšeném obdivu k bratrovi, před nímž snižoval sama sebe, není upřímný. Kitty věděla, že ta neupřímnost vyvěrá z lásky k bratrovi, z pocitu přílišného nezaslouženého štěstí a především z neutuchající touhy být lepší. To se jí na něm líbilo, a proto se usmívala.

„A co ty? S čímpak nejsi spokojený?" zeptala se pořád s tím úsměvem.

Těšilo ho, že nevěří v jeho nespokojenost s vlastní osobou, a mimoděk ji vybízel, aby řekla příčinu své nedůvěry.

„Jsem šťastný, ale nejsem spokojený sám se sebou," řekl.

„Ale jak můžeš být nespokojený, když jsi šťastný?"

„Totiž, jak bych ti to řekl? V hloubi duše si nic nepřeju, než abys teď neklopýtla. Proboha, takhle nesmíš skákat!" pokáral ji, že udělala příliš prudký pohyb, když měla překročit větev ležící na pěšině. „Ale když uvažuju o sobě a srovnávám se s ostatními, především s bratrem, cítím, že jsem špatný."

„Ale proč?" stále tak usměvavě pokračovala Kitty. „Neděláš snad taky pro jiné? A co tvé statky, tvé hospodářství a tvá kniha?"

„Ne, cítím, a zvlášť teď, že za to můžeš ty," řekl a přitiskl k sobě její paži, „že to není ono. Dělám to všecko jen tak ledabyle. Kdybych mohl mít tu práci rád, jako miluju tebe… Jenže to poslední dobu dělám jako nějakou povinnou úlohu."

„A co si myslíš o tatínkovi?“ ptala se Kitty. „Je snad taky špatný, protože nic nedělal pro obecné blaho?“

„On? Ne. Ale člověk potřebuje tu jeho prostotu, vyrovnanost a dobrotu. A dá se něco takového říct o mně? Nepracuju a trápím se. To všecko máš ty na svědomí. Dokud jsem neměl tebe ani *tohle,“* ukázal očima na její břicho a Kitty jeho pohledu porozuměla, „věnoval jsem všecky síly práci. Ale teď to nedokážu a je mi to hanba. Právě že to dělám jako povinnou úlohu, že se přetvařuju…“

„A chtěl bys teď měnit se Sergejem Ivanovičem?“ řekla Kitty. „Chtěl bys pracovat pro obecné blaho a mít ten povinný úkol rád jako on, a nic víc?“

„Ovšemže ne,“ pravil Levin. „Ostatně jsem tak šťastný, že nic nechápu. A ty si myslíš, že se dnes vyjádří?“ dodal po chvíli.

„Ano i ne. Ale moc bych si to přála. Počkej.“ Shýbla se a utrhla kopretinu rostoucí při cestě. „Tak říkej: ano, ne.“ Podala mu květinu.

„Ano, ne,“ říkal Levin, když otrhával úzké, zaprášené bílé plátky. Kitty rozechvěně sledovala jeho prsty.

„Ne, počkej!“ zarazila ho a chytila ho za ruku. „Teď jsi utrhl dva.“

„No, tak tenhle malý neplatí,“ řekl Levin a utrhl kratinký nerozvitý plátek. „Vida, bryčka nás už dohonila.“

„Nejsi unavená, Kitty?“ volala kněžna.

„Vůbec ne.“

„Nebo bys mohla nasednout, když koně budou klidní a pojedete krokem.“

Ale už to nestálo za to. Už to měli blízko a všichni šli pěšky.

IV

Váreňka ve svém bílém šátku na černých vlasech, obklopena dětmi, kterým se dobromyslně a vesele věnovala, a patrně rozechvělá vyhlídkou, že muž, který se jí líbí, se možná vyjádří, byla velice půvabná. Sergej Ivanovič chodil vedle ní a stále ji se zalíbením pozoroval. Při pohledu na ni vzpomínal na všecky ty milé řeči, které od ní slyšel, na všecko, co o ní věděl hezkého, a stále víc a víc si uvědomoval, že k ní chová docela zvláštní cit, jaký poznal dávno a dávno a jen jednou, v raném mládí. Radostný pocit, že je jí nablízku, stále vzrůstal. A když jí pak dával do košíku obrovského kozáka na tenké nožičce a s ohnutým okrajem, pohlédl jí do očí, zpozoroval, jak jí obličej polila červeň radostného i bázlivého rozechvění, také upadl do rozpaků a mlčky se na ni usmál až příliš výmluvně.

Když je tomu tak, řekl si, musím se rozmyslit a rozhodnout se a nepoddávat se chvilkovému opojení jako nějaký hošík.

„Půjdu teď hledat houby samostatně, takhle není můj přínos znát," prohlásil a z okraje lesa, kde chodili hedvábnou nízkou trávou mezi řídkými starými břízami, se vydal sám dál do lesa, kde se mezi bílými březovými kmeny šedaly kmeny osik a tměly se lískové keře. Sergej Ivanovič ušel asi čtyřicet kroků a zašel za keř brslenu, který byl v plném květu, obsypaný růžově červenými jehnědami. Zůstal stát s jistotou, že ho nikdo neuvidí. Kolem dokola bylo naprosté ticho. Jen v korunách bříz, pod kterými stál, jako včelí roj neúnavně bzučely mouchy a občas sem dolehly hlasy dětí. Vtom zazněl poblíž na kraji lesa Váreňčin hluboký alt, volající Grišu, a Sergejovi Ivanoviči se ve tváři rozhostil radostný úsměv. Jakmile si jej uvědomil, nespokojeně nad sebou zavrtěl hlavou, vyndal si doutník a chtěl si zapálit. Dlouho nemohl rozškrtnout sirku o kmen břízy. Jemná blána bílé kůry se lepila na fosfor a sirka zhasínala. Konečně

jedna chytla a vonný dým z doutníku jako široký vlnící se háv se vinul kupředu i nahoru nad keř pod převislé větve břízy. Sergej Ivanovič pomalu vykročil, sledoval zrakem pruh kouře a rozjímal o svém duševním stavu.

„A proč ne?“ přemýšlel. „Kdyby to bylo pouhé chvilkové vzplanutí anebo vášeň, kdybych pociťoval jen náklonnost, vzájemnou náklonnost (mohu říci, že *vzájemnou*), ale přitom bych si uvědomoval, že je příkrém rozporu s celým mým životním stylem, kdybych cítil, že podlehnout té náklonnosti znamená zradit své poslání a svou povinnost… ale nic takového tu není. Jedinou námitku bych mohl vznést – že totiž, když jsem ztratil Marii, řekl jsem si, že zůstanu věrný její památce. Jen to mluví proti mému citu… To je závažné,“ říkal si Sergej Ivanovič, ale zároveň cítil, že pro něho osobně nemůže být na té okolnosti nic závažného, ledaže to narušuje v očích jiných lidí poetickou roli, v které vystupuje. Ale kromě toho, i kdyby hledal sebevíc, nenajde nic, co by se dalo uvést proti jeho citu. Kdyby volil jen rozumem, nemohl by najít nic lepšího.

I když si usilovně vybavoval v paměti ženy a dívky, jež znával, nemohl si vzpomenout na žádnou dívku, která by takovou měrou v sobě slučovala všecky, skutečně všecky vlastnosti, jaké si při střízlivé úvaze přál vidět u své ženy. Měla svůj půvab a kouzlo mládí, ale nebyla dítě, a jestliže ho milovala, pak ho milovala uvědoměle, jak má milovat žena. To za prvé. Za druhé jí byly vyšší kruhy nejen vzdáleny, ale patrně jimi pohrdala, ale zároveň je znala a měla všecky způsoby ženy z lepší společnosti, bez nichž si Sergej Ivanovič nedovedl životní družku představit. Za třetí: byla zbožná a přitom to nebyla dětsky neuvědomělá zbožnost a dobrota jako například u Kitty; ale její život byl založen na náboženském přesvědčení. I v podrobnostech u ní Sergej Ivanovič shledával vše, co požadoval od ženy: byla chudobná a osamělá, takže by nepřivedla houf příbuzných a jejich vliv do mužovy domácnosti, jak to viděl u Kitty, ale byla by vším povinována muži, což si rovněž

povždy přál pro svůj budoucí rodinný život. A tato dívka, která v sobě spojovala všechny hodnoty, ho měla ráda. Sergej Ivanovič byl skromný, ale to mu nemohlo uniknout. I on ji měl rád. Jediným důvodem, mluvícím proti, byla jeho léta. Avšak u nich v rodě žili lidé dlouho, on sám neměl jediný šedivý vlas, nikdo mu nehádal čtyřicet a také si vzpomínal, jak Váreňka říkala, že jen v Rusku se padesátníci považují za starce, kdežto ve Francii si padesátník říká, že je dans la force de l'âge[12], a čtyřicátník je un jeune homme[13]. Ale co znamenala léta, když byl mlád srdcem tak jako před dvaceti roky? Nebyla to snad mladost, ten cit, který se ho nyní zmocnil, když vyšel druhou stranou opět na kraj lesa a v jasném světle šikmých slunečních paprsků spatřil ladnou postavu Váreňky v žlutých šatech a s košíkem, svižným krokem míjející kmen staré břízy, a když ten dojem z Váreňčina zjevu splynul s úchvatným obrazem žlutého ovesného pole zaplaveného šikmými paprsky a vzdáleného starého lesa za polem, posetého žlutými skvrnami a mizejícího v modré dálce? Srdce se mu sevřelo radostí. Zaplavil ho pocit něhy. Cítil, že je rozhodnut. Váreňka se shýbla, aby sebrala houbu, a teď se zas mrštně vztyčila a ohlédla se. Sergej Ivanovič odhodil doutník a rázným krokem zamířil k ní.

12 V nejlepších letech. *(franc.)*

13 Mladý muž. *(franc.)*

V

„Varvaro Andrejevno, když jsem byl ještě hodně mladý, vytvořil jsem si ideál ženy, do které se zamiluji a kterou pln štěstí učiním svou ženou. Prožil jsem dlouhý život a teď poprvé jsem ve vás potkal, co jsem hledal. Miluji vás a žádám vás o ruku."

Sergej Ivanovič si to říkal ve chvíli, když už byl deset kroků od Váreňky. Klečela na zemi, a chráníc houbu před Gríšou, volala na malou Mášu.

„Sem, sem! Těch tu je, a samé maličké!" volala svým milým hlubokým hlasem.

Když viděla přicházet Sergeje Ivanoviče, nevstala ani nezměnila pozici, ale všecko mu říkalo, že tuší jeho blízkost a těší se z ní.

„Našel jste něco?" zeptala se a otočila se k němu hezkou, jemně usměvavou tváří pod bílým šátkem.

„Vůbec nic," řekl Sergej Ivanovič. „A vy?"

Neodpovídala mu, zaujata dětmi, které se kolem ní nahrnuly.

„Ještě tady pod tou větví," ukázala maličké Máše drobnou syrovinku, jejíž pružný růžový klobouček byl propíchnutý suchým stéblem, zpod kterého se prodírala. Váreňka vstala, když Máša rozlomila syrovinku na dvě bílé půlky a zdvihla ji. „To mi připomíná dětství," dodala, poodešla od dětí a připojila se k Sergejovi Ivanoviči.

Několik kroků ušli mlčky. Váreňka viděla, že Sergej Ivanovič chce něco říci. Tušila, co to je, a trnula radostným vzrušením i bázní. Odešli tak daleko, že by je už nikdo nemohl slyšet, ale Sergej Ivanovič dosud nepromluvil. Váreňka raději mlčela. Po takové odmlce by se dalo snadněji říci, co říci chtěli, než kdyby se bavili o houbách. Ale proti své vůli Váreňka jaksi neúmyslně řekla:

„Tak jste nic nenašel? Uprostřed lesa je jich vlastně vždycky méně."

Sergej Ivanovič vzdychl a neodpovídal. Mrzelo ho, že začala o houbách. Byl by ji rád vrátil k jejím dřívějším slovům, když se zmínila o dětství. Ale mlčel a za chvíli takřka proti své vůli navázal na její slova poslední.

„Jenom jsem slyšel, že hříbky rostou většinou na kraji lesa, ačkoli nerozeznám hřib od jiné houby."

Uběhlo ještě několik minut, ještě víc se vzdálili od dětí a byli docela sami. Váreňce tak bušilo srdce, že slyšela jeho tlukot a cítila, jak rudne, bledne a opět rudne.

Stát se ženou takového muže jako Koznyšov, to se jí po životě u paní Stahlové jevilo vrcholem štěstí. Kromě toho si byla téměř jista, že je do něho zamilovaná. A teď se to mělo rozhodnout. Na Váreňku padl strach. Strach, že se vysloví. I strach, že se nevysloví.

Teď, anebo nikdy muselo dojít k vyznání. Cítil to i Sergej Ivanovič. Váreňčin pohled, ruměnec a sklopené zraky, vše svědčilo o bolestném očekávání. Sergej Ivanovič to viděl a bylo mu jí líto. Cítil dokonce, že nic teď neříci znamená urazit ji. Rychle si v duchu opakoval všechny důvody, mluvící pro jeho rozhodnutí. Opakoval si i slova, jimiž chtěl formulovat svou nabídku, ale místo toho, veden záhadnou nenadálou pohnutkou, se zničehonic zeptal:

„A čím se vlastně liší hřib od kozáka?"

Váreňce se chvěly rty rozčilením, když odpovídala: „Klobouček se skoro neliší, jenom nožka."

A jakmile ta slova padla, oba pochopili, že je konec všemu, že co mělo být řečeno, řečeno nebude – a obapolné vzrušení, které před chvíli dostoupilo nejvyššího stupně, zvolna pominulo.

„Kozák, ten má nožičku, která vypadá jako brada bruneta, když se dva dny neholí," řekl Sergej Ivanovič už klidně.

„Ano, máte pravdu," s úsměvem přisvědčila Váreňka a mimoděk změnili směr své procházky. Blížili se k dětem. Váreňce bylo smutno i hanba, ale zároveň měla pocit úlevy.

Po návratu domů si Sergej Ivanovič v duchu probíral všechny důvody a shledal, že se mýlil. Nemohl se zpronevěřit Mariině památce.

„Pomalu, děti, pomalu!“ skoro zlostně okřikl Levin děti a stoupl si před ženu, aby ji chránil, když jim celý houf letěl s radostným výskotem naproti.

Za dětmi vyšli z lesa i Sergej Ivanovič a Váreňka. Kitty se ani nemusela Váreňky ptát. Z klidných a poněkud zahanbených tváří poznala, že se její plány zhatily.

„Tak co?“ zeptal se jí muž, když se zas vraceli domů.

„Nezabírá,“ řekla Kitty, úsměvem i způsobem řeči připomínajíc otce, což u ní Levin často se zalíbením pozoroval.

„Jak to, nezabírá?“

„Takhle.“ Vzala muže za ruku, přitáhla ji k ústům a dotkla se jí semknutými rty. „Jako když se líbá ruka biskupovi.“

„A kdo vlastně nezabírá?“ zasmál se.

„Oba. Ale to se musí takhle…“

„Tamhle jedou sedláci…“

„Nic neviděli…“

VI

Zatímco děti svačily, seděli dospělí na balkóně a rozprávěli, jako by se nic nestalo, ačkoli všichni – zejména Sergej Ivanovič a Váreňka – velmi dobře věděli, že se stala byť nepříznivá, ale přece důležitá věc. Oba měli stejné pocity, jaké mívá žák, když musí po neúspěšné zkoušce opakovat třídu anebo je provždy vyloučen ze školy. Všichni přítomní rovněž tušili, že se něco zběhlo, a živě se bavili o vedlejších věcech. Levin a Kitty byli dnes večer zvlášť šťastní a milostně naladění. A to, že byli šťastní ve své lásce, obsahovalo nemilou narážku na ty, kdo také toužili po lásce a nemohli ji mít – až si to Levin a Kitty vyčítali.

„Vzpomeňte si na má slova, Alexandr nepřijede," řekla stará kněžna.

Dnes večer čekali od vlaku Oblonského a starý kníže psal, že možná přijede také.

„A já vím proč," pokračovala kněžna. „Říká, že mladí mají zůstat první dobu sami."

„Však nás tatínek beztak zradil. Už jsme ho takovou dobu neviděli," řekla Kitty. „A copak jsme mladí? My už jsme hrozně staří."

„Ale když nepřijede, taky vás opustím, děti," povzdechla si smutně kněžna.

„Ale prosím vás, maminko!" pustily se do ní obě dcery.

„Jen si představ, jak mu asi je! Vždyť teď…"

A docela znenadání se staré kněžně zatřásl hlas. Dcery ztichly a podívaly se na sebe. Mamá si vždycky musí na všem najít něco smutného, pravil jejich pohled. Nevěděly, že kněžně sice bylo u dcery hezky a že si tu připadala užitečná, ale že přece myslí se zoufalým smutkem na sebe i na muže od té doby, co provdali poslední milovanou dceru a rodinné hnízdo osiřelo.

„Co byste ráda, Agafjo Michajlovno?“ pojednou se otázala Kitty, když Agafja přišla za ní a tajuplně a významně se tvářila.

„Co bude s večeří?“

„Výborně,“ řekla Dolly. „Ty jdi obstarat večeři a já půjdu s Gríšou opakovat úlohu. Beztak dnes ještě nic nedělal.“

„To padá na mou hlavu! Nech toho, Dolly, já půjdu,“ řekl Levin a vyskočil.

Gríša už vstoupil na gymnázium a měl si přes léto opakovat učební látku. Darja Alexandrovna už v Moskvě probírala se synem latinu, a když přijeli k Levinovým, vytkla si za pravidlo opakovat s ním alespoň jednou denně nejobtížnější lekce z matematiky a z latiny. Levin se nabídl, že ji zastoupí; ale když si matka jednou poslechla Levinovu hodinu a viděla, že se to neděje tak, jak v Moskvě s Gríšou opakoval domácí učitel, přišla sice do rozpaků a dbala, aby se Levin neurazil, ale přesto mu kategoricky sdělila, že se učivo musí probírat podle knížky, jako to dělá učitel, a že se toho raději zase ujme sama. Levin měl zlost na Stěpana Arkaďjiče, že ve své lehkomyslnosti ponechává dohled nad vyučováním matce, která tomu nerozumí, ač by se měl o to starat sám. Měl zlost i na učitele, že učí děti tak bídně. Ale švagrové slíbil, že se bude s Gríšou učit tak, jak si ona přeje. Pak už Gríšu neučil podle vlastní metody, ale podle knížky, a proto to dělal nerad a často zapomínal, že má mít hodinu. Tak tomu bylo i dnes.

„Ne, já půjdu, Dolly, jen seď,“ řekl. „Probereme všecko po pořádku, jak je to v knize. Jenom až přijede Stiva, půjdem si zastřílet, tak to vynecháme.“

A Levin odešel za Gríšou.

Totéž řekla Váreňka Kitty. I ve šťastné, spořádané domácnosti Levinových dovedla být Váreňka užitečná.

„Já obstarám večeři a vy seďte,“ pravila a stoupla si k Agafje.

„Ach ovšem, asi nedostali kuřata. Ať vezmou naše…,“ řekla Kitty.

„Však my s Agafjou Michajlovnou na něco přijdeme.“ A Váreňka odešla za stařenkou.

„Milé děvče!“ pravila kněžna.

„Nejen milé, mamá, ale prostě poklad, jaký se hned tak nenajde.“

„Tak vy dnes čekáte Stěpana Arkaďjiče?“ prohodil Koznyšov, neboť zřejmě nechtěl pokračovat v rozmluvě o Váreňce. „Člověk by stěží našel dva švagry, aby si byli tak málo podobní,“ dodal s jemným úsměvem. „Jeden jako rtuť, ve společnosti je ve svém živlu jako ryba ve vodě. Druhý, náš Kosťa – čilý a hbitý, ke všemu citlivý, ale sotvaže se octne ve společnosti, buď sedí jako zařezaný, nebo se zbytečně rozčiluje, jako ryba na suchu.“

„Ano, je moc lehkomyslný,“ obrátila se kněžna k Sergejovi Ivanoviči. „Právě jsem vás chtěla požádat, abyste mu domluvil, že ona (ukázala na Kitty) tady nemůže zůstat, rozhodně musí jet do Moskvy. On říká, že dopíše pro lékaře…“

„Mamá, on všecko udělá, se vším souhlasí,“ řekla Kitty, mrzutá na matku, že v té věci dělá rozhodčím Sergeje Ivanoviče.

Do jejich hovoru se v aleji ozval frkot koní a skřípot kol na štěrku.

Ještě než Dolly vstala a vykročila muži naproti, už dole z okna pokoje, kde se učil Gríša, vyskočil Levin a pomáhal ven Grišovi.

„To je Stiva!“ zavolal Levin pod balkónem. „Už jsme hotovi, Dolly, neměj strach!“ dodal a jako kluk uháněl naproti povozu.

„Is, ea, id, eius, eius, eius,“[14] křičel Gríša a poskakoval alejí. „A ještě někdo. Asi tatínek!“ zvolal Levin, když zůstal stát u vchodu do aleje. „Kitty, nechoď po těch strmých schodech, jdi kolem.“

Avšak Levin se zmýlil, když pána v kolesce pokládal za starého knížete. Když došel blíž, uviděl vedle Stěpana Arkaďjiče nikoli knížete, nýbrž hezkého, tělnatého mladého muže ve skotské čapce s dlouhými vlajícími stuhami. Byl to Váseňka Veslovskij, vzdálený bratranec Ščerbackých, oslnivý petrohradsko-moskevský mladý

14 On, ona, ono, jeho, její, jeho. *(lat.)*

muž, „výborný hoch a náruživý nimrod“, jak ho představil Stěpan Arkaďjič.

Veslovskij si pranic nedělal ze zklamání, které vzbudil tím, že přijel místo starého knížete. Zvesela se pozdravil s Levinem a připomněl mu, že už se znají, pak vysadil do kolesky Grišu a přenesl ho přes pointera[15], kterého si vezl s sebou Stěpan Arkaďjič.

Levin nenasedl do kolesky, ale šel za ní pěšky. Trošku ho mrzelo, že nepřijel starý kníže, kterého měl tím raději, čím lépe ho znal. Mrzelo ho, že se tu objevil Váseňka Veslovskij, člověk úplně cizí a zbytečný. A byl najednou ještě cizejší a zbytečnější, jakmile Levin došel ke vchodu, kde už se shromáždil rozjařený hlouček dospělých a dětí. Spatřil, že Váseňka Veslovskij s nápadnou roztomilostí a dvorností líbá Kitty ruku.

„My jsme s vaší paní příbuzní a staří známí,“ pravil Váseňka Veslovskij a znova Levinovi pevně, přepevně stiskl ruku.

„Tak co, je dost pernaté?“ otočil se k Levinovi Stěpan Arkaďjič, který sotva stačil každého pozdravit. „My dva máme nejkrvelačnější úmysly. Kdepak, mamá, nebyli od té doby v Moskvě. Tu máš, Táňo! Vyndej to, prosím tě, je to vzadu ve voze,“ obracel se na všecky strany. „Vypadáš teď ohromně svěže, Dollinko,“ říkal ženě a opět jí líbal ruku, kterou podržel ve své a potřepával ji shora druhou rukou.

Ačkoli byl Levin ještě před chvílí v nejlepším rozmaru, škaredil se teď na všecky a nic mu nebylo po chuti.

„Kohopak včera líbal těmi rty?“ myslil si, když se díval, jak Stěpan Arkaďjič cukruje před ženou. Podíval se na Dolly a ani ta se mu nelíbila.

Vždyť jeho lásce nevěří. Co ji tedy tolik těší? Hnusné!

Levin se podíval na kněžnu, která mu byla ještě před chvílí tak milá, a nelíbil se mu způsob, jak vítala toho Váseňku s těmi jeho stuhami jako ve vlastním domě.

---

15 Krátkosrstý lovecký pes. *Pozn. red.*

I Sergej Ivanovič, který také vyšel na schody, mu byl nepříjemný tím líčeným přátelským tónem, kterým uvítal Stěpana Arkaďjiče, ačkoli Levin věděl, že jeho bratr nemá Oblonského rád a neváží si ho.

I Váreňka, i ta mu byla protivná, když se s takovým svatouškovským výrazem seznamovala s mladým pánem, ačkoli myslila jen na to, jak by se vdala.

A nejvíc proti mysli mu byla Kitty, protože se tak vpravila do onoho tónu rozmarného veselí, s nímž tento pán pohlížel na svůj zájezd na venkov jako na nějaký svátek pro sebe i pro ostatní; a obzvlášť nepříjemně působil zvláštní úsměv, kterým odpovídala na jeho úsměvy.

V živém hovoru se všichni ubírali dovnitř. Ale sotvaže se všichni usadili, Levin se otočil a odešel. Kitty viděla, že se s mužem něco děje. Chtěla využít příhodné chvilky, aby si promluvili o samotě, ale řekl jí, že musí do kanceláře, a chvátal pryč. Už dávno si nepřipouštěl takovou starost o hospodářství jako dnes. „Oni by mohli mít celý týden neděli," myslil si, „ale tady je každodenní práce, která nepočká a bez které bychom nebyli živi."

VII

Levin se vrátil domů, teprve když pro něho vzkázali k večeři. Na schodech stála Kitty s Agafjou a radily se, jaká vína mají k večeři podávat.

„Ale k čemu ten povyk? Dáte, co obyčejně pijeme."

„Ne, Stiva to nepije… Kosťo, počkej, co je s tebou?" začala Kitty a spěchala za ním, ale nepočkal na ni, dlouhými kroky jí nelítostně unikl do jídelny a ihned se účastnil živé konverzace, kterou tam udržoval Váseňka Veslovskij a Stěpan Arkaďjič.

„Tak si zítra vyjedem na hon?" pravil Stěpan Arkaďjič.

„Pojeďme, prosím," řekl Veslovskij, přesedl si bokem na druhou židli a přehodil si tlustou nohu přes druhou.

„Velice rád, pojedeme. Už jste byl letos na honu?" tázal se Levin Veslovského a pozorně se mu díval na nohu, ale přitom mluvil s líčenou roztomilostí, kterou u něho Kitty tak dobře znala a která mu tak málo slušela. „Na sluky nevím, jestli přijdeme, ale bekasin[16] je hodně. Jenom musíme časně vyjet. Neunaví vás to? Nejsi unavený, Stivo?"

„Já a unavený? Jakživ jsem nebyl unavený. Víte co, nepůjdem celou noc spát! Půjdeme ven."

„Vážně, budeme vzhůru! Výborně!" souhlasil Veslovskij.

„O tom není pochyb, že můžeš být vzhůru a nenechat spát ostatní," obrátila se k muži Dolly s nenápadnou ironií, jak s ním teď jednala skoro vždy. „Ale já bych řekla, že už je nejvyšší čas… Půjdu, nebudu večeřet."

„Ne, poseď ještě, Dollinko," řekl Stěpan Arkaďjič a šel k ní na druhou stranu velkého stolu, u kterého večeřeli. „Ještě ti musím povědět spoustu věcí."

16 Středně velký pták, druh bahňáka. *Pozn. red.*

„Jistě to nebude stát za řeč."

„Jestlipak víš, že Veslovskij byl u Anny? A zase k nim pojede. Vždyť oni bydlí sotva nějakých sedmdesát verst od vás. Já se k nim určitě taky podívám. Veslovskij, pojď sem!"

Váseňka přešel k dámám a posadil se vedle Kitty.

„Ach, povídejte, prosím, vy jste byl u ní? Jak se jí daří?" obrátila se k němu Darja Alexandrovna.

Levin zůstal na druhém konci stolu, a třebaže dál hovořil s kněžnou a Váreňkou, neušlo mu, že Stěpan Arkaďjič, Dolly, Kitty a Veslovskij zapředli živý a tajemný rozhovor. Nejenže vedli tajemné řeči, ale Levin ke všemu viděl ve tváři své ženy výraz opravdového citu, když jí Váseňka cosi živě vykládal, a ona se mu dívala do hezkého obličeje a mohla na něm oči nechat.

„Mají to tam moc hezké," vyprávěl Váseňka o Vronském a o Anně. „Netroufám si to ovšem posuzovat, ale člověk si u nich připadá jako v rodině."

„A jaké mají plány?"

„Na zimu chtějí tuším jet do Moskvy."

„To by bylo krásné, kdybychom se u nich všichni sešli! Kdy pojedeš?" zeptal se Stěpan Arkaďjič Váseňky.

„Budu u nich přes červenec."

„A ty bys jela?" obrátil se Stěpan Arkaďjič k ženě.

„Už dávno jsem chtěla a rozhodně pojedu," řekla Dolly. „Je mi jí líto, a znám ji. Je to skvělá žena. Pojedu sama, až ty odjedeš, takže nebudu nikomu na obtíž. A bez tebe tam budu dokonce radši."

„Výborně," řekl Stěpan Arkaďjič. „A co ty, Kitty?"

„Já? Co bych tam dělala?" řekla Kitty celá rudá a ohlédla se po muži.

„Znáte se s Annou Arkaďjevnou?" otázal se jí Veslovskij. „Je to velmi půvabná žena."

„Ano," odvětila Kitty a začervenala se ještě víc, vstala a přistoupila k muži.

„Tak ty zítra půjdeš na hon?“ řekla.

V těch několika minutách Levinova žárlivost značně vzrostla, zvlášť když viděl, jak ženu polil ruměnec za rozmluvy s Veslovským. Když teď slyšel její slova, už je chápal po svém. Třebaže se později sám divil, když na to vzpomínal, teď se mu zdálo jasné, proč se ho ptá, zda pojede na lov – jistě ji to zajímalo jen proto, aby věděla, zda manžel dopřeje to potěšení Váseňkovi Veslovskému, do kterého už byla podle Levinových představ zamilovaná.

„Ano, půjdu,“ řekl nuceně a vlastní hlas mu byl protivný.

„Ne, radši zůstaňte zítra přes den doma, vždyť Dolly muže skoro neužila. Jděte až pozítří,“ řekla Kitty.

Levin si její slova vyložil takto: Nepřipravuj mě o jeho společnost. Že odejdeš ty, to mi vůbec nevadí, ale nech mě užít společnosti toho roztomilého mladého muže.

„Ó prosím, přeješ-li si, zůstanem zítra doma,“ zvlášť líbezně odvětil Levin.

Váseňka, nemající ani potuchy, jaké útrapy způsobil svou přítomností, vstal od stolu hned po Kitty, sledoval ji usměvavým pohledem a šel za ní.

Levin ten pohled viděl. Zbledl a jednu chvíli nemohl popadnout dech. Všecko se v něm vařilo. Taková opovážlivost! Takhle se dívat na jeho ženu!

„Tedy zítra? Pojeďme, prosím,“ řekl Váseňka. Přisedl k Levinovi a podle zvyku zase skrčil nohu pod sebe.

Levinova žárlivost ještě vzrostla. Už se viděl jako oklamaný manžel, který je ženě a milenci dobrý jen k tomu, aby jim umožňoval pohodlný život a zábavu… Ale přesto se Váseňky vlídně a pohostinně vyptával, jaké má myslivecké zkušenosti, jakou pušku, jaké boty, a souhlasil, že si vyjedou zítra.

Naštěstí pro Levina učinila stará kněžna konec jeho trýzni tím, že vstala a doporučila i Kitty, aby šla spát. Ale ani teď neušel Levin dalším mukám. Když Váseňka dával dobrou noc paní domu, chtěl

jí opět políbit ruku, ale Kitty se zarděla a s naivní nezdvořilostí, za kterou jí pak matka vyčinila, odtáhla ruku a řekla:

„U nás to není zvykem."

Podle Levina se provinila tím, že připustila takové chování, a ještě více tím, jak nevhodně dala najevo, že se jí to chování nelíbí.

„Jak můžete jít spát!" pravil Stěpan Arkaďjič. Po několika sklenicích vína, které vypil u večeře, měl tu nejrůžovější, nejvýš poetickou náladu. „Podívej, Kitty," ukázal na měsíc vyplouvající nad korunami lip, „jaká nádhera! Veslovskij, teď by se hodila serenáda. Víš, on má příjemný hlas, cestou jsme se sezpívali. Dovezl dvě úchvatné nové romance. Měli bychom si zazpívat s Varvarou Andrejevnou."

Když se všichni rozešli, Oblonskij a Veslovskij se ještě dlouho procházeli alejí, odkud zaznívaly jejich hlasy, zkoušející novou romanci.

Levin naslouchal těm hlasům z manželčiny ložnice, kde seděl v křesle jako mrak a vytrvale mlčel k jejím otázkám, co s ním vlastně je. Až když se ho nakonec s ostýchavým úsměvem sama zeptala: „Snad ti něco vadí na Veslovském?" – najednou vybuchl a všecko jí řekl. To, co říkal, ho uráželo, a proto ho to ještě víc dráždilo.

Stál před ní, oči pod svraštěným obočím mu hrozivě plály a silné ruce si tiskl k hrudi, jako by napínal všechny síly, aby se udržel. Výraz jeho obličeje by byl drsný, až krutý, kdyby se v něm zároveň nezračilo utrpení, které ji dojímalo. Brada se mu třásla a hlas mu přeskakoval.

„Chápej, že nežárlím, to je ohavné slovo. Nemohu žárlit a věřit, že by… Neumím vyjádřit, jak mi je, ale je to hrozné… Nežárlím, ale uráží mě a pokořuje, že se někdo opovažuje myslit, že se opovažuje na tebe dělat takové oči…"

„Ale jaké oči?" řekla Kitty a měla nejlepší snahu vybavit si všechny řeči a gesta z dnešního večera i všechny jejich odstíny.

V hloubi duše se domnívala, že se něco dělo právě v té chvíli, kdy za ní Veslovskij přišel na druhý konec stolu, ale neodvážila se

to přiznat ani sama sobě, a tím méně se odhodlala říci to muži, a zvýšit tak jeho muka.

„A co se na mně dnes může líbit?“

„Ach!“ zvolal a chytil se za hlavu. „Kdybys nemluvila! To znamená, kdybys byla svůdnější…“

„Ale ne, Kosťo, počkej, poslouchej přece!“ řekla Kitty a dívala se na něho s bolestí i soucitem. „Co si vůbec myslíš? Když pro mne kromě tebe nikdo, nikdo neexistuje! Chceš, abych se s nikým nestýkala?“

V prvním okamžiku ji jeho žárlivost urazila; zlobila se, že má zakázanou i sebemenší, zcela nevinnou zábavu; ale teď by ráda obětovala nejen takové maličkosti, ale všecko pro jeho klid, aby ho zbavila muk, kterými trpěl.

„Pochop, v jaké jsem hrozné a komické situaci,“ pokračoval zoufalým šeptem, „když je mým hostem, když se vlastně žádné neslušnosti nedopustil, nepočítám-li jeho familiární způsoby a to, že dává nohu pod sebe. On to pokládá za vrchol bontonu, a proto k němu musím být vlídný.“

„Ale, Kosťo, ty přeháníš,“ pravila Kitty a v hloubi duše se radovala z přemíry jeho lásky, která se teď projevovala žárlivostí.

„Nejhroznější je, že jsi taková jako vždycky, a teď, kdy jsi pro mne takovou svátostí, jsme tak šťastní, tak výjimečně šťastní, najednou takový neřád… Neřád ne, proč mu vlastně nadávám? Nic mi po něm není. Ale proč má trpět naše štěstí?“

„Počkej, už vím, jak to vzniklo,“ začala Kitty.

„Jak? Jak?“

„Viděla jsem, jak ses tvářil, když jsem s ním mluvila u večeře.“

„No ano, ano!“ polekaně řekl Levin.

Pověděla mu, o čem mluvili. A když vyprávěla, rozčilením stěží popadala dech. Levin chvíli mlčel, pak se jí zadíval do bledé, vyděšené tváře a chytil se za hlavu.

„Káťo, já jsem tě utrápil! Miláčku, odpusť mi! Je to šílenství! Za všecko mohu já. Proč jsem se trápil pro takovou hloupost!“

„Ne, je mi tě líto.“

„Mě? Mě? Co jsem? Blázen! Ale proč ty bys měla zkoušet? Je to hrozné pomyšlení, že kterýkoli cizí člověk může narušit naše štěstí.“

„Právě to je ovšem urážlivé…“

„Ne, tak já ho naopak schválně u nás zdržím na celé léto a budu se před ním rozplývat zdvořilostí,“ řekl Levin a líbal ženě ruce. „Však uvidíš. Zítra… Ach ano, zítra jedeme.“

VIII

Nazítří ještě dámy ani nebyly vzhůru, když povozy pro lovce, bryčka a vozík, už stály před domem. Laska poznala hned zrána, že se pojede na hon, a kňučela a skákala radostí. Teď seděla v bryčce vedle kočího a rozčileně a vyčítavě pokukovala po dveřích, co že je to za průtahy, že ti myslivci pořád nejdou. První vyšel Váseňka Veslovskij v nových vysokých botách sahajících do poloviny tlustých stehen, v zelené haleně stažené novým opaskem se sumkou, vonícím kůží, ve své čapce se stuhami a s anglickou, zbrusu novou puškou bez poutek a bez řemene. Laska mu běžela naproti, na uvítanou skákala kolem něho, pak se ho ve své řeči zeptala, kdy už tu budou ostatní, ale nedostala odpověď, vrátila se na své stanoviště a ztichla, jen dala hlavu na stranu a našpicovala slechy. Konečně se dveře hlučně otevřely, strakatý pointer Oblonského Krak vyrazil ven, točil se a vrtěl na vzduchu, až potom vyšel i Stěpan Arkaďjič s puškou v ruce a s doutníkem v ústech. „Lehni, Kraku!“ laskavě okřikoval psa, který mu dával tlapy na břicho a na prsa a chytal za loveckou brašnu. Stěpan Arkaďjič měl selské botky a onuce, ošumělé kalhoty a krátký svrchník. Na hlavě trosky jakéhosi klobouku, ale puška nejnovějšího systému byla pravá pohádka, a brašna i sumka, třeba opotřebované, byly nejlepší jakosti.

Váseňka Veslovskij kdysi nechápal to pravé myslivecké frajerství – jít v hadrech, ale mít prvotřídní loveckou výzbroj. Pochopil to nyní, když viděl Stěpana Arkaďjiče, jak v těch hadrech oslňuje svým elegantním, blahobytným a jarým panským zjevem, a umínil si, že příště se zařídí podle toho.

„No, a co náš hostitel?“ zeptal se.

„To víš, mladá paní,“ s úsměvem řekl Stěpan Arkaďjič.

„Jistě, a přitom taková rozkošná.“

„Už byl oblečený. Asi ještě běžel za ní."

Oblonskij uhodl. Levin se běžel ženy ještě jednou zeptat, zda mu odpustila včerejší hloupé chování; také ji chtěl poprosit, aby proboha byla na sebe opatrnější. Hlavně aby se držela dál od dětí, ty do ní mohou každou chvíli strčit. Pak ho musela ještě jednou ujistit, že se na něho nezlobí, že na dva dny odjíždí; a ještě ji musel požádat, aby zítra dopoledne poslala s jízdním poslem psaní; ať napíše aspoň pár slov, jenom aby věděl, že je s ní všecko v pořádku.

Kitty se nerada loučila s mužem na dva dny, jako vždy. Ale když viděla jeho svižnou postavu, která se v mysliveckých botách a bílé haleně zdála zvlášť velká a statná, když viděla, jak září a těší se na hon, třebaže ho nechápala, zapomněla pro jeho radost na svou lítost a vesele se s ním rozloučila.

„Promiňte, pánové!" volal, když vběhl na schody před domem. „Vzali jste s sebou svačinu? Proč je ryzák na ruce? No, to už je konečně jedno. Ticho, Lasko, lehni!"

„Zažeň je do jalového stáda," otočil se k pasákovi, který na něho čekal u schodů s dotazem, co se skopci.

„Promiňte, ještě sem jde jeden ničemník."

Levin už seděl v bryčce, ale teď zas seskočil za tesařským mistrem, který se blížil se sáhovicí v ruce k domu. „Vidíš to, včera jsi nepřišel do kanceláře, a teď mě zdržuješ. Tak co je?"

„Nechte mě udělat ještě jednu zatáčku. Stačí přidat tři schůdky, a bude to pasovat akorát. A bylo by to pohodlnější."

„Měl jsi mě poslechnout," mrzutě odpověděl Levin. „Říkal jsem ti, aby sis napřed udělal postranice a pak tesal schody. Teď už to nespravíš. Dělej, jak jsem řekl, tesej nové."

Šlo o to, že tesař v novém přístavku zkazil schodiště, protože je tesal zvlášť a neměl propočtenou výšku, takže celé schody byly příkré, když je postavili na místo. Tesař chtěl schodiště nechat, jak bylo, a jenom k němu přidat tři schůdky.

„Bude to o moc lepší."

„Ale kam až budou sahat, když budou mít tři schůdky navíc?“

„Propánaboha,“ opovržlivě se usmál tesař, „přece zrovínka do patra. Když teda to vezmem zezdola,“ pravil s přesvědčivým gestem, „tak poběhnou vejš a vejš až rovnou nahoru.“

„Ale to přece budou schody o tři schůdky delší… Kam až povedou?“

„No, tak půjdou zezdola nahoru, a akorát to vyjde,“ umíněně a přesvědčivě tvrdil tesař.

„To by ti vedly až někam ke stropu a do zdi.“

„Ale kdepak. Přece povedou odzdola. Hezky nahoru a akorát do patra.“

Levin vyndal nabiják a začal mu do prachu kreslit schodiště. „Vidíš to?“

„Jak pán poroučí,“ řekl tesař. Oči se mu rozjasnily a konečně mu asi svitlo. „Tak to budu muset dělat znova.“

„No, a udělej to, jak jsem řekl!“ zvolal Levin a nasedl do bryčky. „Jeď! Drž ty psy, Filipe!“

Když teď Levin hodil za hlavu všechny starosti o hospodářství i starosti rodinné, pociťoval tak mocně radost ze života a tolik se už těšil, že ani neměl chuť mluvit. Nadto se ho zmocnilo soustředěné vzrušení, které se zmocňuje každého lovce, když se blíží k honbišti. Pokud ho teď něco zajímalo, tedy jen otázky, jestli na něco přijdou v Kolpenské bažině, jak obstojí Laska před Krakem a jaké štěstí bude mít on sám. Jen aby si neutržil ostudu před cizím člověkem! Aby ho tak Oblonskij předčil!

Oblonskému se dělo stejně a také mu nebylo do řeči. Jen Váseňka Veslovskij bez ustání vesele vykládal. Když ho teď Levin poslouchal, styděl se při vzpomínce, jak mu včera křivdil. Váseňka byl opravdu milý hoch, prostý, dobromyslný a tuze veselý. Kdyby se s ním byl Levin seznámil za svobodna, byli by se spřátelili. Levinovi se poněkud nelíbil jeho sváteční postoj k životu a jistá nedbalá elegance. Jako by si sám sebe obzvlášť cenil kvůli tomu, že má dlouhé nehty,

skotskou čapku a ostatní náležitosti; ale dalo se mu to prominout pro jeho dobrosrdečnost a slušnost. Levinovi se na něm líbilo jeho dobré vychování, znamenitá francouzská a anglická výslovnost i to, že je člověk z jeho okruhu.

Váseňkovi se nesmírně zalíbil stepní donský kůň, postranní vlevo. Pořád byl nad ním u vytržení.

„Je to báječné ujíždět na stepním koni stepí. Viďte?“ říkal.

Jízdu na stepním koni si představoval jako cosi divokého a poetického, i když to nemělo smysl; ale jeho naivita, zvlášť ve spojení s jeho hezkým zjevem, milým úsměvem a ladnými pohyby, měla své kouzlo. Snad proto, že Levinovi imponoval svou povahou, snad že se Levin snažil odčinit svou včerejší vinu, a proto na něm chtěl vidět jen to nejlepší, ale bylo mu s ním hezky.

Když ujeli tři versty, Veslovskij najednou pohřešil doutníky a náprsní tašku a nevěděl, zda je ztratil, či nechal na stole. V tašce měl tři sta sedmdesát rublů, takže to nemohl jen tak nechat.

„Víte co, Levine, pojedu na tom donském podsedním domů. To bude skvělé. Co říkáte?“ pravil a už se chystal vsednout na koně.

„Ne, pročpak?“ odpověděl Levin, neboť v duchu odhadl, že Váseňka jistě váží dobrých šest pudů. „Pošlu tam kočího.“

Kočí jel na podsedním koni domů a Levin teď řídil sám dvojspřežení.

IX

„Tak jakou máme maršrutu? Popiš nám to podrobně," řekl Oblonskij.

„Mám takovýhle plán: teď jedeme na Gvozděvo. Po této straně je bažina, kde se zdržují sluky, a za Gvozděvem se táhnou nádherné bažiny, kde jsou bekasiny a vyskytují se tam i sluky. Teď je horko a kvečeru – je to dvacet verst – dojedeme a uděláme si večerní hon. Přespíme, a zítra už půjdem do velkých bažin."

„A cestou by nebylo nic?"

„Bylo. Ale to bychom se zdrželi a je horko. Jsou tu skvělá dvě místečka, ale sotva tam něco bude."

Levin měl sám chuť se tam podívat, ale bylo to blízko domova a mohl ta místa kdykoli projít, a pak to bylo malé honbiště – tři lidé by neměli kde střílet. A proto si trošku zalhal, když říkal, že tam sotva něco bude. Když dojeli k malé bažině, chtěl Levin jet dál, ale zkušené lovecké oko Stěpana Arkaďjiče ihned postřehlo vyschlou bažinku, viditelnou z cesty.

„Nepůjdem tam?" řekl a ukázal na bažinku.

„Levine, prosím vás! To bude ohromné!" žadonil Váseňka Veslovskij a Levinovi nezbylo než svolit.

Jakmile zastavili, už se psi rozběhli o závod k bažině.

„Kraku! Lasko!"

Psi se vrátili.

„Ve třech bychom si překáželi. Zůstanu tady," řekl Levin. Doufal, že přijdou leda na čejky, které psi vyplašili. Houpavě poletovaly a žalostně pískaly.

„Ale ne, Levine, pojďte taky, půjdem společně!" vybízel ho Veslovskij.

„Vážně, budem si překážet. Lasko, dolů! Lasko! Přece snad nepotřebujete druhého psa?"

Levin zůstal u bryčky a závistivě se díval na myslivce. Ti prošli celou bažinku. Kromě slípky a čejek, z nichž jednu střelil Váseňka, tam nic nebylo.

„Aspoň nemůžete říct, že jsem vám nepřál," řekl Levin. „Škoda času."

„Ne, stejně je to veselé. Viděl jste?" řekl Váseňka Veslovskij a s puškou a s čejkou v ruce nemotorně lezl na vůz. „Báječně jsem ji střelil, viďte? No, a kdy už to bude opravdu stát za to?"

Vtom sebou koně trhli, Levin se udeřil hlavou o hlaveň něčí pušky a třeskla rána. Rána vlastně vyšla předtím, ale tak se Levinovi zdálo. Váseňka Veslovskij totiž, když spouštěl kohoutek, stiskl spoušť a přidržoval druhý kohoutek. Náboj vletěl do země, aniž komu ublížil. Stěpan Arkaďjič zakroutil hlavou a vyčítavě se na Veslovského usmál. Avšak Levin neměl dost odvahy, aby ho pokáral. Za prvé by každá výčitka budila dojem, že byla vyvolána přestálým nebezpečím a boulí, která mu naskočila na čele. A za druhé byl Veslovskij nejdřív tak naivně zarmoucen a pak se tak dobrácky a nakažlivě smál celému tomu poplachu, že ani Levin se neubránil smíchu.

Když dojeli k druhé bažině, která byla dosti velká a vyžádala by si hodně času, přemlouval je Levin, aby nevystupovali. Ale Veslovskij ho zase uprosil. Poněvadž bažina byla úzká, Levin jako dobrý hostitel zase zůstal u povozů.

Sotva přišli, Krak je hned vedl k hrbolkům na bažině. Váseňka Veslovskij se za psem rozběhl první. A než tam došel Stěpan Arkaďjič, už vytáhla sluka. Veslovskij ji chybil a sluka se snesla na neposečenou louku. Tato sluka byla ponechána Veslovskému. Krak ji opět našel, vystavil, Veslovskij ji střelil a vrátil se k vozům.

„Jděte teď vy a já zůstanu u koní," řekl.

Levina už popadla lovecká řevnivost. Odevzdal opratě Veslovskému a vydal se do bažiny.

Laska už dlouho žalostně kňučela a naříkala si na lidskou nespravedlnost, a teď se hnala kupředu rovnou k slibnému mechovišti, které Levin znal a kam Krak nepřišel.

„Proč ji nezadržíš?“ zavolal Stěpan Arkaďjič.

„Ona je nevyplaší,“ odpověděl Levin. Měl radost ze svého psa a pospíšil za ním.

Čím víc se Laska blížila k známým hrbolkům, tím vážněji si počínala při hledání. Maličký bahenní pták ji rozptýlil jen na okamžik. Opsala před mechoviskem kruh, začala opisovat druhý a najednou se zachvěla a strnula.

„Sem, Stivo!“ zvolal Levin a cítil, jak mu srdce začíná bušit prudčeji a jak náhle, jako by se v jeho napjatém sluchu otevřela nějaká zástrčka, pozbyly všechny zvuky míry vzdálenosti a zněly bez ladu a skladu, ale velice jasně. Slyšel kroky Oblonského, jež považoval za vzdálený koňský dusot, slyšel drolivý zvuk, když se ulomil kus hrbolku, na který šlápl, a domníval se, že slyší letět sluku. Také slyšel blízko za sebou nějaké čvachtání, ale nemohl si uvědomit, co to je.

Opatrně našlapoval a blížil se ke psu.

„Vpřed!“

Před psem nevytáhla sluka, nýbrž bekasina. Levin zalícil, ale v téže chvíli onen čvachtavý zvuk zesílil, přiblížil se a k němu se přidružil hlas Veslovského, který podivně hlasitě něco křičel. Levin viděl, že míří na bekasinu příliš dozadu, ale přece vystřelil.

Když se přesvědčil, že rána šla vedle, ohlédl se a spatřil, že bryčka už nestojí v úvoze, ale v bažině.

Veslovskij se chtěl podívat, jak budou střílet, zajel do bažiny a koně v ní uvázli.

„Kam ho čerti nosí!“ zahučel Levin a vrátil se k uvízlému povozu. „Proč jste sem jel?“ řekl Veslovskému suše, pak zavolal kočího a začal vyprošťovat koně.

Levin se zlobil, že mu zkazili ránu, že mu zavedli koně do bažiny a nejvíc proto, že ani Oblonskij, ani Veslovskij nepomohli jemu

a kočímu vytáhnout a vypřáhnout koně, jelikož žádný z nich neměl ani potuchy, jak se zapřahá a vypřahá. Aniž odpověděl Váseňkovi jediným slovem na jeho ujišťování, že tu bylo docela sucho, Levin mlčky pracoval s kočím, aby koně vytáhli. Ale když se potom rozehřál prací a uviděl, jak horlivě a snaživě Veslovskij táhne bryčku za blatník, až jej dokonce ulomil, vyčítal si v duchu, že se k Veslovskému chová vlivem včerejší nálady příliš chladně, a hleděl obzvláštní vlídností odčinit své strohé jednání. Když se všecko uvedlo do pořádku a vozy vjely na cestu, dal Levin vybalit svačinu.

„Bon appétit – bonne consience! Ce poulet va tomber jusqu'au fond de mes bottes,“[17] uplatnil Váseňka francouzskou průpovídku, už zase rozveselen, když dojídal druhé kuře. „No, teď už máme všecky pohromy za sebou. Teď všecko půjde jako po másle. Ale já si musím za trest sednout na kozlík. Nemám pravdu? Co říkáte? Ne, ne, budu dělat vozataje. Uvidíte, jak vás dovezu!“ Nechtěl dát otěže z ruky, když ho Levin prosil, aby pustil kočího na kozlík. „Ne, musím pykat, a na kozlíku se mi sedí báječně.“ A už pobídl koně.

Levin se trochu bál, že koně ztrhá, zvlášť podsedního ryzáka, kterého neuměl držet. Ale dal se bezděky strhnout jeho veselím, poslouchal romance, jež Veslovskij na kozlíku zpíval celou cestu, anebo se díval, když vykládal a předváděl, jak se má po anglicku řídit čtyřspřeží. Takto, po svačině všichni v nejlepší míře, dojeli ke gvozděvské bažině.

17 Dobrá chuť – čisté svědomí. To kuře mi zapadne až do bot. *(franc.)*

X

Váseňka poháněl koně tak zčerstva, že přijeli k bažině příliš brzo, ještě když bylo vedro.

Když dojeli k pořádné bažině, hlavnímu cíli výpravy, uvažoval Levin mimoděk o tom, jak by se zbavil Váseňky, aby mohl nerušeně chodit sám. Stěpan Arkaďjič si asi přál totéž a Levin mu četl ve tváři starostlivost, jaká se vždy projevuje u pravého lovce před zahájením lovu, a pozoroval na něm i výraz jistého dobromyslného šibalství, které mu bylo vlastní.

„Jak tedy půjdeme? Vypadá to tu znamenitě, jak vidím, a jsou tu i jestřábi," řekl Oblonskij a ukázal na dva velké ptáky, kroužící nad ostřicí. „Kde jsou jestřábi, tam budou i sluky."

„Tak poslyšte, pánové," začal Levin, poněkud zamračen si popotáhl boty a prohlížel zápalky u pušky. „Vidíte tam tu ostřici?" Ukázal na ostrůvek temné zeleně uprostřed obrovské, zpola posečené mokré louky, která se prostírala na levém břehu řeky. „Bažina začíná tady, přímo před vámi, vidíte – tam, kde je víc zeleně. Odtud se táhne doprava, kde se pasou koně. Jsou tam kopečky a zdržují se tam sluky. A kolem té ostřice až tam k tomu olšoví a až ke mlýnu. Vidíš, tamhle, co je ta zátoka. To je nejlepší místo. Jednou jsem tam střelil sedmnáct bekasin. Rozejdeme se s dvěma psy na různé strany a tam u mlýna se sejdeme."

„Tak kdo půjde doprava a kdo doleva?" otázal se Stěpan Arkaďjič. „Vpravo je bažina širší, jděte tam vy dva a já půjdu doleva," řekl naoko ledabyle.

„Výborně! My uděláme větší trefu. Tak půjdem, půjdem!" vpadl mu do řeči Váseňka.

Levinovi nezbylo než souhlasit, a tak se rozešli na různé strany.

Sotva vešli do mokřiny, oba psi najednou zavětřili a běželi k místu, kde byla rez. Levin znal u Lasky toto hledání, obezřelé a neurčité. Znal i místo a očekával, že tam bude hejno bekasin.

„Veslovskij, držte se vedle mne!“ úzkostlivě řekl druhovi, který se za ním čvachtal vodou. Po náhodném výstřelu na Kolpenské bažině se teď mimoděk zajímal, kam míří Váseňkova puška.

„Ne, já bych vám překážel, na mě nemyslete.“

Ale Levin chtěj nechtěj myslil a vzpomínal na Kittina slova, která mu řekla na rozloučenou: „Pozor, ať se tam nepostřílíte.“ Psi přicházeli blíž a blíž, vzájemně se míjeli, každý šel po své stopě. Levin čekal tak napjatě, že mlaskot vlastních podpatků, jak je vytahoval z rezavého bahna, mu zněl jako volání bekasiny, a tak se chápal pušky a svíral pažbu.

„Bác! Bác!“ prásklo mu do ucha. To Váseňka vystřelil do hejna kačen, které kroužily nad bažinou a v té chvíli letěly příliš daleko. Než se Levin nadál, pískla jedna bekasina, druhá, třetí, a ještě asi osm kusů se vzneslo jeden za druhým.

Stěpan Arkaďjič srazil jednu v okamžiku, kdy chtěla začít kličkovat, a bekasina padla do třasoviska jako kámen. Oblonskij zvolna zalícil na druhou, která ještě letěla nízko k ostřici, třeskla rána a bekasina spadla; bylo vidět, jak vyskakuje z posečené ostřice a tluče zdravým, vespod bílým křídlem.

Levinovi štěstí tolik nepřálo. Střelil po první bekasině příliš zblízka a chybil; zamířil na ni, když už stoupala vzhůru, ale vtom mu pod nohama vylétla ještě jedna, takže se ve zmatku minul podruhé.

Zatímco nabíjeli, vzlétla ještě jedna bekasina a Veslovskij, který už měl nabito, vypálil po vodě ještě dvě brokové rány. Stěpan Arkaďjič sebral své bekasiny a rozzářeně se podíval na Levina.

„Teď se rozejdeme,“ řekl, hvízdl na psa a s připravenou puškou, trochu napadaje na levou nohu, vykročil jedním směrem. Levin a Veslovskij šli směrem opačným.

Kdykoli se Levinovi nezdařily první rány, vždycky se zlobil a vztekal a pak celý den střílel špatně. Dnes to bylo stejné. Bekasin bylo velice mnoho. Před psy i lovcům pod nohama neustále vyletovaly bekasiny a Levin by byl mohl všecko napravit. Ale čím víc střílel, tím větší ostudu si dělal před Veslovským, který vesele pálil na dostřel i mimo dostřel, nic netrefil a nijak se tím netrápil. Levin se ukvapoval, byl netrpělivý, rozčiloval se čím dál víc a nakonec už skoro nedoufal, že něco trefí. I Laska to snad poznala. Hledala teď nějak líně a jaksi nechápavě a vyčítavě se ohlížela po lovcích. Rána stíhala ránu. Lovci byli zahaleni prachovým dýmem, ale ve velké, rozměrné síťce Levinovy lovecké brašny měli jen tři maličké, lehounké bekasiny. A to ještě jednu střelil Veslovskij a jedna byla společná. Mezitím se na druhé straně bažiny ozývaly sice ne časté, ale zato úspěšné (jak se zdálo Levinovi) rány, a téměř po každé z nich bylo slyšet Stěpana Arkaďjiče: „Kraku, aport!“

To Levina rozčilovalo ještě víc. Bekasiny ustavičně kroužily nad ostřicí. Čvachtání po zemi a kvorkání ve vzduchu se bez ustání ozývalo ze všech stran; bekasiny, prve vyplašené, brázdily vzduch a snášely se před lovce. Místo dvou jestřábů jich teď s křikem kroužilo nad bažinou na tucty.

Levin a Veslovskij přešli bažinu víc než do poloviny a dostali se k místu, kde byla kosná louka, rozdělená na dlouhé pruhy sahající k ostřici a vymezená prošlapanými cestičkami nebo pokosenými řádky. Většina dílců už byla posečena.

Ačkoli byla malá naděje, že by na neposečené louce našli tolik, co na posečené, slíbil Levin Oblonskému, že se sejdou, a proto šel se svým společníkem dále přes posečené i neposečené dílce.

„Hej, páni myslivci!“ zavolal na ně jeden z rolníků, kteří seděli u vozu, z něhož byli vypraženi koně. „Pojďte s náma obědvat! Dáme si kořalku!“

Levin se ohlédl.

„Jen pojď!“ zavolal veselý vousáč s červeným obličejem, zasvítil bílými zuby a pozdvihl zelenou láhev, která se třpytila v slunci.

„Co to říkají?“ ptal se Veslovskij.

„Zvou nás na vodku. Nejspíš si rozdělovali louku. Já bych se napil,“ řekl Levin ne bez postranního úmyslu, neboť doufal, že Veslovskij se dá zlákat vodkou a půjde k nim.

„A proč nás zvou?“

„Tak, baví se. Jen jděte za nimi, vážně. Bude vás to zajímat.“

„Allons, c’est curieux.“[18]

„Jen jděte, ke mlýnu trefíte!“ zavolal Levin, a když se ohlédl, s uspokojením viděl, že Veslovskij, shrbený a klopýtající únavou, pušku v natažené ruce, se brodí přes bažinu k sedlákům.

„Pojď taky!“ volal sedlák na Levina. „Neboj se! Sníš si pirožek!“

Levin měl tisíc chutí napít se vodky a sníst krajíček chleba. Byl vyčerpán a cítil, jak plete nohama a s jakou námahou je vytahuje z třasoviska. Na okamžik zaváhal. Ale pes už zase vystavoval. A z Levina rázem spadla všechna únava a svižně kráčel po třasovisku k němu. Pod nohama mu vylétla bekasina. Levin vystřelil a složil ji, ale pes vystavoval ještě.

„Vem si!“ Před psem se vznesla další. Levin vypálil. Ale měl smůlu. Chybil, a když šel hledat střelenou bekasinu, nenašel ani tu. Prolezl ostřici křížem krážem, ale Laska mu nevěřila, že trefil, a když ji posílal hledat, dělala, že hledá, ale nehledala.

Ani bez Váseňky, kterému Levin vyčítal svůj nezdar, to nebylo lepší. I tady bylo hojně bekasin, ale Levin pořád a pořád střílel vedle.

Šikmé paprsky sluneční dosud pálily. Oděv, skrz naskrz propocený, se mu lepil na tělo. Levá bota, plná vody, byla těžká a čvachtala. Po tváři, špinavé od usazeného střelného prachu, se mu řinuly krůpěje potu.

---

18 Pojďme, to je zajímavé. *(franc.)*

V ústech měl hořko, do nosu mu čpěl prach a rezavá voda, v uších mu znělo neúnavné kvorkání bekasin. Hlavní se nemohl dotknout, jak byly rozpálené. Srdce mu prudce a přerývaně tlouklo, ruce se třásly rozčilením a znavené nohy klopýtaly a motaly se mezi hrbolky a třasoviskem. Ale pořád chodil a střílel. Opět se hanebně minul a nakonec mrštil puškou a kloboukem o zem.

„Ne, musím se trochu vzpamatovat!“ řekl si. Zdvihl pušku a klobouk, zavolal na Lasku a vybředl z bažiny. Když se octl na suché půdě, sedl si na hromádku hlíny, zul se, vylil z boty vodu, pak šel k bažině, napil se vody s příchutí rzi, navlhčil rozpálené hlavně a opláchl si obličej a ruce. Osvěžen se vracel k místu, kam se snesla bekasina, tentokrát s pevným úmyslem, že se nebude unáhlovat.

Chtěl zůstat klidný, ale bylo to stejné. Prst tiskl spoušť dříve, než vzal pernatce na mušku. Šlo to pořád hůř a hůř.

Měl v brašně jenom pět kusů, když vyšel z bažiny k olší, kde se měl setkat se Stěpanem Arkaďjičem.

Dříve než ho zahlédl, uviděl jeho psa. Krak vyrazil od vyvrácené olše, celý černý od smrdutého bahna, a vítězoslavně očichal Lasku. Za Krakem se ve stínu olší vynořila i urostlá postava Stěpana Arkaďjiče. Šel k němu stále tak belhavě, celý rudý a zpocený, s rozepnutým límečkem.

„Tak co? Pálili jste o všecko pryč!“ řekl s veselým úsměvem.

„A co ty?“ otázal se Levin. Ale ani se nemusel ptát, poněvadž už viděl plnou brašnu.

„Ušlo to.“

Měl čtrnáct kusů.

„Znamenitá bažina. Tobě jistě překážel Veslovskij. Dva s jedním psem, to dost dobře nejde,“ řekl Oblonskij, aby oslabil svůj triumf.

XI

Když Levin a Oblonskij přišli do chalupy k sedlákovi, u kterého Levin vždycky přespával, Veslovskij už tam byl. Seděl uprostřed světnice, oběma rukama se držel lavice a voják, selčin bratr, mu stahoval boty olepené bahnem. Veslovskij se smál svým veselým, nakažlivým smíchem.

„Zrovna jsem přišel. Byli moc roztomilí. Považte, dali mi napít i najíst. Chleba, jedna báseň! Pravá pochoutka. A takovou dobrou vodku jsem jaktěživo nepil! A ani za nic nechtěli vzít peníze. Pořád říkali, jestli se neurazím nebo tak nějak."

„Na co peníze? Přece vás pozvali. Copak mají vodku na prodej?" řekl voják, který konečně stáhl Veslovskému promáčenou botu i se zčernalou punčochou.

Přestože v chalupě nebylo čisto, jak tu našlapali lovci a zablácení, olizující se psi tu nadělali špíny, přestože se naplnila zápachem bahna a prachu a přestože neměli nože ani vidličky, popili lovci čaje a povečeřeli s takovou chutí, s jakou se jí jen na lovu. Umytí a čistí šli na zametený seník, kde vozkové připravili panstvu lůžka.

Ačkoli se už setmělo, nikomu z lovců se nechtělo spát.

Chvíli těkali mezi vzpomínkami a povídáním o střelbě, o psech, o dřívějších lovech, až přišla řeč na věc, která všecky zaujala. Váseňka už několikrát projevil nadšení, jaké kouzlo má tento nocleh a vůně sena, co půvabu je v rozbitém selském vozíku (připadal mu rozbitý, poněvadž z něho sundali kola), jak dobrosrdeční byli sedláci, kteří ho počastovali vodkou, a jak ti psi hezky leží, každý u nohou svému pánovi. Při té příležitosti vyprávěl Oblonskij o nádherném honu u Maltuse, na který byl pozván loni v létě. Maltus byl známý boháč, podnikatel železničních staveb. Stěpan Arkaďjič vyprávěl, jaké bažiny si tento Maltus najal v tverské gubernii a jak si jich hledí,

v jakých ekvipážích, v dogcartech[19] se jelo na lov a jak byl u bažiny rozbit stan, v kterém měli přesnídávku.

„Nechápu tě," řekl Levin a posadil se na seně, „že ti nejsou ti lidé protivní. Chápu, že mít k přesnídávce château-lafite je tuze příjemné, ale není ti protivný právě tenhle přepych? Všichni ti lidé, jako dřív naši nájemníci, získávají peníze tak, že je stíhá lidské pohrdání, oni to pohrdání přehlížejí a pak se z něho nepoctivě vykupují."

„Svatá pravda!" ozval se Váseňka Veslovskij. „Svatá pravda! Oblonskij to ovšem dělá ve své dobromyslnosti, a pak se říká: Přece k nim jezdí Oblonskij…"

„Vůbec ne," řekl Oblonskij a Levin slyšel, jak se při tom usmívá, „prostě si nemyslím, že by byl nepoctivější než kterýkoli bohatý obchodník nebo šlechtic. Ti i oni nabyli bohatství stejně, prací a důmyslem."

„Dobře, ale jakou prací? To je nějaká práce, získat koncesi a pak ji zase prodat?"

„Jistěže je to práce. Práce v tom smyslu, že nebýt jeho nebo jemu podobných, neměli bychom dráhy."

„Ale není to taková práce, jako práce rolníka nebo učence."

„Dejme tomu. Ale je to práce v tom smyslu, že jeho činnost přináší výsledek – totiž dráhy. Jenže ty ovšem soudíš, že dráhy jsou zbytečné."

„Ne, to je jiná otázka. Rád uznám, že jsou užitečné. Ale každý zisk, který neodpovídá vynaložené práci, je nepoctivý."

„Ale kdo může určit, zda jí odpovídá?"

„Zisk nabytý nepoctivě, chytristikou," začal Levin, ač cítil, že nedovede jasně vymezit rozdíl mezi poctivostí a nepoctivostí, „například zisky bankovních domů," pokračoval. „Tento nešvar, bezpracné hromadění obrovského majetku, je stejný, jako býval za

19 Typ vozu taženého koňmi, v němž byl pod kozlíkem a sedačkou pro spolujezdce box na přepravu psů. *Pozn. red.*

najímání daní, jen forma se změnila. Le roi est mort, vive le roi![20] Sotva se podařilo odstranit nájemce daní, už se objevily železnice a banky. Zase bezpracné zisky."

„Ano, to všecko je možná správné a důvtipné… Kraku, lehnout!" zavolal Stěpan Arkaďjič na psa, který se drbal, až přeházel všecko seno. Oblonskij mluvil klidně a zvolna, patrně přesvědčen, že má pravdu. „Ale tys nevymezil, co je poctivá a co nepoctivá práce. Když mám větší služné než náš přednosta, ačkoli on rozumí věci líp než já – je to nepoctivost?"

„Nevím."

„Tak ti tedy povím: když máš za svou práci v hospodářství nějakých řekněme pět tisíc čistého zisku, kdežto tady ten chalupník, kdyby se dřel do úpadu, vydělá sotva padesát rublů, je to stejně nepoctivé, jako když já pobírám víc než přednosta a když Maltus má víc než traťmistr. Naopak pozoruji, že společnost k těm lidem chová jakousi ničím nepodloženou zášť, a myslím, že je to závist…"

„Ne, to není pravda," řekl Veslovskij. „O závisti nemůže být řeči, ale něco nekalého na té věci je."

„Počkej, dovol," pokračoval Levin. „Říkáš, že to není spravedlivé, když já dostanu pět tisíc a rolník padesát rublů. To je pravda. Je to nespravedlivé a já si to uvědomuji, ale…"

„Opravdu. Proč my máme co jíst a pít, můžeme chodit na hon, nic neděláme, a on se věčně dře a dře?" pravil Váseňka Veslovskij. Nejspíš to jasně uvážil poprvé v životě, a tudíž mluvil zcela upřímně.

„Ano, uvědomuješ si to, ale statek mu nedáš," řekl Oblonskij, jako by Levina schválně popichoval.

Poslední dobou se mezi oběma švagry vyvinula skoro tajná nevraživost, jako by od té doby, co měli za ženy dvě sestry, soupeřili mezi sebou, kdo si zařídil život lépe; nyní se ta nevraživost projevila tím, že rozmluva nabývala osobního rázu.

---

20 Král je mrtev, ať žije král! *(franc.)*

„Nedám ho proto, že to ode mne nikdo nežádá. A i kdybych chtěl, odevzdat ho nemohu," odvětil Levin. „Ani bych neměl komu."

„Dej ho tedy tomu chalupníkovi. Jistě by nepohrdl."

„Dobře, ale jak to provedu? To bych s ním měl jet a podepsat kupní smlouvu?"

„To nevím. Ale když jsi přesvědčen, že nemáš právo…"

„Naprosto nejsem přesvědčen. Naopak cítím, že nemám právo se statku vzdát, že mám povinnosti k půdě i k rodině."

„Ne, dovol. Ale máš-li za to, že taková nerovnost je nespravedlivá, proč nejednáš podle toho…"

„To taky jednám, jenže negativně, totiž v tom smyslu, že nebudu chtít zvětšovat onen rozdíl, který je mezi mnou a jím."

„Promiň, ale to je paradox."

„Ano, tohle je nějaký sofistický výklad," přitakal Veslovskij. „Hele, hospodář," obrátil se, když vrzla vrata a rolník vešel do kolny. „Ještě nespíš?"

„Kdepak spát! Myslel jsem, že panstvo už spí, ale slyším, že si povídáte. Jdu si pro hrabici. Nekouše ten pes?" dodal a opatrně našlapoval bosýma nohama.

„A kde ty budeš spát?"

„My jdem na pastvu."

„Ach, to je noc!" řekl Veslovskij a pozoroval roh chalupy a kus odpřažené bryčky, jejž bylo vidět ve velkém rámu vrat při slabém svitu večerních červánků. „Ale poslouchejte, to zpívají ženské hlasy a vážně to nezní špatně. Kdepak to zpívají, hospodáři?"

„Ale to děvečky, tudle vedle ze dvora."

„Pojďte se projít! Vždyť stejně neusnem. Oblonskij, půjdem!"

„Kdyby se to dalo spojit, ležet i jít," řekl Oblonskij a protáhl se. „Leží se mi báječně."

„Tak já půjdu sám." Veslovskij hbitě vstal a obul se. „Na shledanou, pánové. Jestli tam bude zábava, přijdu pro vás. Vy jste mi popřáli pernatou, tak já na vás taky budu pamatovat."

„Že je to milý hoch?“ prohodil Oblonskij, když Veslovskij odešel a hospodář za ním zavřel vrata.

„Ano, je,“ odpověděl Levin, ale dosud myslil na předchozí rozmluvu. Domníval se, že vyjádřil své myšlenky a city tak jasně, jak jen dovedl, a přece mu oba – lidé docela chytří a upřímní – jednomyslně prohlásili, že se utěšuje sofismaty[21]. To mu nedalo pokoje.

„Tak je to, kamaráde. Buď, anebo. Buď musíš uznávat, že stávající společenské zřízení je spravedlivé, a pak hájit svá práva. Anebo si přiznat, že užíváš neoprávněných výsad, jak to dělám já, a pak jich musíš užívat rád.“

„Ne, kdyby to nemělo být zasloužené, nemohl bych těch hodnot rád užívat, já aspoň ne. Musím mít především vědomí, že nemám na ničem vinu.“

„Ale skutečně, poslyš, neměli bychom tam jít?“ řekl Stěpan Arkaďjič, patrně unaven myšlenkovým vypětím. „Vždyť stejně neusneme. Vážně, pojďme!“

Levin neodpovídal. Výrok, že jedná spravedlivě pouze ve smyslu negativním, ho zajímal. Lze snad být spravedlivý jen negativně?

„Ale jak prudce voní to čerstvé seno!“ pravil Stěpan Arkaďjič a posadil se. „Neusnu ani za nic. Váseňka tam vyvádí. Slyšíš ho? A ten smích. Že bychom šli taky? Půjdem!“

„Ne, já nepůjdu,“ odpověděl Levin.

„Snad taky ze zásady?“ s úsměvem poznamenal Stěpan Arkaďjič a hledal potmě čepici.

„Ne ze zásady, ale co bych tam dělal?“

„Ale abys věděl, hrozně si škodíš,“ řekl Stěpan Arkaďjič. Už našel čepici a vstal.

„Jak to?“

„Copak nevidím, jak sis to zařídil se ženou? Slyšel jsem, jak je pro vás otázkou největší důležitosti – jestli pojedeš na dva dny na

21 Úmyslně klamný důkaz. *Pozn. red.*

hon, nebo ne. To je všecko hezké jakožto idyla, ale pro celý život to nestačí. Muž musí být nezávislý, má své mužské zájmy. Musí být chlap," řekl Oblonskij, když otvíral vrata.

„Co tedy? Aby snad chodil za děvečkami?" ptal se Levin.

„A proč ne, když je tam veselo. To k ničemu nezavazuje. Mou ženu proto hlava bolet nebude a já se pobavím. Hlavní věc je bdít nad posvátností domova. Aby se doma nic nedělo. Ale nesmíš mít svázané ruce."

„Snad," řekl Levin suše a obrátil se na bok. „Zítra se musí jít časně, a já nikoho budit nebudu a půjdu za svítání."

„Pánové, pojďte honem!" ozval se hlas Veslovského, který se vrátil. „Rozkošná! Je to můj objev. Rozkošná, dokonalá Markétka a už jsme se seznámili. Skutečně, ohromně hezká!" vykládal uznale, jako by byla stvořena hezká jen a jen pro něho, takže byl spokojen s tím, kdo ji pro něho připravil.

Levin dělal, že spí, kdežto Oblonskij si obul trepky, zapálil si doutník a vyšel z kůlny a brzo jejich hlasy zanikly.

Levin dlouho nemohl usnout. Slyšel, jak jeho koně žvýkají seno, jak se hospodář a starší hoch chystají na noční pastvu a pak odjíždějí; potom slyšel, jak se voják ukládá na druhé straně seníku ke spánku se synovcem, malým hospodářovým synkem; slyšel, jak hošík tenkým hláskem vykládá strýčkovi, jaký dojem na něho udělali psi, kteří se mu zdáli strašliví a obrovští; potom Levin slyšel, jak se hošík vyptává, koho ti psi budou honit, a jak mu voják sípavě a rozespale říká, že lovci půjdou zítra do bažiny a budou pálit z flinty, až už chtěl mít od chlapce pokoj a řekl mu „spi, Vasko, nebo uvidíš", pak brzo začal sám chrápat a všecko ztichlo; bylo slyšet jen ržání koní a kvorkání bekasiny. „Opravdu jen negativně?" opakoval si Levin. „Inu, co na tom. Má vina to není." A začal myslit na zítřek.

Zítra vyrazí časně zrána. S předsevzetím, že se nebude rozčilovat. Bekasin je spousta. I sluky tam budou. Až přijde domů, bude

tu psaníčko od Kitty. Ano, Stiva má asi pravdu. Není žádný chlap, je teď zženštilý… Ale co naplat! Zase negativně!

Ve spaní zaslechl smích a veselý hovor Veslovského a Oblonského. Na okamžik otevřel oči a viděl, že vyšel měsíc. V otevřených dveřích, jasně ozářených měsíčním světlem, stáli oba přátelé a hovořili. Stěpan Arkaďjič říkal cosi, jak svěží je to děvče, a přirovnával je k čerstvě vyloupnutému oříšku, zatímco Veslovskij se smál svým nakažlivým způsobem a něco opakoval, patrně slova, která mu řekl chalupník: „Koukej, ať tě bouchne ženidlo.“ Levin zabručel v polospánku:

„Pánové, zítra, než se rozední!“ A hned zase usnul.

XII

Levin procitl časně na úsvitu a pokusil se vzbudit kamarády. Váseňka ležel na břiše, jednu nohu v punčoše nataženou, a spal tak tvrdě, že z něho Levin nedostal odpověď. Oblonskij zahučel ze spaní, že tak brzo nepůjde. I Laska, která spala stočená do klubíčka v koutě na seně, vstala nerada a líně si protahovala a narovnávala zadní nohy. Levin se obul, vzal pušku, opatrně otevřel vrzavé dveře a vyšel ven. Vozkové spali u povozů, koně dřímali. Jen jeden líně žral oves a rozhazoval jej chřípím po žlabu. Venku bylo ještě šero.

„Co tak brzo, můj holečku?“ přátelsky jako k starému dobrému známému se k němu obrátila stará hospodyně, která vyšla z chalupy.

„Ale jdu na sluky, tetičko. Dostanu se tady k bažině?“

„To musíš za naše humna, synku, a přes konopiště. Je tam cestička.“

Opatrně stoupajíc opálenýma bosýma nohama, doprovodila stařenka Levina a zdvihla mu závoru před humny.

„Půjdeš rovně a hnedlinko budeš u močálu. Naši hoši tam včera večer hnali na pastvu.“

Laska vesele běžela po pěšině napřed. Levin šel za ní rychlým, svižným krokem a neustále se díval po obloze. Byl by rád, aby slunce nevyšlo dřív, než dojde k bažině. Ale slunce si přispíšilo. Když odcházel, měsíc ještě svítil, ale teď už se jen třpytil jako kousek rtuti. Jitřenku, kterou předtím bylo tak jasně vidět, jste nyní museli hledat. Skvrny na vzdáleném poli, dříve neurčité, se teď ostře rýsovaly. Byly to mandele žita. Rosa na vysokém, voňavém konopí s vypletými kohoutky, bez slunečního světla ještě neviditelná, smáčela Levinovi nohy a halenu až nad pás. V průzračném ranním tichu bylo slyšet každý nepatrný zvuk. Včelka zasvištěla Levinovi kolem

uší jako střela. Rozhlédl se a spatřil ještě druhou a třetí. Všechny vylétly přes plot včelníku a nad konopištěm mizely směrem k bažině. Pěšina přivedla Levina rovnou k ní. Bažinu jste mohli poznat podle par, které z ní stoupaly, někde hustší, jinde řidší, takže ostřice a jívové houští se v tom oparu kolébaly jako ostrůvky. Při cestě na kraji bažiny leželi chlapi a muži, kteří tu v noci pásli koně a teď kránu všichni spali pod svými kabáty. Opodál chodili tři koně se spoutanýma předníma nohama. Jeden z nich řinčel řetězem. Laska šla vedle pána, ale chtěla běžet napřed a rozhlížela se kolem. Když Levin minul spící chlapy a došel k první vyschlé bažince, prohlédl zápalky a pustil psa. Jeden z koní, statný tříroční hnědák, ucouvl před psem, zdvihl ocas a zafrkal. Ostatní koně se také polekali a vyskakovali z bažiny, spoutané nohy čvachtaly ve vodě a kopyta, vytahovaná z husté hlíny, vydávala pleskavý zvuk. Laska zůstala stát, posměšně se podívala na koně a tázavě na Levina. Levin ji pohladil a hvízdl na znamení, že mohou začít.

Laska se vesele a horlivě rozběhla po houpavém třasovisku.

Jakmile vběhla do bažiny, ihned mezi povědomými pachy kořenů, bahenních rostlin a rzi a cizím pachem koňského trusu zvětřila rozptýlený pach pernaté, tu vůni, která ji dráždila nejvíc. Tu a tam na mechu a bahenním lopuší byl ten pach velice silný, ale nedalo se určit, kterým směrem se zesiluje a kde slábne. Aby vzala stopu, musela popoběhnout dál po větru. Aniž cítila pohyb nohou, rychle, skokem uháněla tak, aby se mohla při každém kroku zastavit, kdyby bylo nutno, mířila napravo od předjitřního východního vánku a obrátila se po větru. Rozšířeným chřípím vtáhla do sebe vzduch a rázem zvětřila, že tu nejsou jen jejich stopy, ale *ony* samy, tady před ní, a to nejedna, ale že jich je hodně. Laska zpomalila běh. Byly tu, ale kde vlastně, to ještě nemohla určit. Aby našla přímo to místo, už začala opisovat kruh, když vtom odvedl její pozornost pánův hlas. „Lasko! Sem!“ řekl pán a ukázal jí na druhou stranu. Chvilku stála, jako by se ho ptala, zda by neměla pokračovat, jak začala. Ale

pán hněvivě opakoval rozkaz a ukazoval mezi hrbolky zaplavené vodou, kde nemohlo nic být. Poslechla ho a předstírala, že hledá, aby mu udělala radost, prošmejdila všecky kopečky hlíny, vrátila se na původní místo a hned je zase zvětřila. Teď, když ji nerušil, věděla, co má dělat. Nedívala se pod nohy a mrzutě klopýtala o vysoké kopečky hlíny a padala do vody, ale donutila své pružné, silné nohy k poslušnosti a začala opisovat kruh, který měl všecko vysvětlit. *Jejich* pach ji dráždil stále a stále silněji, stále určitěji, až jí náhle bylo úplně jasné, že jedna z nich je tady, za tou hromádkou hlíny pět kroků před ní. Laska vystavovala. Při svých krátkých nohách nemohla před sebou nic vidět, ale podle pachu věděla, že sluka sedí nejvýš pět kroků od ní. Laska stála, větřila ji stále víc a vychutnávala rozkoš z očekávání. Prut měla vztyčený a napjatý, a jen jeho koneček se zachvíval. Tlamu pootevřenou, slechy našpicované. Jedno ucho se jí ohrnulo, ještě když běžela, a teď těžce, ale opatrně oddychovala a ještě obezřeleji se otočila po pánovi, spíš očima než hlavou. Viděla jeho tvář, na kterou byla zvyklá, a oči, z kterých šel vždycky strach. Pán klopýtal přes kopečky hlíny a Lasce se zdálo, že jde nesmírně pomalu. Zdálo se jí, že jde pomalu, ačkoli běžel.

Když Levin zpozoroval ten zvláštní způsob hledání, kdy se Laska tiskla celým tělem k zemi, v dlouhých krocích hrabala zadníma nohama a mírně otvírala tlamu, poznal, že staví sluky. V duchu se modlil, aby měl štěstí zejména při první ráně, a rozběhl se k Lasce. Když došel těsně k ní, zadíval se ze své výšky před sebe a spatřil zrakem, co Laska viděla nosem. V uličce mezi hrbolky bylo na jednom z nich vidět sluku. S otočenou hlavou pozorně naslouchala. Pak trochu roztáhla a zase složila křídla, neohrabaně zakroutila zadečkem a zmizela za kopečkem.

„Hledej, hledej," zavolal Levin a postrčil Lasku.

„Ale já nemohu jít," myslila si Laska. „Kam bych šla? Tady odtud je větřím, ale kdybych šla kupředu, vůbec nepoznám, kde jsou

a kdo jsou.“ Ale pán ji postrčil kolenem a rozčileně šeptal: „Hledej, Lasičko, hledej!“

„No, tak když si to přeje, udělám to, ale teď už za sebe neručím,“ pomyslila si Laska a horempádem vyrazila kupředu mezi kopečky hlíny. Teď už nic nevětřila a jenom viděla a slyšela, ale v ničem se nevyznala.

Deset kroků od původního místa to hlasitě zakvorkalo a se zvláštním plácáním křídel se vznesla jedna sluka. A vzápětí za výstřelem těžce pleskla bílou hrudí o mokré třasovisko. Druhá nečekala a za Levinovými zády vylétla bez psa.

Když se Levin po ní otočil, byla už daleko. Ale přece ji zasáhl. Sluka uletěla nějakých dvacet kroků, vznesla se kolmo vzhůru a střemhlav, jako vržený míč, těžce padla na suchou půdu.

„Tohle by šlo!“ říkal si Levin a strkal do brašny teplé, tučné sluky. „Co myslíš, Lasičko, šlo by to?“

Když Levin nabil pušku a vydal se dál, slunce už vyšlo, třebaže je nebylo za mráčky ještě vidět. Měsíc pozbyl všeho lesku a bělal se na obloze jak obláček; všechny hvězdy už zmizely. Mokřinky, předtím stříbřité rosou, hrály teď do zlata. Rezavá voda byla celá jantarová. Modř travin přešla do žlutavé zeleně. Bahňáci rejdili u potoka v křoví lesklém rosou a vrhajícím dlouhé stíny. Jestřáb se vzbudil a seděl na kupce, kroutil hlavou a s nelibostí se díval na bažinu. Kavky letěly do polí a bosý klučina už hnal koně k dědovi, který se vyhrabal ze svého kabátu a drbal se za uchem. Dým z výstřelů se bělal nad zelení trávy jako mléko.

Jeden z kluků přiběhl k Levinovi.

„Strejdo, včera tu byly kačeny,“ zavolal na něho a pak ho zpovzdáli sledoval.

A když Levin vzápětí střelil tři bekasiny jednu po druhé a chlapec se tvářil uznale, těšilo ho to dvojnásob.

XIII

Lovecká pověra – nedáte-li si ujít první kus, lov bude zdařilý – se ukázala pravdivou.

Unavený, vyhladovělý a šťastný se Levin vrátil do chalupy kolem desáté dopoledne, když měl za sebou nějakých třicet verst chůze, a nesl si devatenáct sluk a bekasin a jednu kachnu, kterou si přivázal k pasu, protože do brašny se mu už nevešla. Přátelé už byli dávno vzhůru, dostali mezitím hlad a posnídali.

„Počkejte, počkejte, vím, že jich je devatenáct," řekl Levin a ještě jednou přepočítal sluky a bekasiny. Už nevypadaly tak skvěle, jako když vzlétly; teď byly zkroucené a scvrklé, byla na nich spečená krev a hlavičky jim visely.

Počet byl správný a závist Stěpana Arkaďjiče Levinovi lahodila. Také ho potěšilo, že po návratu už našel posla s psaníčkem od Kitty.

„Jsem úplně zdravá a mám dobrou náladu. Máš-li o mě obavy, pak Ti musím říci, že můžeš být klidnější než dřív. Mám novou osobní stráž, Marii Vlasjevnu (byla to porodní bába, nová, významná osobnost v Levinově rodinném životě). Přijela se na mě podívat. Zjistila, že jsem docela zdravá. Poprosili jsme ji, aby zůstala u nás, než přijedeš. Všichni jsou zdrávi a dobré mysli, a Ty, prosím Tě, neměj naspěch, a jestliže je dobrý lov, zůstaň tam ještě den."

Ta dvojí radost, zdařilý lov a psaní od ženy, byla tak veliká, že dvě nepříjemnosti, které se potom přihodily, nesl Levin lehce. První nemilá věc byla, že podsední ryzák se včera zřejmě schvátil, nechtěl žrát a byl smutný. Kočí říkal, že ho ztrhali.

„Včera ho uhnali, Konstantine Dmitriči. Bodejť ne, takhle bláznivě ho hnát takový kus cesty!"

Druhá nemilá věc, která mu v první chvíli zkazila náladu, ale které se později tuze nasmál, záležela v tom, že z celého proviantu,

kterým je Kitty zásobila tak hojně, že s ním museli vystačit snad alespoň týden, nezbylo nic. Když se Levin vracel unaven a hladov z lovu, těšil se na pirožky tak najisto, že cestou už cítil jejich vůni i chuť v ústech, zrovna jako Laska větřila zvěř, a hned si o ně Filipovi řekl. Vyšlo najevo, že pirožky i kuřata už jsou pryč.

„To je apetýt!“ smál se Stěpan Arkaďjič a ukázal na Váseňku Veslovského. „Já si zrovna nemohu stěžovat na nechutenství, ale tohle je něco úžasného…“

„Inu, co se dá dělat!“ řekl Levin a zaškaredil se na Veslovského. „Filipe, tak mi dej hovězí.“

„Hovězí páni snědli a kosti jsem dal psům,“ odpověděl Filip.

Levinovi to přišlo tak líto, že mrzutě řekl:

„Aspoň něco kdybyste mi nechali!“ A bylo mu do pláče.

„Tak vykuchej ty sluky,“ řekl chvějícím se hlasem Filipovi a na Váseňku se raději ani nedíval. „A dej do nich kopřivy. A mně sežeň aspoň trochu mléka.“

Už potom, když se napil mléka, zastyděl se, že dal cizímu člověku najevo svou nevoli, a začal se smát svému hladoveckému rozhořčení.

Večer ještě byli na lovu, při kterém i Veslovskij střelil několik sluk, a v noci se vrátili domů.

Zpáteční cesta uběhla stejně vesele jako cesta tam. Veslovskij zpíval, s požitkem vzpomínal na své příhody u sedláků, kteří ho pozvali na vodku a říkali mu, aby „se neurazil“. Vzpomínal i na svá noční dobrodružství s oříšky a s děvečkou a sedláčkem, který se ho zeptal, jestli je ženatý, a když se dověděl, že není, řekl mu: „Po cizích ženských moc nešilhej, ale koukej, ať tě bouchne ženidlo.“ Ten výrok byl Veslovskému zvlášť k smíchu.

„Vůbec jsem ohromně spokojený s naším výletem. A co vy, Levine?“

„Jsem velice spokojený,“ pravil Levin upřímně. Měl nesmírnou radost, že už proti Váseňkovi není zaujat, jak tomu bylo doma, ale že k němu naopak cítí přátelskou náklonnost.

XIV

Nazítří v deset hodin, když už měl za sebou obchůzku v hospodářství, zaklepal Levin na dveře pokoje, kde spal Váseňka.

„Dále!“ zavolal Veslovskij. „Promiňte mi, teprv teď jsem dokončil svou očistu,“ řekl s úsměvem, oblečen před Levinem v pouhém prádle.

„Prosím, jako doma.“ Levin si sedl k oknu. „Spal jste dobře?“

„Jako dudek. A nedalo by se dnes jít na hon?“

„Co píváte po ránu, čaj, nebo kávu?“

„Ani to, ani ono. Dávám si anglickou snídani. Vážně je mi hanba. Dámy už asi budou vzhůru? Teď by se výborně hodila malá procházka. Ukázal byste mi koně.“

Prošli se po zahradě, podívali se do stáje, a dokonce si spolu zacvičili na bradlech, až se Levin konečně vrátil s hostem domů a vstoupil s ním do salónu.

„Lov byl nádherný, a těch dojmů!“ S těmi slovy přistoupil Veslovskij ke Kitty, která seděla u samovaru. „Věčná škoda, že dámy jsou ošizeny o tyto požitky!“

Inu, co na tom, přece musí promluvit s paní domu, řekl si Levin. Opět cosi spatřoval v úsměvu, v tom triumfálním výrazu, s jakým host oslovil Kitty…

Kněžna, sedící z druhé strany stolu s Marií Vlasjevnou a Stěpanem Arkaďjičem, si Levina zavolala a začala o přestěhování do Moskvy před Kittiným porodem a o přípravě bytu. Už před svatbou byly Levinovi nepříjemné všemožné přípravy, poněvadž svou nicotností snižovaly velikost celé věci, a dnes mu připadaly ještě urážlivější všechny ty přípravy k budoucímu porodu, jehož čas měli spočítaný na prstech. Snažil se celou dobu nevnímat řeči o tom, jak se má dítě zavinovat, pokud mohl, odvracel zrak, aby neviděl jakési

nekonečné, tajemné háčkované pásy, jakési plátěné trojúhelníčky, jimž Dolly přikládala zvláštní důležitost, a podobně. Narození syna (byl přesvědčen, že to bude syn), které mu bylo přislíbeno, ale v které přesto nemohl věřit (připadalo mu to tak neobyčejné), bylo pro něho jednak tak ohromným, a proto nemožným štěstím, jednak událostí natolik tajemnou, že se mu zdálo pobuřující a pokořující, když se ostatní domnívali, že vědí, co přijde, a připravovali se k tomu jako k nějaké všední věci.

Ale kněžna nechápala jeho pocity a vykládala si jeho nechuť k přemýšlení a k hovoru o těch věcech lehkomyslností a lhostejností, a proto ho nenechala na pokoji. Pověřila Stěpana Arkaďjiče, aby se v Moskvě poohlédl po bytě, a teď si zavolala Levina.

„Nic nevím, Jasnosti. Dělejte, jak za vhodné uznáte," řekl jí.

„Musíme si říct, kdy se přestěhujete."

„Na mou duši nevím. Vím, že se rodí milióny dětí mimo Moskvu a bez doktorů… proč tedy…"

„Tak když je to takové…"

„Ale ne, jak chce Kitty."

„S Kitty se o tom přece nemůže mluvit! Chceš snad, abych ji poděsila? Letos na jaře umřela Natálie Golicynová, protože měla špatného porodníka."

„Jak řeknete, tak udělám," řekl Levin zasmušile.

Kněžna mu začala cosi vykládat, ale neposlouchal ji. Ačkoli ho rozmluva s kněžnou rozlaďovala, nezasmušil se proto, nýbrž nad tím, co viděl u samovaru.

Ne, to je nemožné! Levin tu a tam pohlédl na Váseňku, který se skláněl ke Kitty a cosi jí se svým půvabným úsměvem povídal, a Kitty se červenala a byla rozčilená.

Ve Váseňkově póze, v jeho pohledu i úsměvu bylo cosi nekalého. Levin viděl ten podezřelý rys dokonce v Kittině póze a v jejím pohledu. A jeho zrak opět pohasl. Opět, jako včera, náhle a bez sebemenšího přechodu cítil, že je svržen z vrcholu štěstí, klidu

a důstojnosti do propasti zoufalství, zloby a ponížení. Opět zanevřel na celý svět.

„Jen všecko udělejte, kněžno, jak si přejete," řekl a znova se ohlédl.

„Ono se řekne semenec!" omočil si Stěpan Arkaďjič a zřejmě nenarážel jen na rozhovor s kněžnou, ale i na příčinu Levinova rozčilení, které mu neušlo. „Ty dnes jdeš nějak pozdě, Dolly!"

Všichni vstali Darje Alexandrovně na uvítanou. Váseňka podle zvyku moderních mladých mužů, kteří neoplývají zdvořilostí vůči dámám, povstal na okamžik, nepatrně se uklonil a se smíchem pokračoval v hovoru.

„Mám trápení s Mášou. Špatně spala a hrozně dneska zlobí," pravila Dolly.

Váseňka zapředl s Kitty stejnou debatu jako včera, mluvil o Anně a o tom, zda se láska může povznést nad společenské zákony. Kitty byla ta debata nepříjemná, rozčiloval ji sám obsah i tón, jakým byla vedena; zejména ji rozčilovala proto, že věděla, jak to zapůsobí na muže. Ale byla příliš prostá a nevinná, než aby dovedla takový rozhovor ukončit, ba neuměla se ani tajit povrchní radostí, kterou jí působila zjevná pozornost tohoto mladého muže. Byla by rozmluvu ráda ukončila, ale nevěděla, co má dělat. Kdyby udělala cokoli (to věděla), muž by si toho všiml a všecko by si vyložil obráceně a špatně. A vskutku, když se zeptala Dolly, co je Máše, zatímco Váseňka hleděl lhostejně na Dolly a čekal, kdy nudný rozhovor skončí, ta otázka Levinovi připadala jako strojená, odporná lest.

„Pojedeme dnes na houby?" ptala se Dolly.

„Pojeďme, prosím, jela bych taky," řekla Kitty a zrudla. Chtěla se Váseňky ze zdvořilosti zeptat, jestli pojede, ale nezeptala se.

„Kam jdeš, Kosťo?" s provinilou tváří se otázala muže, když šel rázným krokem kolem ní.

Ta provinilá tvář ho utvrdila v podezření.

„Za mé nepřítomnosti přijel strojník a ještě jsem s ním nemluvil," řekl, aniž o ni pohledem zavadil.

Zamířil dolů, ale ještě než vyšel z pracovny, zaslechl povědomé kroky své ženy, která k němu pospíchala nedbajíc, že by si mohla ublížit.

„Co je?“ řekl suše. „Máme tu práci.“

„Promiňte,“ obrátila se Kitty k německému strojníkovi, „potřebovala bych říct muži pár slov.“

Němec chtěl odejít, ale Levin ho zadržel:

„Jen klidně zůstaňte.“

„Vlak mi jede ve tři?“ ptal se Němec. „Aby mi neujel.“

Levin mu neodpověděl a sám odešel s ženou ven.

„Co mi chcete říci, prosím?“ začal francouzsky.

Nedíval se jí do obličeje a nechtěl vidět, jak se po celém obličeji chvěje a jak ve svém nynějším stavu vypadá žalostně a zdrceně.

„Já… já… chtěla jsem říct, že takhle se nedá žít, že to je utrpení…,“ vypravila ze sebe.

„Vedle je služebnictvo,“ řekl hněvivě, „nedělejte scény.“

„Tak půjdeme sem!“

Stáli v průchodícím pokoji. Kitty chtěla jít do vedlejšího. Ale tam měla Angličanka hodinu s Táňou.

„Tak půjdem do zahrady!“

V zahradě narazili na zahradníka, který uhraboval pěšiny. A už neuvažovali o tom, že zahradník vidí její uplakaný a jeho rozčilený obličej, nemyslili na to, že vypadají jako lidé, prchající před nějakým neštěstím, a rychle kráčeli kupředu, neboť cítili, že si musí všecko povědět a vyvrátit si navzájem všecky pochybnosti, zůstat chvilku o samotě a zbavit se tak muk, jež oba prožívají.

„Takhle se nedá žít! To je utrpení! Já trpím, ty trpíš. Proč?“ řekla Kitty, když konečně došli k osamělé lavičce v ohybu lipové aleje.

„Ale pověz mi jednu věc: bylo v jeho způsobech něco nevhodného, neslušného, ponižujícího, hrozného?“ Opět před ní zaujal stejnou pózu, s pěstmi na prsou, jako když před ní stál tehdy v noci.

„Bylo," pravila chvějícím se hlasem. „Ale, Kosťo, copak nevidíš, že to není moje vina? Chtěla jsem ho už ráno odkázat do příslušných mezí, jenže tihle lidi… Proč přijel? Byli jsme tak šťastní!" říkala a dusily ji vzlyky, které jí otřásaly celým, nyní silným tělem.

Zahradník překvapen viděl – třebaže je nikdo nepronásledoval a neměli před čím prchat a třebaže na lavičce nemohli najít nic obzvlášť radostného – zahradník viděl, že se kolem něho vracejí domů uklidnění a rozzáření.

XV

Levin doprovodil ženu nahoru a pak šel za Dolly. Darja Alexandrovna dnes také měla samé mrzutosti. Chodila po pokoji a hněvivě mluvila k děvčátku, které stálo v koutě a brečelo.

„Budeš stát celý den na hanbě a obědvat budeš sama, a nedostaneš žádnou panenku a žádné nové šaty ti neušiju," říkala. Už nevěděla, jak by ji potrestala.

„To je ošklivá holčička!" obrátila se k Levinovi. „Kde se v ní berou takové ohavné sklony?"

„A co vlastně provedla?" utrousil Levin dosti lhostejně, neboť se chtěl s Dolly poradit o svých problémech, a proto ho mrzelo, že přišel nevhod.

„Byli s Gríšou na malinách a tam… Nemohu ani říci, co dělala. Věčná škoda miss Elliot. Tahleta se o nic nestará, je tu jenom pro jméno… Figures vous que la petite…[22]"

A Darja Alexandrovna pověděla Levinovi o Mašině poklesku. „To nic nedokazuje, to vůbec nejsou ošklivé sklony, je to prostě nezbednost," uklidňoval ji Levin.

„Ale ty jsi nějak mrzutý? Copak máš na srdci?" ptala se Dolly. „Co se tam děje?"

A z tónu, jakým ta otázka byla vyslovena, Levin poznal, že snadno řekne, co říci chce.

„Nebyl jsem tam, byli jsme s Kitty sami na zahradě. Pohádali jsme se už podruhé od té doby, co… co přijel Stiva."

Dolly se na něho dívala moudrýma, chápajícíma očima.

---

22 Představte si, že ta holčička... *(franc.)*

„No řekni mi, ruku na srdce, nevšimla sis… ne, u Kitty ne… ale že ten pán měl takové způsoby, které se mohou nepříjemně, nejen nepříjemně, ale hrozně, urážlivě dotknout manžela?“

„Totiž, jak bych ti to řekla… Zůstaň stát v koutě!“ okřikla Dolly Mášu, která spatřila v matčině tváři nenápadný úsměv a už sebou začala šít. „Ze společenského hlediska by se řeklo, že se chová jako všichni mladí muži. Dvoří se hezké mladé paní a manželu z vyšších kruhů to musí jen lichotit.“

„Ano, ano,“ ponuře pravil Levin, „Ale pozorovala jsi něco?“

„Nejen já, i Stiva si toho všiml. Po snídani mi bez obalu řekl: Je crois que Veslovskij fait un petit brin de cour à Kitty.“[23]

„Výborně, to mi stačí. Vyženu ho!“ řekl Levin.

„Copak ses zbláznil?“ vyděsila se Dolly. „Prosím tě, Kosťo, vzpamatuj se!“ řekla se smíchem. „No, teď můžeš jít k Fanny,“ obrátila se k Máše. „Poslyš, jestli chceš, řeknu to Stivovi. On ho odveze pryč. Můžeme říct, že čekáš hosty. Celkem vzato, on se mezi nás nehodí.“

„Ne, ne, řeknu mu sám.“

„Ale ty se s ním pohádáš.“

„Vůbec ne. Bude to ohromně veselé,“ řekl Levin a opravdu vesele blýskl očima. „Tak už jí odpusť, Dolly! Ona to víckrát neudělá,“ přimlouval se za malou hříšnici, která nešla za Fanny, nerozhodně stála před matkou a se sklopenou hlavou čekala, až se na ni podívá.

Matka na ni pohlédla. Dívenka se usedavě rozplakala, zabořila se obličejem matce do klína a Dolly jí položila na hlavu hubenou něžnou ruku.

„Co s ním vůbec máme společného?“ pomyslil si Levin a šel hledat Veslovského.

Když procházel předsíní, kázal zapřáhnout do kolesky, která měla jet na nádraží.

„Včera se zlámaly pera,“ hlásil sluha.

---

23 Myslím, že Veslovskij se Kitty trochu dvoří. *(franc.)*

„Tak do tarantasu[24], ale honem. Kde je host?“

„Pán šel do svého pokoje.“

Levin zastihl Váseňku ve chvíli, kdy už si vybalil kufr, rozložil nové boty a teď si zkoušel vysoké kamaše, neboť se chystal, že si vyjede na koni.

Snad že se Levin nějak zvláštně tvářil, anebo že sám Váseňka už tušil, že malý flirt, který si začal, je v této rodině nemístný – ale byl Levinovým příchodem poněkud zmaten (pokud je toho muž velkého světa schopen).

„Vy jezdíte na koni v kamaších?“

„Ano, člověk se tolik neumaže,“ pravil Váseňka. Dal tlustou nohu na židli, aby si zapnul spodní háček, a vesele, dobrácky se usmíval.

Byl to bezesporu hodný hoch a Levinovi ho přišlo líto. Zároveň mu bylo hanba jako pánu domu, když postihl ve Váseňkově pohledu ostych.

Na stole ležel kus hole, kterou zlomili dnes dopoledne při tělocviku, když se pokoušeli zdvihnout provlhlá bradla. Levin vzal zbytek hole do ruky a ulamoval rozštěpenou špičku z rozpaků, jak začít.

„Chtěl jsem…“ Už se málem zarazil, ale vzpomněl si na Kitty a na všecko, co bylo, odhodlaně se mu podíval do očí a najednou řekl: „Dal jsem vám zapřáhnout.“

„Totiž, jak to?“ s údivem začal Váseňka. „Kam pojedeme?“

„Vy pojedete na dráhu,“ nevrle řekl Levin a uštipoval třísky z hole.

„Vy odjíždíte, anebo se něco stalo?“

„Stalo se, že čekám hosty,“ pravil Levin a silnými prsty ulamoval kousky z rozštípnuté hole stále rychleji a rychleji. „A ani nečekám hosty a nic se nestalo, ale žádám vás, abyste odjel. Můžete si mou nezdvořilost vysvětlit, jak chcete.“

---

24 Krytý vůz na dlouhém pružinovém podvozku používaný zejména na ruském venkově. *Pozn. red.*

Váseňka se vztyčil.

„Prosím, abyste mi to vysvětlil *vy,“* pravil důstojně, když konečně pochopil.

„Nemohu vám nic vysvětlovat,“ řekl Levin tiše a zvolna, aby nebylo znát, jak se mu třese brada. „A raději se neptejte.“

A jelikož už všecky roztřepené třísky byly ulámané, zaťal Levin prsty do tlustých konečků, roztrhl hůl vedví a pohotově zachytil padající polovinu.

Ty ruce, křečovitě se pohybující, ty svaly, které dnes dopoledne ohmatával při cvičení, blýskající oči, tichý hlas a třesoucí se brada, to všecko Váseňku patrně přesvědčilo víc než slova. Pokrčil rameny a s opovržlivým úsměvem se uklonil.

„Mohl bych mluvit s Oblonským?“

Pokrčení ramen ani úsměv Levina nijak nerozčilil. Co nakonec Veslovskému zbývalo?

„Hned ho k vám pošlu.“

„Co je to za nesmysl!“ řekl Stěpan Arkaďjič Levinovi. Dověděl se od přítele, že dostal vyhazov, vyhledal tedy Levina na zahradě, kde se procházel v očekávání, až host odjede. „Vždyť je to směšné! Co ti zas přeletělo přes nos? To je přece svrchovaně směšné! Co tě to napadlo, když mladý muž…“

Ale Levinovi opravdu něco přeletělo přes nos a asi se ještě nezotavil, protože zase zbledl, když Stěpan Arkaďjič chtěl vykládat příčinu, a honem ho přerušil:

„Prosím tě, nic mi nevysvětluj! Nemohl jsem jinak! Moc se stydím před tebou i před ním. Ale pro něho myslím nebude žádné neštěstí, když odjede, kdežto mně a mojí ženě je jeho přítomnost nemilá.“

„Ale pro něho je to urážka! A pak je to směšné.“

„A pro mne je to nejen urážka, ale i utrpení! A já jsem nic zlého neudělal a nevím, proč bych měl trpět!“

„Inu, tohle jsem od tebe nečekal. Člověk může žárlit, ale v takové míře, to už je vrchol směšnosti!“

Levin se prudce otočil, šel dál do aleje a chodil sám sem a tam. Brzo zadrkotal tarantas a Levin skrz stromy viděl, jak Váseňka ve své skotské čapce sedí na seně (jako z udělání neměl tarantas sedátko) a poskakuje při každém nárazu a tak projel alejí.

Co zas ještě tohle? Z domu vyběhl sluha a zastavil tarantas. Šlo o strojníka, na něhož Levin dočista zapomněl. Strojník se ukláněl a cosi říkal Veslovskému. Pak si vlezl do tarantasu a odjeli spolu.

Stěpan Arkaďjič a kněžna byli Levinovým jednáním pobouřeni. A on sám cítil, že je vrcholně směšný, a zároveň si připadal hrozně provinile a zahanbeně. Ale když si vzpomněl, co všecko s ženou vytrpěli, a kladl si otázku, jak by se zachoval podruhé, odpověděl si, že navlas stejně.

Nicméně na sklonku dne všichni (kromě kněžny, která Levinovi nechtěla ten kousek odpustit) nesmírně pookřáli a rozjařili se jako děti, když si odpykaly trest, nebo jako dospělí po skličující oficiální návštěvě, takže večer, když kněžna odešla, mluvilo se už o Váseňkově vyhoštění jako o pradávné události. Dolly zdědila po otci komický vypravěčský talent a Váreňka se teď prohýbala smíchy, když Dolly potřetí a počtvrté – vždy s novými humornými dodatky – vyprávěla, jak se zrovna chystala uvázat si na hostovu počest nové stužky a už mířila do salónu, když najednou uslyšela starou rachotinu. A vida! Kdo v té rachotině nesedí, jako Váseňka! Sám Váseňka se svou skotskou čapkou, s romancemi i s kamašemi tu sedí na seně.

„Kdybys dal aspoň zapřáhnout do kočáru! No ne, a pak slyším: Počkejte! Už jsem si myslila, že byl vzat na milost. Koukám, jak mu tam posadili tlustého Němce, a už je vezli… A tak mi moje mašličky nebyly nic platné!“

XVI

Darja Alexandrovna dostála svému předsevzetí a jela k Anně. Bylo jí velice líto, že to snad zarmoutí sestru a nemile se dotkne jejího muže. Chápala, že Levinovi jsou zcela v právu, nechtějí-li mít žádné styky s Vronským. Ale pokládala za svou povinnost navštívit Annu a dokázat jí, že její vztah se nemůže změnit, i když je Anna v jiné situaci.

Aby nebyla při té cestě závislá na Levinových, poslala Darja Alexandrovna do vsi najmout povoz. Ale Levin se to dověděl a přišel jí domluvit.

„Proč si myslíš, že se na tvůj výlet dívám nějak nelibě? Ale kdyby, pak mě tím spíš mrzí, že si nechceš ode mě půjčit koně," prohlásil. „Ani jednou jsi mi neřekla, že určitě pojedeš. A když si najímáš koně ve vsi, je to jednak trapné pro mě, jednak – což je hlavní – oni ti sice slíbí, ale nedovezou tě. Já koně mám. A jestli mě nechceš urazit, vezmi si moje."

Darje Alexandrovně nezbylo než svolit a v určený den připravil Levin pro švagrovou čtyřspřeží i náhradní přípřež, jež dal dohromady z tahounů a koní jezdeckých. Nebylo to nijak krásné spřežení, ale mohlo ji dovézt za jediný den. Nyní, kdy potřebovali povoz pro kněžnu, chystající se k odjezdu, i pro porodní bábu, znamenalo to pro Levina jistou obtíž. Ale jako dobrý hostitel nemohl připustit, aby si Darja Alexandrovna najímala povoz jinde, a kromě toho věděl, že dvacet rublů požadovaných za cestu je pro ni značná částka; a její peněžní záležitosti, které byly v prabídném stavu, brali Levinovi jako své vlastní.

Na Levinovu radu vyjela Darja Alexandrovna ještě před svítáním. Cesta byla pěkná, koleska pohodlná, koně vesele běželi a na kozlíku seděl vedle kočího místo lokaje kancelista, jehož Levin pro jistotu

poslal se švagrovou. Darja Alexandrovna zdřímla a vzbudila se, až když přijížděli k zájezdní hospodě, kde měli vyměnit koně.

U bohatého sedláka, u něhož se Levin stavil tenkrát cestou ke Svijažskému, popila Darja Alexandrovna čaje, porozprávěla si s ženskými o dětech a se starochem o hraběti Vronském, kterého starý tuze vychvaloval, načež se v deset hodin vydala na další cestu. Doma pro samé starosti s dětmi nikdy nemívala čas na přemýšlení. Zato nyní, během čtyřhodinové jízdy, najednou se jí shlukly v hlavě všecky myšlenky, dříve utlumené, a promyslila si celý svůj život jako ještě nikdy, a to z nejrůznějších hledisek. Sama se divila, nač myslí. Nejprve myslila na děti, o které měla starost, třebaže jí kněžna a zejména Kitty (na tu spoléhala víc) slíbila, že na ně dá pozor. Jen aby Máša zas nezačala zlobit, aby Grišu nekopl kůň a aby si Lili ještě víc nezkazila žaludek. Ale potom byly otázky přítomnosti vystřídány otázkami nejbližší budoucnosti. Přemýšlela, že by si měli na letošní zimu najmout v Moskvě jiný byt, vyměnit nábytek v salóně a pořídit kožíšek nejstarší dceři. Pak se před ní vynořily otázky budoucnosti vzdálenější: jak zajistí lepší život dětem. S děvčaty by to ještě šlo, ale co chlapci?

Dobrá, teď se s Grišou učí, ale vždyť je to možné jen proto, že je teď volná, že nebude rodit. Na Stivu ovšem není radno spoléhat. A s pomocí dobrých lidí je zaopatří, ale kdyby měla zase rodit… A tu ji napadlo, jak nesprávná je průpověď, že na ženě lpí kletba, aby v bolestech rodila děti. Rodit, to nic není, ale chodit s outěžkem – to jsou pravá muka, pomyslila si, když si představila své poslední těhotenství a smrt posledního dítěte. A vzpomněla si, jak hovořila s mladou hospodyňkou v zájezdní hospodě. Na otázku, zda má děti, švarná hospodyňka vesele odpověděla:

„Měla jsem holčičku, ale pánbůh si ji vzal, o půstu jsem ji pochovala."

„Moc se ti po ní stýská?" zeptala se Darja Alexandrovna.

„Co by se mi stýskalo? Pantáta má beztak hodně vnoučat. Je s tím jenom starost. Člověk nemůže pracovat, a nic. Je to jenom na obtíž."

Ta odpověď připadala Darje Alexandrovně odporná, přestože sličná mladice vypadala tak dobromyslně. Ale teď si na ta slova mimoděk vzpomněla. V těch cynických slovech byla jistě dávka pravdy.

A vůbec, přemýšlela Darja Alexandrovna, když se teď ohlédla zpět na celý svůj život za těch patnáct let manželství; těhotenství, nevolnost, otupělá mysl, lhostejnost ke všemu a především šerednost. Kitty, mladičká hezká Kitty, i ta pozbyla krásy, ale já jsem přímo šeredná, když jsem v jiném stavu, to vím. Porod, bolesti, příšerné bolesti, pak ta poslední chvíle… potom kojení, bezesné noci a ty hrozné bolesti…

Darja Alexandrovna se zachvěla při pouhé vzpomínce, jakou bolest zkoušela, když měla rozpukané bradavky, což se jí stávalo skoro při každém dítěti. Potom děti začnou stonat, a toho věčného strachu! Potom výchova, ohavné sklony (vzpomněla si, co provedla malá Máša, když byla na malinách), učení, latina – to všecko je tak nesrozumitelné a těžké. A nejhorší ze všeho – smrt těchto dětí. A v paměti se jí opět vynořila krutá vzpomínka, věčně tížící její mateřské srdce. Vzpomínka na smrt posledního dítěte, ještě kojence, chlapečka, který zemřel na záškrt. Vzpomínka na jeho pohřeb, na všeobecnou lhostejnost k té malé růžové rakvičce a na vlastní srdcervoucí, osamělý žal nad bledým čílkem a kadeřavými vlásky na spáncích, nad udivenými otevřenými ústy, jak je bylo vidět v rakvi ve chvíli kdy na ni dávali růžové víko s krumplovaným křížem.

A k čemu to všecko? Co z toho všeho nakonec bude? Nemá chvilku pokoje, buď je těhotná, nebo kojí, věčně nazlobená a nabručená, sama utrápená a trápí jiné, muži je protivná – a tak prožije celý život a vyrostou jí nešťastné, špatně vychované a nuzné děti. Už teď, nebýt pozvání k Levinovým, kdoví jak by vyšli. Kosťa a Kitty jsou ovšem natolik taktní, že nedají nic najevo; ale věčně to trvat nemůže. Budou mít svoje děti a nebudou moci pomáhat příbuzným; však už nyní se musí uskrovňovat. A tatínek, který si skoro nic nenechal,

může jim snad pomáhat? Takže Dolly ani nemůže zaopatřit děti sama, ale leda s pomocí jiných lidí, před kterými se musí ponižovat. Předpokládejme možnost nejšťastnější: děti už nebudou umírat a ona je jakžtakž vychová. V nejlepším případě z nich nebudou darebáci. To je vše, co si smí přát. A pro to všecko tolik útrap, tolik námahy… Celý život je zmařen! Dolly si opět vzpomněla, co říkala mladá selka, a opět se jí zmocnila ošklivost. Ale nemohla popřít, že v těch slovech je dávka drsné pravdy.

„Máme to ještě daleko, Michajlo?“ zeptala se Darja Alexandrovna kancelisty, aby se vytrhla z děsivých myšlenek.

„Od téhle vsi je to prý sedm verst.“

Koleska ujížděla po návsi k můstku. Přes most šel hlouček veselých, hlasitě rozprávějících ženských s povřísly přes ramena. Vesničanky zůstaly na mostě stát a zvědavě si prohlížely kolesku. Všechny tváře, obrácené k Darje Alexandrovně, jí připadaly zdravé a veselé, dráždily ji svou radostí ze života. Všichni žijí, všichni užívají života, pokračovala Darja Alexandrovna ve svých úvahách, když minula vesničanky, vyjela do kopce a za klusu koní se opět příjemně pohupovala na měkkých zpruhách staré kolesky. Všichni žijí, jen ona jako z vězení unikla ze světa, který ji ubíjí starostmi, a teprve nyní se na okamžik vzpamatovala. Všichni opravdu žijí: ty vesničanky, sestra Natali i Váreňka, i Anna, za kterou jede, jen ona ne. Ale všichni na Annu útočí. Proč? Je snad ona, Dolly, lepší? Má aspoň muže, kterého miluje. Ne tak, jak by chtěla milovat, ale přece ho miluje, kdežto Anna svého muže nemilovala. V čem se vlastně Anna provinila? Chce žít. Tak ženskému srdci káže bůh. Dost možná, že i Dolly by jednala stejně. Vždyť dodnes neví, zda udělala dobře, když Annu poslechla v té hrozné době, kdy u ní byla v Moskvě. Dolly tenkrát měla opustit muže a začít žít znova od začátku. Mohla by milovat a být milována doopravdy. Je to snad teď lepší? Neváží si ho. Potřebuje ho, a proto ho snáší. Je to snad lepší? Tenkrát se ještě mohla líbit, ještě měla svou krásu. Za těch úvah Darja Alexandrovna

zatoužila podívat se do zrcadla. Měla s sebou v kabelce cestovní zrcátko a byla by si je ráda vyndala; ale pak se podívala na záda kočího a kancelisty, který se klátil na kozlíku; cítila, že by se styděla, kdyby se některý z nich ohlédl, a nechala zrcátko v kabelce.

Ale i když se nedívala do zrcátka, domnívala se, že ani teď ještě není pozdě. Vzpomněla si na Sergeje Ivanoviče, jak je k ní dvorný, vzpomněla si na Stivova přítele dobráka Turovcyna, který společně s ní ošetřoval její děti, když měly spálu, a byl do ní zamilován. A ještě tu byl jeden docela mladý muž, který – jak jí žertem říkal manžel – shledával, že Darja Alexandrovna je ze všech sester nejhezčí. A Darja Alexandrovna si představovala nejvášnivější a nejnemožnější milostné historie. Anna jednala naprosto správně a já jí rozhodně nebudu nic vyčítat. Je šťastná, činí šťastným druhého člověka a není tak ušlápnutá jako já, ale jistě je svěží, moudrá, přístupná všem dojmům jako vždy, přemýšlela Darja Alexandrovna a potutelný úsměv jí zvlnil rty, zvlášť proto, že v myšlenkách na Anninu lásku si souběžně představovala svou vlastní, skoro stejnou lásku s vysněným, všecky nejlepší vlastnosti ztělesňujícím mužem, který byl do ní zamilovaný. Stejně jako Anna se přiznávala manželovi ke všemu. A údiv a zmatek Stěpana Arkaďjiče při té zprávě u ní vyvolal úsměv.

Za takového snění dojela na křižovatku, kde měli odbočit z hlavní silnice na Vozdviženské.

XVII

Kočí zastavil čtyřspřeží a ohlédl se napravo, kde v žitném poli seděli u vozu rolníci. Kancelista chtěl seskočit, ale pak se rozmyslil a velitelsky křikl na sedláčka, aby šel k němu. Větřík, který cítili, dokud jeli, ustal, jakmile zastavili. Ovádi se sesypali na zpocené koně a ti se zlostně oháněli. U vozu naklepávali kosu, ale teď kovový zvuk utichl. Jeden z rolníků se zdvihl a kráčel ke kolesce.

„Co jdeš jak svázaný?“ zlostně křikl kancelista na sedláčka, který zvolna našlapoval bosýma nohama na hroudy neuježděné suché cesty. „Hoď sebou!“

Kudrnatý stařík s vlasy převázanými lýkem, s nahrbenými zády tmavými potem zrychlil krok, přišel ke kolesce a chytil se opálenou rukou za blatník.

„Do Vozdviženského, do panského dvora? K panu hraběti?“ přeptal se. „Jen co vyjedeš na vršíček. Pak to vemeš doleva. A po návsi rovnou k domu. A koho byste rádi? Pana hraběte?“

„Budou doma, dědečku?“ řekla Darja Alexandrovna neurčitě, poněvadž nevěděla, jak by se ho měla zeptat na Annu.

„Asi budou,“ řekl děda a přešlapoval, zanechávaje v prachu zřetelnou stopu chodidla s pěti prsty. „Asi budou,“ opakoval. Byl by si asi rád popovídal. „Včera taky přijeli hosti. Fůra hostí… Co je?“ Otočil se k chasníkovi, který na něho od vozu cosi volal. „Bodejť! Před chvílí tudy všichni jeli na koních, kouknout se na sekačku. Teď asi budou doma. A odkaď vy jste?“

„My jsme zdaleka,“ řekl kočí, když vylézal na kozlík. „Tak to není daleko?“

„Povídám, docela vedle. Jak vyjedeš…,“ vykládal starý, přejížděje rukou po blatníku kolesky.

Mladý, zdravý, rozložitý chasník přišel také.

„Nenašla by se o žních nějaká práce?“ zeptal se.

„Nevím, chlapče.“

„Tak teda to vemeš doleva a hnedle tam budeš,“ opakoval stařík. Byl zřejmě nerad, že koleska už jede dál, chtěl by si ještě popovídat.

Kočí pobídl koně, ale sotva zahnuli, sedláček na ně zavolal.

„Stůj! Hej, hochu! Počkej!“ křičely dva hlasy.

Kočí zastavil.

„Tamhle jedou! Tamhle jedou!“ volal starý. „Hele, jak si to ženou!“ ukázal na čtyři jezdce a dvojici v kabrioletu, ujíždějící po cestě.

Byl to Vronskij s žokejem, Veslovskij a Anna koňmo, a princezna Varvara se Svijažským v kabrioletu. Byli se projet a podívat se, jak pracují nově dovezené žací stroje.

Když koleska zastavila, jeli jezdci krokem. Vpředu jela Anna s Veslovským po boku. Anna jela klidným krokem na nízkém, statném anglickém hřebci s přistřiženou hřívou a krátkým ohonem. Její krásná hlava s černými kadeřemi, které jí vyklouzly zpod vysokého klobouku, oblá ramena, útlá postava v černé amazoně a celé její klidné, graciózní držení těla Dolly oslnilo.

V první chvíli si jí zdálo nevhodné, že Anna jezdí na koni. S představou dámské jízdy souvisela v mysli Darji Alexandrovny představa mladistvé lehké koketérie, která se podle jejího názoru pro Annino postavení nehodila. Ale když si ji prohlédla zblízka, rázem se s její jízdou na koni smířila. Při vší eleganci bylo v Annině póze, v úboru i v jejích pohybech všecko tak prosté, klidné a důstojné, že nemohlo být nic přirozenějšího.

Vedle Anny jel na rozohněném jezdeckém siváku Váseňka Veslovskij ve skotské čapce s vlajícími stuhami, natahoval tlusté nohy dopředu a patrně se obdivoval sám sobě. Darja Alexandrovna se neubránila veselému úsměvu, když ho poznala. Za nimi jel Vronskij. Seděl na plnokrevném tmavém hnědáku, zřejmě rozohněném cvalem. Vronskij mu přitahoval uzdu, aby ho udržel.

Za Vronským jel maličký muž v žokejském obleku. Svijažskij a princezna v novém kabrioletu, do kterého byl zapřažen velký vraný klusák, doháněli jezdce.

V okamžiku, kdy Anna v malé postavičce schoulené v koutě staré kolesky poznala Dolly, rozzářila se v radostném úsměvu. Zavýskla, trhla sebou v sedle a pobídla koně do cvalu. Jakmile dojela ke kolesce, bez pomoci seskočila a přidržujíc si amazonu, běžela Dolly uvítat.

„Myslela jsem si to, a zas jsem si na to netroufala myslit. To mám radost! Neumíš si představit, jakou mám radost!“ Anna se tiskla tváří k Dolly a líbala ji, a zas ji od sebe odtahovala a s úsměvem si ji prohlížela.

„To mám radost, Alexeji!“ řekla a ohlédla se po Vronském, který sesedl z koně a blížil se k nim.

Vronskij smekl šedivý cylindr a přistoupil k Dolly.

„Nevěřila byste, jak nás těší, že jste přijela,“ řekl obzvlášť důrazně a významně a odhalil v úsměvu zdravé bílé zuby.

Váseňka Veslovskij nesesedl z koně, ale sundal čapku a na pozdrav hostu jí radostně zamával nad hlavou, až se všecky stuhy rozevlály.

„To je princezna Varvara,“ odpověděla Anna na Dollin tázavý pohled, když k nim dojel kabriolet.

„Ach!“ řekla Dolly a její tvář bezděčně prozradila nelibost.

Princezna Varvara byla teta jejího muže. Dolly ji znala dávno a nevážila si jí. Věděla, že princezna Varvara trávila celý život jako příživnice u bohatých příbuzných. Ale že teď bydlí u Vronského, u cizího člověka, to Dolly urazilo za mužovo příbuzenstvo. Anna zpozorovala, jak se Dolly tváří, a přišla do rozpaků, začervenala se, pustila sukni z ruky a klopýtla o ni.

Darja Alexandrovna šla ke kabrioletu a chladně se pozdravila s princeznou Varvarou. Také se Svijažským se znali. Ptal se, jak se daří jeho podivínskému příteli a mladé paní, letmo si prohlédl

koně nejdoucí do páru i kolesku se spravovanými blatníky a navrhl dámám, aby jely kabrioletem.

„A já pojedu v tomhle vehiklu," řekl. „Kůň je klidný a princezna umí skvěle řídit."

„Ne, jen zůstaňte, jak jste byli," ozvala se Anna a přistoupila blíž, „a my pojedem koleskou." Vzala Dolly pod paží a odvedla ji.

Darja Alexandrovna mohla oči nechat na elegantní ekvipáži, jakou dosud neviděla, na těch nádherných koních, na elegantních, oslňujících lidech, které měla kolem sebe. Ale nejvíc ji zarážela změna, která se stala se známou a milovanou Annou. Jiná, méně vnímavá žena, která by Annu dříve neznala, a zvlášť žena nepřemýšlející o věcech, na které myslila cestou Darja Alexandrovna, by ani nebyla zpozorovala na Anně nic zvláštního. Ale Dolly teď byla ohromena onou pomíjivou krásou, jaká bývá v ženách jen ve chvílích lásky a kterou teď nalezla ve tváři Annině. Celý její zjev – výrazné dolíčky ve tvářích a na bradě, tvar rtů, úsměv, který jako by poletoval kolem tváře, zář očí, ladnost a rychlost pohybů, plné tóny hlasu, dokonce způsob, jak zpola hněvivě a zpola přívětivě odpověděla Veslovskému, když ji žádal o dovolení, aby směl vsednout na jejího hřebce a naučit ho cvalu na pravou nohu – vše bylo nesmírně půvabné. A nejspíš to sama věděla a těšilo ji to.

Když obě ženy nasedly do kolesky, pojednou se jich obou zmocnily rozpaky. Anna byla zmatená, že se na ni Dolly dívá tak pozorně i zpytavě. Dolly zas proto, že po Svijažského slovech o vehiklu se chtěj nechtěj styděla za špinavou starou kolesku, do které s ní Anna nasedla. Kočí Filip i kancelista měli stejné pocity. Kancelista, aby zakryl své rozpaky, horlivě pomáhal dámám do vozu, kdežto Filip se zakabonil a pojal předsevzetí, že nepodlehne této vnější převaze. S ironickým úsměvem pohlédl na vraného klusáka a v duchu si už rozhodl, že takový vraník u kabrioletu je dobrý leda „na prominádu" a čtyřicet verst v horku na jednu zápřež by neudělal.

Všichni vesničané kolem vozu povstali, zvědavě a vesele se dívali na uvítání hosta a přičiňovali své poznámky.

„Mají radost, dlouho se neviděly," řekl kučeravý stařík s vlasy převázanými lýkem.

„Koukej, strejčku Gerasime, toho vraníka takhle nechat svážet snopy, to by to šlo zčerstva!"

„Heleď! Tam v těch gatích, to je ženská?" řekl jeden z nich a ukázal na Veslovského, který zrovna sedal do dámského sedla.

„Kdepak, to je chlap. Koukej, jak šikovně se vyhoup."

„Tak co, hoši, spát se už asi nebude?"

„Kdepak, teďka spát!" řekl staroch a přimhouřil oči proti slunci. „Poledne už je dávno pryč! Vemte si kosy a do toho!"

XVIII

Anna pozorovala Dollin hubený, zmučený obličej, na němž se ve vráskách zachytil prach, a chtěla říci, co si myslila – totiž, že Dolly zhubla. Ale pak si uvědomila, že ona sama jen kvete a že Dollin pohled jí to pověděl. Vzdychla a začala o sobě.

„Ty se na mě díváš," řekla, „a přemýšlíš, jestli mohu být při svém postavení šťastná? Inu co! Stydím se přiznat. Ale jsem… jsem hříšně šťastná… Stalo se kouzlo jako v pohádce, jako když se ti zdá něco strašného, až jde na tebe úzkost, a pak se najednou vzbudíš a cítíš, že všecky ty hrůzy jsou pryč. Procitla jsem. Prožila jsem strašná muka a teď jsem už dávno, zvlášť co jsme tady, tolik šťastná!" Anna pohlédla s nesmělým, tázavým úsměvem na Dolly.

„Tak ráda to slyším!" pravila Dolly s úsměvem, ale mimoděk chladněji, než chtěla. „Moc ti to přeju. Proč jsi mi nepsala?"

„Proč? Protože jsem se neodvažovala… Zapomínáš, jak na tom jsem…"

„Neodvažovala ses? Mně? Kdybys věděla, jak jsem… Myslím…"

Darja Alexandrovna chtěla povědět, o čem dnes ráno přemýšlela, ale teď se jí to zdálo nějak nevhodné.

„O tom konečně až později. Co to je, všecky ty budovy?" zeptala se, aby zavedla řeč jinam, a ukázala na červené a zelené střechy, které bylo vidět za zelení živých plotů z akátů a bezů. „Hotové městečko."

Ale Anna neodpovídala.

„Ne, ne! Co si myslíš o mém případu, jak se na to díváš, řekni!" naléhala.

„Domnívám se…," užuž začala Darja Alexandrovna, ale v té chvíli Váseňka Veslovskij, který už naučil hřebce cválat na pravou nohu, se přehnal kolem nich, těžce dopadaje ve své krátké kazajce na semiš dámského sedla.

„Jde to, Anno Arkaďjevno!“ zavolal.

Anna na něho ani nepohlédla. Ale Darju Alexandrovnu opět napadlo, že by nebylo vhodné začínat cestou takový dlouhý rozhovor, a proto svou myšlenku vyslovila stručně.

„Nic si nemyslím,“ řekla, „ale měla jsem tě vždycky ráda, a když máme někoho rádi, máme rádi celého člověka, jaký je, a ne jakého bychom si ho přáli mít.“

Anna odvrátila zrak od přítelkyně, přimhouřila oči (byl to její nový zvyk, který Dolly ještě neznala) a zamyslila se, neboť si přála dokonale pochopit význam těchto slov. A protože jim asi porozuměla tak, jak chtěla, podívala se na Dolly.

„Jestli máš něco na svědomí,“ řekla „všecky hříchy by ti byly odpuštěny za to, žes přijela, a za tvá slova.“

A Dolly viděla, že jí do očí vstoupily slzy. Mlčky stiskla Anně ruku.

„Tak co je to za budovy? Těch je!“ opakovala po chvíli mlčení svou otázku.

„To jsou úřednické domky, továrna, konírny,“ odpověděla Anna. „A tady začíná park. Bylo to hrozně zanedbané, ale Alexej dal všecko opravit. Má to panství moc rád a – což jsem nijak nečekala – náruživě se oddal hospodářství. On je vůbec tak všestranný! Může se pustit do čeho chce, všecko dělá skvěle. Nejenže se nenudí, ale horlivě pracuje. Stal se z něho – jak ho znám – rozvážný, znamenitý hospodář, jde-li o hospodářství, je až nemírně šetrný. Ale to jenom v hospodářství. Tam, kde jde o desetitisíce, tam nepočítá,“ vykládala Anna s radostným a chytrým úsměvem, s jakým ženy často mluvívají o skrytých vlastnostech milovaného člověka, jež odhalily pouze ony. „Vidíš tu velkou budovu? To je nová nemocnice. Myslím, že bude stát přes sto tisíc. To je teď jeho koníček. A víš, jak to vzniklo? Sedláci ho prosili, aby jim slevil na pachtovném z luk, tuším, ale on odmítl a já jsem mu vytkla, že je lakomý. To se ví, že to nebylo jen proto, ale kvůli všemu dohromady, zkrátka začal stavět tuhle nemocnici, víš, aby ukázal, že nešetří. Řeklo by se, že je to maličkost.

Ale já ho mám za to ještě radši. Ale hned uvidíš dům. Je to dům zděděný po předcích a zvenčí se na něm nic nezměnilo."

„Ten je krásný!" zvolala Dolly a s bezděčným úžasem zírala na nádherný dům se sloupovím, tyčící se uprostřed různorodé zeleně starých stromů v parku.

„Že je pěkný? A shora je úžasná vyhlídka."

Vjeli na nádvoří posypané štěrkem a zdobené květinovými záhony, kde dva dělníci obkládali zkypřený záhon neopracovanými pórovitými kameny, a zastavili u krytého hlavního vchodu.

„Ale, oni už jsou tu!" řekla Anna, když spatřila jezdecké koně, jež sloužící zrovna odváděli. „Že je to krásný kůň? To je cob[25]. Můj miláček. Přiveď mi ho sem a dones cukr. Kde je hrabě?" otázala se dvou honosných lokajů, kteří vyběhli ven. „Á, tady ho máme!" pravila, když uviděla, že Vronskij a Veslovskij jí jdou naproti.

„Kde ubytujete kněžnu?" řekl Vronskij Anně francouzsky, a aniž čekal na odpověď, ještě jednou se pozdravil s Darjou Alexandrovnou a tentokrát jí políbil ruku. „Snad ve velkém pokoji s balkónem?"

„Ne ne, to je daleko! Raději v rohovém, to se budeme častěji vídat. Tak půjdeme," řekla Anna, když dala oblíbenému koni cukr, který jí lokaj přinesl.

„Et vous oubliez votre devoir,"[26] pravila k Veslovskému, který rovněž vyšel na schodiště.

„Pardon, j'en ai tout plein les poches,"[27] odvětil s úsměvem a sáhl do kapsy u vesty.

„Mais vous venez trop tard,"[28] řekla Anna, utírajíc si šátkem ruku, kterou jí zaslinil kůň, když si bral cukr. Potom se obrátila k Dolly. „Jak dlouho se zdržíš? Jeden den? To nejde!"

---

25 Mladý hřebec. *(angl.)*

26 A vy zapomínáte na svou povinnost. *(franc.)*

27 Promiňte, mám toho plné kapsy. *(franc.)*

28 Ale přicházíte příliš pozdě. *(franc.)*

„Slíbila jsem to, a pak děti…," řekla Dolly plná rozpaků, protože si potřebovala vzít z kolesky kabelku i proto, že tušila, že asi má obličej celý zaprášený.

„Ne, Dolly, drahoušku… No, uvidíme. Tak půjdem, půjdem!" A Anna zavedla Dolly do jejího pokoje.

Nebyl to parádní pokoj, který navrhoval Vronskij, nýbrž jiný, o kterém Anna řekla, že ji Dolly za něj omluví. I tento pokoj, za který bylo třeba se omlouvat, hýřil přepychem, v jakém Dolly nikdy nežila a který jí připomínal nejlepší hotely v cizině.

„Ach drahoušku, jsem ti tak šťastná!" řekla Anna a na chvilku se posadila ve své amazoně k Dolly. „Povídej, co u vás doma. Stivu jsem viděla jen zběžně. Ale on nedovede nic říci o dětech. Co můj miláček Táňa? Ta už je asi velká, viď?"

„Ano, hodně velká," krátce odpověděla Darja Alexandrovna a sama se divila, že tak chladně hovoří o svých dětech. „Máme se u Levinových nádherně," dodala.

„Kdybych byla věděla," poznamenala Anna, „že mnou nepohrdáš… Mohli jste k nám přijet všichni. Vždyť Stiva je Alexejův dávný a dobrý přítel," dodala a náhle se zarděla.

„Ano, ale nám se tak dobře…," v rozpacích se ozvala Dolly.

„Ale co, to já samou radostí mluvím hlouposti. Jenom mi věř, drahoušku, jsem hrozně ráda, žes tady!" pravila Anna a zase ji líbala. „Ještě jsi mi neřekla, jak a co o mně soudíš, a já chci všecko vědět. Ale jsem ráda, že mě uvidíš takovou, jaká jsem. Hlavně bych nerada, aby si někdo myslil, že chci něco dokazovat. Nic dokazovat nechci, chci prostě žít. Nikomu neškodit, leda sobě. Na to mám právo, ne? Ale to by vlastně byl delší rozhovor a ještě si o všem důkladně popovídáme. Teď se půjdu obléknout a tobě sem pošlu děvče."

XIX

Když Darja Alexandrovna osaměla, prohlédla si okem hospodyně svůj pokoj. Všechno, co viděla, když přijížděla k domu a když jím procházela, i co viděla nyní ve svém pokoji, vše na ni působilo dojmem blahobytu a elegance i onoho moderního evropského přepychu, o kterém pouze četla v anglických románech, ale který ještě nikdy neviděla v Rusku, zvláště ne na venkově. Vše bylo nové, od nových francouzských tapet až po koberec, natažený přes celý pokoj. Postel byla pérovaná, s žíněnkou, se zvláštním podhlavníkem a s hedvábnými povlaky na malých polštářích. Mramorové umyvadlo, toaletní stolek, pohovka, stoly, bronzové hodiny na krbu, záclony a závěsy – vše bylo drahé a moderní.

Apartní komorná, která přišla nabídnout své služby, tato komorná, která měla modernější účes i šaty než Dolly, byla stejně moderní a nákladná jako celý pokoj. Darje Alexandrovně se líbilo její uctivé chování, úpravný zevnějšek a ochota, ale byla před ní nesvá. Styděla se před ní za svou spravovanou jupičku, kterou jí jako naschvál omylem přibalili. Bylo jí hanba za ty záplaty a zašívaná místa, na kterých si tolik zakládala doma.

Doma bylo jasné, že na šest jupiček se spotřebuje čtyřiadvacet loktů bavlněné látky po pětašedesáti kopejkách, což činí přes patnáct rublů bez příprav a bez práce, a těch patnáct rublů se ušetřilo. Ale před komornou ne že by se snad styděla, ale bylo jí trapně.

Darja Alexandrovna si oddechla, když do pokoje vstoupila její stará známá Anuška. Apartní komorná byla volána k paní a Anuška zůstala u Darji Alexandrovny.

Anuška byla patrně potěšena Dollinou návštěvou a povídala bez přestání. Dolly zpozorovala, že by jí ráda řekla, co si myslí o své paní

a zejména o lásce a oddanosti hraběte k Anně Arkaďjevně. Jenže Dolly hleděla děvče zarazit, kdykoli na to zavedlo řeč.

„Já jsem u Anny Arkaďjevny vyrostla a mám ji ze všech nejradši. To se ví, do toho je těžko mluvit. Ale myslím, že taková láska…“

„Tak tohle dej prosím tě vyprat, jestli to půjde,“ přerušila ji Darja Alexandrovna.

„Prosím. My tu máme na drobné prádlo zvláštní dvě ženské, ale velké prádlo se pere jenom strojem. Pan hrabě sám na všecko dohlíží. To vám je takový manžel…“

Dolly byla ráda, když přišla Anna a svým příchodem učinila konec Anuščinu tlachání.

Anna se převlékla do batistových, zcela jednoduchých šatů. Dolly si ty jednoduché šaty pozorně prohlédla. Věděla, co taková jednoduchost znamená a za jaké peníze se získává.

„Stará známá,“ řekla Anna a ukázala na Anušku.

Už neupadala do rozpaků. Byla dokonale nenucená a klidná. Dolly viděla, že už se úplně vzpamatovala z dojmu, kterým na ni zapůsobil její příjezd, a že nasadila povrchní, lhostejný tón, při němž jaksi zůstaly uzavřeny všechny přihrádky, v kterých schovávala své city a důvěrné myšlenky.

„No, a co tvoje holčička, Anno?“ zeptala se Dolly.

„Annie? (Tak říkala své dcerušce Anně.) Je zdravá. Hezky se spravila. Chtěla by ses na ni podívat? Pojď, ukážu ti ji. Měli jsme,“ začala vyprávět, „hrozně moc starostí s chůvami. Měli jsme kojnou Italku. Dobrá, ale nemožně hloupá! Chtěli jsme ji dát pryč, ale holčička je na ni tak zvyklá, že ji pořád ještě máme.“

„A jak jste si to zařídili?“ začala Dolly. Chtěla se otázat, po kom se bude děvčátko jmenovat. Ale všimla si, jak se Anna náhle zachmuřila, a změnila smysl otázky. „Jak to s ní vypadá? Už jste ji odstavili?“

Ale Anna porozuměla.

„Chtěla ses zeptat na něco jiného? Chtěla ses zeptat na její jméno, viď? Alexeje to trápí. Holčička nemá jméno. Totiž je Kareninová,“

řekla a zamhouřila oči, že bylo vidět jen řasy, které se spojily. „Ale konečně," najednou se jí tvář rozjasnila, „to si všecko povíme až potom. Pojď, ukážu ti ji. Je moc roztomilá. Už se batolí."

Přepych, který Darju Alexandrovnu udivoval v celém domě, překvapil ji v dětském pokoji ještě víc. Byly tu vozíčky objednané z Anglie i přístroje, s jejichž pomocí se děti učí chodit, byla tu zvlášť zřízená pohovka na způsob kulečníku, po které dítě lezlo, byly tu houpačky i zvláštní moderní vany. Byly to samé anglické výrobky, bytelné, kvalitní a patrně velice drahé. Pokoj byl veliký a světlý, s vysokým stropem.

Když vstoupily, sedělo košilaté děvčátko v křesílku u stolku a obědvalo bujón, kterým se celé polilo. Děvčátko krmila a patrně s ním společně jedla ruská služebná, vypomáhající v dětském pokoji. Ani kojná, ani chůva tu nebyla. Byly ve vedlejším pokoji, odkud zazníval jejich hovor v prapodivné franštině, jediném jazyce, kterým se mohly domluvit.

Velká nastrojená Angličanka s nepříjemným podezřelým obličejem zaslechla Annin hlas, hbitě potřásajíc světlými loknami vešla do pokoje a hned se začala omlouvat, třebaže jí Anna nic nevytýkala. Na každé slovo o překot chrlila: „Yes, my lady."

Růžolící dívenka s černými vlasy i obočím, s baculatým tělíčkem a jemnou červenou pletí se podívala na cizí tvář dosti přísně, ale přesto se Darje Alexandrovně velice zalíbila. Darja Alexandrovna skoro záviděla, jak děvčátko zdravě vypadá. Též se jí velice líbilo, jak se děvčátko batolí. Žádné z jejích dětí se tak nebatolilo. Když jste tu holčičku posadili na koberec a vykasali jí vzadu šatečky, byla úžasně milá. Dívala se jiskrnýma černýma očima na dospělé jako zvířátko, zřejmě měla radost, že se jí obdivují, usmívala se, dávala nohy od sebe, energicky se opírala rukama a hbitě přitahovala celý zadeček, a opět hrabala rukama kupředu.

Ale celkové ovzduší v dětském pokoji a zejména Angličanka se Darje Alexandrovně nijak nelíbily. Jen tím, že do rodiny tak

abnormální, jako byla Annina, by žádné lepší děvče nešlo, si Darja Alexandrovna vysvětlovala, že Anna při své znalosti lidí mohla dcerušce vzít tak nesympatickou a nedůstojnou Angličanku. Kromě toho Darja Alexandrovna z několika slov ihned poznala, že Anna, kojná, chůva a dítě se navzájem nesžily a že matčina návštěva je událostí neobvyklou. Anna chtěla dítěti podat hračku a nemohla ji najít.

Nejvíc s podivem bylo, že na otázku, kolik už má dcerka zubů, odpověděla Anna chybně a vůbec nevěděla o posledních dvou zoubcích.

„Někdy jsem z toho nešťastná, že jsem tu skoro zbytečná," řekla Anna na odchodu z dětského pokoje a zvedla si vlečku, aby nezavadila o hračky stojící u dveří. „Při prvním děcku to bylo docela jiné."

„Myslela jsem, že naopak," nesměle se ozvala Darja Alexandrovna.

„Ó ne! Víš, vždyť já jsem ho viděla, Serjožu," pravila Anna a přimhouřila oči, jako by hleděla na něco, co bylo někde v dálce. „Ale to si pak řekneme. Nevěřila bys, připadám si jako hladový člověk, kterému najednou předložili opulentní oběd, takže neví, do čeho se dřív pustit. Opulentní oběd – to jsi ty a naše rozmluvy, což jsem si s žádným nesměla dovolit. A teď nevím, jakého námětu se chopit dřív. Ale nic ti neslevím. Musím vypovědět všecko. Ano, musím ti aspoň v obrysech vylíčit společnost, kterou u nás najdeš," začala. „Začnu dámami. Princezna Varvara. Znáš ji a já vím, jaké mínění máš o ní ty a Stiva. Stiva říká, že jejím jediným životním cílem je dokázat svou převahu nad tetičkou Katěrinou Pavlovnou. Je to svatá pravda, ale ona je hodná a já jsem jí nesmírně vděčná. V Petrohradě jsem se jednu chvíli octla v situaci, kdy jsem nutně potřebovala gardedámu. A tu se nachomýtla ona. Ale je opravdu hodná. Velice mi ulehčila v mé situaci. Vidím, že nechápeš celou tíhu mého postavení… tam, v Petrohradě," dodala. „Tady jsem docela klidná a šťastná. No, ale o tom později. Musím ti je všecky vyjmenovat. Následuje Svijažskij,

maršálek šlechty a velice slušný člověk, ale něco od Alexeje chce. Víš, když teď bydlíme na venkově, Alexej může mít při svém majetku velký vliv. Potom Tuškevič – toho jsi viděla, točil se kolem Betsy. Teď upadl v nemilost a přijel k nám. Jak říká Alexej, náleží k lidem, kteří jsou velice příjemní, jestliže je pokládáme za takové, jakými se chtějí jevit, et puis, il est comme il faut[29], jak říká princezna Varvara. Pak Veslovskij, toho znáš. Roztomilý chlapec," řekla a rty jí zvlnil šibalský úsměv. „Co je to za bláznivou historii s Levinem? Veslovskij to vyprávěl Alexejovi a my tomu nechceme věřit. Je velice hodný a naivní," dodala, zase s tím úsměvem. „Muži potřebují rozptýlení a Alexej potřebuje lidi, proto si celé té společnosti vážím. U nás musí být živo a veselo, aby Alexej netoužil po nějaké změně. Pak poznáš správce. Je to Němec, velký dobrák a rozumí své věci. Alexej si ho moc cení. Pak je tu doktor, mladý muž, není snad zrovna nihilista, ale víš, jí nožem… Ale doktor je to výborný. Potom architekt… Une petite cour[30]."

29 A pak, umí se chovat. *(franc.)*

30 Malý dvůr. *(franc.)*

XX

„Tady vám vedu Dolly, princezno, tolik jste si ji přála vidět," řekla Anna, když s Darjou Alexandrovnou vstoupila na velkou kamennou terasu, na které seděla ve stínu princezna Varvara a vyšívala v rámu polštář na křeslo pro hraběte Vronského. „Říká, že před obědem nechce nic jíst, ale dejte přinést svačinu, a já se půjdu podívat po Alexejovi a všecky je přivedu."

Princezna Varvara uvítala Dolly vlídně a poněkud protektorsky a hned jí začala vykládat, že bydlí u Anny proto, že ji měla vždycky raději než její sestra Katěrina Pavlovna, která Annu vychovala, a že nyní, když Annu všichni opustili, měla za svou povinnost pomoci jí v tomto přechodném, nejsvízelnějším období.

„Muž jí povolí rozvod a já se potom zase uchýlím do své samoty, ale teď mohu být užitečná a splním svou povinnost, byť byla sebetěžší, já nejsem jako jiní. A tys milá, je to od tebe hezké, žes přijela! Žijí spolu docela jako nejšťastnější manželé. Bude je soudit pánbůh, a ne my. A co Birjuzovskij a Aveňjevová… Nebo Nikandrov, a co Vasiljev a Mamonovová, a Líza Něptunovová… To přece nikdo nic neříkal. A nakonec měli všude přístup do společnosti. A pak, je zde tak hezké a slušné prostředí. Vede se to docela po anglicku. Ráno se sejdeme u snídaně, pak se rozejdeme. Každý si až do oběda dělá, co chce. Obědvá se v sedm hodin. Stiva udělal velice dobře, že tě sem poslal. Měl by se jich držet. Víš, on prostřednictvím své matky a bratra může dokázat všecko. A pak, konají mnoho dobrého. Nevykládal ti o své nemocnici? Bude to úchvatné, všecko se objednává z Paříže."

Z rozmluvy je vyrušila Anna, jež našla pánskou společnost v kulečníkové síni a teď se s ní vracela na terasu. Do oběda ještě zbývalo hodně času, počasí bylo nádherné, a proto bylo navrženo

několik rozmanitých způsobů, jak strávit zbývající dvě hodiny. Způsobů, jak si krátit čas, měli ve Vozdviženském hojnost a všecky byly jiné než v Pokrovském.

„Co byste řekli tenisu," navrhl Veslovskij se svým hezkým úsměvem. „Budeme zase spolu ve dvojici, Anno Arkaďjevno."

„Ne, na to je horko. Raději se projdeme parkem a vyjedeme si na loďce, ukážeme Darje Alexandrovně okolí," navrhl Vronskij.

„Souhlasím se vším," pravil Svijažskij.

„Myslím, že Dolly by byla nejmilejší procházka, nemám pravdu? A pak se můžeme projet na loďce," řekla Anna.

Při tom zůstalo. Veslovskij a Tuškevič šli na plovárničku. Slíbili, že tam připraví loďku a počkají na ostatní.

Dali se po pěšině ve dvou párech, Anna se Svijažským a Dolly s Vronským. Dolly byla trochu zmatená a zaražená v tomto prostředí, pro ni zcela novém. Abstraktně, teoreticky Annino jednání nejen omlouvala, nýbrž i schvalovala. Jak tomu vůbec často bývá u žen mravně bezúhonných a přitom znavených jednotvárností mravného života, zpovzdáli hříšnou lásku promíjela, ba co víc, záviděla ji. Nadto měla Annu ze srdce ráda. Ale ve skutečnosti, když ji viděla mezi těmi cizími lidmi s jejich bontonem, který jí byl novinkou, bylo jí trapně. Zvlášť nelibě nesla přítomnost princezny Varvary, která jim všecko odpouštěla pro pohodlí, jehož užívala.

Vcelku, abstraktně, Dolly Anně její jednání schvalovala, ale když měla vidět člověka, kvůli němuž Anna takto jednala, bylo jí to nemilé. Kromě toho se jí Vronskij nikdy nelíbil. Považovala ho za příliš hrdého a neviděla na něm nic, nač by mohl být hrdý, leda bohatství. Ale zde, ve svém domově jí mimoděk imponoval víc než dříve a Dolly se před ním nemohla cítit volně. V jeho přítomnosti měla stejný pocit, jaký měla před komornou pro spravovanou jupku. Jako jí bylo před komornou ne snad hanba, ale spíš trapně kvůli záplatám, tak i před ním jí pořád bylo ani ne hanba, jako spíš trapně kvůli sobě samé.

Dolly byla zmatená a přemýšlela, o čem by měla mluvit. Ačkoli soudila, že při jeho hrdosti by mu chvála domu a parku asi nebyla příjemná, nic jiného ji nenapadlo a nakonec mu řekla, že se jí jeho dům velice líbí.

„Ano, je to velice krásná budova, přitom v pěkném starobylém slohu," pravil Vronskij.

„Moc se mi líbil dvůr před vchodem. To už tak bylo?"

„Ale kdepak!" řekl a radostí jen zářil. „Kdybyste ten dvůr byla viděla letos na jaře!"

A začal ji upozorňovat na různé detaily ve výzdobě domu a parku, což činil zpočátku jemně, ale pak se dal strhnout víc a víc. Vynaložil na zdokonalení a výzdobu svého sídla mnoho práce a bylo teď znát, že cítí potřebu pochlubit se novému člověku a že ho chvála Darji Alexandrovny upřímně těší.

„Kdybyste si přála vidět nemocnici a jestli nejste unavená, není to daleko. Pojďme," řekl a pohlédl jí do obličeje, aby se ujistil, že ji to skutečně nenudí.

„Šla bys, Anno?" zeptal se.

„Půjdeme, viďte?" obrátila se Anna ke Svijažskému. „Mais il ne faut pas laisser le pauvre Veslovskij et Tuškevič se morfondre là dans le bateau.[31] Musíme jim poslat vzkaz. Ano, je to pomník, který tu zanechá," obrátila se Anna k Dolly zase s tím chytrým, vědoucím úsměvem, s jakým prve mluvila o nemocnici.

„Ano, je to kapitální věc!" řekl Svijažskij. Ale aby to nevypadalo, že Vronskému podkuřuje, ihned připojil mírně kritickou poznámku. „Divím se ovšem, hrabě," podotkl, „že při tom všem, co konáte pro lid v otázkách zdravotnictví, jste tak lhostejný ke školství."

---

31 Ale nesmíme nechat chudáka Veslovského a Tuškeviče mořit se s loďkou. *(franc.)*

„Školy, to už je dnes tak všední," namítl Vronskij. „Chápete, tím to není, ale tak, prostě mě to zaujalo. Tak tudy se jde k nemocnici," obrátil se k Darje Alexandrovně a ukázal na pěšinu, odbočující z aleje.

Dámy si rozevřely slunečníky a vykročily po pěšině. Když prošli několika zatáčkami a vyšli z branky, spatřila Darja Alexandrovna před sebou na svahu vysokou červenou budovu ve zvláštním stylu, téměř už dostavěnou. Plechová krytina, ještě nenatřená, se oslnivě třpytila v jasném slunci. Vedle hotové budovy byla rozestavěna druhá, obklopená lešením, na němž zedníci v zástěrách kladli cihly, spojovali zdivo maltou z kbelíčku a zarovnávali krokvicemi.

„Jak rychle vám postupuje práce!" řekl Svijažskij. „Když jsem tu byl naposledy, ještě nebyla střecha."

„Do podzimu bude všecko hotové. Uvnitř je už skoro všecko upravené," řekla Anna.

„A co ta druhá budova?"

„To je byt pro lékaře a lékárna," odpověděl Vronskij, a když viděl, že se k němu blíží architekt v krátkém kabátku, omluvil se dámám a šel mu naproti.

Obešel karb, z něhož zedníci nabírali vápno, zastavil se s architektem a cosi horlivě vykládal.

„Štít nám pořád vychází níž," vysvětlil Anně, když se ptala, oč jde.

„Říkala jsem, že se měly zvednout základy," řekla Anna.

„Ano, jistě, bylo by to lepší, Anno Arkaďjevno," odpověděl architekt, „ale teď už je pozdě."

„Ano, velice se o to zajímám," prohodila Anna ke Svijažskému, když se divil, jak rozumí stavitelství. „Nová budova musí být v souladu s nemocnicí. Ale nápad vznikl až dodatečně a začalo se stavět bez plánu."

Když se Vronskij domluvil s architektem, připojil se k dámám a vedl je do nemocnice.

Přestože zvenčí ještě dodělávali římsy a v přízemí se ještě malovalo, byly vnitřní úpravy v prvním patře už téměř skončeny.

Po širokém litinovém schodišti přišli na chodbu a vstoupili do první velké místnosti. Stěny měly mramorový vzorek, obrovská okna vcelku už byla zasazená, jen parketová podlaha ještě nebyla hotová a parketáři, kteří hoblovali postavený čtverec, nechali práce, sundali si kalounky[32], jimiž měli stažené vlasy, a pozdravili panstvo.

„To je ambulance," pravil Vronskij. „Bude tu psací pult, stůl, skříň a víc nic."

„Pojďte tadyhle tudy. Nechoď k oknu," řekla Anna a zkusila, zda už uschla barva. „Alexeji, barva už je suchá," dodala.

Z ambulance se odebrali na chodbu. Zde jim Vronskij ukázal ventilátor podle nového systému. Potom jim ukázal mramorové vany a lůžka se zvláštním pérováním. Pak jim ukázal jeden za druhým všecky pokoje pro nemocné, skladiště a úschovnu prádla, potom kamna nové konstrukce, potom vozíky, které nebudou dělat žádný hluk, až se na nich budou po chodbě převážet různé potřeby, a mnoho jiného. Svijažskij vše oceňoval jako člověk, který zná všecky poslední vymoženosti. Dolly jen žasla, protože nic podobného dosud neviděla, a aby všemu porozuměla, na všechno se zevrubně vyptávala, což Vronského zřejmě těšilo.

„Ano, myslím, že to bude jediná dokonale zařízená nemocnice v Rusku," pravil Svijažskij.

„A nebudete tu mít porodní oddělení?" ptala se Dolly. „Na venkově je toho tak zapotřebí. Často jsem…"

Při vší úctě ji Vronskij přerušil.

„To není porodnice, ale nemocnice, a má být určena pro všecky choroby kromě nakažlivých," řekl. „A tady se podívejte…" Přitáhl k Darje Alexandrovně nedávno objednané pojízdné křeslo pro rekonvalescenty. „Podívejte." Sedl si do křesla a uvedl je do pohybu. „Když člověk nemůže chodit, buď že je ještě zesláblý po nemoci,

32 Stužky. *Pozn. red.*

anebo má nemocné nohy, ale přitom musí na čerstvý vzduch, může takhle jezdit, vozit se…“

Darja Alexandrovna se o všecko zajímala, všecko se jí velmi líbilo, ale nejvíc se jí líbil Vronskij ve svém upřímném naivním horování. Ano, je to velice milý, hodný člověk, myslila si chvílemi, když ho neposlouchala, ale dívala se na něho, zpytovala jeho výraz a v duchu přejímala Annino stanovisko. Ve svém rozjaření se jí nyní tak líbil, že chápala, jak se do něho Anna mohla zamilovat.

XXI

„Ne, myslím, že kněžna je asi unavená a koně ji nezajímají," řekl Vronskij Anně, když navrhla, aby šli do hřebčince, kde se chtěl Svijažskij podívat na nového hřebce. „Vy jděte a já doprovodím kněžnu domů a pohovoříme si, nemáte-li nic proti tomu," obrátil se k Darje Alexandrovně.

„Koním vůbec nerozumím, a bude mě velice těšit," odpověděla poněkud překvapená.

Viděla Vronskému na očích, že jí něco chce. Nemýlila se. Jakmile vešli brankou opět do parku, podíval se směrem, kterým odcházela Anna, a když se ujistil, že je nemůže slyšet ani vidět, začal:

„Uhádla jste, že bych si s vámi rád promluvil?" Díval se na ni rozesmátýma očima. „Vím s určitostí, že jste Annina přítelkyně." Sundal si klobouk, vytáhl šátek a otřel si plešatějící hlavu.

Darja Alexandrovna neodpověděla a jenom na něho ustrašeně pohlédla. Když spolu osaměli, najednou na ni padl strach. Jeho rozesmáté oči a přísný výraz ve tváři jí naháněly hrůzu.

Hlavou jí prolétly nejrozmanitější domněnky, o čem s ní asi hodlá mluvit. Snad ji začne prosit, aby k nim přijela na návštěvu s dětmi, a bude nucena odmítnout. Nebo aby v Moskvě utvořila kruh známých pro Annu… Nebo snad jde o Váseňku Veslovského a jeho vztah k Anně? A možná o Kitty, snad se cítí vinen? Očekávala jen samé nepříjemné věci, ale neuhádla, o čem s ní chtěl mluvit.

„Máte na Annu takový vliv a ona vás má tolik ráda," řekl, „pomozte mi."

Darja Alexandrovna se dívala s nesmělou otázkou na jeho energickou tvář, jež se chvílemi buď celá, nebo zčásti ocitala mezi slunečními záblesky ve stínu lip a chvílemi se opět nořila do stínu;

čekala, co řekne dále; ale Vronskij kráčel mlčky vedle ní, smýkaje hůlkou o štěrk.

„Jestliže jste k nám přijela jako jediná z dřívějších Anniných přítelkyň – princeznu Varvaru nepočítám –, pak chápu, že jste tak neučinila proto, že byste naše poměry považovala za normální, nýbrž proto, že sice chápete veškerou tíhu našeho postavení, ale přitom ji máte pořád stejně ráda a chcete jí pomoci. Rozumím vám správně?“ zeptal se a otočil se k ní.

„Ano, jistě,“ odpověděla Darja Alexandrovna a stáhla slunečník, „ale…“

„Ne,“ přerušil ji, a zapomínaje, že svou společnici tím uvádí do trapné situace, mimoděk se zastavil, takže se musela zastavit také. „Nikdo si neuvědomuje celou tíhu Annina postavení tak intenzívně jako já. A je to pochopitelné, jestliže mi prokazujete tu čest a vidíte ve mně člověka, který má srdce. Já jsem všecko způsobil, a proto to nesu tak těžce.“

„Rozumím,“ řekla Darja Alexandrovna s bezděčným obdivem, jak upřímně a pevně to vyslovil. „Ale právě proto, že si uvědomujete, že jste všecko způsobil, obávám se, abyste to nezveličoval. Její postavení ve společnosti je ovšem těžké, to chápu.“

„Ve společnosti je hotové peklo!“ vyhrkl a zamračil se. „Nelze si představit větší mravní utrpení, než jaké prožila v Petrohradě během čtrnácti dní… Můžete mi věřit.“

„Ano, ale tady, dokud se ani Anně… ani vám nestýská po společnosti…“

„Společnost!“ zvolal opovržlivě. „Proč by se mi mělo stýskat po společnosti?“

„Dosud – a to může být stále – jste šťastní a klidní. Vidím na Anně, že je šťastná, dokonale šťastná, už se mi i svěřila,“ pravila Darja Alexandrovna s úsměvem; a při těch slovech bezděčně zapochybovala, zda je Anna šťastná doopravdy.

Ale Vronskij o tom patrně nepochyboval.

„Ano, ano," pravil. „Vím, že okřála po všech útrapách. Je šťastná. Je šťastná, protože myslí jen na přítomnost. Ale já? Já se bojím toho, co nás čeká… Promiňte, chtěla byste už asi jít?"

„Je mi to jedno."

„Tak si tu sedněme."

Darja Alexandrovna usedla na zahradní lavičku v ohybu aleje. Vronskij si stoupl před ni.

„Vidím, že je šťastná," opakoval. A pochybnost, zda je Anna šťastná, v Darje Alexandrovně ještě vzrostla. „Ale může to takhle pokračovat? Jestli jsme jednali dobře, či špatně, to je jiná otázka. Ale kostky jsou vrženy," řekl, přecházeje z ruštiny do francouzštiny, „a jsme k sobě připoutáni na celý život. Jsme spojeni nejposvátnějším poutem lásky. Máme dítě, možná budeme mít ještě další. Ale zákon a všecky podmínky, v kterých žijeme, vypadají tak, že se vynořuje na tisíce komplikací, které ona dnes – když se duševně zotavuje ze všech těch útrap a zkoušek – nevidí a nechce vidět. Je to konečně pochopitelné. Ale já je vidět musím. Má dcera není podle zákona má dcera, ale Kareninova. Nesnesu takovou lež!" zvolal s energickým zamítavým gestem a chmurně a přitom tázavě pohlédl na Darju Alexandrovnu.

Neodpověděla a jen se na něho dívala. Pokračoval.

„Pak se nám narodí syn, můj syn, a podle zákona bude Karenin, nebude dědicem ani mého jména, ani mého majetku, a kdybychom byli v rodinném životě sebešťastnější, byť bychom měli i víc dětí, mezi nimi a mnou nemá být žádný svazek. Budou Kareninovy. Uznejte, jaká je to tíživá a hrůzná situace! Zkoušel jsem o tom mluvit s Annou. Rozčiluje ji to. Nechápe to a já jí nemohu všecko povědět. Teď se na věc podívejte z jiné stránky. Jsem šťastný, že mám její lásku, ale musím mít nějaké zaměstnání. Našel jsem si je, zakládám si na něm a považuji je za ušlechtilejší, než je zaměstnání mých bývalých druhů u dvora a na vojně. A jistěže bych už s nimi neměnil. Pracuji tady, na jednom místě, a jsem šťastný a spokojený a nic víc

ke štěstí nepotřebujeme. Ta činnost se mi líbí. Není to východisko z nouze, naopak…“

Darja Alexandrovna si všimla, že na tomto místě svého rozkladu ztratil souvislost, a dost dobře nechápala tuto odbočku. Tušila však, že začal-li už o svých niterných problémech, o kterých nemohl hovořit s Annou, svěřuje se nyní se vším a že otázka jeho činnosti na vsi náleží do stejné kategorie bytostných myšlenek jako otázka jeho vztahu k Anně.

„Tedy pokračuji,“ řekl, když se vzpamatoval. „Hlavní věc je mít při práci jistotu, že mé dílo nezemře se mnou, že budu mít dědice – ale to mi chybí. Představte si, jak je asi člověku, když předem ví, že děti jeho a milované ženy nebudou jeho, ale někoho jiného, někoho, kdo je nenávidí a nechce znát. Vždyť to je hrozné!“ Odmlčel se, patrně mocně vzrušen.

„Ano, ovšemže to chápu. Ale co by v tom mohla udělat Anna?“ otázala se Darja Alexandrovna.

„Právě tady se dostáváme k jádru naší rozmluvy,“ řekl a násilím se přiměl ke klidu. „Anna by mohla, záleží to na ní… I k tomu, abych mohl panovníka žádat o povolení adopce, je nezbytný rozvod. A to záleží na Anně. Její muž už jednou svolil k rozvodu, váš muž to tenkrát skoro zařídil. Vím, že ani teď by neodmítl. Stačilo by mu napsat. Tehdy odpověděl rovnou, že neodmítne, jestli Anna projeví takové přání. Ovšem,“ dodal ponuře, „je to jedna z těch farizejských krutostí, jakých jsou schopni jen tihle lidé bez srdce. Ví, jaká muka pro ni znamená každá vzpomínka na něho, zná ji, a přece chce od ní dopis. Chápu, že je to pro ni bolestné. Ale důvody jsou tak závažné, že je nutno se přenést přes všechny citové momenty. Jde o štěstí a o existenci Anny a jejích dětí. O sobě nemluvím, ačkoli se trápím, velice se trápím,“ řekl a v jeho hlase zněla hrozba, jako by chtěl s kýmsi zúčtovat za to, že se trápí. „Tedy vidíte, kněžno, bezostyšně se k vám utíkám, jste má jediná spása. Pomozte mi ji přemluvit, aby mu napsala a žádala o rozvod!“

„Ano, zajisté," řekla přemítavě, když si živě vzpomněla na své poslední setkání s Kareninem. „Ano, zajisté," opakovala rozhodně, když si vzpomněla na Annu.

„Použijte vlivu, který na ni máte, přimějte ji, aby mu napsala. Já nechci a skoro s ní nemohu o tom mluvit."

„Dobře, promluvím s ní. Ale že na to sama nemyslí?" pravila Darja Alexandrovna a nevěděla proč, ale najednou si při tom vzpomněla na nový, podivný Annin zvyk mhouřit oči. A tu si vzpomněla, že Anna přimhuřuje oči, právě když jde o bytostné otázky životní. Jako by přimhuřovala oči nad svým životem, aby neviděla všecko, napadlo Dolly. „Určitě s ní promluvím, ve svém i v jejím zájmu," odpověděla Darja Alexandrovna na jeho projevy díků.

Vstali a ubírali se k domu.

XXII

Anna se vrátila o chvíli později, a když se setkala s Dolly, pozorně jí pohlédla do očí, jako by se tázala, o čem s Vronským mluvili. Ale nahlas se nezeptala.

„Už asi bude čas k obědu," řekla. „Ještě jsme se ani neužily. Těším se, že si večer všecko vynahradíme. Teď se musím jít převléknout. Ty asi taky. Všichni jsme se na té stavbě umazali."

Dolly odešla do svého pokoje a bylo jí do smíchu. Neměla se do čeho převléknout, poněvadž své nejlepší šaty si už vzala. Ale aby nějak ukázala, že se k obědu připravila, dala si od komorné vykartáčovat šaty, vyměnila si manžety a mašli a vzala si na hlavu krajkový šátek.

„Víc jsem nemohla udělat," s úsměvem řekla Anně, která k ní přišla už ve třetích, opět nesmírně jednoduchých šatech.

„Ano, my jsme tu velice přepjatí," řekla Anna, jako by se omlouvala za svou eleganci. „Alexej má z tvé návštěvy radost, jakou mívá málokdy z něčeho. Je do tebe úplně zamilovaný," dodala.

Před obědem neměly kdy na nějaké řeči. V salóně už nalezly princeznu Varvaru a pány v černých kabátech. Architekt měl frak. Vronskij představil návštěvě lékaře a správce. S architektem ji seznámil už v nemocnici.

Tlustý majordomus, svítící kulatým vyholeným obličejem i naškrobenou bílou vázankou, ohlásil, že jídlo je připraveno, a dámy se zvedly. Vronskij požádal Svijažského, aby uvedl Annu ke stolu, a sám přistoupil k Dolly. Veslovskij nabídl rámě princezně Varvaře dříve než Tuškevič, takže Tuškevič, správce a lékař šli sami.

Oběd, jídelna, nádobí, obsluha, víno a pokrmy nejenže odpovídaly všeobecnému tónu moderního přepychu v domě, ale byly snad ještě přepychovější a modernější než všecko ostatní. Darja

Alexandrovna pozorovala ten přepych, který jí byl něčím novým, a jako hospodyně, jež vede domácnost (třebaže nepočítala, že by něco z toho mohla uplatnit ve vlastní domácnosti, neboť takový přepych byl pro její způsob života nedostupný), bezděčně postihovala jednotlivé detaily a v duchu si kladla otázku, kdo a jak to všecko pořídil. Váseňka Veslovskij, její muž i Svijažskij a mnoho lidí, které znala, nikdy o tom nepřemýšleli a věřili na slovo tomu, co každý pořádný hostitel hledí vnuknout hostům, že totiž vše, co má tak krásně zařízeno, mu nedalo nejmenší práci a přišlo samo od sebe. Ale Darja Alexandrovna věděla, že bez práce není ani kaše k snídani pro děti, že tedy uspořádání tak složitému a skvělému jistě někdo věnoval zvýšenou pozornost. A z pohledu Alexeje Vronského, kterým přelétl stůl, z toho, jak dal znamení majordomovi i jak Darju Alexandrovnu vybídl, aby si vybrala buď studenou rybí, nebo normální polévku, poznala, že vše se děje a udržuje péčí samého pána domu. Anna se na tom asi podílela sotva víc než například Veslovskij. Ona, Svijažskij, princezna a Veslovskij, všichni zde byli hosty, kteří vesele užívali všeho, co pro ně bylo připraveno.

Anna se projevovala jako hostitelka jen v tom, že řídila zábavu u stolu. A tuto zábavu pro hostitelku velice obtížnou při malém počtu osob, s lidmi ze světa zcela jiného, jako byli správce a architekt, kteří se snažili nepropadat uprostřed nezvyklého přepychu trémě a nedokázali se dlouho účastnit společné debaty, tuto obtížnou zábavu řídila Anna se svým vrozeným taktem a nenuceností, ba požitkem, jak Darja Alexandrovna pozorovala.

Přišla řeč na to, jak Tuškevič a Veslovskij jezdili sami na loďce, a Tuškevič se pustil do vyprávění o posledních závodech v petrohradském jachtklubu. Ale Anna se už při první přestávce obrátila k architektovi, aby ho vytrhla z jeho mlčení.

„Nikolaj Ivanyč byl překvapen," pravila o Svijažském, „jak vyrostla nová stavba od té doby, co tu byl naposled. Ale já sama tam chodím denně a denně se divím, jak to jde rychle."

„S Jeho Milostí se dobře pracuje," usmál se architekt (byl to uctivý a klidný muž, vědomý si vlastní důstojnosti). „To není, jako když má člověk co dělat s gubernskými úřady. Kde by se popsaly stohy papíru, tam stačí říct hraběti pár slov, pohovoříme si a je to odbyto."

„Americké způsoby," s úsměvem poznamenal Svijažskij.

„Baže, tam se staví racionálně…"

Rozmluva zabočila na zneužívání úřední moci ve Spojených státech, ale Anna ihned zavedla řeč jinam, aby přiměla zamlklého správce k rozhovoru.

„Už jsi někdy viděla žací stroje?" obrátila se k Darje Alexandrovně. „Zrovna jsme se na ně byli podívat, jak jsme tě potkali. Viděla jsem je prvně."

„A jak vlastně fungují?" ptala se Dolly.

„Docela jako nůžky. Deska a spousta malých nůžek. Takhle."

Anna uchopila do krásných bílých rukou plných prstenů nůž a vidličku a znázorňovala žací stroj. Zřejmě viděla, že z jejího výkladu nikdo nic nepochopí. Ale věděla, že mluví příjemně a že má krásné ruce, a proto pokračovala ve výkladu.

„Spíš jako perořízky," laškovně řekl Vronskij, který z ní nespustil oči. Anna se usmála sotva patrně, ale neodpověděla.

„Viďte, Karle Fjodoryči, že vypadají jako nůžky?" otočila se ke správci.

„O ja," odpověděl Němec. „Es ist ein ganz einfaches Ding."[33] A začal vysvětlovat zařízení stroje.

„Škoda že taky neváže. Viděl jsem na výstavě ve Vídni stroj, který váže drátem," přerušil ho Svijažskij. „Ten by byl výhodnější."

„Přijde na to. Cena drátu by se musela připočítat." A Němec, vytržen ze svého mlčení, se obrátil k Vronskému. „To se dá vypočítat, Milosti." Užuž sahal do kapsy, kde měl tužku a notýsek, do kterého si pořád psal výpočty. Ale uvědomil si, že sedí u oběda, zpozoroval

33 Ó ano, je to docela jednoduchá věc. *(něm.)*

chladný pohled Vronského a přemohl se. „Zu kompliziert, macht zu viel práce,“[34] uzavřel.

„Keine práce – keine koláče,“[35] dobíral si Němce Váseňka Veslovskij. „J’adore l’allemand,“[36] se svým nezbytným úsměvem se obrátil k Anně.

„Cessez,“[37] napomenula ho s žertovnou přísností.

„Doufali jsme, že vás najdeme na poli, Vasiliji Semjonyči,“ oslovila lékaře, muže chorobného vzhledu, „byl jste tam?“

„Byl, jenže jsem prchl,“ chmurně zažertoval lékař.

„To jste si udělal pěknou procházku.“

„Velkolepou!“

„A jak se daří stařence? Doufám, že to není tyfus?“

„Tyfus snad ne, ale v kondici zrovna není.“

„Chudák!“ pravila Anna, a když takto prokázala povinnou úctu zaměstnancům, obrátila se ke své společnosti.

„Ale podle vašeho výkladu by se dal stroj přece jenom těžko zhotovit, Anno Arkaďjevno,“ vtipkoval Svijažskij.

„Ne, pročpak?“ ohradila se Anna s úsměvem, který pravil, že dobře ví, že v jejím výkladu o zařízení stroje bylo cosi milého, co neušlo ani Svijažskému. Ten nový rys mladistvé koketérie Dolly nemile překvapil.

„Zato v architektuře má Anna Arkaďjevna pozoruhodné znalosti,“ ozval se Tuškevič.

„Zajisté, slyšel jsem včera, jak Anna Arkaďjevna říkala: glajcha, sokl,“ pravil Veslovskij. „Říkám to správně?“

„Není na tom nic pozoruhodného, když člověk tolik vidí a slyší,“ řekla Anna. „Ale vy asi ani nevíte, z čeho se dělají domy?“

---

34 Příliš složité, dá to příliš mnoho práce. *(něm.)*

35 Bez práce nejsou koláče. *(něm.)*

36 Zbožňuji němčinu. *(franc.)*

37 Přestaňte. *(franc.)*

Darja Alexandrovna viděla, že se Anně nelíbí laškovný tón, panující mezi ní a Veslovským, ale přitom do něho bezděčně upadá.

Vronskij přitom jednal docela jinak než Levin. Zřejmě nepřikládal Váseňkovým tlachům pražádný význam, naopak ho k těm šprýmům podněcoval.

„Tak nám řekněte, Veslovskij, čím se spojuje zdivo?"

„Ovšemže cementem."

„Výborně! A co je to cement?"

„To je takové vápno… Nebo ne, taková malta," řekl Veslovskij a vyvolal tím všeobecný smích.

Jen lékař, architekt a správce se ponořili do chmurného mlčení, ale jinak hovor mezi stolovníky neumlkal, klouzal po povrchu nebo se tu a tam něčeho chytil a ťal někoho do živého. Jedna věc ťala do živého Darju Alexandrovnu, a ta se tak rozhorlila, až zrudla, a teprve dodatečně vzpomínala, zda neřekla něco zbytečného a nepříjemného. Svijažskij si postěžoval na Levinovy podivné názory, že stroje jsou ruskému zemědělství jen na škodu.

„Nemám potěšení znát toho pana Levina," ušklíbl se Vronskij, „ale asi nikdy neviděl ty stroje, které odsuzuje. A pokud je i viděl a zkoušel, tedy asi jen ledabyle, a nebyly to stroje z ciziny, ale nějaké ruské. Jak si potom může utvořit názor?"

„Celkem turecký názor," s úsměvem se obrátil Veslovskij k Anně.

„Neumím hájit jeho názory," řekla Darja Alexandrovna a prudce se zarděla, „ale mohu říct, že je to velice vzdělaný člověk, a kdyby tu byl, uměl by vám odpovědět, ale já neumím."

„Mám ho moc rád a jsme velcí přátelé," s dobromyslným úsměvem pravil Svijažskij. „Ale je s prominutím trochu potřeštěný. Tvrdí například, že samospráva i smírčí soudy jsou zbytečné, a odmítá jakoukoli účast."

„To už je naše ruská netečnost," odpověděl Vronskij a nalil si z karafy ledovou vodu do úzkého poháru na dlouhé nožce, „neuznávat povinnosti, jež nám ukládají naše práva, a tudíž tyto povinnosti popírat."

„Neznám člověka, který by přísněji dbal na své povinnosti," řekla Darja Alexandrovna podrážděná jeho povýšeným tónem.

„Já naopak," pokračoval Vronskij, jehož ta debata jaksi zasáhla na citlivém místě, „já naopak, jak mě tu vidíte, jsem velice vděčen za čest, která mi byla prokázána díky tady Nikolajovi Ivanyči (ukázal na Svijažského), když jsem byl zvolen čestným smírčím soudcem. Myslím, že má povinnost jezdit na shromáždění smírčích soudců a projednávat sedlákův spor o koně je stejně důležitá jako všecko ostatní, co mohu vykonat. A budu si pokládat za čest, budu-li zvolen členem městské rady. Jen tak se mohu odvděčit za výhody, kterých užívám jako velkostatkář. Bohužel mnozí nechápou, jak významná úloha ve státě přísluší velkostatkářům."

Darja Alexandrovna měla zvláštní pocit, když slyšela, jak klidně vykládá Vronskij doma u stolu své názory, přesvědčen, že má pravdu. Vzpomněla si, jak Levin, mající mínění opačné, je ve svých názorech doma u stolu stejně rozhodný. Ale měla Levina ráda, a proto byla při něm.

„Můžeme tedy s vámi počítat, hrabě, na příštím shromáždění?" řekl Svijažskij. „Ale musíte jet dříve, abyste osmého už byl tam. Nepoctíte mě svou návštěvou?"

„Ale já poněkud souhlasím s tvým švagrem," poznamenala Anna. „Ovšem ne tak jako on," dodala s úsměvem. „Obávám se, že poslední dobou se u nás vyskytlo příliš mnoho těch veřejných povinností. Dřív jsme měli takovou spoustu úředníků, že pro každou záležitost musel být úředník, a teď zas je to samý veřejný činitel. Alexej je tady šest měsíců a už je členem asi pěti nebo šesti různých veřejných institucí. Je kurátorem, soudcem, členem rady, porotcem, členem nějaké komise pro koně nebo jak. Když to tak půjde dál, pohltí to všechen jeho čas. A já se obávám, že při takovém množství těchto funkcí je to pouhá forma. V kolika institucích jste členem, Nikolaji Ivanyči?" obrátila se ke Svijažskému. „Je jich tuším přes dvacet?"

Anna mluvila žertem, ale v jejím tónu bylo znát podrážděnost. Darja Alexandrovna, bedlivě pozorující Annu a Vronského, si toho hned všimla. Všimla si také, že Vronskij při tomto rozhovoru ihned nasadil vážný a urputný výraz. Když si pak Dolly všimla, že princezna Varvara honem zavádí řeč na petrohradské známé, jen aby se mluvilo o něčem jiném, a vzpomněla si na vše, co Vronskij v parku ne zcela k věci vykládal o své činnosti, pochopila, že s tímto problémem veřejné činnosti souvisí jakási osobní rozepře mezi Annou a Vronským.

Oběd, víno, obsluha – vše bylo velice pěkné, jenže to všecko bylo takové, jak to Darja Alexandrovna vídávala na slavnostních obědech a plesech, kterým už odvykla, a mělo stejně neosobní a upjatý ráz; a ve všední den, k tomu v uzavřené společnosti, to na ni zapůsobilo nelibým dojmem.

Po obědě seděli chvíli na terase. Potom šli hrát tenis. Hráči se rozdělili na dvě skupiny a na kroketovém hřišti, pečlivě urovnaném a upěchovaném, se rozestavili po obou stranách natažené sítě s pozlacenými tyčemi. Darja Alexandrovna zkusila hrát, ale dlouho nemohla pochopit pravidla hry, a když je pochopila, byla už tak unavená, že si sedla k princezně Varvaře a jenom se dívala na hráče. Její partner Tuškevič rovněž nechal hry; ale ostatní v ní ještě dlouho pokračovali. Svijažskij a Vronskij hráli oba velice pěkně a brali hru vážně. Bystře sledovali pohyb míče, neukvapovali se ani neotáleli, mrštně běželi k němu, čekali, až odskočí od země, přesně a jistě jej odráželi raketou přes síť. Veslovskij hrál hůř než ostatní. Příliš se rozčiloval, ale zato svým veselím bavil všecky hráče. Jeho smích a volání se ozývalo bez přestání. Stejně jako ostatní pánové odložil se svolením dam kabát a jeho hezký statný zjev v bílých rukávech košile, s červeným zpoceným obličejem i jeho prudké pohyby se zrovna vrývaly do paměti.

Když Darja Alexandrovna ulehla té noci ke spánku, stačilo, aby zavřela oči, a už před sebou viděla Váseňku Veslovského, pobíhajícího po kroketovém hřišti.

Ale ze hry jí nebylo nijak veselo. Nelíbilo se jí, jak přitom Anna a Veslovskij stále laškovali, nelíbila se jí ta všeobecná křečovitost dospělých, když sami, v nepřítomnosti dětí hráli dětskou hru. Ale aby nezkazila náladu ostatním a přitom si nějak zkrátila čas, po odpočinku se znova připojila ke hře a tvářila se, že je jí veselo. Celý ten den si připadala jako na jevišti, kde hraje s lepšími herci, než je sama, takže její špatná hra všecko kazí.

Přijela s úmyslem zdržet se dva dny, když se jí tu bude líbit. Ale už odpoledne při tenisu si řekla, že odjede zítra. Tíživé mateřské starosti, k nimž pojala cestou takovou nenávist, jevily se jí po tom dni, kdy jich byla zbavena, ve světle docela jiném a volaly ji k sobě.

Když po večerním čaji a noční projížďce na loďce přišla Darja Alexandrovna sama do svého pokoje, svlékla si šaty a usedla, aby si na noc rozčesala řídké vlasy, cítila nesmírnou úlevu.

Skoro jí bylo nepříjemné pomyšlení, že teď Anna přijde za ní. Byla by raději zůstala sama se svými myšlenkami.

XXIII

Dolly už si chtěla lehnout, když k ní vstoupila Anna v nočním úboru.

Za dne Anna několikrát navázala řeč o důvěrných věcech a pokaždé se po několika slovech zarazila. „Až potom, až budem samy. Musím ti toho tolik povědět," říkala.

Teď byly samy a Anna nevěděla, o čem mluvit. Seděla u okna, dívala se na Dolly, probírala si v paměti celou tu zdánlivě nevyčerpatelnou zásobu důvěrných témat a nemohla na nic přijít. V té chvíli se jí zdálo, že všecko už bylo vysloveno.

„Co Kitty?" pravila s těžkým povzdechem a provinile se dívala na Dolly. „Řekni mi pravdu, Dolly, nezlobí se na mě?"

„Zlobit se? Ne," řekla Darja Alexandrovna s úsměvem.

„Ale nenávidí mě, pohrdá mnou?"

„To ne! Ale víš, takovou věc nelze odpustit."

„Ano, jistě," řekla Anna. Odvrátila se a hleděla do otevřeného okna. „Ale moje vina to nebyla. A čí je to vina? Co je to vůbec vina? Copak to mohlo být jinak? Co myslíš, řekni! Mohlo se stát, že bys nebyla Stivovou ženou?"

„Opravdu nevím. Ale poslyš, řekni mi…"

„Dobře, dobře, ale ještě jsme to nedopověděly o Kitty. Je šťastná? On prý je skvělý člověk."

„To je slabý výraz, skvělý. Neznám lepšího člověka."

„Ach, to ráda slyším! Moc ráda. Je to ještě slabý výraz, že je skvělý člověk," opakovala.

Dolly se usmála.

„Ale povídej mi o sobě. Musím ti toho hodně říct. A mluvili jsme s…" Dolly nevěděla, jak ho pojmenovat. Říkat mu hrabě nebo Alexej Kirilovič jí bylo stejně trapné.

„S Alexejem," řekla Anna. „Vím, že jste spolu mluvili. Ale chtěla jsem se tě zeptat přímo. Co si myslíš o mně a o mém životě?"

„Jak to mám tak zčistajasna říct? Opravdu nevím."

„Ne, jen mi to řekni… Vidíš, jak žiju. Ale nezapomínej, že nás vidíš v létě, když jsi teď přijela, a že nejsme sami… Ale přijeli jsme časně, žili jsme úplně sami a budeme žít sami, a já si nic lepšího nemohu přát. Ale představ si, že bych žila sama bez něho, a k tomu dojde… Ze všeho vidím, že se to bude často opakovat, že bude polovinu času mimo domov." Anna vstala a přisedla si blíž k Dolly.

„Toť se ví," nepustila Dolly k řeči, když jí chtěla něco namítnout, „toť se ví, že násilím ho neudržím. A ani ho nedržím. Letos mají být dostihy, jeho koně poběží, jede tam. Přeju mu to. Ale pomysli na mne, představ si, jak mi bude… Inu, nač o tom mluvit!" Usmála se. „Tak o čempak s tebou mluvil?"

„Mluvil o věci, o které bych s tebou také chtěla promluvit, a tak mu snadno mohu dělat advokáta: totiž o tom, jestli by nebyla možnost, zda by nešlo…," Darja Alexandrovna se zajíkla, „upravit, zlepšit tvoje postavení… Znáš mě a víš, jak se na to dívám… Ale přece, půjde-li to, měla by ses vdát…"

„Neboli rozvod?" řekla Anna. „Víš, že jediná žena, která za mnou v Petrohradě přišla, byla Betsy Tverská! Znáš ji přece? V podstatě je to ta nejzkaženější žena, jakou si lze představit. Měla poměr s Tuškevičem, hanebně klamala muže. A ona mi řekla, že mě nechce znát, dokud můj svazek nebude legitimní. Nemysli, že chci srovnávat… Tebe znám, miláčku. Ale mimoděk jsem si na to vzpomněla… Tak co ti vlastně říkal?" opakovala.

„Říkal, že ho to trápí kvůli tobě i kvůli sobě. Možná řekneš, že je to egoismus, ale je to tak přirozený a ušlechtilý egoismus! Chce především legitimovat svou dceru a být tvým mužem, mít na tebe právo."

„Která žena, otrokyně, by mohla být do takové míry otrokyní jako já ve své situaci?" chmurně ji přerušila Anna.

„Ale hlavně si přeje… chce, abys netrpěla."

„To je nemožné. No a?"

„No, a naprosto právem… chce, aby vaše děti měly otce."

„Jaképak děti?" řekla Anna. Nedívala se na Dolly a mhouřila oči.

„Annie a ty, které přijdou…"

„To může být klidný, já už nebudu mít děti."

„Jak můžeš říct, že nebudeš?"

„Nebudu, protože nechci."

A přes své rozčilení se Anna usmála, když postřehla v Dollině tváři naivní zvědavost, údiv i zděšení.

„Doktor mi po mé nemoci řekl…"

„To není možné!" řekla Dolly a vykulila oči. Byl to pro ni jeden z objevů, jejichž následky a důsledky jsou tak nedozírné, že člověk v první chvíli cítí, že nemůže všecko pochopit, ale že o tom musí mnoho a mnoho přemýšlet.

To odhalení jí náhle osvětlilo, co dříve nechápala – proč v některých rodinách mají jen jedno nebo dvě děti. A vyvolalo v ní tolik myšlenek, úvah a rozporných citů, že se nezmohla na slovo a jen se na Annu udiveně dívala široce rozevřenýma očima. Byla to věc, po které toužila ještě dnes, ještě cestou, ale když se teď dověděla, že je to možné, zhrozila se. Cítila, že je to příliš jednoduché řešení otázky příliš složité.

„Není to nemorální?" To jediné řekla po chvíli mlčení.

„Pročpak? Chápej, mám jen dvě možnosti: buď být těhotná, to jest nemocná, anebo být přítelkyní, kamarádem svému muži, přese všecko muži," řekla Anna tónem záměrně povrchním a lehkomyslným.

„No ano, ano," odpověděla Darja Alexandrovna, když slyšela argumenty, které si také uváděla, ale už v nich nenacházela dřívější přesvědčivost.

„Pro tebe a pro jiné," pokračovala Anna, jako by jí četla myšlenky, „ještě mohou být pochybnosti. Ale pro mě… Chápej, vždyť nejsem

jeho žena. Miluje mě do té doby, dokud mě miluje. A řekni, jak si mám udržet jeho lásku? Tímhle?“

Natáhla bílé ruce před břicho.

Darje Alexandrovně se kupily v hlavě myšlenky a vzpomínky, vířily nesmírnou rychlostí, jak tomu bývá v okamžicích vzrušení. „Nepřitahovala jsem Stivu,“ přemýšlela. „Odešel ode mě za jinými, a ani ta první, s kterou mi byl nevěrný, si ho neudržela tím, že byla vždycky hezká a veselá. Opustil ji a měl jinou. A co Anna? Připoutá si snad hraběte Vronského a udrží si ho? Kdyby hledal jen tohle, najde toalety a způsoby ještě půvabnější a rozmarnější. A třeba jsou její nahé ruce tak bílé a krásné, i když její plná postava vypadá tak hezky, stejně jako rozpálený obličej v rámci černých vlasů, on si najde ještě lepší, zrovna jako hledá a nalézá můj odporný, bídný, milovaný muž.“

Dolly neodpovídala a jen vzdychla. Anně neušel ten vzdech, vyjadřující nesouhlas, a tedy pokračovala. Měla v zásobě ještě jiné argumenty, tak pádné, že na ně vůbec nebylo odpovědi.

„Říkáš, že to není správné? Ale měla bys uvážit… Zapomínáš, jak na tom jsem. Jak bych si mohla přát mít děti? Nemluvím o bolestech, těch se nebojím. Ale uvaž, kdo by byly mé děti? Nešťastné děti, které by nosily cizí jméno. Už svým zrozením by byly nuceny stydět se za matku, za otce, za to, že se narodily.“

„Ale vždyť právě proto se musíš dát rozvést.“

Ale Anna neposlouchala. Chtěla vyslovit všecky důvody, jimiž tolikrát přesvědčovala sebe samu.

„Nač mi byl dán rozum, kdybych ho neměla užít k tomu, abych nepřiváděla na svět nešťastníky?“

Pohlédla na Dolly, ale když se nedočkala odpovědi, pokračovala:

„Vždycky bych cítila, že jsem se na těch nešťastných dětech provinila. Dokud tu nejsou, nejsou aspoň nešťastné. Ale když jsou nešťastné, je to jen a jen má vina.“

Byly to stejné důvody, jaké si uváděla i Darja Alexandrovna. Ale teď poslouchala a nechápala je. Jak může být někdo vinen před

neexistujícími bytostmi? A vtom ji napadlo: mohlo by někdy být pro jejího miláčka Grišu lépe, kdyby nikdy neexistoval? A připadlo jí to tak nesmyslné, tak podivné, že zakroutila hlavou, aby rozehnala celou tu změť vířících bláznivých nápadů.

„Ne, já nevím, není to správné," řekla štítivě a více říct nedovedla.

„Dobře, jenže nezapomínej, že ty a já, to je rozdíl… A kromě toho," dodala Anna, jako by přes hojnost svých důvodů a nedostatek důvodů Dolliných přece jen uznávala, že to správné není, „především nezapomínej, že dnes jsem na tom jinak než ty. Pro tebe je otázkou, zda si přeješ nemít další děti, kdežto pro mne, zda si je přeju mít. A to je velký rozdíl. Chápeš, že si to dnes nesmím přát!"

Darja Alexandrovna neodporovala. Znenadání si uvědomila, že se Anně už tolik vzdálila, že jsou mezi nimi otázky, v kterých se nikdy neshodnou a o kterých je lépe nemluvit.

XXIV

„Tím spíš tedy musíš uspořádat své poměry, pokud to jde," řekla Dolly.

„Ano, pokud to jde," řekla Anna pojednou docela jiným hlasem, tiše a smutně.

„Copak není možný rozvod? Slyšela jsem, že tvůj muž svoluje."

„Dolly! O tom bych nerada mluvila."

„No dobře, tak nebudem," honem ji chlácholila Darja Alexandrovna, když zahlédla v její tváři utrpení. „Jenom vidím, že se na všecko díváš příliš černě."

„Já? Vůbec ne. Jsem ohromně veselá a spokojená. Viděla jsi, že mám úspěchy u mužů. Veslovskij…"

„Ano, abych pravdu řekla, chování Veslovského se mi nelíbilo," pravila Darja Alexandrovna, aby obrátila řeč jinam.

„Ale co tě nemá! Alexeje to trošku lechtá a nic víc. Ale Váseňka je hošík a mám ho docela v moci. Víš, otočila jsem si ho kolem prstu. Je jako tvůj Gríša… Dolly!" náhle začala o něčem jiném. „Říkáš, že se na všecko dívám černě. Ty bys to mohla těžko pochopit. Je to příliš hrozné. Snažím se vůbec nedívat."

„Ale já myslím, že bys měla. Měla bys udělat všecko, co je možné."

„Ale co je možné? Nic. Říkáš, že bychom se s Alexejem měli vzít a že na to nemyslím. Nemyslím na to!" opakovala a tvář jí zaplavila červeň. Vstala, vypjala ňadra, těžce vzdychla a začala přecházet svým lehkým krokem sem a tam po pokoji a jen občas zůstala stát. „Že nemyslím? Nemine dne ani hodiny, abych na to nemyslila a zároveň si nevyčítala, že na to myslím… protože takové myšlenky by člověka přivedly k šílenství. K šílenství," opakovala. „Když na to myslím, nemohu pak usnout bez morfia. No dobře. Mluvme klidně. Prý se mám dát rozvést. *On* mi to především nepovolí. *On* je teď pod vlivem hraběnky Lydie Ivanovny."

Darja Alexandrovna, sedící zpříma na židli, s trpitelskou a soucitnou tváří sledovala přecházející Annu a otáčela za ní hlavu.

„Musíš se pokusit," řekla tiše.

„Dejme tomu, že se pokusím. Co to znamená?" Anna zřejmě vyslovila myšlenku stokrát zváženou a naučenou nazpaměť. „To znamená, že já, která ho nenávidím, ale přesto si uvědomuju svou vinu – a pokládám ho za velkomyslného – já se mám ponížit a psát mu… No, dejme tomu že se přemohu a udělám to. Buď dostanu urážlivou odpověď, anebo svolení. Dobře, dostala bych svolení…" Anna byla v té chvíli na opačném konci pokoje. Zastavila se tam a něco dělala se záclonou na okně. „Dostala bych svolení, ale co… syn? Vždyť oni mi ho nedají. Vždyť bude vyrůstat u otce, kterého jsem opustila, a bude mnou opovrhovat. Pochop, že miluju dvě bytosti, obě snad stejně, ale obě víc než sebe – Serjožu a Alexeje."

Zamířila doprostřed pokoje a stoupla si před Dolly. Tiskla si ruce na prsa a její postava se v bílém hávu zdála zvlášť velká a široká. Sklonila hlavu a úkosem hleděla lesklýma vlahýma očima na maličkou, hubenou Dolly, tak žalostnou ve spravované jupičce a nočním čepečku a celou se chvějící vzrušením.

„Jen ty dvě bytosti miluju a přitom jedna vylučuje druhou. Nemohu mít oba, a to jediné potřebuju. A když tohle není, na ničem už nezáleží. Všecko je mi jedno, úplně. Nějak to už dopadne, a proto o tom nemohu mluvit, nerada o tom mluvím. A tak mi nic nevyčítej a neodsuzuj mě. Ty si ve své čistotě neumíš představit, jak trpím."

Šla k Dolly, sedla si k ní, vzala ji za ruku a provinileji pohlédla do obličeje.

„Co si myslíš? Co si o mně myslíš? Nepohrdej mnou. Nezasloužím si pohrdání. Jsem vlastně nešťastná. Jestli je někdo nešťastný, pak jsem to já," vypravila ze sebe, odvrátila se a dala se do pláče.

Když Dolly zůstala sama, pomodlila se a ulehla na lože. Bylo jí Anny z celého srdce líto, dokud s ní hovořila; ale teď se nedokázala přimět, aby na ni myslila. Hlavou jí táhly vzpomínky na domov

a na děti, vzpomínky plné zvláštního kouzla a jasu. Ten svět jí byl nyní tak milý a drahý, že zanic nechtěla strávit další den mimo něj a pevně si umínila, že zítra odjede.

Mezitím se Anna vrátila do svého budoáru. Vzala si sklenku, nakapala do ní několik kapek léku, jehož hlavní složku tvořilo morfium, vypila jej, chvíli seděla nehybně, a potom s uklidněnou a veselou myslí zamířila do ložnice.

Když tam vešla, Vronskij se na ni pozorně zadíval. Hledal na ní stopy rozmluvy, kterou – jak věděl – jistě měla s Dolly, když zůstala u ní v pokoji tak dlouho. Ale v jejím výrazu, vzrušeném i zdrženlivém a cosi tajícím, nenalezl nic než krásu, na kterou už sice byl zvyklý, ale která ho stále ještě upoutávala, nic než vědomí této krásy a touhu, aby na něho působila. Nechtěl se jí ptát, o čem mluvily, ale doufal, že sama něco řekne. Ale řekla pouze:

„Jsem ráda, že se ti Dolly líbí. Že ano?"

„Vždyť já ji přece dávno znám. Myslím, že je velice hodná, mais excessivement terre-à-terre[38]. Ale stejně jsem moc rád, že přijela."

Vzal Annu za ruku a zpytavě jí pohlédl do očí.

Rozuměla jeho pohledu jinak, a proto se na něho usmála.

Příští ráno se Darja Alexandrovna chystala k odjezdu, třebaže ji hostitelé přemlouvali, aby zůstala. Levinův kočí ve svém obnošeném kabátě a klobouku skoro poštovském, v kolesce se spravovanými blatníky a s koňmi různé barvy, zasmušilý a rázný, vjel na příjezd sypaný pískem.

Loučení s princeznou Varvarou a s pány bylo Darje Alexandrovně nepříjemné. Už po jediném dni jasně cítila, stejně jako její hostitelé, že se k sobě nehodí a že bude lépe se nescházet. Jen Anně bylo smutno. Věděla, že nyní, když Dolly odjede, nikdo už neoživí v její duši city, které se v ní rozbouřily při tomto shledání. Bylo bolestné

38 Nesmírně přízemní. *(franc.)*

ty city jitřit, ale přesto věděla, že je to nejlepší část její duše a že tato část její duše kvapem zarůstá v životě, jaký vede.

Jakmile se Darja Alexandrovna octla v polích, měla příjemný pocit úlevy a byla by se sloužících ráda zeptala, jak se jim u Vronského líbilo, když kočí Filip začal sám:

„Boháči, to zas jsou, ale dali nám všeho všudy tři mírky ovsa. Než bylo ráno, koně všecko sežrali. Co s třema mírkama? To je jen tak pro chuť. V hospodě oves dneska stojí pětačtyrycet kopejek. Však u nás, když někdo přijede, dostanou koně, kolik sežerou."

„Lakomý pán," přisvědčil kancelista.

„No, a líbili se ti jeho koně?" zeptala se Darja Alexandrovna.

„Koně – to je bez řečí. A taky strava byla dobrá. Ale tak vám mi přišlo nějak smutno, Darjo Alexandrovno, nevím, co vy," řekl a otočil se k ní hezkým, dobromyslným obličejem.

„Však mně taky. Co myslíš, dojedem kvečeru?"

„Musíme dojet."

Když se Darja Alexandrovna vrátila domů a shledala, že jsou všichni zdrávi a nějak zvlášť milí, vykládala velice živě o svém výletu, o vlídném přijetí, kterého se jí dostalo, o přepychu a vytříbeném způsobu života u Vronských i o jejich zábavách, a nedovolila nikomu, aby proti nim řekl byť jediné slovo.

„Člověk musí znát Annu a Vronského – a toho jsem teď líp poznala –, aby si uvědomil, jak jsou milí a dojemní," říkala teď zcela upřímně, když zapomněla na nejasný pocit nespokojenosti a stísněnosti, který tam zakoušela.

XXV

Vronskij a Anna strávili celé léto a část podzimu na venkově a na jejich poměrech se nic nezměnilo, dosud nic nepodnikli, aby Anna dosáhla rozvodu. Domluvili se, že nikam nepojedou. Ale čím déle žili sami, zejména na podzim a bez hostí, cítili oba, že takový život dlouho nesnesou a že jej musí změnit.

Byl to život zdánlivě nad pomyšlení krásný: měli všeho hojnost, byli zdrávi, měli dítě, každý měl své zaměstnání. I když neměli hosty, věnovala Anna péči svému zevnějšku a hodně se zabývala četbou – románů i vážných knih, které byly zrovna v módě. Objednávala si všecky knihy, o kterých našla pochvalné zmínky v cizích novinách a časopisech, jež odbírala, a pročítala je s onou pozorností, jaké je člověk schopen jen v osamění. Kromě toho studovala z knih a odborných časopisů všecko, čím se zabýval Vronskij, takže se často obracel přímo k ní s otázkami agronomickými, stavitelskými a někdy i s otázkami z chovu koní nebo sportu. Podivoval se jejím znalostem i paměti, ačkoli zpočátku míval pochybnosti a žádal, aby doložila svá tvrzení; a pak mu vyhledala v knihách, nač se tázal, a ukazovala mu to.

Zařizování nemocnice ji také zajímalo. Nejenže pomáhala, ale mnohé zařizovala a vymýšlela si sama. Ale největší péči věnovala přece jen vlastní osobě, její největší starostí bylo, do jaké míry Vronskému na ní záleží, do jaké míry mu dokáže nahradit vše, co opustil. Vronskij si vážil této její snahy, která se jí stala jediným účelem života, její touhy nejen se mu líbit, ale také mu sloužit, avšak zároveň ho tížily milostné sítě, kterými se ho snažila obestřít. Čas plynul a Vronskij viděl stále častěji, jak je opředen těmi sítěmi, a stále víc si přál ne snad z nich uniknout, ale zkusit, zda nebrání jeho svobodě. Nebýt této rostoucí touhy po svobodě, po tom, aby neměl

scény pokaždé, kdykoli musel jet do města na shromáždění nebo na dostihy, byl by Vronskij býval se svým životem plně spokojen. Úloha, kterou si zvolil, tato role bohatého statkáře, jací mají tvořit jádro ruské aristokracie, mu nejen zcela vyhovovala, ale působila mu nyní – potom, co takto prožil půl roku – stále vzrůstající potěšení. A práce, která ho stále víc a víc zajímala a strhovala, se mu výborně dařila. Přestože ho nemocnice, stroje, krávy objednané ze Švýcar a mnohé jiné věci přišly na obrovské peníze, byl přesvědčen, že své jmění nerozhazuje, nýbrž zvyšuje. Šlo-li o výnosy, prodej lesů, obilí a vlny či o propachtování pozemků, byl Vronskij pevný jako skála a nic neslevil. Pokud šlo o hospodaření ve velkém na tomto i na ostatních statcích, držel se nejjednodušších způsobů, neriskoval a byl nanejvýš šetrný a obezřetný i v maličkostech. Kdykoli ho chtěl mazaný a šikovný německý správce získat pro nějakou koupi, pokaždé nastrojil rozpočet tak, že zpočátku bylo třeba částky značně vyšší, ale po úvaze se zjistilo, že lze totéž provést levněji a přitom hned vydělat. Ale Vronskij se nedal ošálit. Vyslechl správce, vyptával se a souhlasil s ním jen tenkrát, když šlo o objednávku či zřízení skutečné novinky, v Rusku dosud neznámé, která by mohla vzbudit podiv. Kromě toho se odvažoval velkého vydání jen tehdy, když měl přebytečné peníze, a při každém takovém vydání zkoumal vše dopodrobna a trval na tom, aby za své peníze dostal nejlepší zboží. Z toho, jak své hospodářství vedl už od začátku, bylo tudíž jasné, že své jmění nerozházel, nýbrž rozmnožil.

V říjnu se konaly šlechtické volby v kašinské gubernii, kde ležely statky Vronského, Svijažského, Koznyšova, Oblonského a menší díl panství Levinova.

Tyto volby z mnoha důvodů i pro osobnosti, jež se jich účastnily, budily pozornost veřejnosti. Hodně se o nich mluvilo a konaly se rozsáhlé přípravy. Šlechtici, žijící v Moskvě, v Petrohradě a v cizině, kteří na volbách nikdy nebyli, k těmto volbám se sjeli. Vronskij už dávno slíbil Svijažskému, že na ně pojede.

Svijažskij, jenž často navštěvoval Vozdviženské, přijel před volbami pro Vronského.

Den předtím se Vronskij a Anna pro tuto zamýšlenou cestu málem pohádali. Bylo nejnudnější podzimní období, na venkově přímo zoufalé, a proto Vronskij, odhodlán k boji, oznámil Anně svůj odjezd stroze a chladně, jak s ní nikdy předtím nemluvil. Ale k jeho údivu přijala Anna tuto zprávu nadmíru klidně a jen se zeptala, kdy se vrátí. Pozorně se na ni podíval, neboť si neuměl její klid vysvětlit. V odpověď se usmála. Znal tuto její schopnost uzavřít se do sebe a věděl, že to dělá jen tehdy, když si v duchu něco předsevzala, aniž ho zasvětila do svých plánů. Bál se toho, ale tolik si přál vyvarovat se scény, že se zatvářil, jako by věřil, ba zčásti opravdu věřil, čemu by věřil tak rád – že je rozumná.

„Nebude se ti doufám stýskat?“

„Doufám,“ řekla Anna. „Včera mi přišla bedna knih od Gautiera. Ne, nebude se mi stýskat.“

Chce se vpravit do tohoto způsobu, tím lépe, pomyslil si, jinak už to bylo věčně stejné!

A tak ji nevyzval k upřímnému doznání a odjel k volbám. Bylo to v jejich spolužití poprvé, co se s ní rozloučil, aniž si všecko řekli. Zčásti ho to znepokojovalo, zčásti soudil, že je to lepší. Nejdřív tu bude, jako teď, něco nejasného, utajeného, ale pak si zvykne. Tak či onak jí mohu dát všechno, jenom ne svou mužskou nezávislost, říkal si.

XXVI

V září se Levin přestěhoval do Moskvy, kde měla Kitty rodit. Žil tam nečinně už celý měsíc, když se Sergej Ivanovič Koznyšov, který měl v kašinské gubernii statek a velmi se o nadcházející volby zajímal, začal chystat na cestu. Zval s sebou i bratra, který měl hlasovací právo za selezněcký okres. Kromě toho měl Levin v Kašinu vyřídit své sestře žijící v cizině naléhavou záležitost opatrovnickou a převzít pro ni peníze za vykoupenou půdu.

Levin se pořád nemohl rozhodnout, ale Kitty viděla, jak se v Moskvě nudí, radila mu, aby jel a objednala mu bez jeho vědomí šlechtický stejnokroj v ceně osmdesáti rublů. A těch osmdesát rublů zaplacených za stejnokroj bylo hlavní pohnutkou, že se Levin rozhodl. Odjel do Kašina.

Levin byl v Kašinu už šestý den, denně chodil na schůze a obstarával sestřinu záležitost, s kterou to pořád neklapalo. Všichni maršálkové byli zaměstnáni volbami a nemohl dosáhnout vyřízení zcela jednoduché věci, které záleželo na opatrovnickém úřadě. Druhá věc – příjem peněz – rovněž narážela na překážky. Po dlouhém, úmorném jednání o zrušení zákazu byly peníze připraveny k výplatě, ale notář, člověk nanejvýš ochotný, nemohl vydat poukázku, jelikož bylo třeba podpisu předsedy, a ten byl na zasedání a nenechal za sebe zástupce. Celé to shánění, běhání z místa na místo, řeči s dobrými, velice hodnými lidmi, kteří plně chápali žadatelovu nemilou situaci, ale přitom mu nemohli pomoci, celá ta bezvýsledná námaha vyvolala v Levinovi mučivý pocit, podobný trapné bezmoci, kterou prožíváme ve snu, když chceme vynaložit fyzickou sílu. Dělo se mu to často, když hovořil se svým dobráckým právním zástupcem. Tento právní zástupce dělal snad všecko možné a napínal všechny duševní síly, aby Levinovi pomohl z nesnází. „Víte co,

zkuste tohle," říkal nejednou, „zajeďte si tam a tam." A zosnoval celý plán, jak se vyhnout osudové překážce, která všecko brzdila. Ale vzápětí dodával: „Přece to asi zdrží. Stejně to ale zkuste." A Levin to zkoušel, chodil a jezdil. Všichni byli hodní a laskaví, ale pak se ukázalo, že na konci opět vyrostla překážka, které se prve vyhnul, a opět zatarasila cestu. Zvlášť mrzuté bylo, že Levin naprosto nemohl pochopit, s kým se vlastně potýká, kdo z toho co má, když se jeho záležitost nevyřizuje. Nevěděl to snad nikdo; nevěděl to ani právní zástupce. Kdyby to Levin mohl pochopit, jako chápal, že se k pokladně na nádraží nedostane jinak, než stoupne-li si do fronty, nemrzelo by ho to a nezlobilo; ale pokud šlo o překážky, na které narážel u úřadů, nikdo mu nedovedl vysvětlit, k čemu vlastně jsou.

Ale Levin se po svatbě velice změnil; byl trpělivý, a nechápal-li, proč je to všecko tak zařízeno, říkal si, že všemu nerozumí, a tedy to nemůže posuzovat, že to asi musí být, a snažil se zachovat klid.

Když teď byl přítomen volbám a účastnil se jich, rovněž se snažil neodsuzovat, nehádat se, ale pokud možná pochopit věc, jíž se tak vážně a horlivě zabývali poctiví a dobří lidé, kterých si vážil. Od té doby, co se oženil, odhalilo se mu tolik nových, vážných hledisek, která dřív pokládal ve své lehkovážnosti za nicotná, že i ve volbách tušil a hledal vážný smysl.

Koznyšov mu vyložil smysl a význam obratu, k němuž mělo podle očekávání při volbách dojít. Gubernský maršálek šlechty, v jehož rukou se podle zákona soustřeďovalo tolik závažných veřejných záležitostí – věci opatrovnické (kvůli kterým teď Levin tolik zkusil) i obrovské šlechtické sumy, gymnázium dívčí, chlapecké i vojenské, lidová osvěta podle nové vyhlášky a konečně i samospráva – gubernský maršálek Snětkov byl člověk starého šlechtického ražení, který utratil obrovské jmění, člověk dobrý, svým způsobem čestný, ale naprosto nechápající požadavky nové doby. Všude a ve všem stranil šlechtě, otevřeně bránil šíření lidové osvěty a samosprávě, které příslušel tak dalekosáhlý význam, dával ráz stavovský. Na

jeho místo měl přijít svěží, moderní, zdatný člověk, docela nový, a práce měla být řízena tak, aby ze všech práv, propůjčených šlechtě nikoli jako šlechtě, nýbrž jako složce samosprávy, byly vytěženy všechny výhody samosprávy, jaké se vůbec daly vytěžit. V bohaté kašinské gubernii, která vždy kráčela v čele ostatních, shromáždily se nyní takové síly, že činnost řádně vedená by mohla sloužit za vzor ostatním guberniím, ba celému Rusku. A proto měla celá věc velký význam. Za maršálka hodlali místo Snětkova navrhnout Svijažského nebo ještě raději Něvědovského, bývalého univerzitního profesora, muže neobyčejně bystrého a velkého přítele Sergeje Ivanoviče.

Shromáždění zahájil gubernátor, který měl k šlechticům projev, aby volili činovníky nezaujatě, podle zásluh a pro blaho vlasti. Vyslovil naději, že urozená kašinská šlechta stejně jako v dřívějších volbách svatě splní svou povinnost a ukáže se hodnou hluboké důvěry mocnářovy.

Po projevu odešel gubernátor ze sálu a šlechtici hlučně a rozjařeně, někteří skoro nadšeně ho následovali a obklopili ho, zatímco si oblékal kožich a přátelsky rozmlouval s gubernským maršálkem. Levin ve snaze, aby všecko náležitě pochopil a nic nepropásl, stál také v zástupu a slyšel, jak gubernátor říká: „Vyřiďte prosím Marii Ivanovně, že má paní velice lituje, ale že jede do sirotčince." A potom si šlechtici vesele rozebrali kožichy a všichni jeli do katedrály.

V katedrále Levin zvedal společně s ostatními ruku a opakoval arciknězova slova, zaklínaje se nejstrašnějšími přísahami, že splní vše, več doufal gubernátor. Bohoslužby na Levina vždy působily, a když teď pronášel slova „celuji kříž" a ohlédl se po zástupu těch mladých i starých mužů, opakujících totéž, byl pohnut.

Druhý a třetí den se jednalo o šlechtických penězích a o dívčím gymnáziu, což podle Sergeje Ivanoviče nebylo nijak důležité, takže Levin, zaneprázdněn svými pochůzkami po úřadech, jednání nesledoval. Čtvrtého dne byla v gubernské kanceláři prováděna revize gubernských peněz. A zde došlo poprvé k střetnutí mezi

novou a starou stranou. Komise pověřená revizí podala sněmujícím zprávu, že všecko je v nejlepším pořádku. Gubernský maršálek vstal a se slzami v očích děkoval šlechtě za důvěru. Šlechtici ho hlasitě pozdravovali a tiskli mu ruku. Ale v té chvíli jistý šlechtic z Koznyšovovy strany řekl, že komise peníze nerevidovala, neboť pokládala revizi pro gubernského maršálka za urážlivou. Jeden z členů komise to neprozřetelně potvrdil. Tu jeden maličký, na pohled velice mladý, ale velice jízlivý pán se vytasil s tím, že gubernský maršálek by jistě rád podal zprávu o stavu pokladny a že členové komise ho svým přílišným jemnocitem připravují o toto mravní zadostiučinění. Členové komise pak odvolali své prohlášení a Sergej Ivanovič počal logicky dokazovat, že je nutno vyjádřit souhlas buď s tím, že peníze revidovali, anebo že je nerevidovali, a celé dilema podrobně rozvinul. Koznyšovovi oponoval mluvka protivné strany. Potom mluvil Svijažskij a znova jízlivý pán. Debata trvala dlouho a k ničemu nevedla. Levin se divil, že se o to přeli tak dlouho, zvlášť po tom, co se zeptal Sergeje Ivanoviče, zda se domnívá, že peníze byly zpronevěřeny, a ten odpověděl:

„I kdež! Je to poctivý člověk. Ale bylo třeba otřást tím zastaralým způsobem patriarchálního rodinného řízení šlechtických záležitostí."

Pátý den se konaly volby okresních maršálků. Pro některé okresy to byl den velice bouřlivý. Za selezněvský okres byl aklamací zvolen Svijažskij a uspořádal toho dne oběd.

XXVII

Na šestý den byly stanoveny volby gubernské. Velké i malé sály byly plné šlechticů v různých stejnokrojích. Mnozí přijeli jen na tento den. Známí, kteří se už dávno neviděli, jeden z Krymu, druhý z Petrohradu, třetí z ciziny, se potkávali v sálech. U gubernského stolu pod vladařovou podobiznou, určeného k volbám gubernského maršálka, se debatovalo.

Šlechtici ve velkém i v malém se seskupovali do různých táborů a z nepřátelských, nedůvěřivých pohledů, z toho, jak umlkal hovor, kdykoli se přiblížil někdo z tábora cizího, i jak si někteří šeptali a odcházeli až do vzdálené chodby, ze všeho bylo znát, že každá strana má tajemství před druhou. Zevnějškem se šlechtici ostře dělili na dva druhy: na staré a nové. Staří měli většinou buď staré šlechtické upjaté stejnokroje, kordy a klobouky, anebo vlastní uniformy námořnické, jezdecké či pěchotní, které si vysloužili. Stejnokroje starých šlechticů byly ušité podle staré módy s pufničkami na rukávech; byly zřejmě malé, krátké, a úzké v pase, jako by z nich jejich majitelé vyrostli. Mladí měli rozepnuté šlechtické stejnokroje se sníženým pasem, volné v ramenou, a bílé vesty, nebo stejnokroje s černým límcem a s vavřínovými ratolestmi, odznakem ministerstva spravedlnosti. K mladým náležely i uniformy dvorské, jež zástupu tu a tam dodávaly lesku.

Ale rozdělení na mladé a staré se neshodovalo s dělením podle stran. Jak Levin pozoroval, příslušeli někteří z mladých ke staré straně, a naopak někteří nejstarší šlechtici si šeptali se Svijažským a patrně byli horlivými stoupenci strany nové.

Levin stál v malém sále, kde se kouřilo a podávalo se občerstvení, poblíž skupiny svých známých a poslouchal, o čem se mluví, ale marně napínal duševní síly, aby pochopil, oč jde. Vévodil Koznyšov, kolem

kterého se kupili ostatní. Naslouchal teď Svijažskému a Chljustovovi, maršálkovi z jiného okresu, příslušejícímu k jejich straně. Chljustov odpíral jít za svůj okres k Snětkovovi a žádat ho, aby přijal kandidaturu, ale Svijažskij ho přemlouval a Koznyšov tento plán schvaloval. Levinovi nešlo na rozum, proč by měla nepřátelská strana prosit o přijetí kandidatury maršálka, kterého chtěla nechat propadnout.

Oblonskij, který právě pojedl i popil a utíral si ústa navoněným lemovaným batistovým šátkem, přistoupil ve své uniformě komořího k nim.

„Obsazujeme pozici, Sergeji Ivanoviči!“ řekl a přihlazoval si licousy.

Když vyslechl, o čem je řeč, přidal se k názoru Svijažského.

„Jeden okres stačí, ale Svijažskij už je zřejmě opozice,“ pravil a všichni mu rozuměli kromě Levina.

„Tak co, Kosťo, snad už jsi tomu taky přišel na chuť?“ dodal, obrátil se k Levinovi a vzal ho pod paží. Levin měl nejlepší vůli přijít věci na chuť, ale nemohl pochopit, oč běží. Poodešel se Stěpanem Arkaďjičem několik kroků od hovořících a vyslovil údiv, proč je třeba prosit gubernského maršálka.

„O sancta simplicitas!“[39] zvolal Oblonskij a stručně a jasně vyložil Levinovi, oč jde.

Kdyby gubernského maršálka navrhovaly všechny okresy jako v minulých volbách, byl by zvolen všemi hlasy. To nebylo žádoucí. Nyní se osm okresů usneslo, že ho navrhnou; odmítnou-li ho navrhnout dva okresy, mohl by se vzdát kandidatury. A pak by strana starých mohla přijít s jiným kandidátem, neboť všechny výpočty mladých by selhaly. Ale bude-li jediný okres Svijažského proti Snětkovovi, bude Snětkov kandidovat. Dokonce ho zvolí a schválně mu odevzdají víc hlasů, takže strana odpůrců ztratí přehled, a až bude navržen náš kandidát, sami budou pro něho hlasovat.

39 Ó svatá prostoto! *(lat.)*

Levin pochopil, ale ne docela, a chtěl se ještě na leccos zeptat, když tu nastal ruch a šum, a všechno se hrnulo do velkého sálu.

„Co je? Co? Koho?“ „Plnou moc? Komu? Cože?“ „Popírají?“ „Plnou moc ne.“ „Flerova nechtějí připustit k volbám.“ „Co na tom, že je soudně stíhán?“ „Takhle by nepřipustili kdekoho. To je hanebnost.“ „Na to je zákon!“ slyšel Levin z různých stran a spolu se všemi ostatními, kteří někam chvátali a báli se, aby něco nepropásli, zamířil do velkého sálu a protlačil se ke gubernskému stolu, u kterého se gubernský maršálek, Svijažskij a ostatní předáci o něco vášnivě přeli.

XXVIII

Levin stál dost daleko. Vedle něho těžce, chrčivě oddychoval jakýsi šlechtic a jiný šoupal tlustými podešvemi. Levina to rušilo, takže neslyšel dobře. Slyšel z dálky něžný hlas maršálkův, pak vřískavý hlas jízlivého šlechtice a Svijažského. Přeli se, pokud rozuměl, o smysl jistého článku zákona a o význam slov *býti vyšetřován*.

Zástup se rozestoupil a uvolnil cestu Koznyšovovi, který kráčel ke stolu. Koznyšov vyčkal, až jízlivý šlechtic domluvil, potom řekl, že dle jeho mínění by bylo nejlepší nahlédnout do sbírky zákonů a požádat tajemníka, aby příslušný článek vyhledal. V článku bylo řečeno, že při různosti názorů je nutno hlasovat.

Sergej Ivanovič přečetl článek zákona a začal vysvětlovat jeho smysl, ale vtom ho přerušil velký, tlustý, přihrblý statkář s načechranými kníry, v úzkém stejnokroji s límcem, který ho vzadu škrtil. Přistoupil ke stolu, klepl o něj prstenem a zařval:

„Hlasovat! Balotáž![40] Jaképak řeči! Hlasovat!“

Tu náhle spustilo několik hlasů a velký šlechtic s prstenem zuřil stále víc a víc a křičel stále hlasitěji. Ale nebylo mu rozumět.

Říkal totéž, co navrhoval Koznyšov. Ale patrně nenáviděl jeho i celou jeho stranu. A tato nenávist se zmocnila celé jeho strany a vyvolala stejnou bouři odporu z druhé strany, i když se rozhořčení projevovalo o něco slušnější formou. Strhl se pokřik a chvíli byl takový zmatek, že gubernský maršálek musel volat panstvo k pořádku.

„Hlasovat! Hlasovat! Kdo je šlechtic, ten rozumí! My proléváme krev… Důvěra panovníka… Maršálka nebudeme kontrolovat, není to šafář… O to přece nejde… Račte hlasovat! Hanba!“ ozývaly se

40 Tajné hlasování různobarevnými kuličkami. *Pozn. red.*

zlostné, zběsilé výkřiky ze všech stran. Pohledy a tváře byly ještě zlostnější a zběsilejší než slova. Zračila se v nich nesmiřitelná nenávist. Levin naprosto nechápal, oč jde, a jenom žasl, jak vášnivě se projednává otázka, zda se má, či nemá hlasovat o Flerovovi. Jak mu potom vyložil Sergej Ivanovič, zapomínal na sylogismus, že v zájmu veřejnosti bylo třeba svrhnout gubernského maršálka; aby byl maršálek svržen, bylo třeba většiny hlasů; aby se dosáhlo většiny hlasů, bylo třeba udělit Flerovovi hlasovací právo; a aby mohlo být Flerovovi hlasovací právo uděleno, bylo třeba objasnit, jak má být rozuměno článku zákona.

„Jediný hlas může rozhodnout o celé věci, a musíme být seriózní a důslední, chceme-li sloužit veřejným zájmům," uzavřel Koznyšov.

Ale Levin na to zapomněl a byl sklíčen, když viděl ty vážené, dobré muže tak nehezky, zle rozhorlené. Aby se toho skličujícího pocitu zbavil, nečekal na konec debaty a šel do sálu, kde nebyl nikdo kromě číšníků u bufetu. Když viděl, jak číšníci horlivě utírají nádobí a rozestavují talíře a sklenky, když spatřil jejich klidné, bystré tváře, tu se mu najednou ulevilo, jako by vyšel ze zatuchlé místnosti na čerstvý vzduch. Přecházel sem a tam a se zalíbením pozoroval číšníky. Velice se mu líbilo, jak číšník s šedivými licousy hleděl opovržlivě na ostatní, mladíky, kteří si z něho stříleli, a učil je, jak mají skládat ubrousky. Levin se právě chtěl dát se starým číšníkem do řeči, když ho vyrušil tajemník šlechtického poručenského úřadu, staroušek, jehož specialitou bylo, že znal všechny šlechtice v gubernii podle jména křestního i jména po otci.

„Račte, Konstantine Dmitriči," řekl mu, „hledá vás pan bratr. Hlasuje se o důvěře Flerovovi."

Levin vešel do sálu, dostal bílou kuličku a v patách za bratrem Sergejem Ivanovičem přistoupil ke stolku, kde stál Svijažskij, který se významně a ironicky tvářil, svíral si v hrsti vous a čichal k němu. Koznyšov sáhl do urny, kuličku někam vložil, a když udělal místo Levinovi, stoupl si poblíž. Levin přikročil ke stolu, ale už dočista

zapomněl, oč běží, a v rozpacích se obrátil k Sergejovi Ivanoviči s otázkou: „Kam ji mám dát?“ Ptal se potichu, když se vedle mluvilo, takže doufal, že jeho otázku nikdo neuslyší. Ale hovor ustal a nevhodná otázka byla zaslechnuta. Sergej Ivanovič se zamračil.

„To je věc přesvědčení každého jednotlivce,“ řekl přísně.

Někteří z přítomných se usmáli. Levin zrudl, rychle vsunul ruku pod sukno a vložil kuličku napravo, jelikož ji držel v pravé ruce. Vzápětí si vzpomněl, že měl schovat pod sukno i levou ruku, schoval ji tedy, ale už pozdě, a nadobro zmaten odkvapil mezi poslední řady.

„Sto dvacet šest pro! Devadesát osm proti!“ zazněl ráčkující hlas tajemníka. Potom se ozval smích. V urně byl nalezen knoflík a dva ořechy. Šlechtic byl připuštěn k volbám a nová strana zvítězila.

Ale strana starých se nepokládala za poraženou. Levin zaslechl, že Snětkov je navržen za kandidáta, a viděl, jak se zástup šlechticů shlukl kolem gubernského maršálka, který cosi říkal. Levin šel blíž. Snětkov odpovídal šlechticům, mluvil o důvěře šlechty, o její lásce k němu, kterou si prý nezaslouží, neboť veškerá jeho zásluha tkví v oddanosti šlechtě, jíž věnoval dvanáct roků služby. Několikrát opakoval: „Sloužil jsem, dokud mi síly stačily, věrně a oddaně, vážím si toho a děkuji.“ A pak se najednou zarazil, protože ho dusily slzy, a vyšel ze sálu. Ať už byly ty slzy vyvolány vědomím křivdy, láskou ke šlechtě, či napětím, které se ho zmocnilo, protože byl obklíčen nepřáteli, ale jeho vzrušení se přeneslo na ostatní, většina šlechticů byla pohnuta a Levin pocítil k Snětkovovi skoro něhu.

Ve dveřích se gubernský maršálek srazil s Levinem.

„Pardon, promiňte prosím,“ řekl, jako by mluvil k neznámé osobě. Ale když poznal Levina, plaše se usmál. Levinovi se zdálo, že chce něco říci, ale pohnutím nemůže mluvit. Výraz jeho obličeje i celá jeho postava ve stejnokroji, s řády a v bílých kalhotách s lampasy, jak tak spěšně kráčel, připomněla Levinovi štvané zvíře, které vidí, že je to s ním zlé. Ten výraz v obličeji Levina zvlášť dojímal, poněvadž zrovna včera navštívil v opatrovnické věci maršálka v jeho

domově a viděl ho v celé vznešenosti dobrého člověka a otce rodiny. Velký dům se starým rodinným nábytkem; nijak elegantní, poněkud špinaví, ale uctiví sluhové, nejspíš ještě bývalí nevolníci, kteří nezměnili pána; dobrosrdečná tlustá paní v čepečku s krajkami a v tureckém šálu, mazlící se s hezounkou vnučkou, dceřinou dcerkou; ztepilý syn, sextán, který přišel z gymnázia a při pozdravu políbil otci velkou ruku; přesvědčivá vlídná slova i pohyby pána domu – to vše vzbudilo včera v Levinovi bezděčnou úctu a sympatie. Starý pán teď Levina dojímal, bylo mu ho líto a rád by mu řekl něco milého.

„Budete tedy zase naším maršálkem," pravil.

„Sotva," řekl maršálek a polekaně se ohlédl. „Jsem unaven, už jsem starý. Najdou se způsobilejší a mladší než já, ať zas slouží oni."

A maršálek zmizel v postranních dveřích.

Nastal nejslavnější okamžik. Za malou chvíli se mělo přikročit k volbám. Předáci obou stran počítali na prstech hlasy pro a proti.

Debata o Flerovovi získala nové straně nejen jeho hlas, ale také časovou výhodu, takže sem mohli být dopraveni tři šlechtici, kterým byla piklemi staré strany znemožněna účast na volbách. Dva šlechtice, kteří holdovali skleničce, opili Snětkovovi náhončí do němoty, kdežto třetímu sebrali stejnokroj. Jakmile se to nová strana dověděla, nelenila a během sporu o Flerovovi poslala drožkou své lidi, aby odevzdali šlechtici stejnokroj a ze dvou opilých přivezli jednoho na shromáždění.

„Jednoho jsem dovezl, vzkřísil jsem ho vodou." Ke Svijažskému přistoupil statkář, kterého poslali pro opilce. „Ujde to, ten bude dobrý."

„Není moc opilý? Aby nám neupadl," pokyvoval Svijažskij hlavou.

„Kdepak, drží se. Jenom aby mu tady nedali napít… Už jsem říkal číšníkovi, aby mu za žádných okolností nenalévali."

XXIX

Úzký sál, v kterém se kouřilo a podávalo se občerstvení, byl plný šlechticů. Ruch stále stoupal a na všech tvářích bylo znát neklid. Zvlášť rozčileni byli předáci, kteří znali všecko podrobně a věděli, jaký je poměr hlasů. Byli to pořadatelé nastávající bitvy. Ostatní se jako řadoví vojíni sice připravovali k boji, ale prozatím hledali rozptýlení. Někteří jedli vstoje nebo si přisedli ke stolu. Jiní přecházeli sem tam po dlouhé místnosti, kouřili cigarety a rozprávěli se známými, které tu po dlouhé době potkali.

Levin neměl hlad ani nekouřil. Také nestál o to, aby se sešel s přáteli, totiž se Sergejem Ivanovičem, Stěpanem Arkaďjičem, Svijažským a jinými, neboť s nimi stál v živém hovoru Vronskij v uniformě dvorního štolby. Levin ho zahlédl při volbách už včera a pečlivě se mu vyhýbal, protože se s ním nechtěl setkat. Šel k oknu, posadil se, obhlížel si jednotlivé skupinky a poslouchal, co se kolem mluví. Bylo mu smutno zejména proto, že viděl, jak jsou všichni rozjaření, jak mají plno starostí a práce, a jen on a prastarý, šišlavý, bezzubý stařeček v námořnické uniformě, který si přisedl k němu, tu seděli bez zájmu a nečinně.

„Ten je povedený! Říkal jsem mu, ale kdepak. Bodejť! Za tři roky to nemohl dát dohromady," hřímal menší přihrblý statkář s napomádovanými vlasy, splývajícími na vyšívaný límec stejnokroje, a podpatky nových vysokých bot, které si asi schválně obul k volbám, mu ostře cvakaly. Vrhl nevlídný pohled na Levina a prudce se otočil.

„Ano, je to podezřelá věc, darmo mluvit," tenoučkým hlasem řekl maličký statkář.

Hned za nimi se přihrnul celý hlouček statkářů, obklopujících tlustého generála. Statkáři zjevně hledali místo, kde by si mohli nerušeně pohovořit.

„Jak se opovažujete tvrdit, že jsem někoho navedl, aby mu ukradl kalhoty! Asi je propil. Kašlu na něho i s jeho knížecím titulem. Ať radši moc nemluví, tohle je lumpárna!“

„Ale dovolte přece! Opírají se o literu zákona,“ zaznívalo z jiné skupiny, „žena musí být vedena jako šlechtična.“

„S literou zákona ať jdou do háje! Myslím to upřímně. Proto jsme urození šlechtici. Důvěra musí být.“

„Excelence, pojďme na koňak.“

Jiný hlouček chodil v patách za šlechticem, který něco hlasitě vykřikoval; byl to jeden z těch tří, které opili.

„Já jsem Marii Semjonovně vždycky radil, aby to propachtovala, protože jinak nic nevyzíská,“ příjemným hlasem říkal statkář s šedivým knírem a v uniformě plukovníka starého generálního štábu. Byl to statkář, s kterým se Levin setkal tenkrát u Svijažského. Levin ho ihned poznal. Statkář se také na Levina podíval a pozdravili se.

„Moc mě těší. Jakpak ne! Moc dobře se pamatuju. Loni u maršálka Nikolaje Ivanoviče.“

„Co dělá hospodářství?“ ptal se Levin.

„Inu, je to pořád stejné, prodělávám,“ odpověděl statkář s pokorným úsměvem, ale s výrazem klidu a přesvědčení, že tak to musí být, a stoupl si k Levinovi. „Ale kde se tu u nás v gubernii berete?“ zeptal se. „Přijel jste se zúčastnit našeho coup d’état[41]?“ s jistotou, ale se špatnou výslovností užil francouzského výrazu. „Sjelo se celé Rusko. I komoří jsou tu a divže ne ministři.“ Ukázal na reprezentační zjev Oblonského v bílých kalhotách a v uniformě komořího, který se procházel s generálem.

„Musím se vám přiznat, že dost dobře nemohu pochopit význam šlechtických voleb,“ řekl Levin.

Statkář se na něho podíval.

---

41 Státního převratu. *(franc.)*

„Ale co byste vlastně chtěl chápat? Žádný význam to nemá. Instituce, která je v úpadku a drží se pouhou setrvačností. Jen se podívejte na stejnokroje, i ty vám prozradí, že je to shromáždění smírčích soudců, stálých členů a tak dále, ale ne šlechticů."

„Proč sem tedy jezdíte?" otázal se Levin.

„Především ze zvyku. A pak, člověk musí udržovat styky. Jakási morální povinnost. A potom tu mám popravdě řečeno i zájem osobní. Zeť by chtěl kandidovat na stálého člena. Není zvlášť bohatý a musím mu zatlačit. A proč sem jezdí tohle panstvo?" Ukázal na jízlivého pána, který předtím mluvil u gubernského stolu.

„To je nová šlechtická generace."

„Nová snad. Ale ne šlechtická. Jsou to pozemkoví vlastníci, kdežto my jsme statkáři. Jako šlechtici si sami kopou hrob."

„Vždyť ale říkáte, že je to přežilá instituce."

„Přežilá sice je, ale přece by neškodilo víc úcty. Vezměte si třeba Snětkova… Ať už jsme dobří, nebo ne, ale rostli jsme tisíc let. Dejme tomu, že byste měl před domem založit zahrádku. Musíte upravit pozemek a na tom vám roste stoletý strom… Je sice křivý a starý, ale přece ho stařešinu neporazíte kvůli květinovým záhonkům, ale rozvrhnete si záhonky tak, abyste z toho stromu něco měl. Takový strom nevypěstujeme za rok," řekl obezřetně a už zavedl řeč jinam. „No, a co vaše hospodářství?"

„Není to valné. Takových pět procent."

„Dobře, ale nepočítáte sebe. A co vy sám? Přece taky pracujete? Povím vám, jak to vypadá se mnou. Pokud jsem nehospodařil, pobíral jsem ve službě tři tisíce. Teď pracuju víc než ve službě a zrovna jako vy mám nejvýš pět procent zisku, když pánbůh dá. A vlastní práce zadarmo."

„Tak proč děláte, když máte jen škodu?"

„Inu, dělám! Prosím vás, zvyk je zvyk a člověk ví, že to jinak nejde. Ještě něco vám řeknu," rozpovídal se statkář a opřel se o okno, „syn vůbec nemá chuť hospodařit. Asi z něho bude učenec. Takže nebude

mít kdo pokračovat. A člověk přece dělá dál. Letos jsem například vysázel zahradu."

„Ano, ano," řekl Levin, „máte úplnou pravdu. Vždycky si uvědomuju, že vlastně z hospodářství nic nemám, a přece dělám… Člověk cítí jakousi povinnost k půdě."

„Něco vám řeknu," pokračoval statkář. „Byl u mne soused obchodník. Obešli jsme hospodářství i zahradu, a on mi povídá: ‚Ba ne, Stěpane Vasiljiči, všecko máte v pořádku, ale zahrady si nehledíte.' A já si jí přitom hledím. ‚Být vámi, dal bych porazit tyhle lípy. Ovšem, když mají mízu. Vždyť je jich tisíc, a z každé by byly dva pěkné svazky lýčí. Dneska má lýčí cenu a ještě by se nařezalo lipových polínek'."

„A za peníze by nakoupil dobytka nebo by skoupil za babku pozemky a propachtoval je sedlákům," s úsměvem dopověděl Levin, neboť se už asi častěji setkal s takovými kalkulacemi. „A nakonec si nashromáždí jmění. Ale vy a já – jen abychom si s pomocí boží udrželi, co máme, a zanechali to dětem."

„Vy jste se oženil, jak jsem slyšel?" pravil statkář.

„Ano," s radostnou pýchou odpověděl Levin. „Ano, vypadá to dost divně," pokračoval. „Pracujeme a nemyslíme na výdělek, jako bychom byli určeni za strážce nějakého ohně, docela jako starověké vestálky."

Statkář se usmál do bílých vousů.

„Taky se mezi námi najdou takoví, jako třeba náš přítel Nikolaj Ivanovič nebo hrabě Vronskij, co se tu teď usídlil – ti by chtěli mít zemědělský průmysl. Ale doposud to k ničemu nevede, ledaže promarní kapitál."

„Ale proč to vlastně neděláme jako obchodníci? Proč nekácíme zahrady a neprodáváme lýčí?" vrátil se Levin k myšlence, která ho překvapila.

„Inu, jak jste říkal, jsme strážci ohně. A tamto není věc pro šlechtice. A svou šlechtickou věc neděláme tady na volbách, ale tam, ve

svém zákoutí. Také máme určitý stavovský instinkt, co se má a co ne. Kolikrát se tak dívám na sedláky: když je to pořádný sedlák, hledí si propachtovat půdy co může nejvíc. A i když je půda nevím jak špatná, stejně ji obdělává. Taky nepočítá a jenom škoduje."

„A my zrovna tak," řekl Levin. „Moc a moc mě těšilo," dodal, když spatřil, že se k němu blíží Svijažskij.

„Vidíte, potkali jsme se tu prvně od té doby, co jsme byli u vás," řekl statkář, „a zapovídali jsme se."

„Copak, zahubovali jste si na nové pořádky?" s úsměvem prohodil Svijažskij.

„To víte."

„Člověk si musí občas ulevit."

XXX

Svijažskij vzal Levina pod paží a šel s ním ke svým přátelům. Teď už nebylo možné vyhnout se Vronskému. Stál s Oblonským a Koznyšovem a díval se přímo na přicházejícího Levina.

„Těší mě. Měl jsem tuším potěšení setkat se s vámi… u kněžny Ščerbacké," řekl, když podával Levinovi ruku.

„Ano, na naše setkání se dobře pamatuju," řekl Levin. Zbrunátněl, ihned se otočil a dal se do řeči s bratrem.

Vronskij se jen nepatrně usmál, hovořil dál se Svijažským a patrně neměl žádný zájem navazovat s Levinem nějaký rozhovor. Ale Levin se za řeči s bratrem neustále po Vronskému ohlížel a přemýšlel, co by mu řekl, aby napravil svou nezdvořilost.

„Co teď přijde?" zeptal se Levin, ohlížeje se po Svijažském a Vronském.

„Jde o Snětkova. Musí se vzdát kandidatury, anebo ji přijmout," odpověděl Svijažskij.

„A přijal ji, nebo ne?"

„V tom je ten háček, že ani to, ani ono," ozval se Vronskij.

„A když odmítne, kdo bude potom kandidovat?" zeptal se Levin a díval se na Vronského.

„Kdo chce," pravil Svijažskij.

„Vy budete?" otázal se Levin.

„Já rozhodně ne," řekl Svijažskij rozpačitě a vrhl ustrašený pohled na jízlivého pána, který stál vedle Koznyšova.

„A kdo tedy? Něvědovskij?" řekl Levin už celý popletený.

Ale to bylo ještě horší. Něvědovskij a Svijažskij byli oba kandidáty.

„Já v žádném případě," ozval se jízlivý pán.

Byl to sám Něvědovskij. Svijažskij s ním seznámil Levina.

„Taky už tě to chytilo?“ pravil Oblonskij a mrkl na Vronského. „Je to jako dostihy. Můžeš sázet.“

„Jistě, člověka to chytí,“ řekl Vronskij. „A když se do toho jednou dá, chce věc dokončit. Musí bojovat!“ Vronskij se zachmuřil a sevřel silné čelisti.

„Ale ten Svijažskij se vyzná! Všecko je mu tak jasné.“

„Ó ano,“ řekl Vronskij roztržitě.

Nastalo mlčení, za něhož Vronskij – protože někam se dívat musel – pohlédl na Levina, na jeho nohy, stejnokroj, pak se mu podíval do obličeje, a když viděl zasmušilý zrak, který se na něho upíral, řekl, aby vůbec něco řekl:

„A jak to, že trvale žijete na venkově a přitom nejste smírčím soudcem? Nemáte stejnokroj smírčího soudce.“

„Proto, že smírčí soud pokládám za hloupou instituci,“ odpověděl Levin nevrle, ačkoli celou dobu čekal, kdy bude mít příležitost rozhovořit se s Vronským, aby mohl napravit svou nezdvořilost.

„To bych netvrdil, naopak,“ s klidným údivem řekl Vronskij.

„Jsou to hračičky,“ přerušil ho Levin. „Smírčí soudce nepotřebujeme. Celých osm let jsem neměl ani jeden případ. A pokud jsem nějaký měl, vždycky to obrátili naruby. Smírčí soudce je čtyřicet verst od nás. Kvůli věci, v které jde o dva ruble, musím posílat právního zástupce, který mě přijde na patnáct rublů.“

A Levin vyprávěl, jak chalupník ukradl mlynáři mouku, a když se mlynář ozval, žaloval ho chalupník pro urážku na cti. Nebylo to vůbec k věci, znělo to hloupě a Levin to sám cítil, když to všecko vykládal.

„Ó, to je samorost!“ prohlásil Oblonskij se svým nejcukrovějším úsměvem. „Ale už pojďte, zdá se, že se hlasuje…“

A rozešli se.

„Nechápu,“ řekl Koznyšov, jemuž neušlo, jakého přehmatu se bratr dopustil, „nechápu, jak někdo může tak absolutně postrádat jakýkoli politický takt. Tohle nám Rusům chybí. Gubernský

maršálek je náš odpůrce a ty se s ním přítelíčkuješ a prosíš ho, aby kandidoval. A hrabě Vronskij… Nebudu s ním pěstovat nějaké přátelské styky. Zval mě na oběd a já k němu nepojedu. Ale je to náš člověk, tak proč si z něho dělat nepřítele? A potom, ptáš se Něvědovského, jestli bude kandidovat. To se nedělá."

„Už se v ničem nevyznám! A stejně to jsou samé hlouposti," odpověděl Levin mrzutě.

„Ovšem, říkáš, že to jsou samé hlouposti, ale jak o ně zavadíš, všecko popleteš."

Levin se odmlčel a vstoupili společně do velkého sálu. Gubernský maršálek sice tušil nastraženou past a ani nebyl navrhován všemi, ale přece se odhodlal kandidovat. V sále všecko ztichlo a tajemník hromovým hlasem oznámil, že na hodnost gubernského maršálka kandiduje gardový rytmistr Michail Stěpanovič Snětkov.

„Polož ji napravo," pošeptal Oblonskij Levinovi, který společně s bratrem přistoupil hned za maršálkem ke stolu. Ale Levin už zapomněl, co mu přátelé vykládali o svém plánu, a bál se, že se Oblonskij zmýlil, když řekl napravo. Levin přistoupil k urně, držel kuličku v pravé ruce, ale pak si ji v domnění, že se mýlí, přendal už před urnou do levé ruky a patrně ji potom vložil nalevo. Znalec stojící vedle urny, který z pouhého pohybu lokte dovedl uhádnout, kam kdo kuličku klade, se nespokojeně zamračil. Neměl na čem pocvičit svůj bystrozrak.

Všechno zmlklo a bylo slyšet, jak sečítají kuličky. Potom zazněl do ticha hlas, který oznámil počet hlasů pro a proti.

Maršálek byl zvolen značnou většinou hlasů. Všechno zahučelo a horempádem se řítilo ke dveřím. Vstoupil Snětkov a šlechtici se k němu hrnuli s gratulacemi.

„Tak už je po všem?" ptal se Levin Koznyšova.

„Teprve to začíná," s úsměvem za Koznyšova odpověděl Svijažskij. „Protikandidát může získat víc hlasů."

Na to Levin zase úplně zapomněl. Vzpomněl si až teď, že jde o nějakou finesu, ale nebavilo ho rozpomínat se, v čem vlastně záleží. Propadl trudnomyslnosti a rád by z toho davu unikl.

Protože si ho nikdo nevšímal a nikdo ho ani nepotřeboval, odkradl se do malého sálu, kde bylo občerstvení, a pocítil velkou úlevu, když opět spatřil číšníky. Stařičký číšník se ho zeptal, zda si přeje něco k jídlu, a Levin přisvědčil. Dal si kotletu s fazolkami, porozprávěl s číšníkem o jeho dřívějších pánech, a poněvadž už se mu nechtělo do sálu, kde se mu nelíbilo, šel se projít na galerii.

Galerie byla plná dam ve svátečním, které se nahýbaly přes zábradlí a dávaly bedlivý pozor, aby jim neuklouzlo ani slovo z toho, co se mluvilo dole. Kolem dam seděli a stáli elegantní advokáti, profesoři gymnázia s brýlemi a důstojníci. Všude se mluvilo o volbách a o tom, jak je maršálek vyčerpán a jak pěkná byla debata. V jedné skupince slyšel Levin chválit svého bratra. Jakási dáma říkala advokátovi:

„Jsem tak ráda, že jsem slyšela Koznyšova! To stojí za to, zůstat chvíli bez jídla. Báječné! A jak je mu krásně rozumět! To u vás u soudu nikdo neumí takhle mluvit. Jenom Majdl a ještě to zdaleka není takový řečník."

Levin si vyhledal volné místo u zábradlí, opřel se a díval se a poslouchal.

Všichni šlechtici seděli za přepážkami, rozděleni podle okresů. Uprostřed sálu stál muž ve stejnokroji a vysokým, zvučným hlasem oznamoval: „Na hodnost gubernského maršálka šlechty kandiduje štábní rytmistr Jevgenij Ivanovič Opuchtin!"

Nastalo mrtvé ticho, až se ozval slabý stařecký hlas:

„Vzdal se!"

„Kandiduje dvorní rada Petr Petrovič Bol," opět spustil hlas.

„Vzdal se!" zazněl mladistvý pisklavý hlas.

Znova začínalo totéž a znova „vzdal se". Tak to trvalo asi hodinu. Levin opřen o zábradlí se díval a poslouchal. Zpočátku se divil

a snažil se pochopit, co to znamená; když potom nabyl jistoty, že to zanic nepochopí, začal se nudit. Pak si vzpomněl na všecko to rozčilení a zlobu, jež viděl na všech přítomných, a bylo mu smutno. Rozhodl se, že odejde, a zamířil dolů. Když procházel předsíní galerie, potkal unylého gymnazistu s opuchlýma očima, který tu chodil sem a tam. Na schodech potkal dvojici. Byla to dáma rychle cupitající na vysokých podpatcích a svižný náměstek státního zástupce.

„Říkal jsem vám, že nic nezmeškáte," pravil náměstek ve chvíli, když Levin ustoupil dámě z cesty.

Levin už byl na schodišti vedoucím k východu a vytahoval z kapsy u vesty lístek od šatny, když ho dopadl tajemník. „Račte do sálu, Konstantine Dmitriči, hlasuje se."

Hlasovalo se o Něvědovském, který tak rozhodně odmítal kandidaturu.

Levin přistoupil ke dveřím sálu. Byly zamčeny. Tajemník zaklepal, dveře se otevřely a kolem Levina proklouzli ven dva statkáři, celí zčervenalí.

„Už to není k vydržení," řekl jeden z nich.

Za statkářem se vynořil obličej gubernského maršálka. Vypadal hrozně ve své únavě a strachu.

„Říkal jsem ti, že nemáš nikoho pouštět ven!" okřikl sluhu.

„Já jsem pouštěl pány dovnitř, Vaše Excelence!"

„Bože, bože!" Gubernský maršálek těžce vzdychl a se svěšenou hlavou se unaveně šoural ve svých bílých kalhotách středem sálu k velkému stolu.

Něvědovskíj získal víc hlasů, jak se také očekávalo, a stal se gubernským maršálkem. Mnoha lidem bylo veselo, mnozí byli spokojení a šťastní, bylo mnoho nadšených i mnoho nespokojených a nešťastných. Gubernský maršálek byl zoufalý a nedovedl to skrýt. Když Něvědovskij vycházel ze sálu, obklopil ho celý zástup a u vytržení ho následoval, stejně jako následoval první den gubernátora, když zahájil volby, a stejně jako následoval Snětkova, když byl zvolen.

XXXI

Nově zvolený gubernský maršálek a četní příslušníci vítězné strany obědvali toho dne u Vronského.

Vronskij přijel k volbám jednak proto, že se na venkově nudil a musel vůči Anně uplatnit své právo na svobodu, jednak aby podporou při volbách oplatil Svijažskému všechny služby, které mu prokázal při volbách do samosprávy, a především proto, aby přesně dostál povinnostem plynoucím z úlohy šlechtice a statkáře, kterou si zvolil. Ale nenadál se, že ho volby tolik zaujmou a strhnou a že si bude v té věci tak dobře vést. Byl zde v šlechtickém kruhu docela novým člověkem, ale patrně měl úspěch a nemýlil se, když se domníval, že už si mezi šlechtou získal vliv. Tomuto vlivu napomáhalo: jeho bohatství a urozenost; nádherný byt ve městě, který mu přenechal starý známý Širkov, jenž se zabýval peněžními obchody a založil v Kašinu vzkvétající banku; výtečný vlastní kuchař, kterého si Vronskij přivezl ze vsi; přátelství s gubernátorem, který byl jeho spolužákem, ke všemu spolužákem, nad nímž Vronskij držel ochrannou ruku; ale především to bylo jeho prosté chování, ke všem bez výjimky stejné, jež záhy přimělo většinu šlechticů, aby změnili svůj úsudek o jeho domnělé pýše. Sám cítil, že kromě toho potrhlého pána, manžela Kitty Ščerbacké, který mu zničehonic v bezuzdném vzteku napovídal spoustu nesmyslů, získal stoupence v každém šlechtici, s kterým se seznámil. Viděl jasně – a také ostatní to uznávali –, že hojnou měrou přispěl k úspěchu Něvědovského. A když teď u tabule oslavoval zvolení Něvědovského, měl příjemný pocit triumfu, že jeho vyvolenec zvítězil. Volby samy ho tak navnadily, že už pomýšlel na vlastní kandidaturu, bude-li do příštího tříletého období ženatý – asi tak, jako když mu žokej vyhrál cenu a on dostal chuť jet dostih sám.

Ale nyní se oslavovalo vítězství žokeje. Vronskij seděl v čele tabule, po jeho pravici mladý gubernátor, generál carské svity. Pro všecky to byl pán gubernie, jenž slavnostně zahajoval volby, proslovil řeč a v mnoha lidech budil úctu i podlízavost, jak Vronskij viděl. Ale pro Vronského to byl Kaťka Maslov (tak mu přezdívali ve vojenské gardové škole), který před ním upadal do rozpaků a kterému se Vronskij snažil dodat odvahy. Po pravici seděl Něvědovskij se svou mladistvou, neochvějnou a jízlivou tváří. Vronskij se k němu choval prostě a uctivě.

Svijažskij nesl svůj nezdar vesele. Ani to pro něho nebyl nezdar, jak sám prohlásil, když se obrátil s přípitkem k Něvědovskému; vždyť by se sotva našel lepší představitel nového směru, jímž se má šlechta brát. A proto každý, kdo má čest v těle – jak řekl –, přeje dnešnímu úspěchu a slaví jej.

Oblonskij byl také rád, že vesele strávil čas a že jsou všichni spokojeni. U znamenitého oběda se přetřásaly epizody z voleb. Svijažskij humorně předvedl maršálkův plačtivý projev a obrácen k Něvědovskému podotkl, že si Jeho Excelence musí zvolit jiný, složitější způsob revize pokladny, než jsou slzy. Jiný šprýmař vyprávěl, jak byli objednáni lokajové v punčochách pro ples u gubernského maršálka a jak je teď budou muset poslat zpátky, jestliže nový gubernský maršálek neuspořádá ples s lokaji v punčochách.

Kdykoli se při obědě někdo obracel k Něvědovskému, bylo slyšet samé „náš gubernský maršálek“ a „Vaše Excelence“.

Říkali to se stejným požitkem, s jakým lidé oslovují mladou paní „madame“ a příjmením mužovým. Něvědovskij se tvářil, že je k titulu lhostejný, ba dokonce jej přezírá, ale byl zřejmě šťasten a musel se držet na uzdě, aby nedal najevo nadšení, které by se nehodilo do nového, liberálního ovzduší.

Při obědě bylo odesláno několik telegramů lidem, kteří se zajímali o průběh voleb. Rozveselený Stěpan Arkaďjič poslal Darje Alexandrovně telegram tohoto znění: „Něvědovskij zvolen většinou

dvanácti hlasů. Vyřiď dál.“ Nadiktoval jej hlasitě a přitom poznamenal: „Ať mají radost.“ A Darja Alexandrovna, když dostala depeši, jenom si povzdychla nad utraceným rublem a pochopila, že to bylo na konci oběda. Věděla, že je to Stivův koníček, ke konci oběda „faire jouer le télégraphe[42]“.

Všecko, včetně znamenitého oběda a vín nikoli od ruských obchodníků, nýbrž v originálních lahvích přímo z ciziny, bylo velice ušlechtilé, prosté a veselé. Do kroužku hostí v počtu asi dvaceti osob vybral Svijažskij muže stejného smýšlení, liberální, nové činitele, přitom lidi stejně vtipné, jako slušné. Pronášely se přípitky, rovněž zpola žertovné, pilo se na nového gubernského maršálka i na gubernátora, na ředitele banky i na „našeho milého hostitele.“

Vronskij byl spokojen. Nenadál se, že ve venkovském městě nalezne tak milé prostředí.

Ke konci oběda to bylo ještě veselejší. Gubernátor zval Vronského na koncert ve prospěch *bratrstva*, který pořádala jeho žena, jež by se s ním ráda seznámila.

„Bude tam ples a uvidíš naši přední krásku. Opravdu něco úžasného.“

„Not in my line,“[43] odpověděl Vronskij svým oblíbeným úslovím, ale přitom se usmál a slíbil, že přijede.

Když se mělo vstávat od stolu a všichni si zapálili, přišel k Vronskému jeho komorník s dopisem na podnose.

„Z Vozdviženského zvláštním poslem,“ hlásil a významně se přitom tvářil.

„To je zvláštní, jak je podobný náměstkovi státního zástupce Sventickému,“ řekl jeden z hostí francouzsky a ukázal na komorníka, zatímco Vronskij zachmuřeně četl dopis.

Psala mu Anna. Ještě než si dopis přečetl, už věděl, co v něm bude. Jelikož předpokládal, že volby skončí za pět dní, slíbil, že se

42 Rozehrávat telegraf. *(franc.)*

43 Na to si nepotrpím. *(angl.)*

v pátek vrátí. Dnes byla sobota a Vronskij věděl, že psaní obsahuje výčitky, proč se nevrátil včas. Dopis, který poslal včera, patrně ještě nedošel.

Obsah dopisu byl přesně takový, jak očekával, ale forma ho zarazila a zvlášť nepříjemně ho překvapila. „Annie je velmi nemocná, lékař říká, že by to mohl být zápal. Sama tu ztrácím hlavu. Princezna Varvara mi nepomůže, spíš překáží. Čekala jsem Tě předevčírem i včera a teď za Tebou posílám, abych věděla, kde jsi a co je s Tebou. Chtěla jsem nejdřív jet sama, ale pak jsem si to rozmyslila, protože vím, že by Ti to bylo nepříjemné. Pošli mi nějakou odpověď, abych věděla, co mám dělat."

Dítě jí stůně, a ona chtěla jet sama. Dcera stůně, a takový nepřátelský tón.

Protiklad mezi nevinným veselím voleb a tou ponurou tíživou láskou, ke které se musel vrátit, Vronského až ohromil. Ale nezbylo než jet, a tak se nejbližším nočním vlakem vrátil domů.

XXXII

Než Vronskij odjel k volbám, uvážila Anna, že scény, které se mezi nimi opakovaly při každém jeho odjezdu, by v něm spíš mohly vzbudit jen chlad, než aby ho připoutaly; proto si řekla, že se všemožně ovládne, aby snášela rozloučení klidně. Avšak chladný, strohý pohled, s jakým jí přišel oznámit svůj odjezd, ji urazil, a Vronskij ještě ani neodjel, a její klid už byl tentam.

Když pak o samotě sama přemýšlela o tom pohledu, který vyjadřoval právo na svobodu, dospěla k stejnému závěru jako vždy – k vědomí vlastního pokoření. On má právo odjet, kdykoli a kamkoli chce. Nejen odjet, ale i opustit ji. Má všechna práva, ona nemá žádná. Ale protože to ví, neměl to dělat. Ale co udělal? Podíval se na ni a tvářil se při tom chladně a přísně. Dá se to ovšem těžko určit, těžko postihnout, jenže nic takového se dříve nedělo, a ten pohled znamená mnoho. Ten pohled nasvědčuje, že nastává ochlazení.

A třebaže se ujistila, že nastává ochlazení, přece nemohla nic dělat, nemohla nijak změnit svůj vztah k němu. Mohla si ho udržet jen a jen láskou a půvabem, stejně jako dříve. A stejně jako dříve, mohla horlivou činností ve dne a morfiem v noci přehlušovat děsivé myšlenky, co se stane, jestliže ji přestane mít rád. Byl tu ovšem ještě jeden prostředek: nesnažit se ho udržet (k tomu si nepřála nic jiného než jeho lásku), ale sblížit se s ním, nabýt takového postavení, aby ji neopouštěl. Tímto prostředkem byl rozvod a sňatek. A začala si to přát a rozhodla se, že ihned svolí, jakmile se jí o tom Vronskij nebo Stiva zmíní.

V takových úvahách strávila bez něho pět dní, celou tu dobu, co měl být pryč.

Procházky, besedy s princeznou Varvarou, návštěvy nemocnice a především čtení, čtení jedné knihy za druhou, to vše jí vyplňovalo čas. Ale když se šestý den kočí vrátil bez něho, cítila, že už nemá sil,

aby nějak zapudila myšlenky na něho a na to, co tam dělá. V téže době se jí rozstonala dcerka. Anna ji ošetřovala, ale ani to ji nerozptýlilo, tím spíš že onemocnění nebylo nebezpečné. Při nejlepší vůli nedokázala mít holčičku ráda a předstírat lásku nedovedla. Když toho dne navečer osaměla, dostala o něho takový strach, že už se málem rozhodla jet do města, ale nakonec všecko důkladně uvážila, napsala onen rozporný dopis, který byl Vronskému doručen, ani jej po sobě nečetla a odeslala jej po zvláštním poslu. Nazítří ráno dostala od něho dopis a trpce litovala, že mu takto psala. S hrůzou čekala, že se bude opakovat přísný pohled, jakým si ji změřil, když odjížděl, zvlášť když se doví, že holčička nebyla nebezpečně nemocná. Ale přece byla ráda, že mu psala. Anna si teď už přiznávala, že je mu na obtíž, že Vronskij s lítostí opouští svou svobodu, když se má vracet k ní, ale přesto se těšila, až přijede. Ať si je mu na obtíž, jen když ho bude mít tady u sebe, aby ho měla na očích a věděla o každém jeho hnutí.

Seděla pod lampou v salóně, četla novou knihu od Taina, poslouchala, jak venku hučí vítr, a každým okamžikem čekala příjezd kočáru. Několikrát se jí zdálo, že slyší rachot kol, avšak mýlila se. Konečně se ozval nejen rachot kol, ale i volání kočího a temné dunění u krytého vchodu.

I princezna Varvara, která si vykládala pasiáns, to potvrdila, a Anna s prudkým uzarděním vstala, ale místo aby šla dolů, jak to předtím udělala dvakrát, zůstala stát. Najednou se zastyděla za svůj klam, ale především se bála, jak ji Vronskij uvítá. Pocit urážky už vyprchal; jenom se obávala, aby jí nedal najevo nelibost. Uvědomila si, že dcera je už druhý den úplně zdravá. Skoro na ni měla zlost, že se jako naschvál zotavila v době, kdy bylo odesláno psaní. Potom si uvědomila, že on je zde, v celé své živé podobě, se svýma rukama a očima. Uslyšela jeho hlas. A už nemyslela na nic a radostně se mu rozběhla naproti.

„Jakpak je Annie?“ nesměle se ozval zdola a díval se na Annu, která běžela k němu.

Seděl na židli a sluha mu zouval teplou vysokou botu.

„Je to dobré, už je jí líp."

„A co ty?" řekl a oprášil si šaty.

Vzala ho oběma rukama za ruku, přitáhla si ji k pasu a oka z něho nespustila.

„To jsem rád," řekl a chladně si ji prohlížel, díval se chladně na její účes, na její šaty, které (to věděl) si vzala kvůli němu.

Všecko se mu líbilo, jenže se mu to líbilo už tolikrát! A ve tváři mu ustrnul strohý kamenný výraz, kterého se tolik bála.

„No, jsem moc rád. A ty jsi zdravá?" řekl, když si otřel šátkem mokré vousy a políbil jí ruku.

Je mi všecko jedno, myslila si, jen když je tady, a když je tady, nemůže, nesmí mě nemilovat.

Večer uplynul šťastně a vesele ve společnosti princezny Varvary, která Vronskému žalovala, že Anna za jeho nepřítomnosti užívala morfium.

„Co mám dělat? Nemohla jsem spát… Myšlenky mi nedaly. Když je doma, nikdy to neberu. Skoro nikdy."

Vronskij vyprávěl o volbách a Anna ho otázkami přivedla k tomu, co ho těšilo – aby pověděl o svých úspěších. Vyprávěla mu vše, co ho zajímalo doma. A všecky její zprávy byly nanejvýš radostné.

Ale když pozdě večer zůstali sami a Anna viděla, že ho opět zcela ovládla, zatoužila smazat skličující dojem z pohledu, kterým se na ni podíval za její dopis. Řekla:

„Ale přiznej se, žes měl zlost, když jsi dostal moje psaní, a nevěřil jsi mi?"

Sotva to řekla, poznala, že přes všecku milostnou náladu jí tuto věc neodpustil.

„Ano," pravil. „Ten dopis byl takový divný. Jednou, že Annie stůně, pak zas – že jsi sama chtěla přijet."

„To bylo všecko pravda."

„Však o tom nepochybuji."

„Ba ne, pochybuješ. Jsi nespokojen, vidím to na tobě."

„Vůbec ne. Jenom jsem nespokojen, to je pravda, že jaksi nechceš připustit, že existují povinnosti…"

„Povinnost jet na koncert…"

„Ale nebudeme o tom mluvit," řekl.

„A proč ne?"

„Chci jenom říci, že se mohou vyskytnout neodkladné záležitosti. Teď například budu muset do Moskvy, kvůli domu… Ach Anno, proč se pořád takhle rozčiluješ? Copak nevíš, že bez tebe nemohu žít?"

„A když je tomu tak," řekla Anna hlasem náhle změněným, „pak je ti tenhle život na obtíž… Ano, přijedeš na den a zase odjedeš, jako to dělají…"

„Anno, to je kruté. Dal bych celý svůj život…"

Ale neposlouchala ho.

„Jestli pojedeš do Moskvy, pojedu taky. Tady nezůstanu. Buď se musíme rozejít, anebo žít spolu."

„Vždyť víš, že je to moje jediné přání. Ale k tomu…"

„Je nutný rozvod? Napíšu mu. Vidím, že takhle nemohu žít… Ale pojedu s tebou do Moskvy."

„Jako bys mi vyhrožovala. Vždyť po ničem tak netoužím, jako být pořád s tebou," s úsměvem řekl Vronskij.

Ale v očích se mu zableskl nejen chladný, nýbrž zlý pohled člověka pronásledovaného a rozhořčeného, když říkal ta něžná slova. Viděla ten pohled a správně uhádla, co znamená.

„Když je to takové, pak je to neštěstí!" pravil ten pohled. Byl to jen chvilkový dojem, ale nezapomněla na něj už nikdy.

Anna napsala muži dopis, v kterém ho prosila o souhlas k rozvodu, koncem listopadu se rozloučila s princeznou Varvarou, která měla jet do Petrohradu, a společně s Vronským se přestěhovala do Moskvy. Poněvadž očekávala každým dnem odpověď od Alexeje Alexandroviče a hned potom rozvod, ubytovali se tentokrát společně jako manželé.

ČÁST SEDMÁ

I

Levinovi žili už třetí měsíc v Moskvě. Už dávno minula lhůta, kdy podle nejspolehlivějších výpočtů lidí, rozumějících těm věcem, měla Kitty rodit. Zatím ještě byla s outěžkem a neobjevily se žádné známky, že by teď její těžká hodinka byla blíž než před dvěma měsíci. Lékař i porodní asistentka, Dolly i matka, a především Levin, který nemohl na nastávající událost pomyslit bez hrůzy, všichni začínali být netrpěliví a neklidní. Jen Kitty se cítila dokonale klidná a šťastná.

Nyní si jasně uvědomovala, že se v ní probudil nový cit lásky k budoucímu, pro ni zčásti už přítomnému dítěti, a s rozkoší ten cit v sobě pěstovala. Dítě už nebylo docela její částí, nýbrž žilo někdy vlastním, nezávislým životem. Často jí to působilo bolest, ale zároveň jí bylo až do smíchu podivnou novou radostí.

Všichni lidé, které měla ráda, byli u ní a všichni k ní byli tak hodní, tak ji opatrovali, na všem viděla tolik příjemných stránek, že kdyby nevěděla a necítila, že to musí brzo skončit, věru by si ani nemohla lepší a příjemnější život přát. Jen jediná věc rušila kouzlo tohoto života. Její muž teď byl jiný, než jakého ho milovala a jaký býval na vsi.

Měla ráda jeho klidné, přívětivé a pohostinné způsoby na venkově. Ale ve městě byl ustavičně jaksi neklidný a ve střehu, jako by se obával, aby někdo neublížil jemu a především jí. Tam na vsi měl patrně jistotu, že je na svém místě, proto nikam nespěchal a vždycky měl něco na práci. Zde ve městě ustavičně pospíchal, aby snad něco nezmeškal, a přitom neměl co dělat. A Kitty ho bylo líto. Věděla, že ostatním nijak ubohý nepřipadá. Naopak, když ho Kitty ve společnosti pozorovala, jako se někdy díváme na milovaného člověka a snažíme se ho vidět jako někoho cizího, abychom zjistili, jakým dojmem působí na jiné lidi, tu viděla (a dokonce

se strachovala ve své žárlivosti), že na něm není pranic ubohého, naopak, že je velice přitažlivý ve své spořádanosti, svou ostýchavou, trochu staromódní zdvořilostí k dámám, statnou postavou i osobitou, jak se jí zdálo, výraznou tváří. Avšak neviděla jeho zevnějšek, nýbrž nahlížela do jeho nitra. Viděla, že zde není takový, jaký je doopravdy. Jinak si neuměla jeho stav definovat. Někdy mu v duchu vyčítala, že neumí žít ve městě, a jindy zas uznávala, že si tu opravdu těžko může zařídit život tak, aby s ním byl spokojen.

Skutečně, co měl dělat? Karty hrál nerad. Do klubu nejezdil. Přítelíčkování s veselými muži, jako byl Oblonskij, to už Kitty věděla, co to znamená… To znamená pít a po pitce někam jet. Nemohla ani pomyslit bez hrůzy, kam muži v takových případech jezdí. Chodit do společnosti? Ale věděla, že k tomu je nutné nalézat potěšení ve známosti s mladými dámami, a něco takového si nemohla přát. Aby vysedával doma s ní, s matkou a sestrami? Třebaže ji těšily a bavily ty věčně stejné řeči – táčky povídačky, jak těm rozhovorům mezi sestrami říkal starý kníže –, věděla, že muže to jistě nudí. Co mu tedy zbývalo? Měl pokračovat v práci na své knize? I o to se pokusil a chodil zpočátku do knihovny, kde si pořizoval výpisky a sháněl si různé údaje ke své knize; ale jak jí říkal, čím víc nedělal nic, tím méně mu zbývalo času. A kromě toho si jí stěžoval, že příliš mnoho o své knize vykládal, a proto se mu všecky myšlenky spletly a ztratily na zajímavosti.

Jedinou dobrou stránkou městského života bylo, že se tady v městě nikdy nehádali. Zda proto, že v městě jsou jiné podmínky, či snad proto, že už byli oba opatrnější a rozumnější, ale v Moskvě nedocházelo mezi nimi k hádkám ze žárlivosti, kterých se tolik báli, když se stěhovali do města.

Přitom se dokonce stala věc pro oba velice závažná, došlo totiž k setkání Kitty s Vronským.

Stará kněžna Marie Borisovna, Kittina kmotra, která ji vždycky měla velice ráda, vyslovila přání, aby ji Kitty ještě navštívila. Kitty už

sice ve svém stavu nikam nechodila, ale teď jela s otcem k ctihodné staré dámě a setkala se u ní s Vronským.

Kitty si při tom shledání mohla vyčítat leda to, že na okamžik – když v pánovi v civilu poznala rysy, kdysi tak dobře známé – zatajil se v ní dech, krev se jí nahrnula k srdci a prudká červeň, jak cítila, jí zaplavila obličej. Ale trvalo to jen okamžik. Otec se dal schválně hlasitě s Vronským do řeči a ještě ani nedomluvil, když byla Kitty úplně připravena dívat se na Vronského i mluvit s ním, kdyby na to přišlo, docela stejně jako mluvila s kněžnou Marií Borisovnou, ale především tak, aby všecko po nejjemnější intonaci a úsměv mohl schválit manžel, jehož neviditelnou přítomnost v té chvíli nad sebou pociťovala.

Promluvila s ním několik slov, dokonce se klidně usmála jeho žertu o volbách, které nazval „naším parlamentem". (Musela se usmát, aby dokázala, že rozuměla vtipu.) Ale vzápětí se otočila ke kněžně Marii Borisovně a ani jednou na něho nepohlédla, dokud nevstal a nezačal se poroučet; tu se na něho podívala, ale zřejmě jen proto, že je nezdvořilé dívat se jinam, když nás někdo zdraví.

Byla otci vděčna, že se jí o setkání s Vronským nezmínil. Ale z toho, s jakou obzvláštní něhou se k ní choval na obvyklé procházce po návštěvě u kněžny, poznala, že je s ní spokojen. Byla také spokojena sama se sebou. Ani netušila, že v sobě najde tolik síly a dokáže potlačit kdesi v hloubi duše všechny vzpomínky na někdejší cit k Vronskému a nejen se zdát, ale doopravdy být k němu naprosto lhostejná a klidná.

Levin zrudl mnohem víc než ona, když mu sdělila, že se u kněžny Marie Borisovny setkala s Vronským. Bylo jí velice zatěžko povědět mu to, ale ještě těžší bylo líčit setkání podrobněji, neboť se jí nevyptával a jenom se na ni zamračeně díval.

„Moc mě mrzí, žes tam nebyl," řekla Kitty. „Totiž ne, že jsi nebyl v pokoji… nechovala bych se před tebou tak přirozeně… Teď se

červenám mnohem, mnohem víc," pravila a zrudla, až jí vytryskly slzy. „Ale že ses nemohl dívat škvírou."

Poctivé oči řekly Levinovi, že je sama se sebou spokojena. Třebaže se zardívala, rázem se uklidnil a začal se jí vyptávat, a Kitty si nic jiného nepřála. Když se dověděl všecko až po tu podrobnost, že se jen v prvním okamžiku neubránila ruměnci, ale potom se cítila prostě a volně jako s kterýmkoli náhodným známým, Levin se docela rozveselil a řekl, že z toho má velkou radost a už se nebude chovat tak hloupě jako při volbách, ale bude se při nejbližším setkání s Vronským snažit, aby byl co nejpřívětivější.

„Je to zoufalé pomyšlení, když existuje někdo, kdo je člověku takřka nepřítelem, s kterým je zatěžko se stýkat," řekl Levin. „Mám velkou, velkou radost."

II

„Tak zajeď prosím tě k Bolovým," řekla Kitty manželovi, když se v jedenáct hodin stavil u ní, dříve než odešel z domu. „Vím, že obědváš v klubu, tatínek tě dal zapsat. A co budeš dělat dopoledne?"

„Jedu jenom ke Katavasovovi," odvětil Levin.

„A proč tak brzo?"

„Slíbil mi, že mě seznámí s Metrovem. Rád bych si s ním pohovořil o svém spise, je to známý petrohradský vědec," řekl Levin.

„Ovšem, to byl od něho ten článek, který jsi tak chválil? No, a co potom?"

„Možná, že si pak ještě zajedu k soudu v sestřině věci."

„A na koncert?" ptala se Kitty.

„Ale co bych tam sám chodil!"

„Ne, jen jdi. Dávají tam ty novinky… To tě přece tolik zajímalo. Já bych rozhodně šla."

„No, tak či onak, zajedu před obědem domů," pravil Levin a podíval se na hodinky.

„Ale vezmi si tmavý oblek, ať můžeš jet rovnou k hraběnce Bolové."

„A je to tak nezbytně nutné?"

„To víš, že ano! Hrabě už u nás byl. No, co ti to udělá? Přijedeš tam, sedneš si, pohovoříš pět minut o počasí, vstaneš a zase odjedeš."

„Ani bys nevěřila, já jsem tomuhle už tak odvykl, že je mi při tom hanba. Jak to vypadá? Přijde cizí člověk, sedne si, sedí pro nic za nic, vyruší hostitele, sobě zkazí náladu a odejde."

Kitty se dala do smíchu.

„Ale přece jsi za svobodna konal zdvořilostní návštěvy?" zeptala se.

„Jistě, ale vždycky jsem se styděl, a teď jsem tomu tak odvykl, že bych na mou duši radši dva dny neobědval, než abych šel na tuhle návštěvu. Je to tak trapné! Vždycky si myslím, že se ti lidé urazí a řeknou: Co tu chceš, když tu nemáš co dělat."

„I ne, neurazí se. Za to ti ručím," řekla Kitty a se smíchem se mu podívala do obličeje. Vzala ho za ruku. „Tak se měj hezky… A jeď tam, prosím tě."

Políbil ženě ruku a už chtěl odejít, ale vtom ho zadržela. „Kosťo, víš, zbylo mi už jenom padesát rublů."

„Dobře, vyzvednu z banky. Kolik?" řekl s výrazem nelibosti, který už znala.

„Ne, počkej." Chytila ho za ruku. „Musíme si promluvit, dělá mi to starosti. Myslím, že nic zbytečného nekupuju, ale peníze zrovna letí. Děláme to nějak špatně."

„Vůbec ne." Odkašlal si a díval se na ni zamračeně.

To odkašlávání dobře znala. Bylo příznakem velké nespokojenosti, nikoli s ní, ale s vlastní osobou. Byl vskutku nespokojen, ale ne proto, že se vydalo mnoho peněz; zlobilo ho, že se mu připomíná věc, o které ví, že není docela v pořádku, a proto chce na ni zapomenout.

„Poručil jsem Sokolovovi, aby prodal pšenici a vybral za mlýn předem. Peníze určitě budou."

„Ano, ale já se bojím, že vůbec moc…"

„Vůbec ne, vůbec ne," opakoval. „Měj se hezky, miláčku."

„Ne, někdy vážně lituju, že jsem poslechla mamá. Na venku by nám bylo tak krásně! Ale takhle máte se mnou všichni trápení a přitom utrácíme…"

„Vůbec ne, vůbec ne. Od té doby, co jsem se oženil, se ještě ani jednou nestalo, abych říkal, že by něco mělo být jinak, než jak to je…"

„Opravdu?" řekla a dívala se mu do očí.

Řekl to bezmyšlenkovitě, jen aby ji uklidnil. Ale když se na ni podíval a viděl, že ty pravdivé milé oči se na něho tázavě upřely,

opakoval to už z celého srdce. Úplně ji zanedbávám, pomyslil si. A vzpomněl si na to, co mělo už tak brzo přijít.

„Už to bude brzo? Cítíš něco?“ zašeptal a vzal ji za obě ruce.

„Už jsem na to tolikrát myslila, že teď nic nemyslím a nevím.“

„A nemáš strach?“

Pohrdlivě se usmála.

„Ani trošku.“

„Tak kdyby něco, budu u Katavasova.“

„Ale nic nebude, co tě napadá. Půjdu s papá na procházku na bulvár. Podíváme se k Dolly. Před obědem tě čekám. Ještě něco! Víš, že Dolly se octla v úplně nemožné situaci? Dluží kdekomu a peníze nemá. Mluvili jsme včera s mamá a s Arsenijem (tak říkala muži své sestry Lvovové) a dohodli jsme se, že tebe a jeho pošleme na Stivu. Tohle je úplně nemožné. S papá o tom nesmíme mluvit… Ale kdybyste vy dva…“

„Ale co vlastně zmůžem?“ řekl Levin.

„Přece jenom, až půjdeš k Arsenijovi, promluv s ním. Řekne ti, na čem jsme se dohodli.“

„No, když u toho bude Arsenij, souhlasím předem. Tak já k němu zajedu. Ano, a kdybych jel na koncert, pojedu s Natali. Tak se měj hezky.“

U vchodu zastavil Levina Kuzma, starý sluha ještě z mládeneckých dob, který jim v městě spravoval domácnost.

„Nechali jsme znova okovat Parádníka (to byl podsední kůň, kterého si dali přivést ze vsi), ale pořád kulhá,“ řekl Kuzma. „Co s ním máme dělat?“

První dobu v Moskvě se Levin zajímal o koně přivedené z vesnice. Přál si to zařídit co nejlépe a nejlevněji; ale nakonec přišlo vlastní spřežení dráž než drožka a drožku si stejně najímali.

„Pošli pro veterináře, třeba to bude otlačenina.“

„A co pro Katěrinu Alexandrovnu?“ tázal se Kuzma.

Levina už teď nepřekvapovalo jako první dobu pobytu v Moskvě, že k cestě z Vozdviženky na Sivcův Vražek je třeba zapřahat do těžkého kočáru pár statných koní, jet kočárem sněhovou břečkou čtvrt versty a potom čtyři hodiny stát a platit za to pět rublů. Dnes už se to rozumělo samo sebou.

„Ať se do našeho kočáru zapřáhne pár drožkářských koní," řekl Levin.

„Prosím."

Když Levin vyřešil dík městským poměrům tak jednoduše a snadno nesnáz, která by si na venkově vyžádala tolik osobní námahy a pozornosti, vyšel před dům, zavolal si drožku, nasedl a ujížděl do Nikitské. Cestou už nemyslil na peníze, ale přemýšlel, jak se seznámí s petrohradským vědcem, zabývajícím se sociologií, a bude s ním rozmlouvat o své knize.

Neproduktivní, a přece nutné výdaje, pro člověka z venkova nezvyklé, které na něm byly v Moskvě požadovány ze všech stran, ho překvapovaly jen první dobu. Teď už si na ně zvykl. Dělo se mu v té věci, jak prý se děje opilcům: první sklenka hrdlo svírá, druhá srdce otevírá, třetí – ztracena je míra. Když Levin rozměnil první storublovou bankovku, aby koupil livreje lokajovi a vrátnému, napadlo ho bezděčně, že ty livreje, neužitečné, a přece nezbytně nutné (podle toho, jak se kněžna i Kitty podivily, když naznačil, že by to snad šlo i bez livrejí) – že ty livreje ho budou stát tolik jako dva dělníci najatí na celé léto, což je kolem tří set pracovních dní od Velikonoc do ostatků[44], a každý den se těžce pracuje od rána do pozdního večera. A ta storublová bankovka ještě svírala hrdlo. Avšak další, rozměněná na nákup potravin k obědu pro příbuzné, který přišel na osmadvacet rublů, sice v Levinovi vyvolala představu, že osmadvacet rublů se rovná devíti měřicím ovsa, který lidé v potu tváře sekali, vázali, mlátili, čistili, přehazovali a přesypávali – ta

44 Poslední dny masopustu. *Pozn. red.*

další stovka šla z kapsy přece jen snadněji. A bankovky, které měnil dnes, už v něm nevyvolávaly takové úvahy a míra byla ztracena. Levin už dávno neuvažoval, zda práce vynaložená na získání peněz odpovídá radosti z věcí za ně koupených. Zásada hospodáře, podle níž nesmí prodat určitý druh obilí pod určitou cenou, byla rovněž zapomenuta. Žito, s kterým tak dlouho čekal, až stoupne cena, bylo nakonec prodáno o padesát kopejek na měřici levněji, než za ně nabízeli před měsícem. Ani správný předpoklad, že při takových výdajích nemůže vydržet celý rok, aniž se zadluží, ani ten už nic neznamenal. Byl tu jediný požadavek: mít peníze v bance, neptat se, odkud se berou, a vždycky vědět, zač zítra koupit maso. A ten požadavek až dosud plnil, vždycky měl v bance peníze. Ale teď peníze v bance došly a dost dobře nevěděl, kde vezme další. A právě to ho na chvilku rozladilo, když se mu Kitty zmínila o penězích; ale neměl čas o tom uvažovat. Myslil cestou na Katavasova a na brzké seznámení s Metrovem.

III

Za svého nynějšího pobytu v Moskvě se Levin opět začal stýkat s bývalým kolegou ze studií profesorem Katavasovem, s kterým se od svatby neviděl. Na Katavasovovi mu imponoval jeho jasný a prostý světový názor. Levin se domníval, že Katavasovův jasný světový názor plyne z jeho jednoduché povahy, kdežto Katavasov soudil, že Levinova názorová nedůslednost plyne z nedostatku duševní kázně. Avšak Levinovi se líbila profesorova jednoznačnost a nadbytek Levinových neukázněných myšlenek se líbil profesorovi. Rádi se scházeli a debatovali.

Levin předčítal Katavasovovi některé pasáže ze svého spisu a Katavasovovi se líbily. Včera se potkali na veřejné přednášce. Katavasov Levinovi sdělil, že proslulý Metrov, jehož studie se Levinovi tak líbila, je toho času v Moskvě a má prý velký zájem o všecko, co mu Katavasov říkal o Levinově práci; že zítra v jedenáct bude Metrov u něho a velice rád by se s Levinem seznámil.

„Vy jste se opravdu polepšil, kamaráde, to rád vidím," uvítal Levina Katavasov v malém salóně. „Slyším zvonit a říkám si: to není možné, že by přišel včas… Co říkáte Černohorcům? Rození vojáci."

„A co je?" otázal se Levin.

Katavasov mu stručně sdělil nejnovější zprávu a pak šli do pracovny, kde Levina představil menšímu statnému pánovi velice příjemného zevnějšku. Byl to Metrov. Řeč se chvíli točila kolem politiky a hovořilo se o tom, jak pohlížejí na poslední události nejvyšší petrohradské kruhy. Metrov, čerpající z věrohodného pramene, reprodukoval slova, prý pronesená při té příležitosti panovníkem a jedním z ministrů. Katavasov měl zaručenou zprávu, že panovník řekl pravý opak. Levin se snažil vybavit si takovou situaci, v které mohl být učiněn ten i onen výrok, a rozhovor na toto téma ustal.

„Tady kolega napsal skoro celou knihu o přirozených podmínkách dělníka ve vztahu k půdě," začal Katavasov. „Nejsem odborník, ale líbilo se mi jako přírodovědci, že nepojímá lidstvo jako něco, co je mimo zákony zoologické, ale naopak vidí závislost člověka na prostředí a z této závislosti odvozuje zákony vývoje."

„To je velice zajímavé," pravil Metrov.

„Vlastně jsem původně začal psát knihu o zemědělství, ale když jsem se zabýval hlavním činitelem v zemědělství, totiž dělníkem," řekl Levin s uzarděním, „mimoděk jsem došel k netušeným výsledkům."

A Levin začal opatrně, jako by zkoumal půdu, vykládat svůj názor. Věděl, že Metrov napsal studii zaměřenou proti obecně uznávanému politickohospodářskému učení, ale do jaké míry od něho může očekávat souhlas se svými novými názory nevěděl ani to nemohl z inteligentního, klidného učencova obličeje odhadnout.

„Ale v čem vlastně vidíte osobité vlastnosti ruského dělníka?" řekl Metrov. „V jeho vlastnostech tak říkajíc animálních, či v jeho životních podmínkách?"

Levin viděl, že otázka už vyjadřuje myšlenku, s kterou nesouhlasí; ale vykládal dále svůj názor, záležející v tom, že ruský zemědělský dělník má osobitý poměr k půdě, kterým se naprosto liší od jiných národů. Na důkaz své teze pospíšil dodat, že podle jeho názoru vyplývá tento postoj ruského lidu z vědomí, že je povolán osídlit obrovské neobydlené prostory na východě.

„Činíme-li závěry o všeobecném poslání lidu, snadno upadneme v omyl," přerušil Levina Metrov. „Postavení dělníka bude vždy závislé na jeho vztahu k půdě a ke kapitálu."

A Metrov už Levina nenechal dopovědět jeho myšlenku a začal mu vykládat zvláštnosti svého učení.

V čem záleží zvláštnosti jeho učení, Levin nepochopil, poněvadž se ani nenamáhal pochopit. Viděl, že přes svůj článek, v kterém vyvracel učení národohospodářů, se Metrov dívá na postavení rus-

kého dělníka stejně jako ostatní, totiž jen z hlediska kapitálu, mzdy a renty. Ačkoli byl nucen přiznat, že ve východní, největší části Ruska se renta ještě rovná nule, že pro devět desetin osmdesátimiliónového ruského obyvatelstva znamená mzdu toliko vlastní obživa a že kapitál dosud neexistuje jinak než ve formě nejprimitivnějšího nářadí – přece pojímal každého dělníka jen z toho hlediska, třebaže v mnohém nesouhlasil s národohospodáři a měl vlastní novou teorii mzdy, kterou také Levinovi vyložil.

Levin poslouchal nerad a zpočátku odporoval. Měl sto chutí Metrova přerušit a vyslovit vlastní názor, který by podle jeho mínění učinil další výklad zbytečným. Ale když se pak přesvědčil, že na věc pohlížejí natolik odlišně, že si nikdy navzájem neporozumějí, už se ani nehádal a jen poslouchal. Přestože ho už nijak nezajímalo, co Metrov říká, naslouchal mu s jistým požitkem. Jeho sebevědomí lichotilo, že muž tak učený mu sděluje své myšlenky tak ochotně, pozorně a s takovou důvěrou v jeho znalosti, že mnohdy pouhou narážkou poukazuje na celou stránku věci. Považoval to za projev úcty, jelikož nevěděl, že Metrov to už do omrzení vykládal svým přátelům a nyní o tomto předmětě mluví zvlášť ochotně s každým novým známým; a vůbec mluvil rád s kýmkoli o věci, která ho zajímala, ač dosud ani jemu samému nebyla jasná.

„Abychom nepřišli pozdě," řekl Katavasov, když se podíval nahodinky, jakmile Metrov ukončil svůj výklad.

„Ano, dnes je ve Spolku zasedání na počest padesátiletého jubilea Svintičova," řekl Katavasov na Levinův dotaz. „Chtěli jsme tam s Petrem Ivanovičem jít. Slíbil jsem, že něco přednesu o jeho pracích v oboru zoologie. Pojeďte s námi, bude to velice zajímavé."

„Ano, už je opravdu nejvyšší čas," pravil Metrov. „Pojeďte s námi a odtamtud, jestli bude libo, ke mně. Byl bych velice rád, kdybyste mi něco přečetl ze svého spisu."

„Ne, pročpak. Není to ještě hotové. Ale na zasedání pojedu velmi rád."

„Už jste slyšel, kamaráde? Podal kontravotum," ozval se Katavasov z vedlejšího pokoje, kde si oblékal frak.

A na přetřes přišel jistý univerzitní problém.

Univerzitní problém byl tu zimu velice závažnou moskevskou událostí. Tři starší profesoři nesouhlasili ve sboru s názorem mladých; mladí podali kontravotum. Toto kontravotum bylo podle úsudku jedněch lidí hrozné, dle úsudku druhých bylo projevem zcela prostého a oprávněného názoru, a profesoři se rozdělili na dva tábory.

Jedni, k nimž náležel Katavasov, viděli na straně odpůrců hanebné udavačství a podvod; druzí uličnictví a neúctu k autoritám. Levin sice k univerzitě nenáležel, ale za pobytu v Moskvě už o té věci slyšel i mluvit a utvořil si o ní vlastní názor. Účastnil se rozmluvy, která pokračovala venku, dokud všichni tři nedošli k budově staré univerzity.

Zasedání už bylo v plném proudu. Katavasov a Metrov usedli ke stolu pokrytému suknem, kde sedělo šest lidí a jeden z nich cosi přednášel, skloněn nízko nad rukopisem. Levin se posadil na jednu z prázdných židlí stojících kolem stolu a šeptem se zeptal jakéhosi studenta, co to čtou. Student se na Levina nevlídně podíval a řekl: „Životopis."

Ačkoli se Levin o vědcův životopis valně nezajímal, přece bezděčně poslouchal a dověděl se o životě slavného vědce leccos zajímavého a nového.

Když přednášející skončil, předseda mu poděkoval a potom přečetl verše, jež mu k tomuto jubileu zaslal básník Ment, a několika slovy vyjádřil básníkovi dík. Potom přednesl Katavasov silným, pronikavým hlasem své poznámky o vědeckých pracích jubilantových.

Když Katavasov domluvil, podíval se Levin na hodinky, zjistil, že už táhne na druhou, a řekl si, že před koncertem už nebude mít čas přečíst Metrovovi svůj spis, a teď už o to ani nestál. Při přednášce myslil i na nedávnou rozmluvu. Bylo mu teď jasné, že Metrovovy

myšlenky sice snad mají svůj význam, že však význam mají i jeho vlastní myšlenky; tyto myšlenky mohou být ujasněny a k něčemu vést jen tenkrát, když budou pracovat každý zvlášť na zvoleném úseku, ale ze vzájemného sdělování těchto myšlenek nemůže vzejít nic kloudného. Levin se rozhodl, že Metrovovo pozvání odmítne, a ke konci zasedání šel za ním. Metrov seznámil Levina s předsedou, s kterým rozmlouval o nejnovějších politických zprávách. Při tom Metrov vyprávěl předsedovi totéž, co vyprávěl Levinovi, a Levin k tomu učinil stejné poznámky jako dnes dopoledne, jen vyslovil pro větší rozmanitost ještě nový názor, který ho zrovna napadl. Pak se opět začalo o univerzitním problému. Jelikož to Levin už všecko slyšel, pospíšil Metrovovi říci, že velmi lituje, ale nemůže přijmout jeho laskavé pozvání, odporoučel se a jel ke Lvovovi.

IV

Lvov, choť Kittiny sestry Natali, strávil celý život v hlavních městech a v cizině, kde také byl vychován a později sloužil jako diplomat.

Loni diplomatických služeb zanechal, nikoli pro nějaké nepříjemnosti (jakživ s nikým nepříjemnosti neměl), a přešel na správu carského dvora v Moskvě, aby mohl svým dvěma chlapcům poskytnout co nejlepší vychování.

Přestože měli zcela rozdílné zvyky i názory a přestože byl Lvov starší než Levin, velice se za tu zimu sblížili a nalezli v sobě zalíbení.

Lvov byl doma a Levin k němu vstoupil bez ohlášení.

Lvov v přepásaném domácím kabátě a v semišových pantoflích, na nose skřipec s modrými skly, seděl v křesle, četl knihu opřenou o podstavec a opatrně držel v natažené hezké ruce zpola vykouřený doutník.

Krásný, jemný a dosud mladistvý obličej, jehož ušlechtilost ještě zvyšovaly kadeřavé, lesklé stříbrné vlasy, se mu rozzářil v úsměvu, když spatřil Levina.

„Výborně! Už jsem k vám chtěl někoho poslat. Co Kitty? Posaďte se tady, je to pohodlnější…“ Vstal a přistrčil Levinovi houpací židli. „Četl jste poslední oběžník v *Journal de St.-Pétersbourg*? Myslím, že je to znamenité,“ řekl s poněkud francouzským přízvukem.

Levin pověděl, co slyšel od Katavasova o tom, co se mluví v Petrohradě, a když pohovořili o politice, vyprávěl o seznámení s Metrovem a o své účasti na zasedání. Lvova to velmi zajímalo.

„To vám závidím, že máte přístup do toho zajímavého vědeckého světa,“ řekl. A sotvaže se rozhovořil, ihned přešel jako obvykle do francouzštiny, která mu lépe vyhovovala. „Já bych ovšem ani neměl čas. Úřad a děti mi to nedovolí. A pak se nestydím přiznat, že mi chybí vzdělání.“

„To bych netvrdil," řekl Levin s úsměvem a jako vždy dojat jeho špatným míněním o vlastní osobě, které zdaleka nebylo pózou. Lvov se nechtěl zdát, ba ani skutečně být skromný, nýbrž myslil to naprosto upřímně.

„Jakpak ne! Vidím teď, jaké mám nepatrné vzdělání. Dokonce si musím mnoho věcí osvěžit v paměti nebo se jim prostě naučit, abych mohl vychovávat děti. Protože nestačí mít učitele, děti také potřebují dohled, jako vy potřebujete v hospodářství dělníky i dozorce. Tady zrovna čtu," ukázal na Buslajevovu gramatiku, opřenou o podstavec. „Chtějí to po Míšovi a je to tak těžké… Vysvětlete mi třeba tohle. On tu říká…"

Levin mu chtěl vysvětlit, že to lze pochopit, jenom je nutno se tomu naučit. Avšak Lvov s ním nesouhlasil.

„Vidíte, vy se tomu smějete!"

„Naopak, ani si neumíte představit, jak se vždycky, když se na vás dívám, učím tomu, co mě očekává – totiž, jak vychovávat děti."

„No, to se mnoho nenaučíte," řekl Lvov.

„Vím jenom, že jsem neviděl lépe vychované děti, než jsou vaše, a lepší děti, než jsou vaše, bych si ani nemohl přát."

Lvov se chtěl patrně přemoci, aby neprozradil svou radost, ale přitom jen zářil.

„Jenom aby byly lepší než já. Nic víc si nepřeju. Vy ještě nevíte," začal, „co práce je s takovými chlapci, když byli tak zanedbaní pobytem v cizině jako ti moji."

„To všecko dohoníte. Jsou to přece tak nadané děti. Hlavní věc je mravní výchova. A právě to se učím, když vidím vaše děti."

„Říkáte mravní výchova. Žádný si neumí představit, jak je to těžké! Sotva jste přemohl jednu zápornou vlastnost, už se zas objevují jiné, a zápas začíná znovu. Nemít oporu v náboženství – vzpomínáte si, jak jsme o tom mluvili –, žádný otec by nedokázal jen vlastními silami, bez této pomoci vychovávat děti."

Debata, která Levina zajímala jako vždy, byla přerušena příchodem krásné Natálie Alexandrovny, už oblečené do společnosti.

„Ani jsem nevěděla, že tu jste," pravila a zřejmě nijak nelitovala, ale byla dokonce ráda, že přerušila debatu, kterou už dávno znala a která ji nebavila. „Co Kitty? Budu dnes u vás obědvat. Víš co, Arseniji," obrátila se k muži, „dáš připravit kočár…"

A manželé se začali dohadovat, jak stráví dnešní den. Poněvadž muž měl jet z úřední povinnosti komusi naproti a žena na koncert a na veřejnou schůzi jihovýchodního komitétu, museli vyřešit a promyslit mnoho věcí. Levin se jakožto člověk patřící do rodiny musel účastnit těchto plánů. Bylo dohodnuto, že pojede s Natali na koncert a na veřejné zasedání, odtamtud pošlou kočár do úřadu Arsenijovi a ten přijede pro Natali a doveze ji ke Kitty; anebo nebude-li mít své povinnosti odbyty, pošle kočár pryč a s Natali pojede Levin.

„Víš, on mě kazí," pravil Lvov k ženě, „ujišťuje mě, že naše děti jsou skvělé, kdežto já vím, že mají tolik nepěkných vlastností."

„Arsenij zabíhá do extrému, vždycky to říkám," pravila žena. „Když budeme usilovat o dokonalost, nemůžeme být nikdy spokojeni. A papá má pravdu, že když jsme byly vychovávány my, panoval jeden extrém – nás nechávali v podkroví, ale rodiče bydleli v mezaninu. Dnes je to naopak, rodiče aby se spokojili s komorou, ale děti musí mít mezanin. Rodiče dnes už nesmějí žít, všecko jen pro děti."

„Co na tom, když je to příjemnější?" řekl Lvov se svým hezkým úsměvem a dotkl se její ruky. „Kdo tě nezná, myslil by si, že nejsi matka, ale macecha."

„Ne, extrém není nikdy pěkný," klidně řekla Natali, když ukládala jeho nůž na papír na určené místo na stole.

„Jen pojďte sem, dokonalé děti," řekl Lvov krásným hošíkům, kteří vstoupili do pokoje. Uklonili se Levinovi a přistoupili k otci, neboť se ho asi chtěli na něco zeptat.

Levin by si byl s nimi rád pohovořil, chtěl si poslechnout, co řeknou otci, ale Natali se s ním dala do řeči a vzápětí přišel Lvovův kolega Machotin v dvorské uniformě, neboť měli spolu jet kohosi vítat, a už nastal nekonečný hovor o Hercegovině, o princezně Korzinské, o carské sněmovně a o náhlém úmrtí Apraksinové.

Levin dočista zapomněl, co měl vyřídit. Vzpomněl si, až když odcházel do předsíně.

„Ach ano, Kitty mi uložila, abych s vámi promluvil o Oblonském," řekl, když je Lvov vyprovodil ke schodišti.

„Ano, ovšem, mamá si přeje, abychom my švagři na něho zaútočili," řekl s úsměvem a začervenal se. „Ale proč já?"

„Tak já ho přepadnu sama," s úsměvem řekla Lvovová v bílé kožešinové pláštěnce, čekajíc, kdy rozmluva skončí. „Tak už pojedem."

V

Na matiné byly na pořadu dvě velice zajímavé skladby.

První byla fantazie *Král Lear na pusté pláni*, druhý byl kvartet věnovaný památce Bachově. Obě skladby byly nové, byly komponovány v novém duchu a Levin si o nich chtěl utvořit vlastní mínění. Doprovodil švagrovou k jejímu sedadlu a sám si stoupl ke sloupu a umínil si, že bude poslouchat co nejpozorněji a nejsvědomitěji. Snažil se nerozptylovat a nekazit si dojem pohledem na dirigenta s bílou vázankou, mávajícího rukama, což vždycky tak nemile ruší poslech hudby, snažil se nevidět dámy v kloboucích, které si na koncert pečlivě ovázaly uši stuhami, a všecky ty osoby, které se buď nezabývaly ničím, anebo měly nejrozmanitější zájmy, jenom ne zájem o hudbu. Snažil se vyhnout setkání s hudebními odborníky a s mluvky. Stál se zrakem upřeným dolů před sebe a poslouchal.

Ale čím déle poslouchal fantazii *Král Lear*, tím vzdálenější se mu jevila možnost, aby si o ní utvořil nějaký určitý názor. Hudební vyjádření citu neustále počínalo, jaksi se soustřeďovalo, ale vzápětí se rozpadávalo na úryvky nových počátků hudebních výrazů a někdy prostě na zvuky, ničím než skladatelovým rozmarem navzájem nepodmíněné, ale přitom velice složité. Ale i tyto zlomky hudebních výrazů, leckdy pěkných, byly nepříjemné, protože přicházely naprosto neočekávaně a bez přípravy. Veselí i smutek, zoufalství, něha i vítězosláva přicházely zcela nezákonitě jako city šílence. A stejně jako u šílence ty city náhle pomíjely.

Celou tu dobu, co hráli fantazii, připadal si Levin jako hluchý, který se dívá na tančící. Byl nadobro zmaten, když skladba skončila, a pociťoval velkou únavu z napjaté pozornosti, nijak neodměněné. Ze všech stran se ozval bouřlivý potlesk. Všichni vstali, začali promenovat a rozhovořili se. Aby si z dojmu jiných ujasnil

své pochybnosti, šel Levin vyhledat znalce a byl rád, když zahlédl jednoho z proslulých odborníků v rozhovoru se svým známým Pescovem.

„Pozoruhodné!“ zněl Pescovův sytý bas. „Dobrý den, Konstantine Dmitriči. Zvlášť názorná a řekl bych plastická a úžasně barvitá je pasáž, kde tušíte příchod Kordelie, kde žena, das ewig weibliche[45], podstupuje zápas s osudem. Není-liž pravda?“

„Totiž jak to, Kordelie?“ nesměle se otázal Levin, ježto nadobro zapomněl, že fantazie líčí krále Leara na pusté pláni.

„Přichází Kordelie… prosím!“ řekl Pescov, ťukl prsty do hladkého programu, který držel v ruce, a podal jej Levinovi.

Teprve teď si Levin vzpomněl na název fantazie a pospíšil si přečíst ruský překlad Shakespearových veršů, otištěný na rubu programu.

„Bez toho není možné skladbu sledovat,“ obrátil se Pescov k Levinovi, neboť jeho společník odešel a Pescov neměl nikoho jiného, s kým by si pohovořil.

V přestávce se mezi Levinem a Pescovem rozproudila debata o přednostech a nedostatcích wagnerovského směru v hudbě. Levin dokazoval, že omyl Wagnerův i všech jeho následovníků je v tom, že hudba chce zasahovat do oblasti jiného umění, že stejně chybuje poezie, když líčí rysy obličeje, což má činit malířství, a jako příklad takového omylu uvedl sochaře, který si usmyslil vytesat z mramoru stíny poetických přeludů, vznášející se kolem básníkovy postavy na piedestalu. „Ty stíny vypadají u sochaře tak málo jako stíny, že se dokonce opírají o žebřík,“ pravil Levin. Ta věta se mu líbila, ale nepamatoval se, zda ji už někdy před Pescovem nevyslovil, a když to nyní řekl, upadl do rozpaků. Pescov naopak dokazoval, že umění je jenom jedno a že může dosáhnout nejdokonalejšího projevu jen spojením všech výrazových možností.

45 Věčné ženství. *(něm.)*

Druhé číslo koncertu už Levin nemohl poslouchat. Pescov si stoupl vedle něho a skoro pořád na něho mluvil, odsuzoval tuto skladbu pro její přílišnou, nasládlou falešnou prostotu a přirovnával ji k prostotě preraffaelitů v malířství. Na odchodu Levin potkal ještě mnoho známých, s nimiž pohovořil jak o politice, tak o hudbě i o společných známých. Mimo jiné potkal i hraběte Bola, u něhož měl vykonat zdvořilostní návštěvu, na kterou docela zapomněl.

„Tak jeďte teď," radila mu Lvovová, když se jí svěřil, „možná že vás nepřijmou, a pak přijeďte na zasedání pro mne. Ještě to stihnete."

VI

„Panstvo možná nepřijímá?“ řekl Levin, když vstupoval do předsíně v domě hraběnky Bolové.

„Přijímá, jen račte,“ řekl vrátný a energicky mu pomohl z kožichu.

Je to smůla, myslil si Levin a s povzdechem si stáhl jednu rukavici a urovnával klobouk. Proč k nim vlastně jde a o čem má s nimi mluvit?

Když Levin procházel prvním salónem, setkal se ve dveřích s hraběnkou Bolovou, která s ustaranou a přísnou tváří cosi nařizovala sluhovi. Jakmile spatřila Levina, usmála se a zvala ho do druhého salónku, odkud se ozývaly hlasy. V salónku seděly v křeslech dvě hraběnčiny dcery a moskevský plukovník, s kterým se Levin znal. Levin k nim přistoupil, pozdravil a usedl vedle pohovky, klobouk na klíně.

„Jak se daří vaší paní? Byl jste na koncertě? My jsme nemohly. Maminka musela jít na zádušní mši.“

„Ano, slyšel jsem… Tak náhlé úmrtí,“ řekl Levin.

Přišla hraběnka, usedla na pohovku a také se zeptala na paní a na koncert.

Levin odpověděl a opakoval otázku, proč Apraksinová zemřela tak náhle.

„Ona vlastně vždycky měla chatrné zdraví.“

„Byl jste včera v opeře?“

„Ano, byl.“

„Lucca byla výborná.“

„Ano, vskutku výborná,“ řekl Levin, a protože mu bylo docela jedno, co si o něm pomyslí, začal opakovat vše, co stokrát slyšel o osobitém talentu pěvkyně. Hraběnka Bolová předstírala, že poslouchá. Když toho už sdostatek napovídal a odmlčel se, dal

se do řeči plukovník, který do té chvíle mlčel. I plukovník hovořil o opeře a o osvětlení. Nakonec se zmínil o zamýšlené folle journée[46] u Ťurina, dal se do smíchu, hlučně vstal a odešel. Levin vstal také, ale z hraběnčina obličeje poznal, že je ještě na odchod brzo. Musel několik minut přidat. Posadil se.

Ale protože ustavičně myslil na to, jak je to hloupé, nevěděl o čem mluvit a mlčel.

„Nejedete na veřejné shromáždění? Prý je to velice zajímavé," začala hraběnka.

„Ne, ale slíbil jsem švagrové, že tam pro ni přijedu," odpověděl Levin.

Nastalo mlčení. Matka a dcera se na sebe ještě jednou podívaly.

Teď bych snad mohl jít, řekl si Levin a vstal. Dámy mu stiskly ruku a prosily ho, aby vyřídil paní mnoho pozdravů.

Vrátný mu pomohl do kožichu a přitom se zeptal:

„Kde ráčíte bydlet?" A hned si adresu zapsal do velké, pěkně vázané knihy.

Je mi to ovšem jedno, ale je to přece jen trapné a strašně hloupé, myslil si Levin a pro útěchu si říkal, že to dělají všichni. Rozjel se na veřejné zasedání komitétu, kde měl vyhledat švagrovou a jet s ní domů.

Na veřejném zasedání komitétu byla spousta lidí a téměř celá lepší společnost. Levin ještě stihl přehled událostí, který byl dle všeobecného mínění velmi zajímavý. Když byl přehled dočten, společnost se shlukla a Levin tu potkal Svijažského, který ho zval, aby dnes večer jistě přišel do Zemědělské společnosti, kde bude výborná přednáška, potkal i Stěpana Arkaďjiče, který právě přijel z dostihů, a ještě mnoho jiných známých. Se všemi ještě pohovořil a vyslechl rozmanité úsudky o zasedání, o nové skladbě i o procesu. Snad že už měl otupenou pozornost, ale v rozmluvě o procesu se

46 Bláznivý den. *(franc.)*

dopustil chyby, na kterou si pak několikrát s nevolí vzpomínal. Když mluvil o tom, jaký trest stihne cizince souzeného v Rusku, a o tom, že by nebylo správné potrestat ho vypovězením ze země, opakoval, co slyšel včera od jednoho známého.

„Myslím, že vypovědět ho ze země je totéž, jako potrestat štiku tím, že ji pustíme do vody," řekl Levin. Teprve potom si uvědomil, že tato myšlenka, kterou slyšel od známého a kterou jaksi vydával za vlastní, je obsažena v Krylovově bajce a že známý ji převzal z novinářského fejetonu.

Levin zajel se švagrovou domů, a když shledal, že Kitty je veselá a spokojená, jel do klubu.

VII

Levin přijel do klubu právě včas. V téže době přijížděli hosté a členové. Levin už nebyl v klubu velice dávno, od té doby, co žil po univerzitních studiích v Moskvě a chodíval do společnosti. Pamatoval se na klub, na vnější detaily zařízení, avšak docela zapomněl, jaké dojmy kdysi v klubu prožíval. Ale stačilo, aby vjel na prostranný obloukovitý dvůr, vystoupil z drožky a vkročil na schody, kde mu vrátný s šerpou přes prsa neslyšně otevřel dveře a uklonil se mu; stačilo, aby spatřil ve vrátnici galoše a kožichy členů, kteří usoudili, že je pohodlnější zout si galoše dole než je nosit nahoru; aby zaslechl tajemné zvonění, které ohlašovalo jeho příchod, a kráčeje po koberci na povlovném schodišti, uviděl sochu na odpočivadle a ve dveřích nahoře třetího známého, už zestárlého portýra v klubovní livreji, který rozvážně a přitom ne loudavě otvíral dveře a prohlížel si hosta, a už Levina ovanulo dávné ovzduší klubu, ovzduší odpočinku, blahobytu a dobrého tónu.

„Račte prosím klobouk," upozornil portýr Levina, který už zapomněl, že v klubu je zvykem nechávat klobouky ve vrátnici. „Už jste u nás dávno nebyl. Kníže vás přihlásil už včera. Kníže Oblonskij tu ještě není."

Portýr znal nejen Levina, ale všecky jeho známé a příbuzné a pohotově se o nich zmínil.

Levin prošel prvním průchodním sálem se španělskými stěnami přepaženým pokojem vpravo, kde seděl prodavač ovoce, předběhl pomalu kráčejícího starého pána a vstoupil do jídelny, v které bylo jako v úle.

Minul stoly, už téměř plně obsazené, a rozhlížel se po hostech. Všude se vyskytovali nejrozmanitější lidé, staří i mladí, sotva známí od vidění i důvěrní přátelé. Neviděl zde jedinou mrzutou nebo

ustaranou tvář. Všichni snad odložili v šatně zároveň s čepicemi i svůj nepokoj a starosti a chystali se poklidně užívat materiálních životních hodnot. Byl zde i Svijažskij a Ščerbackij, Něvědovskij, starý kníže, Vronskij a Koznyšov.

„Buď zdráv! Co tak pozdě?“ usměvavě pravil kníže a podal mu přes rameno ruku. „Co Kitty?“ dodal a narovnal si ubrousek, který měl zastrčený za knoflík u vesty.

„Všecko v pořádku, je zdráva. Obědvají doma ve třech.“

„Aha, zase táčky povídačky. No, tady je obsazeno. Ale jdi tam k tomu stolu a honem si obsaď místo,“ řekl kníže. Otočil se a opatrně si vzal talíř s polévkou z mníků.

„Levine, sem!“ zazněl opodál dobrácký hlas. Byl to Turovcyn. Seděl s mladým důstojníkem a vedle sebe měli dvě rezervované židle. Levin k nim s radostí přistoupil. Měl dobromyslného flamendra Turovcyna vždycky rád (byly s ním spojeny vzpomínky na vyznání lásky Kitty), ale dnes po všech těch nuceně moudrých hovorech mu byl dobrácký Turovcynův zjev zvlášť sympatický.

„Držím místo vám a Oblonskému. Hned přijde.“

Důstojník s veselýma, věčně rozesmátýma očima, držící se hezky zpříma, byl Petrohraďan Gagin. Turovcyn je seznámil.

„Oblonskij vždycky chodí pozdě.“

„Ale už ho tu máme.“

„Tys teprve teď přišel?“ řekl Oblonskij, který k nim rychle přistoupil. „Buď zdráv. Měl jsi už vodku? Tak půjdem.“

Levin vstal a šel s ním k velkému stolu, na kterém bylo plno lahví s vodkou a nejrozmanitějších předkrmů. Zdálo by se, že z dvaceti druhů lahůdek už se dá vybrat něco podle chuti, ale Stěpan Arkaďjič žádal jakousi specialitu a jeden z premovaných číšníků, kteří tu stáli, žádané ihned donesl. Vypili si každý jeden kalíšek a vrátili se ke stolu.

Gaginovi přinesli už při polévce šampaňské, které dal nalít do čtyř sklenic. Levin nabízené víno neodmítl a objednal další láhev.

Vyhladověl a teď jedl a pil s velkým požitkem, a s požitkem ještě větším se účastnil veselého a prostého hovoru svých společníků. Gagin tlumeným hlasem vykládal novou petrohradskou anekdotu a ta anekdota, sice neslušná a hloupá, byla tolik k smíchu, že se Levin rozesmál tak hlasitě, až se po něm od vedlejšího stolu ohlédli.

„To je podobné jako: Když já právě tohle nesnáším! Znáš to?“ zeptal se Stěpan Arkaďjič. „Jé, to je báječné! Dej nám ještě jednu láhev,“ řekl číšníkovi a pustil se do vyprávění.

„Petr Iljič Vinovskij se nechá poroučet,“ přerušil Stěpana Arkaďjiče stařičký číšník. Obracel se k němu a k Levinovi a podával jim dvě tenké číše s šampaňským, které už se přestávalo perlit. Oblonskij se chopil číše, pohlédl na druhý konec stolu na plešatého ryšavého muže s knírem a usměvavě mu pokynul hlavou.

„Kdo je to?“ zeptal se Levin.

„Jednou ses s ním u mne setkal, pamatuješ? Dobrý chlap.“

Levin učinil totéž co Oblonskij a chopil se číše.

Anekdota Stěpana Arkaďjiče byla velice zábavná. Levin pověděl svou anekdotu, která se také líbila. Potom se řeč stočila na koně, na dnešní dostihy a na to, jak bravurně vyhrál Vronského Atlas první cenu. Levin ani nezpozoroval, jak oběd uběhl.

„Ale! Tady je máme!“ už ke konci oběda zvolal Stěpan Arkaďjič, naklonil se přes opěradlo židle a podával ruku Vronskému a velkému gardovému plukovníkovi, kteří šli k němu. I Vronskému vyzařovala z obličeje veselá dobromyslnost, jako v klubu všem. Vesele se opřel Oblonskému o rameno, cosi mu pošeptal a s týmž veselým úsměvem podal ruku Levinovi.

„Velice mě těší, že vás vidím. Hledal jsem vás tenkrát při volbách, ale bylo mi řečeno, že už jste odjel,“ řekl mu.

„Ano, odjel jsem hned ten den. Právě jsme mluvili o vašem koni. Blahopřeji,“ pravil Levin. „Je to vynikající jízda.“

„Ale vy přece taky máte koně.“

„Ne, to měl otec. Ale pamatuju se na to a koním rozumím.“

„Kde jsi seděl?“ ptal se Stěpan Arkaďjič.

„Jsme u druhého stolu, tam za sloupem.“

„Oslavoval to,“ řekl urostlý plukovník. „Druhá císařská cena. Kdybych měl takové štěstí v kartách, jako má on s koňmi.“

„No, ale nač utrácet drahocenný čas. Jdu do inferna,“ a s těmi slovy odešel plukovník od stolu.

„To je Jašvin,“ odvětil Turovcynovi Vronskij a přisedl k nim na uvolněné místo. Když vypil nabídnutou sklenku, objednal láhev. Snad to bylo klubovním ovzduším či vypitým vínem, ale Levin se s Vronským rozhovořil o nejlepším plemeni skotu a byl tuze rád, že už k tomu člověku necítí nejmenší zášť. Dokonce mu sdělil mimo jiné, že slyšel od ženy, jak se s ním setkala u kněžny Marie Borisovny.

„Ach, kněžna Marie Borisovna je pravý skvost!“ řekl Stěpan Arkaďjič a vyprávěl o ní příhodu, která všecky rozesmála. Zvlášť Vronskij se dal tak upřímně do smíchu, že s ním byl Levin usmířen už nadobro.

„Tak co, hotovo?“ řekl Stěpan Arkaďjič a vstal. „Půjdem!“

VIII

Když Levin vstal od stolu, cítil, jak se mu v chůzi klátí ruce zvlášť pravidelně a lehce. Šel s Gaginem prostornými místnostmi ke kulečníkové síni. Ve velkém sále potkal tchána.

„Tak co? Jakpak se ti líbí náš chrám zahálky?“ řekl kníže a vzal ho pod paží. „Pojď se projít.“

„Chtěl jsem to tady beztak obejít a všecko si prohlédnout. Je to zajímavé.“

„Jistě, tebe to může zajímat. Ale já už mám jiné zájmy. Díváš se tady na ty dědky,“ ukázal kníže na shrbeného člena s převislým rtem, který šel proti nim a sotva vlekl nohy v měkkých botách, „a myslíš si, že už se jako chomečkové narodili.“

„Jak to, chomečkové?“

„Vidíš, ani neznáš tenhle název. To je náš klubovní termín. Když je někdo sešlý věkem, je jak chomeček. A našinec jezdí léta do klubu, až se z něho stane chomeček. Ano, tobě je to k smíchu, ale našinec už kouká, aby se mezi nimi taky neoctl. Znáš knížete Čečenského?“ otázal se kníže a Levin mu viděl na očích, že chce vyprávět něco pro zasmání.

„Ne, neznám.“

„Jakpak ne! Přece ten známý kníže Čečenskij. No, to máš konečně jedno. Věčně hraje kulečník. Ještě před nějakými třemi lety nepatřil k chomečkům a dělal hrdinu. A jiným přitom říkal chomečkové. Ale jednou ti přijede a náš portýr Vasilij… znáš ho? Ten tlustý, je samá švanda. No, a kníže Čečenskij se ho ptá: ‚Tak co, Vasiliji, kdo tu všecko je? Jsou tu chomečkové?‘ A Vasilij na to: ‚Vy jste prosím třetí.‘ Ba, hochu, je to tak!“

Za řeči zdravil Levin známé, které potkával, a takto prošel s knížetem všecky pokoje: velký pokoj, kde už byly připraveny stolky a stálí

partneři hráli o menší částky; odpočívárnu, kde se hrály šachy a kde seděl Sergej Ivanovič a s někým rozprávěl; kulečníkovou síň, kde se v rohu utvořila kolem pohovky veselá společnost se šampaňským, ke které se přidružil Gagin; nahlédli i do „inferna“, kde se kolem jednoho stolku, za kterým už seděl Jašvin, tlačilo mnoho kibiců. Co možná tiše vstoupili do temné čítárny, kde pod zastíněnými lampami seděl mladý muž zlostného vzezření, který si bral jeden časopis za druhým, a plešatý generál pohroužený do čtení. Šli se podívat i do pokoje, kterému kníže říkal inteligentní pokoj. Tři pánové zde vášnivě debatovali o nejnovějších politických událostech.

„Račte, Jasnosti, všecko je připraveno,“ řekl knížeti jeden ze spoluhráčů, a kníže odešel. Levin zůstal ještě chvilku sedět a poslouchal. Ale pak si vzpomněl na všecky řeči z dnešního dopoledne a najednou ho přepadla strašlivá nuda. Rychle vstal a šel hledat Oblonského a Turovcyna, s kterými byla zábava.

Turovcyn seděl se džbánkem v kulečníkové síni na vysoké pohovce a Oblonskij rozmlouval s Vronským u dveří v odlehlém koutě.

„Ne snad, že by jí bylo smutno, ale nejistota, to neurčité postavení,“ slyšel Levin a chtěl pospíšit odtud, ale Stěpan Arkaďjič ho zavolal.

„Levine!“ řekl a Levin postřehl, že Stěpan Arkaďjič sice neslzí, ale přece má oči zarosené jako vždy, když se napil anebo byl dojat. Dnes tu bylo obojí. „Levine, nechoď pryč,“ řekl a pevně mu stiskl loket a zřejmě ho nehodlal ani zanic pustit.

„To je můj upřímný, snad nejlepší přítel,“ obrátil se k Vronskému. „A tys mi taky ještě bližší a mám tě ještě radši. A já chci a vím, že musíte být kamarádi, protože jste oba dobří lidé.“

„To abychom si dali hubičku,“ dobromyslně zažertoval Vronskij a podal Levinovi ruku.

Levin se podávané ruky rychle chopil a pevně ji stiskl.

„Jsem moc a moc rád,“ řekl přitom.

„Sklepníku, láhev šampaňského,“ zavolal Stěpan Arkaďjič.

„Jsem taky velice rád," pravil Vronskij.

Ale jakkoli si to přál Stěpan Arkaďjič i oni dva, neměli si co říci a oba to cítili.

„Víš, že on se nezná s Annou?" řekl Stěpan Arkaďjič Vronskému. „Rozhodně jí ho chci přivést. Pojeďme, Levine!"

„Opravdu?" řekl Vronskij. „Bude mít radost. Jel bych hned domů," dodal, „ale Jašvin mi dělá starosti a chci tu zůstat, dokud neskončí."

„Copak, je to zlé?"

„Pořád prohrává a jenom já ho dokážu udržet na uzdě."

„Nezahrajem si pyramidku? Budeš hrát, Levine? Výborně," řekl Oblonskij. „Postav pyramidku," obrátil se k markérovi.

„Už to je," odpověděl markér, který už rozestavil koule do trojúhelníku a z dlouhé chvíle si koulel červenou.

Po hře si Vronskij a Levin přisedli ke Gaginovu stolu a Levin začal na návrh Stěpana Arkaďjiče sázet na esa. Vronskij střídavě seděl u stolu, obklopen známými, kteří za ním ustavičně přicházeli, a chodil se dívat do inferna na Jašvina. Levin si příjemně odpočíval po dopolední duševní únavě. Měl radost, že jeho nevraživost k Vronskému zmizela, a dojem klidu, dobrého tónu a uspokojení v něm stále zůstával.

Když byla partie dohrána, vzal Stěpan Arkaďjič Levina pod paží.

„Tak pojedem k Anně. Hned teď, co říkáš? Je doma. Už dávno jsem jí slíbil, že tě přivedu. Chystal ses někam večer?"

„Ani ne. Slíbil jsem Svijažskému, že přijdu do Zemědělské společnosti. Snad bychom mohli jet," řekl Levin.

„Výborně, pojedem! Běž se podívat, jestli tu mám vůz," obrátil se Oblonskij k číšníkovi.

Levin šel ke stolu, zaplatil prosázených čtyřicet rublů, ve dveřích zapravil útratu, kterou měl stařičký číšník záhadným způsobem přesně spočítanou, a podivně se rozháněje rukama, ubíral se přes všechny sály k východu.

IX

„Kočár knížete Oblonského!“ zlostným bručivým hlasem zavolal vrátný. Kočár předjel a oba nasedli. Jen v první chvíli, dokud kočár vyjížděl ze vrat, měl Levin dosavadní pocit klubovního klidu, uspokojení i dojem nesporného dobrého tónu všude a ve všem. Ale sotvaže kočár vyjel na ulici a Levin cítil, jak se kymácí na hrbolaté dlažbě, sotvaže uslyšel zlostný pokřik drožkáře, jedoucího proti nim, sotvaže uviděl v matném osvětlení červený vývěsní štít hospody a krámku, celý dojem se rozplynul vniveč, Levin začal uvažovat o svém jednání a v duchu se tázal, zda je správné, že jede k Anně. Co tomu řekne Kitty? Ale Stěpan Arkaďjič ho nenechal přemýšlet, a jako by uhádl jeho pochybnosti, hned je rozptýlil.

„Jsem hrozně rád,“ řekl, „že ji poznáš. Víš, Dolly si to už dávno přála. A Lvov přece byl u ní taky a pořád tam chodí. Je to sice moje sestra,“ pokračoval Stěpan Arkaďjič, „ale mohu klidně prohlásit, že je to skvělá žena. Však uvidíš. Její situace je ovšem málo záviděníhodná, zvlášť teď.“

„Proč zvlášť teď?“

„Jednáme s jejím mužem o rozvodu. Souhlasil by, ale jsou tu obtíže kvůli synovi, a tak se celá věc, která měla být už dávno vyřízená, vleče už tři měsíce. Jakmile bude proveden rozvod, vdá se za Vronského. Je to přece taková hloupost, ten starodávný obyčej chození kolem oltáře, to ‚Plesej Izaiáši‘! Nikdo tomu nevěří a jenom to brání lidskému štěstí!“ připojil Stěpan Arkaďjič. „No, a pak budou mít stejně jistou pozici jako já nebo ty.“

„A v čem je potíž?“ zeptal se Levin.

„Ach, to je dlouhá a nudná historie! Je to všecko tak neurčité. Ale o to nejde. Ona čeká na ten rozvod tady v Moskvě, kde je oba všichni znají, a už tu takhle žije tři měsíce. Nikam nejde, s žádnými

ženami se nestýká, jenom s Dolly, protože nechce, aby k ní chodily z milosti. I ta husa princezna Varvara odjela, protože to pokládala za něco neslušného. Víš, jiná žena by v takové situaci nenašla v sobě dost duševní síly. Ale ona, však uvidíš, jak si zařídila život a jak je klidná a důstojná. Doleva, proti kostelu!“ zavolal Stěpan Arkaďjič vykláněje se z okna. „Uf, to je vedro!“ Ještě si rozhalil kožich, už tak dost rozhalený, ačkoli bylo dvanáct stupňů mrazu.

„Ale přece má dceru. Jistě se jí věnuje?“ řekl Levin.

„Pro tebe je asi každá žena jenom samička, kvočna,“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Pokud se něčemu věnuje, tedy jen dětem. Ne, ona ji jistě znamenitě vychovává, ale nikomu to nevykládá. Především se věnuje psaní. Už to vidím, jak se ironicky usmíváš, ale to bys nemusel. Píše knihu pro děti a s nikým o tom nemluví, ale mně z ní četla a já jsem půjčil rukopis Vorkujevovi… víš, to je ten nakladatel… a je tuším taky spisovatel. Rozumí tomu a říká, že je to báječná věc. Ale myslíš, že je nějaká typická literátka? Kdepak. Je to především žena vřelého srdce, však uvidíš. Má teď u sebe anglickou holčičku a celou rodinu, o kterou se stará.“

„Nějaká filantropie?“

„Ty hned musíš ve všem vidět něco špatného. Žádná filantropie, ale jde to od srdce. Měli, totiž Vronskij měl anglického trenéra, byl to mistr ve svém oboru, ale ochlasta. Úplně propadl alkoholu, až na něho přišlo delirium tremens a rodina se octla na mizině. Když to viděla, pomohla jim, přilnula k nim a teď má celou rodinu na starosti. Ale nepomáhá jim nějak povzneseně, jenom penězi, ale sama připravuje hochy na ruské gymnázium a holčičku si vzala k sobě. Však ji uvidíš.“

Kočár vjel do dvora a Stěpan Arkaďjič prudce zazvonil u vchodu, u kterého stály saně.

Domovník jim otevřel a Oblonskij se ani neptal, jestli je Anna doma, a vešel do předsíně. Levin šel za ním, stále na větších pochybách, zda jedná dobře, či špatně.

Pohlédl do zrcadla a viděl, že je červený v obličeji, ale byl si jistý, že opilý není, a vystoupil po schodišti pokrytém kobercem nahoru za Stěpanem Arkaďjičem. Nahoře stál sluha, který se Oblonskému uklonil jako člověku patřícímu do rodiny. Stěpan Arkaďjič se ho otázal, kdo je na návštěvě u Anny Arkaďjevny, a dostal odpověď, že pan Vorkujev.

„Kde jsou?“

„V pracovně.“

Oblonskij a Levin prošli malou jídelnou s tmavými táflovanými stěnami a po měkkém koberci vstoupili do zšeřelé pracovny, osvětlené lampou s velkým tmavým stínidlem. Druhá lampa s reflektorem svítila na zdi a ozařovala portrét ženy v životní velikosti, který bezděčně upoutal Levinovu pozornost. Byla to Annina podobizna, kterou maloval v Itálii Michajlov. Zatímco Stěpan Arkaďjič odešel za treláž s popínavými rostlinami a neznámý mužský hlas zmlkl, díval se Levin na podobiznu, která v zářivém osvětlení tak vynikala v rámu, a nemohl se od ní odpoutat. Takřka zapomněl, kde je, neposlouchal, co kdo mluví, a nespustil z pozoruhodné podobizny oči. Nebyl to obraz, ale rozkošná živoucí žena s kadeřavými černými vlasy, s obnaženými rameny a rukama, se zádumčivým poloúsměvem na něžně ochmýřených rtech, hleděla na něho vítězně i něžně a její oči ho vzrušovaly. Nebyla živá jen proto, že byla krásnější, než může být živoucí bytost.

„Velice mě těší,“ náhle uslyšel vedle sebe hlas, patrně oslovující jeho, hlas ženy, jejíž podobizně se obdivoval. Anna se objevila před treláží, šla ho přivítat a Levin spatřil v pološeru pracovny ženu z portrétu, v tmavomodrých, různě odstíněných šatech, v jiné póze, s jiným výrazem, avšak na stejném vrcholu krásy, jak ji zpodobnil umělec. Ve skutečnosti byla méně oslňující, ale zato měla jakési kouzlo, které portrétu chybělo.

X

Šla ho uvítat a nijak se netajila radostí, že ho vidí. A v klidu, s jakým mu podala energickou malou ruku, ho představila Vorkujevovi a ukázala na hezké ryšavé děvčátko, které tu sedělo nad ruční prací a které nazvala svou schovankou, v tom klidu poznával Levin příjemné vystupování dámy velkého světa, vždy klidné a přirozené.

„Těší mě, velice mě těší," opakovala a ta prostá slova nabyla v jejích ústech pro Levina nějak zvláštního významu. „Znám vás dávno a líbíte se mi. Jednak že jste Stivův přítel, jednak kvůli vaší paní… Znala jsem ji velmi krátce, ale zanechala ve mně dojem jako rozkošné poupě, ano, poupě. A bude už brzo matkou!"

Mluvila nenuceně a zvolna, občas přenesla pohled z Levina na bratra; Levin vytušil, že zapůsobil dobrým dojmem, a rázem se cítil v její přítomnosti volně, prostě a hezky, jako by se s ní znal od malička.

„Přestěhovali jsme se s Ivanem Petrovičem do pracovny k Alexejovi," odpověděla na otázku Stěpana Arkaďjiče, jestli se tu smí kouřit, „právě kvůli kouření." Pohlédla na Levina a místo otázky, zda kouří, si přisunula pouzdro z želvoviny a vzala si cigaretu.

„Co dělá zdraví?" zeptal se jí bratr.

„Jde to jakžtakž. Nervy jako vždycky."

„Že je to ohromné?" řekl Stěpan Arkaďjič, když si všiml, že se Levin dívá na podobiznu.

„Jakživ jsem neviděl lepší podobiznu."

„A podoba je neobyčejně výstižná, viďte?" pravil Vorkujev.

Levin se podíval z podobizny na originál. Anninu tvář ozářil v okamžiku, kdy na sobě ucítila jeho pohled, zvláštní jas. Levin zrudl, a aby zakryl rozpaky, chtěl se zeptat, kdy naposledy viděla Darju Alexandrovnu. Ale Anna v té chvíli začala:

„Zrovna jsme s Ivanem Petrovičem mluvili o Vaščenkovových nejnovějších obrazech. Viděl jste je?“

„Ano, viděl.“

„Ale promiňte, přerušila jsem vás, chtěl jste něco říci…“

Levin se zeptal, kdy naposledy viděla Dolly.

„Včera byla u mne. Je moc rozzlobená na gymnázium kvůli Grišovi. Profesor latiny byl k němu nějak nespravedlivý.“

„Ano, ty obrazy jsem viděl. Moc se mi nelíbily,“ vrátil se Levin k rozmluvě, kterou prve navázala.

Teď už nemluvil s takovým řemeslným poměrem k věci, jako hovořil dnes dopoledne. V rozmluvě s ní nabývalo každé slovo zvláštního významu. A hezky se s ní rozprávělo, ale ještě příjemnější bylo ji poslouchat.

Anna mluvila nejen přirozeně a chytře, ale chytře a jaksi ledabyle, nepřisuzovala žádnou cenu svým myšlenkám, ale zato přičítala velkou cenu myšlenkám společníka.

Řeč se stočila na nový umělecký směr, na nové ilustrace k bibli od francouzského malíře. Vorkujev vytýkal malíři realismus, zabíhající do hrubosti. Levin poznamenal, že Francouzi zašli v konvenčnosti v umění nejdál ze všech, a tudíž spatřují obzvláštní zásluhu v návratu k realismu. V tom, že už nelžou, vidí poezii.

Žádný vlastní moudrý výrok ještě nikdy nezpůsobil Levinovi takové potěšení jako toto. Anna se pojednou všecka rozjasnila, když náhle zvážila jeho myšlenku. Zasmála se.

„Směju se,“ pravila, „jako se smějeme, když vidíme hodně výstižnou podobiznu. To, co jste řekl, dokonale charakterizuje dnešní francouzské umění, malířství i literaturu: Zola, Daudet. Ale snad je to tak vždycky, že se tvoří koncepce ze smyšlených konvenčních postav, a potom – všechny kombinace jsou hotové, smyšlené postavy se omrzely, a začínají se vymýšlet přirozenější, pravdivější postavy.“

„Zcela správně!“ řekl Vorkujev.

„Tak vy jste byli v klubu?“ obrátila se Anna k bratrovi.

„Ano, toto je žena!“ myslil si Levin a v zapomnění upřeně hleděl na její krásnou živou tvář, která se teď náhle úplně proměnila. Levin neslyšel, o čem mluví skloněná k bratrovi, ale byl ohromen změnou v jejím výraze. Její tvář, dosud tak krásná ve svém klidu, najednou teď vyjadřovala podivnou zvědavost, hněv a hrdost. Ale trvalo to jen malou chvilku. Přimhouřila oči, jako by se na něco rozpomínala.

„No, to vlastně nemůže nikoho zajímat,“ řekla a obrátila se k Angličance: „Please order the tea in the drawing-room.“[47]

Dívka vstala a odešla.

„Jak to dopadlo, udělala zkoušku?“ zeptal se Stěpan Arkaďjič.

„Výborně. Velice nadané děvče a milá povaha.“

„Nakonec ji budeš mít radši než vlastní dceru.“

„To je hned vidět muže. V lásce neexistuje mít radši nebo méně rád. K dceři cítím jednu lásku a ji zas mám ráda jinak.“

„Pořád Anně Arkaďjevně říkám,“ ozval se Vorkujev, „kdyby aspoň setinu té energie, kterou věnuje té Angličance, věnovala společné věci, totiž výchově ruských dětí, že by vykonala velikou, užitečnou práci.“

„Myslete si, co chcete, ale to jsem nedokázala. Hrabě Alexej Kirillovič mě velice nabádal (při slovech *hrabě Alexej Kirillovič* pohlédla s nesmělou prosbou na Levina, a ten jí bezděčně odvětil uctivým přisvědčujícím pohledem), nabádal mě, abych se věnovala škole na vesnici. Byla jsem tam několikrát. Ty děti jsou moc milé, ale nedokázala jsem k té práci přilnout. Říkáte energie. Energie je založena na lásce. Ale láska se nedá vynutit, nedá si poroučet. Vidíte, tohle děvče jsem si oblíbila, sama nevím proč.“

A opět pohlédla na Levina. Úsměv i pohled, obojí mu pravilo, že se obrací ve své řeči jen k němu, poněvadž si váží jeho mínění a zároveň ví už předem, že si rozumějí.

---

47 Dej prosím prostřít k čaji v salóně. *(angl.)*

„To úplně chápu," odpověděl Levin. „Škole a vůbec podobným institucím nelze odevzdat srdce a myslím, že právě proto přinášejí ty filantropické instituce tak mizivé výsledky."

Anna chvíli mlčela, potom se usmála.

„Ano, ano," přisvědčila. „Já jsem to nikdy nedokázala. Je n'ai pas le coeur assez large,[48] abych si zamilovala celý sirotčinec s protivnými děvčaty. To se mi nikdy nedařilo. Je tolik žen, které si z toho udělaly společenské postavení. A dnes tím spíš," řekla se smutným, důvěřivým výrazem, obracejíc se navenek k bratrovi, ale ve skutečnosti patrně jen k Levinovi. „Ani dnes, kdy bych tolik potřebovala jakékoli zaměstnání, nedokážu to." A vtom se zamračila (Levin pochopil, že se mračí na sebe samu proto, že mluví o sobě) a obrátila řeč jinam. „Vím o vás," řekla Levinovi, „že jste špatný občan, a hájila jsem vás, jak jsem dovedla."

„A jak jste mě hájila?"

„Podle toho, jak vypadal útok. Ale není libo čaj?" Vstala a vzala do ruky knihu v safiánové vazbě.

„Dejte mi to, Anno Arkaďjevno," řekl Vorkujev a ukázal na knihu. „Stojí to rozhodně za to."

„Kdepak, je to všecko tak nehotové."

„Říkal jsem mu o tom," obrátil se Oblonskij a ukázal na Levina.

„Tos neměl. Moje psaní, to je něco podobného jako ty vyřezávané košíčky z vězení, které mi kdysi prodávala Líza Mercalovová. Měla v tom spolku na starosti věznice," obrátila se k Levinovi. „A ti chudáci konali pravé divy trpělivosti."

A Levin postřehl ještě další rys u té ženy, která se mu tak neobyčejně zalíbila. Kromě moudrosti, půvabu a krásy se vyznačovala upřímností. Nechtěla před ním skrývat veškerou tíhu svého postavení. Když domluvila, vzdychla, její tvář pojednou nabyla přísného výrazu a nějak zkameněla. S tímto výrazem ve tváři byla

48 Nemám dost široké srdce. *(franc.)*

ještě krásnější než předtím; ale byl to výraz nový; byl mimo okruh výrazů, zářících štěstím a rozdávajících štěstí, jež malíř zachytil na podobizně. Levin se podíval ještě jednou na podobiznu a na její postavu, když se zavěsila do bratra a procházela s ním vysokými dveřmi, a tu pocítil něhu i soucit, kterým se sám divil.

Vybídla Levina a Vorkujeva, aby šli do salónu, a sama se zdržela s bratrem, neboť si s ním chtěla o něčem promluvit. O čem asi?

O rozvodu, o Vronském, o tom, co dělá v klubu, či snad o něm, o Levinovi? Otázka, o čem Anna mluví se Stěpanem Arkaďjičem, Levina tolik vzrušovala, že téměř ani nevnímal, co mu Vorkujev vykládal o přednostech románu pro děti, který Anna napsala.

Příjemná, obsažná debata při čaji pokračovala. Ani jednou nenastal okamžik, kdy by bylo třeba pracně hledat námět k rozhovoru, ale naopak bylo znát, že člověk ani nestačí vypovědět všecko, co by chtěl, ale rád se odmlčí a poslouchá, co říká druhý. A všechno, co říkali, a to nejen ona, ale i Vorkujev a Oblonskij, vše nabývalo – jak se zdálo Levinovi – zvláštního významu tím, že tomu věnovala pozornost a činila k tomu poznámky.

Levin sledoval zajímavý rozhovor a přitom ji neustále zálibně pozoroval, obdivoval se její kráse a inteligenci, její vzdělanosti a zároveň prostotě a srdečnosti. Poslouchal, hovořil a neustále přemýšlel o ní, o jejím vnitřním životě, a snažil se uhádnout její city. Kdysi ji tak přísně odsuzoval, ale dnes ji jakýmsi zvláštním myšlenkovým pochodem omlouval, přitom ji litoval a obával se, že Vronskij ji dost nechápe. Když se Stěpan Arkaďjič zvedl kolem jedenácté hodiny k odchodu (Vorkujev odjel už dříve), zdálo se Levinovi, že přišel teprve před chvílí. Vstal také, ač nerad.

„Sbohem," řekla Anna. Držela ho za ruku a dívala se mu do očí vábivým pohledem. „Jsem velice ráda, že led je prolomen."

Pustila jeho ruku a přimhouřila oči.

„Vyřiďte své paní, že ji mám ráda stejně jako dřív, a nemůže-li mi odpustit mé postavení, pak jí přeji, aby mi nikdy nemusela odpouštět. Aby někdo mohl odpustit, musel by prožít, co jsem prožila já, a toho ať ji bůh uchrání."

„Jistě, ano, vyřídím…," řekl Levin s uzarděním.

XI

Taková úžasná, milá a ubohá žena, myslil si Levin, když vycházel se Stěpanem Arkaďjičem na mrazivý vzduch.

„Tak co? Říkal jsem ti to," řekl Stěpan Arkaďjič, když viděl, že Levin je úplně přemožen.

„Ano," odpověděl Levin v zadumání, „nevšední žena! Nejen moudrá, ale úžasně milá. Je jí hrozná škoda!"

„Teď se to – dá pánbůh – brzo všecko uspořádá. Tak vidíš, nesmíš soudit předem," pravil Stěpan Arkaďjič a otevřel dvířka kočáru. „Měj se hezky, musím jinudy."

Ve stálých myšlenkách na Annu, na všecky, i docela prosté řeči, které spolu vedli, ve vzpomínkách na všecky detaily jejího výrazu, pln porozumění a soucitu stále vzrůstajícího přijel Levin domů.

Doma vyřídil Kuzma Levinovi, že Katěrina Alexandrovna je zdráva, že sestřičky od ní odjely teprve nedávno, a podal mu dva dopisy. Levin si je přečetl hned v předsíni, aby se potom už nemusel zdržovat. Jeden dopis byl od správce Sokolova. Sokolov psal, že pšenici nemůže prodat, že za ni nabízejí jen pět a půl ruble, ale že už nemá kde vzít peníze. Druhé psaní bylo od sestry. Vyčítala mu, že její záležitost dosud nebyla vyřízena.

Dobrá, prodáme ji za pět a půl, když víc nedají – rázem a neobyčejně hravě rozřešil Levin první problém, který mu kdysi připadal tak těžký. Zvláštní věc, jak tu má člověk málo času, pomyslil si nad druhým dopisem. Měl před sestrou výčitky svědomí, že dosud neudělal, oč ho žádala. Dnes zase nebyl u soudu, jenže doopravdy neměl kdy. Umínil si, že zítra to najisto udělá, a zamířil k ženě. Cestou k ní si Levin ve vzpomínce rychle proběhl celý uplynulý den. Dnešní události, to byly samé rozhovory: rozhovory, kterým naslouchal a kterých se účastnil. Všechny rozhovory se týkaly věcí,

jimiž by se nikdy nezabýval, kdyby byl sám a na venkově, ale zde byly velice zajímavé. A všecky byly pěkné; jenom dvakrát to nebylo zcela v pořádku. Za prvé to, co řekl o štice, a za druhé nebylo cosi v pořádku v té něžné lítosti, kterou cítil k Anně.

Levin nalezl ženu posmutnělou a znuděnou. Oběd tří sester by byl dopadl tuze vesele, ale pak donekonečna čekaly na něho, všem začala být dlouhá chvíle, sestry se rozjely a Kitty zůstala sama.

„No, a cos dělal ty?“ zeptala se a dívala se mu do očí, které se nějak zvlášť podezřele leskly. Ale aby jí mohl všecko nerušeně povědět, nedala najevo, že něco zpozorovala, a s pochvalným úsměvem naslouchala jeho výkladu, jak strávil večer.

„Víš, byl jsem moc rád, že jsem se setkal s Vronským. Cítil jsem se v jeho přítomnosti velice volně a prostě. Víš, teď už ho nebudu nijak vyhledávat, ale aspoň že skončil ten trapný poměr,“ řekl, a když si uvědomil, že přes svůj úmysl *nijak ho nevyhledávat* jel vzápětí navštívit Annu, zarděl se. „Vidíš, říkáme, že prostý lid pije. Nevím, kdo pije víc, lid, anebo naše vrstvy. Lid aspoň pije o svátcích, ale…“

Avšak Kitty nezajímaly úvahy, jak pije lid. Viděla, že muž se začervenal, a chtěla vědět proč.

„No, a kdes byl potom?“

„Stiva mě hrozně prosil, abychom navštívili Annu Arkaďjevnu.“

Po těch slovech zrudl Levin ještě víc a jeho pochybnosti, zda jednal dobře, či špatně, když jel k Anně, byly definitivně rozřešeny. Věděl teď, že to neměl dělat.

Kitty se podivně rozšířily a zablýskly oči při Annině jméně, ale přemohla se, potlačila své rozčilení a Levin se dal oklamat.

„Ach tak,“ řekla pouze.

„Jistě se nebudeš zlobit, že jsem tam jel. Stiva mě moc prosil a Dolly si to taky přála,“ pokračoval Levin.

„Vůbec ne,“ řekla Kitty, ale viděl jí na očích, jak se přemáhá, což pro něj nevěstilo nic dobrého.

„Je to velice milá, nesmírně nešťastná, hodná žena," řekl, když vyprávěl o Anně, o tom, čím se zabývá a co vzkázala Kitty.

„Ano, ovšemže je velmi nešťastná," pravila Kitty, když domluvil. „Od koho jsi dostal psaní?"

Odpověděl, a ukolébán jejím klidným tónem, šel se svlékat.

Když se vrátil, nalezl Kitty, jak dosud sedí v křesle. Jakmile k ní přistoupil, podívala se na něho a usedavě se rozplakala.

„Copak? Co je?" ptal se, ač věděl předem, co je.

„Ty ses do té ohavné ženy zamiloval, ona tě omámila. Poznala jsem ti to na očích. Ano! Jak to může dopadnout? V klubu jsi pil a pil, hrál jsi a potom jsi jel… ke komu? Ne, odjedem… Zítra odjedu."

Levin dlouho nemohl ženu uklidnit. Nakonec ji uklidnil, teprve když přiznal, že víno mu zatemnilo smysly a dal se zmýlit soucitem, takže podlehl Anninu šálivému kouzlu, ale že se jí bude vyhýbat. Ze všeho nejupřímněji se přiznával, že tím dlouhým pobytem v Moskvě, kdy jenom mluví, jí a pije, už pomalu zpitoměl. Rozprávěli do tří hodin do rána. Teprve ve tři hodiny se udobřili natolik, že mohli usnout.

XII

Když Anna vyprovodila hosty, nesedla si, ale začala chodit po pokoji sem tam. Ačkoli podvědomě (jak poslední dobou jednala se všemi mladými muži) dělala celý večer všecko možné, aby v Levinovi vzbudila sympatie, třebaže věděla, že toho dosáhla, pokud lze něčeho takového dosáhnout u řádného ženatého muže a za jediný večer, a třebaže se jí velice líbil (přestože se Vronskij a Levin z mužského hlediska od sebe ostře lišili, jako žena v nich viděla týž společný rys, pro který si i Kitty zamilovala jak Vronského, tak Levina), jakmile odešel z pokoje, přestala na něho myslit.

Pronásledovala ji neodbytně jedna jediná myšlenka v různých obměnách. Jestliže takto působí na jiné lidi, na toho ženatého muže, který svou ženu miluje, proč *on* je k ní tak chladný? Ani ne snad chladný, miluje ji, to ona ví. Ale teď je od sebe dělí něco nového. Proč je celý večer pryč? Vzkázal po Stivovi, že nemůže opustit Jašvina a musí na něho dávat pozor, jak hraje. Je snad Jašvin malé dítě? Ale dejme tomu, že je to pravda. On nikdy nelže. Ale za tou pravdou vězí něco jiného. Je rád, když se mu naskytne příležitost, aby jí ukázal, že má ještě jiné povinosti. Ona to ví, souhlasí s tím. Ale proč jí to chce dokazovat? Chce jí dokázat, že jeho láska nesmí být na překážku jeho volnosti. Ale ona nechce důkazy, chce lásku. Měl by chápat, jak těžko se jí žije tady v Moskvě. Copak žije? Nežije, ale čeká na rozuzlení, a to se pořád oddaluje. Zase nepřišla žádná odpověď! A Stiva říká, že nemůže za Alexejem Alexandrovičem jet. Ale ona mu nemůže znova psát. Nemůže nic dělat, nic začít, nic změnit, přemáhá se, čeká, vymýšlí si všecko možné pro ukrácení chvíle… Je tu anglická rodina, psaní, čtení, ale všecko je pouhý klam, je to stejné jako morfium. Měl by ji politovat… Anna cítila, jak se jí do očí derou slzy lítosti nad sebou samou.

Zaslechla prudké zazvonění, byl to Vronskij. Chvatně si utřela slzy a nejen to, sedla si pod lampu a rozevřela knihu, předstírajíc klid. Musela mu ukázat, že ji mrzí, že se nevrátil, jak slíbil – jenom, že ji to mrzí. Ale zanic mu nesměla prozradit svůj zármutek a zejména svou lítost nad sebou. Sama sebe mohla litovat, ale on ji litovat nesměl. Nepřála si boj, zazlívala mu, že bojovat chce, ale bezděčně se také hotovila k zápasu.

„Nebylo ti tu smutno?" řekl a rozjařen, zvesela k ní přistoupil. „Je to ale hrozná vášeň, ta hra!"

„Ne, nebylo mi smutno a už dávno jsem se vycvičila, aby se mi nikdy nestýskalo. Byl tu Stiva a Levin."

„Ano, chtěli se za tebou podívat. Jak se ti líbil Levin?" otázal se a usedl vedle ní.

„Velice. Odjeli před chvílí. Copak Jašvin provedl?"

„Vyhrával, bylo to sedmnáct tisíc. Říkal jsem mu, aby toho nechal. Už se chystal domů. Ale pak se zas vrátil a teď prohrává."

„Tak proč jsi tam vlastně zůstal?" zeptala se a náhle k němu pozvedla zrak. V obličeji měla chladný, nepřátelský výraz. „Říkal jsi Stivovi, že tam zůstaneš, abys mohl odvézt Jašina. Ale nakonec jsi ho tam nechal."

Výraz chladného odhodlání k boji se teď zračil ve tváři i jemu.

„Za prvé jsem ti nic nevzkazoval, za druhé nikdy nemluvím nepravdu. A především jsem chtěl zůstat a zůstal jsem," pravil zachmuřen. „Anno, proč, proč?" řekl po chvíli mlčení, sklonil se k ní a nastavil dlaň s nadějí, že do ní vloží ruku.

To něžné vyzvání ji potěšilo. Ale podivná zlá moc jí nedovolila, aby podlehla své touze, jako by podmínky zápasu nedovolovaly, aby se podrobila.

„Ovšemže, chtěl jsi zůstat a zůstal jsi. Děláš všecko, co chceš. Ale proč mi to říkáš? K čemu?" rozhořčovala se stále víc. „Upírá ti snad někdo tvoje práva? Ale ty musíš mít vždycky pravdu, tak si ji měj."

Jeho ruka se sevřela, odvrátil se a jeho obličej nabyl výrazu ještě zarputilejšího než předtím.

„Tobě jde jenom o tvou umíněnost," řekla, když se mu podívala pozorně do obličeje a náhle našla pravé označení pro jeho výraz, který ji tak popuzoval, „ano, umíněnost. Pro tebe je to otázka, zda vyjdeš z boje se mnou vítězně, ale pro mne…" Opět se nad sebou rozlítostnila a divže se nedala do pláče. „Kdybys věděl, oč jde mně! Když cítím jako teď, že se ke mně chováš nepřátelsky, kdybys věděl, co to pro mě znamená! Kdybys věděl, že v takových chvílích nemám daleko k neštěstí, jak si zoufám a jak se bojím, bojím se sama sebe!" A odvrátila se, potlačujíc vzlyky.

„Ale co to říkáš?" Zhrozil se toho výbuchu zoufalství, opět se k ní sklonil, vzal ji za ruku a líbal ji. „Proč? Hledám snad zábavu mimo domov? Copak se nevyhýbám dámské společnosti?"

„To tak ještě!"

„Ale řekni, co mám dělat, abys byla klidná? Rád udělám všecko, abys byla šťastná," říkal, dojat jejím zoufalstvím. „Co bych neudělal, abych tě zbavil takového zármutku, jaký máš teď, Anno!"

„To nic!" řekla. „Sama nevím, čím to je… Snad to dělá ta osamělost nebo nervy… No, už o tom nemluvme. Jaké byly dostihy? Ještě jsi mi o nich nevyprávěl," zeptala se, aby skryla triumf vítězství, které se přece jen přiklonilo na její stranu.

Řekl si o večeři a začal jí podrobně vykládat o dostizích, ale z jeho tónu, z pohledů, které byly stále a stále chladnější, viděla, že jí neodpustil její triumf, že umíněnost, s kterou se potýkala, v něm opět nabývá vrchu. Byl k ní chladnější než dřív, jako by litoval, že podlehl. A když si vzpomněla na slova, která jí dobyla vítězství, totiž že může dojít k strašnému neštěstí a že se bojí sama sebe – pochopila, že je to zbraň nebezpečná a že jí podruhé nesmí použít. Tušila, že zároveň s láskou, která je spojuje, se mezi nimi zrodil jakýsi duch boje, který nedokázala vypudit ani z jeho, a tím méně ze svého srdce.

XIII

Člověk si zvykne na všecko, zvlášť když vidí, že celé okolí žije stejně jako on. Před třemi měsíci by Levin nebyl uvěřil, že by mohl klidně usnout za takových okolností jako nyní; že by dokázal vést bezúčelný, nesmyslný život, ke všemu nad poměry, opíjet se (jinak nemohl nazvat to, co se dělo v klubu), navazovat nejapné přátelské vztahy s člověkem, do něhož kdysi byla zamilovaná jeho manželka, učinit ještě nejapnější návštěvu ženě, kterou nebylo lze nazvat jinak než beznadějně ztracenou, propadnout kouzlu té ženy a zarmoutit manželku – a za všech těch okolností klidně usnout. Ale únavou, po bezesné noci a vypitém víně usnul pevně a klidně.

V pět hodin vrzly dveře, jak je kdosi otevřel, a to Levina vzbudilo. Vyskočil a rozhlédl se. Kitty vedle něho na posteli nebyla. Ale za přepážkou se míhalo světlo a Levin slyšel její kroky.

„Co je? Co je?“ řekl rozespale. „Kitty! Co je?“

„Nic,“ odpověděla a se svíčkou v ruce se vracela zpátky. „Nebylo mi dobře,“ řekla s úsměvem, zvlášť milým a významným.

„Copak? Už to přišlo?“ vypravil ze sebe ustrašeně. „Musíme vzkázat pro doktora.“ A začal se chvatně oblékat.

„Ale ne, ne,“ s úsměvem ho zadržela rukou. „Asi to nic nebude. Jenom mi bylo trošku špatně. Ale už to přešlo.“

Šla k posteli, zhasla svíčku, ulehla a ztichla. Ačkoli mu byl podezřelý její tichý, jako zadržovaný dech a zejména výraz zvláštní něhy a vzrušení, s jakým mu řekla „nic“, když se vracela k lůžku, přece se mu chtělo tolik spát, že rázem usnul. Teprve později si připomněl, jak tiše oddychovala, a uvědomil si, co všecko se dělo v její drahé, milé duši ve chvíli, kdy v očekávání největší události v životě ženy nehybně ležela vedle něho.

V sedm hodin ho vzbudil dotek její ruky, kterou ucítil na rameni, a tichý šepot. Asi se v ní svářil dvojí pocit – lítost, že ho budí, a přání popovídat si s ním.

„Kosťo, nelekej se. Nic to není. Ale myslím… Mělo by se vzkázat pro Lizavetu Petrovnu."

Svíce opět hořela. Kitty seděla na posteli a v ruce měla pletení, kterým se v posledních dnech zabývala.

„Prosím tě, nelekej se, nic to není. Vůbec se nebojím," řekla, když uviděla jeho zděšený obličej, a přitiskla si jeho ruku k ňadrům, potom ke rtům.

Rychle vyskočil, docela bez sebe, oka z ní nespustil, oblékl si župan a zůstal stát a přitom se pořád díval na ni. Měl by už jít, ale nemohl se odtrhnout od jejího pohledu. Miloval její tvář, znal každičký její výraz, její pohled jako nikdo, ale ještě nikdy ji neviděl takto. Jak hanebný a hrozný si vůči ní připadal, když si vzpomněl, jak byla včera roztrpčená, jak ostře to cítil právě teď! Zruměnělá tvář, lemovaná hebkými vlasy, které vyklouzly zpod nočního čepečku, jí zářila radostí a odhodláním.

Ačkoli v celé Kittině povaze bylo tak málo nepřirozených, konvenčních rysů, Levin přece žasl nad vším, co se mu nyní odhalovalo, když všecky roušky náhle spadly a sama podstata duše jí vyzařovala z očí. A v té prostotě a otevřenosti ji viděl ještě zřetelněji, poznával tu milovanou bytost ještě lépe. Usměvavě se na něho dívala; ale vtom škubla obočím, vztyčila hlavu, rychle k němu přistoupila, vzala ho za ruku a přitiskla se k němu celým tělem, ovívajíc ho horkým dechem. Trpěla, a jako by se mu němě svěřovala se svými útrapami. A v první chvíli si ze zvyku pomyslil, že je to jeho vina. Ale v jejím pohledu byla něha, která pravila, že mu nic nevyčítá, naopak ho pro ty útrapy miluje. „Kdo je tím vinen, ne-li já?" pomyslil si bezděčně, pátraje po původci jejích útrap, aby ho ztrestal; ale žádný viník tu nebyl. Žena trpěla, stěžovala si a přitom jásala nad svými útrapami, těšila se z nich a milovala je. Viděl, že se v její duši

děje něco krásného, ale co, to nedokázal pochopit. Bylo to nad jeho chápání.

„Poslala jsem pro mamá. A ty honem jeď pro Lizavetu Petrovnu… Kosťo…! Už nic, už to přešlo."

Poodešla a zazvonila.

„Tak teď můžeš jít, jde sem Páša. Je mi dobře."

A Levin s údivem spatřil, jak si vzala pletení, které si přinesla v noci, a znova se do něho pustila.

Když Levin jedněmi dveřmi vycházel, zaslechl, jak druhými vchází služebná. Zůstal stát u dveří a slyšel, jak Kitty dává služce podrobné rozkazy a sama s ní přetahuje postel.

Oblékl se, a zatímco zapřahali, poněvadž na drožkáře ještě bylo brzy, zase vletěl do ložnice, a to nikoli po špičkách, ale na křídlech, jak se mu zdálo. Dvě děvčata v ložnici cosi horlivě stěhovala. Kitty zde přecházela a pletla, rychle nahazovala oka a udílela pokyny.

„Teď jedu k doktorovi. Pro Lizavetu Petrovnu už jeli, ale ještě se u ní stavím. Nepotřebuješ něco? Ano, nemělo by se vzkázat pro Dolly?"

Kitty na něho pohlédla. Patrně neposlouchala, co jí říká.

„Ano, ano. Jdi, jdi už," vyhrkla, zamračila se a zamávala na něho.

Už vcházel do salónu, když se z ložnice ozval žalostný nářek, který vzápětí ztichl. Levin zůstal stát a dlouho nemohl pochopit.

Ovšem, byla to ona! Popadl se za hlavu a pádil dolů.

„Bože, smiluj se! Odpusť a pomoz!" opakoval si slova, která mu nenadále přišla na jazyk. A on, člověk nevěřící, opakoval ta slova nejen ústy. V té chvíli věděl, že nejen všecky jeho pochybnosti, ale ani rozumový přístup k víře ani ta neschopnost víry, kterou u sebe znal, mu nijak nebrání, aby se obracel k bohu. To vše bylo nyní rozváto v prach. Ke komu se měl obrátit, ne-li k tomu, v jehož rukou byl (to cítil) on sám, jeho duše i jeho láska?

Povoz ještě nebyl připraven, ale v tom obzvláštním vypětí fyzických sil i péče o všechno, co měl učinit, nechtěl Levin ztrácet ani

vteřinu, proto na povoz nečekal, vydal se pěšky a Kuzmovi nařídil, aby ho dohonil.

Na rohu potkal spěchajícího nočního drožkáře. V malých saních seděla Lizaveta Petrovna v sametovém šalupu a v šátku. „Chválabohu, chválabohu!“ řekl, když pln nadšení poznal její malou světlovlasou hlavu a obličej, který teď měl zvlášť vážný, skoro přísný výraz. Levin nedal zastavit a běžel vedle saní nazpět.

„Tak asi dvě hodiny? Ne víc?“ zeptala se Lizaveta Petrovna. „Petr Dmitrič bude doma, ale nespěchejte na něho. A kupte v lékárně opium.“

„Tak vy myslíte, že to dobře dopadne? Kéž by bůh dal!“ řekl Levin a už spatřil, jak ze vrat vyjíždí povoz. Naskočil do saní ke Kuzmovi a poručil mu, aby jel k lékaři.

XIV

Lékař ještě nebyl vzhůru a sluha oznámil, že „pan doktor šel pozdě spát a říkal, ať ho nebudí, ale že brzo vstane“. Sluha zrovna čistil lampy a tvářil se velice zaměstnaně. Sluhova horlivá péče o lampy a jeho lhostejnost k tomu, co se děje u Levinů, zpočátku Levina udivila, ale hned se vzpamatoval a uvědomil si, že nikdo neví ani není povinen vědět o jeho pocitech a že tím spíš musí jednat klidně, s rozmyslem a energicky, aby prorazil tu zeď lhostejnosti a dosáhl cíle. Neunáhlit se a nic neopominout, říkal si Levin. Pociťoval stále rostoucí vzepětí fyzických sil i pozornosti ke všemu, co měl udělat.

Když se dověděl, že lékař dosud nevstal, ze všech možností, které se mu naskýtaly, zvolil tento postup: Kuzma pojede s dopisem k jinému lékaři, kdežto on sám pojede do lékárny pro opium; nebude-li lékař po jeho návratu ještě vzhůru, podplatí sluhu anebo – kdyby se sluha zpěčoval – vzbudí lékaře násilím stůj co stůj.

V lékárně vyzáblý provizor, stejně lhostejný jako sluha, který čistil lampy, dával do oplatek prášky a odepřel vydat opium. Levin měl nejlepší vůli neunáhlit se a nerozčilovat. Odvolal se na lékaře a na porodní asistentku, vysvětlil, nač potřebuje opium, a začal provizora přemlouvat. Provizor požádal německy o radu, zda má opium vydat, a když mu kdosi za přepážkou dal svolení, vytáhl lahvičku, nálevku, pomalu nalil tekutinu z velké láhve do malé, nalepil štítek, přes Levinovy námitky lahvičku zapečetil a ještě ji chtěl zabalit. To už bylo nad Levinovy síly. Prudce vytrhl provizorovi lahvičku z ruky a rozběhl se velkými skleněnými dveřmi ven. Lékař ještě nevstal a sluha, zaměstnaný teď rozprostíráním koberce, ho odmítl vzbudit. Levin rozvážně vytáhl desetirublovou bankovku, a zvolna pronášeje každé slovo, aniž přitom zbytečně mařil čas, podal ji sluhovi s vysvětlením, že Petr Dmitrič (jak veliký a významný

teď Levinovi připadal ten Petr Dmitrič, na němž mu dříve tak málo záleželo!) slíbil, že přijde kdykoli, že se jistě nebude zlobit, a proto ať ho sluha hned vzbudí.

Sluha svolil, odebral se nahoru a Levina vybídl, aby šel do čekárny.

Levin slyšel, jak lékař za dveřmi kašle, přechází, myje se a cosi říká. Uběhly asi tři minuty; Levinovi se zdálo, že to bylo přes hodinu. Už nevydržel čekat déle.

„Petře Dmitriči, Petře Dmitriči!“ zaúpěl do otevřených dveří. „Proboha vás prosím, odpusťte mi. Přijměte mě tak, jak jste. Už to trvá přes dvě hodiny.“

„Hned, hned!“ volal hlas a užaslý Levin slyšel, že lékař se při těch slovech usmívá.

„Jenom na okamžik…“

„Hned.“

Uběhly další dvě minuty, než si lékař obul boty, a ještě dvě minuty, než se oblékl a učesal se.

„Petře Dmitriči!“ opět spustil Levin žalostně, ale v té chvíli se lékař objevil, ustrojený a učesaný. Ti lidé nemají svědomí. Česat se, když tu člověk hyne úzkostí!

„Dobré jitro!“ pravil lékař a podal Levinovi ruku, jako by ho chtěl pozlobit svým klidem. „Žádný spěch. Tak co se děje?“

Aby byl co nejdůkladnější, začal Levin vykládat zbytečně dopodrobna o ženině stavu, přičemž svůj výklad neustále přerušoval prosbami, aby lékař jel hned s ním.

„Žádný spěch. Vždyť to neznáte. Asi tam budu zbytečný, ale slíbil jsem a jistě přijedu. Jenže vůbec nehoří. Posaďte se prosím, nepřejete si kávu?“

Levin se na něho podíval a v jeho pohledu byla otázka, zda se mu posmívá. Avšak lékaře ani nenapadlo se smát.

„Vím prosím, však to znám,“ řekl usměvavě, „taky mám rodinu. Ale my muži jsme v takových chvílích nejubožejší. Mám jednu pacientku, její muž vám při tom vždycky uteče do konírny.“

„Ale co myslíte, Petře Dmitriči? Myslíte, že to šťastně dopadne?“

„Všecko nasvědčuje, že to dopadne dobře.“

„Tak přijedete hned?“ otázal se Levin a zlostně si změřil sluhu, přinášejícího kávu.

„Za hodinku.“

„Ne, proboha!“

„No, tak počkejte, než se nasnídám.“

Lékař se pustil do kávy. Oba chvíli mlčeli.

„Ale ti Turci jsou pořádně biti. Četl jste včerejší zvláštní vydání?“ prohodil lékař žvýkaje housku.

„Ne, já už to nevydržím!“ zvolal Levin a vyskočil. „Tak budete u nás za čtvrt hodiny?“

„Za půl hodiny.“

„Zaručeně?“

Když se Levin vrátil domů, setkal se u vchodu s kněžnou a šli spolu ke dveřím ložnice. Kněžna měla v očích slzy a ruce se jí třásly. Objala Levina a rozplakala se.

„Co je, Lizaveto Petrovno, milá zlatá?“ Chytila za ruku Lizavetu Petrovnu, která jim vyšla se zářícím a ustaraným obličejem vstříc.

„Jde to dobře,“ pravila. „Domluvte jí, ať si lehne. Uleví se jí.“

Od chvíle, co Levin procitl a uvědomil si, co se děje, byl odhodlán neuvažovat, nic nepředvídat, uzamknout všechny myšlenky a city, nepřitěžovat ženě, ale naopak ji uklidňovat a dodávat jí odvahy, a takto statečně obstát v nadcházející zkoušce. Levin si nedovolil ani přemýšlet, co bude a jak to skončí; ale podle toho, co slyšel, jak dlouho to obyčejně trvá, utvořil si představu, že bude trpělivý a bude se krotit asi pět hodin, což se mu zdálo možné. Ale když se vrátil od lékaře a opět uviděl, jak žena trpí, opakoval stále častěji „panebože, odpusť, pomoz“, vzdychal a obracel oči vzhůru; a zmocnil se ho strach, že to nevydrží, že se rozpláče anebo uteče. Taková to byla muka. A zatím uplynula pouhá hodina.

Ale po té hodině minula další, uběhly dvě, tři hodiny, celých pět hodin, které si vymezil jako nejkrajnější lhůtu pro svou trpělivost, a situace byla pořád stejná. A Levin pořád čekal, protože nemohl dělat nic jiného než čekat, třebaže si co chvíli myslil, že jeho trpělivost je u konce a že mu srdce užuž pukne bezmocnou lítostí.

Avšak míjely další minuty, hodiny a zase hodiny a jeho trýzeň a hrůza rostla a stupňovala se ještě víc.

Nic z obvyklých životních podmínek, bez nichž si neumíme nic představit, pro Levina už neexistovalo. Ztratil povědomí času. Okamžiky, ty okamžiky, kdy ho volala a kdy ji držel za zpocenou ruku, která mu s neobyčejnou silou svírala ruku anebo ji zas odstrkovala – ty okamžiky se mu zdály hodinami a jindy mu zas hodiny připadaly jako okamžik. Byl překvapen, když ho Lizaveta Petrovna požádala, aby rozsvítil svíci za španělskou stěnou, a zjistil, že už je pět hodin odpoledne. Kdyby mu byl někdo řekl, že je teprve deset dopoledne, vůbec by se nedivil. Kde strávil celý ten čas, to věděl zrovna tak špatně, jako neměl potuchy, kdy se co stalo. Viděl její rozpálenou, chvílemi nechápavou a trpitelskou, jindy usměvavou a uklidňující tvář. Viděl i zardělou, nervózní kněžnu s rozcuchanými šedivými loknami, jak usilovně polyká slzy a kouše se do rtů, viděl i Dolly a lékaře, kouřícího tlusté cigarety, Lizavetu Petrovnu s pevnou, odhodlanou a konejšivou tváří i zachmuřeného starého knížete, který chodil po sále. Ale jak přicházeli i odcházeli, kde byli, to nevěděl. Kněžna byla hned s lékařem v ložnici, hned zas v pánském pokoji, kde se objevil prostřený stůl; jindy zas byla pryč a byla tu Dolly. Pak si Levin vzpomínal, že ho někam posílali. Jednou mu uložili, aby přestěhoval stůl a pohovku. Horlivě to vykonal v domnění, že je to pro Kitty, a teprve potom se dověděl, že si vlastně chystal nocleh. Pak ho poslali do pánského pokoje k lékaři s nějakým dotazem. Lékař odpověděl a dal se do řeči o nepořádcích v městské radě. Potom ho poslali do ložnice za kněžnou, aby donesl svatý obraz s pozlaceným stříbrným kováním, a tak s pomocí staré

kněžniny komorné lezl na skříňku, aby obraz sundal, rozbil přitom věčné světlo a komorná mu domlouvala, aby se nebál o ženu a nic si nedělal z rozbité lampičky, až nakonec obraz přinesl a pečlivě jej zastrčil za polštáře v hlavách lože. Ale kde, kdy a jak to všecko bylo, nevěděl. Ani nechápal, proč ho kněžna bere za ruku a s lítostivým pohledem ho prosí, aby se uklidnil. Nechápal, když ho Dolly přemlouvala, aby se šel najíst, a odváděla ho z pokoje, a dokonce lékař se na něho vážně a soucitně díval a nabízel mu kapky.

Věděl a tušil pouze, že to, co se nyní děje, je podobné tomu, co se dělo před rokem v hotelu gubernského města na smrtelném loži bratra Nikolaje. Ale tenkrát to byl žal, dnes to byla radost. Avšak onen žal i tato radost se vymykaly stejnou měrou obvyklým životním podmínkám, byly v tomto obyčejném životě jakýmisi průhledy, za nimiž se objevilo cosi vyššího. A celé dění bylo stejně tíživé a mučivé a při nazírání této vyšší skutečnosti dosahovala duše stejně nepostižitelně takové výše, jakou dřív nikdy ani nechápala a kde ji rozum už nemohl dostihnout.

„Bože, odpusť a pomoz," opakoval si Levin ustavičně a přes všecko dlouhé, zdánlivě naprosté odcizení cítil, že se obrací k bohu stejně důvěřivě a prostě, jako kdysi v dětství a v raném mládí.

Po celý ten čas se v něm střídala dvojí různá nálada. Jiné to bylo, když ji neviděl a seděl s lékařem, který kouřil jednu tlustou cigaretu za druhou a zhasínal je o okraj plného popelníku, anebo když mluvil s Dolly a s knížetem o obědě, o politice, o chorobě Marie Petrovny, chvílemi docela zapomínal, co se děje, a měl pocit, že se vzbudil ze spánku; a zase jiná nálada to byla, když ji viděl, když seděl v hlavách lože, kdy mu srdce div nepuklo lítostí, a bez ustání se modlil k bohu. A pokaždé, když ho z chvilkového zapomnění vytrhoval křik, doléhající z ložnice, zase upadal do toho podivného omylu jako v první chvíli. Pokaždé, když slyšel křik, vyskakoval, běžel se ospravedlnit, cestou si uvědomoval, že za nic nemůže,

a toužil ji ochránit, pomoci jí. Ale sotva ji spatřil, zase viděl, že pomoci nemůže, hrozil se a říkal:

„Bože, odpusť a pomoz.“ A jak čas plynul, přibývalo obojí náladě na intenzitě. Tím klidnější byl, když ji neviděl a docela na ni zapomínal, a tím mučivější byly její útrapy i pocit bezmoci. Vyskakoval, byl by rád uprchl, ale nakonec běžel k ní.

Někdy, když ho zase a zase volala, jí to zazlíval. Ale když uviděl její pokornou, usměvavou tvář a uslyšel slova „já jsem tě utrápila“, obviňoval boha; ale sotva vzpomněl boha, vzápětí ho prosil za odpuštění a smilování.

XV

Levin nevěděl, zda je pozdě, či brzy. Všechny svíce už dávno dohořely. Dolly byla před chvilkou v pánském pokoji a radila lékaři, aby si šel lehnout. Levin seděl, poslouchal lékařovo vyprávění o dryáčnickém hypnotizérovi a díval se na popel jeho cigarety. Byla to chvíle oddechu a Levin se v myšlenkách zatoulal jinam. Docela zapomněl, co se nyní děje. Poslouchal lékařovo vyprávění a rozuměl mu. Vtom se ozval strašný křik. Ten křik byl tak děsný, že Levin ani nevyskočil, ale se zatajeným dechem pohlédl ulekaně a tázavě na lékaře. Lékař sklonil hlavu na stranu, pozorně poslouchal a pochvalně se usmál. Všecko bylo tak nezvyklé, že Levina už nic nezaráželo. Asi to musí tak být, myslil si a zůstal sedět. Čí to byl křik? Levin vyskočil, po špičkách vběhl do ložnice, obešel Lizavetu Petrovnu a kněžnu a stoupl si na své místo u hlav postele. Křik ustal, ale něco se tu změnilo. Co vlastně – neviděl a nechápal, ani nechtěl vidět a chápat. Ale poznal to na Lizavetě Petrovně. Její tvář byla přísná a bledá a stále stejně odhodlaná, ačkoli se jí čelisti trochu škubaly a oči měla pozorně upřeny na Kitty. Rozpálená, zmučená, zpocená Kittina tvář s přilepenou kadeří vlasů byla obrácena k němu a hledala jeho pohled. Zvednuté ruce se vztahovaly po jeho rukou. Uchopila ho zpocenýma rukama za studené ruce a tiskla si je k obličeji.

„Nechoď pryč, nechoď pryč! Já se nebojím, nebojím se!“ chrlila překotně. „Maminko, sundejte mi náušnice. Překážejí mi. Nebojíš se? Už to brzo bude, Lizaveto Petrovno…“

Mluvila horečně rychle a chtěla se usmát. Ale vtom se jí obličej znetvořil a odstrčila muže od sebe.

„Ne, to je hrozné! Já umřu, umřu! Jdi pryč, jdi pryč!“ zvolala a znova se ozval ten strašný křik.

Levin se chytil za hlavu a vyrazil z pokoje.

„To nic, to nic, všecko je dobré!“ volala za ním Dolly.

Ale ať říkali, co chtěli, Levin věděl, že teď už je všecko ztraceno. Opřen hlavou o veřej stál ve vedlejším pokoji a slyšel něčí vřískot a řev, jaký ještě nikdy neslyšel, a věděl, že tak křičí to, co kdysi bylo Kitty. Dítě si už dávno nepřál. Nyní to dítě nenáviděl. Teď si ani nepřál, aby žila, přál si jen, aby to hrozné utrpení skončilo.

„Doktore! Co to znamená? Co to je? Bože můj!“ zvolal a chytil přicházejícího lékaře za ruku.

„Už se blíží konec,“ pravil lékař. A tvářil se při tom tak vážně, že Levin pochopil slova „blíží se konec“ v tom smyslu, že Kitty umírá.

Jako pominutý vběhl do ložnice. První, co uviděl, byla tvář Lizavety Petrovny. Byla ještě chmurnější a přísnější. Kittin obličej zde nebyl. Na místě, kde byl předtím, bylo cosi strašného jak křečovitým výrazem, tak zvukem, který odtamtud vycházel. Levin klesl hlavou na pelest. Cítil, že mu puká srdce. Strašlivý křik neustával, ale byl ještě strašlivější, až jako by dospěl nejvyššího stupně hrůzy, pojednou ztichl. Levin nevěřil svému sluchu, avšak nemohlo být pochyb. Křik ztichl a bylo slyšet tichý shon, šramot a zrychlený dech a její přerývaný, živý a něžný, šťastný hlas tiše pronesl: „Už je po všem.“

Zvedl hlavu. S rukama bezvládně ležícíma na pokrývce, nesmírně krásná a tichá, mlčky se na něho dívala a chtěla se usmát, ale nemohla.

A Levin náhle cítil, že se z toho tajuplného a děsivého, nadpozemského světa, v kterém žil dvaadvacet hodin, opět přenesl do dřívějšího obyčejného světa, který teď byl naplněn takovým novým jasem štěstí, že je neunesl. Všechny napjaté struny praskly. Vzlyky a slzy radosti, kterých se nenadál, propukly tak mocně a lomcovaly celým jeho tělem, že dlouho nemohl promluvit.

Padl před postelí na kolena, držel si ženinu ruku před ústy a líbal ji a ta ruka slabým pohybem prstů opětovala jeho polibky. A zatím tam, v nohách postele, v obratných rukou Lizavety Petrovny se chvěl

jako plamínek nad kahanem život lidského tvora, který až dosud neexistoval a který teď stejně, stejným právem a s týmž vědomím vlastní důležitosti bude žít a plodit sobě podobné.

„Žije, žije! A k tomu chlapeček! Jen žádné obavy!“ uslyšel Levin hlas Lizavety Petrovny, která třesoucí se rukou poplácávala dítě po zádech.

„Maminko, opravdu?“ ozvala se Kitty.

Jen vzlykot jí byl odpovědí.

A jako neklamná odpověď na matčinu otázku zazněl do ticha hlas docela jiný, než byly všechny hlasy v pokoji, tlumeně hovořící. Byl to smělý, vyzývavý, bezohledný křik nového lidského tvora, který se tu najednou objevil.

Kdyby byl předtím Levinovi někdo řekl, že Kitty zemřela, že on zemřel s ní, že jejich děti jsou andělé a že zde stojí před tváří boží – nic by se nebyl divil. Ale když se teď vrátil do světa skutečnosti, dalo mu velkou námahu, aby si uvědomil, že je živa a zdráva a že ten nemožně vřeštící tvor je jeho syn. Kitty žila, útrapy skončily. A Levin byl nevýslovně šťasten. To si uvědomoval, a proto byl dokonale šťasten. Ale dítě? Kde se vzalo, proč, kdo je to? Pořád nemohl pochopit, nemohl si zvyknout na tu myšlenku. Připadalo mu to zbytečné, nepřiměřené a dlouho si nemohl zvyknout.

XVI

Kolem desáté hodiny seděli u Levina starý kníže, Sergej Ivanovič a Stěpan Arkaďjič, a když pohovořili o rodičce, mluvili také o jiných věcech. Levin poslouchal, bezděčně při těch řečech vzpomínal na nedávnou událost, na všechno, co se zběhlo do dnešního rána, a vzpomínal i na sebe, jaký byl včera, než se to stalo. Od té doby jako by uplynulo sto let. Připadal si jako na nějakém nedostupném vrcholu, z kterého opatrně sestupoval, aby neurazil své společníky. Mluvil a bez ustání myslil na ženu, zevrubně uvažoval, jak se jí daří, vzpomínal na syna a snažil se přivyknout myšlence na jeho existenci. Celý ženský svět, který pro něho nabyl nového, neznámého významu po tom, co se oženil, stoupl teď v jeho představách do takové výše, že jej nemohl ve své fantazii obsáhnout. Naslouchal rozhovoru o včerejším obědě v klubu a přemýšlel: Co teď asi dělá, jestlipak usnula? Jak se jí daří? Nač myslí? Křičí syn Dmitrij? A uprostřed rozmluvy, uprostřed věty vyskočil a odcházel z pokoje.

„Vzkaž mi, jestli k ní smím," pravil kníže.

„Dobře, hned," odpověděl Levin a bez meškání šel k ní.

Nespala, ale tiše rozmlouvala s matkou o brzkých křtinách.

Byla hezky ustrojená, učesaná, měla parádní čepeček bledě modře zdobený, ruce položené na pokrývce a ležela naznak. Přivítala ho pohledem a pohledem ho volala k sobě. Její pohled, i tak jasný, rozjasňoval se ještě víc, když se muž blížil k ní. Ve tváři se jí zračila podobná proměna z pozemského v nadpozemské, jaká bývá ve tvářích zesnulých; jenže tam je to loučení, zde to byl pozdrav na uvítanou. Opět ho zaplavilo vzrušení jako ve chvíli, kdy rodila. Vzala ho za ruku a ptala se, zda spal. Nebyl schopen odpovědi a odvrátil se, protože si uvědomil svou slabost.

„A já jsem si zdřímla, Kosťo!" řekla mu. „A je mi teď tak dobře."

Dívala se na něho, ale vtom se její výraz změnil.

„Dejte mi ho," řekla, jakmile zaslechla, že dítě zapištělo. „Dejte mi ho sem, Lizaveto Petrovno, ať se taky podívá."

„No, tak ať se táta podívá," řekla Lizaveta Petrovna, zvedla cosi červeného, podivného a rozkývaného a přinesla to. „Počkejte, nejdřív se dáme do pořádku." A Lizaveta Petrovna položila to kývající se, červené něco na postel, začala dítě rozvinovat a zavinovat, zdvíhala je a převracela jedním prstem a něčím je zasypávala.

Při pohledu na to žalostné stvořeníčko se Levin marně snažil najít ve svém nitru aspoň nějaké příznaky otcovské lásky. Cítil k té bytosti jen ošklivost. Ale když bylo dítě rozbalené, když se mihly tenoučké ručky a šafránově zbarvené nožky, rovněž s prstíky, dokonce s nápadným palcem, a když Levin viděl, jak Lizaveta Petrovna rovná ty zkroucené ručky jako nějaká měkká péra a balí je do plenek, zmocnila se ho taková lítost nad tím stvořením a takový strach, aby mu neublížila, že ji chytil za ruku.

Lizaveta Petrovna se dala do smíchu.

„Nic se nebojte!"

Když bylo dítě převinuto a proměněno v tuhou loutku, Lizaveta je pohoupala, jako by se chlubila svým dílem, a odklonila se, aby Levin mohl vidět syna v celé jeho kráse.

Kitty se na ně úkosem dívala a oka z nich nespustila.

„Dejte mi ho, dejte ho sem!" řekla, a dokonce se chtěla nadzvednout.

„Co to děláte, Katěrino Alexandrovno, to nesmíte, takové prudké pohyby! Počkejte, hned vám ho podám. Jenom se ukážeme tatínkovi, co jsme za pašáka!"

A Lizaveta zdvihla k Levinovi jednou rukou (druhá podpírala prsty kývající se hlavičku) toho podivného červeného tvora, který se kroutil a schovával hlavu za okraj pleny. Ale měl také nos, šilhavé oči a mlaskající rty.

„Krásné dítě!" řekla Lizaveta Petrovna.

Levin trpce vzdychl. To krásné dítě v něm budilo jen ošklivost a útrpnost. Vůbec to nebyl cit, jaký očekával.

Odvrátil se, zatímco Lizaveta Petrovna kladla dítě k prsu, na který ještě nebylo zvyklé.

Najednou Levina přiměl smích, aby zvedl hlavu. To se zasmála Kitty. Dítě si vzalo prs.

„Tak dost, už dost!“ říkala Lizaveta Petrovna, ale Kitty dítě nepustila. Usnulo jí v náručí.

„Teď se podívej,“ pravila Kitty, otáčejíc k němu dítě tak, aby na ně viděl. Stařecký obličejík se najednou svraštil ještě víc a dítě kýchlo.

Levin se sotva ubránil slzám něhy, s úsměvem ženu políbil a odešel z pokoje.

Cítil k tomu tvorečku něco úplně jiného, než očekával. Nic veselého a radostného v tom citu nebylo; naopak, byl to nový mučivý strach. Bylo to vědomí, že je zde nová oblast zranitelnosti. A to vědomí bylo první dobu tak mučivé, strach, aby se tomu bezbrannému stvoření něco nestalo, byl tak mocný, že za ním mizel zvláštní pocit bláhové radosti a téměř pýchy, který se ho zmocnil, když dítě kýchlo.

XVII

Oblonskij se octl v neutěšených poměrech.

Peníze za dvě třetiny lesa už byly utraceny a Stěpan Arkaďjič si vybral od obchodníka skoro celou poslední třetinu předem, a to při desetiprocentní srážce. Obchodník už nechtěl žádné peníze dát, tím spíš, že Darja Alexandrovna letos v zimě poprvé uplatnila svá práva na majetek a odmítla podepsat smlouvu, že obdržela částku za poslední třetinu lesa. Celé služné padlo na vydání v domácnosti a na úhradu nekonečných menších dluhů. Stěpan Arkaďjič byl úplně bez peněz.

Bylo to nemilé, trapné a Oblonskij soudil, že takhle to nemůže dál jít. Podle jeho názoru to bylo způsobeno tím, že pobíral příliš nízký plat. Místo, které zastával, bylo dle všeho dobré před pěti lety, ale dnes už to nebylo ono. Petrov, ředitel banky, dostával dvanáct tisíc. Sventickij jako člen správní rady měl sedmnáct tisíc. Mitin, který založil banku, vydělával padesát tisíc. Asi jsem spal, a proto na mne zapomněli, myslil si Stěpan Arkaďjič. A začal poslouchat, co se kde mluví, pátral, až si koncem zimy vyhlédl tuze pěkné místo a podnikl na ně útok, nejprve z Moskvy prostřednictvím tetiček, strýců, přátel a potom, když věc uzrála, rozjel se na jaře osobně do Petrohradu. Bylo to jedno z těch míst, jakých se dnes (v různém měřítku, s jedním tisícem až padesáti tisíci ročního platu) vyskytuje více, než dřív bývalo teplých místeček, kde se braly úplatky. Bylo to místo člena komise pro spojené filiálky vzájemného úvěrního ústavu jižních drah a bankovních podniků. Toto místo – jako všechna taková místa – vyžadovalo tak obrovských znalostí a činorodosti, jaké by se daly těžko spojit v jednom člověku. A poněvadž se nenalezl člověk, který by v sobě tyto vlastnosti soustřeďoval, přece jen bylo žádoucí, aby to místo raději zastával člověk poctivý

než nějaký nepoctivec. A Oblonskij byl nejen poctivý člověk (bez důrazu), ale byl člověk poctivý (s důrazem), při čemž to slovo mělo obzvláštní význam, jako když se v Moskvě říká „pracovník poctivý, spisovatel poctivý, časopis poctivý, poctivá instituce, poctivý směr“, což znamená nejenže člověk či instituce nejednají nečestně, ale že také dokážou příležitostně se otřít o vládní kruhy. Stěpan Arkaďjič se v Moskvě pohyboval v kruzích, v nichž bylo to slovo zavedeno, platil tam za člověka poctivého, a měl tudíž na ono místo větší nárok než jiní.

Místo vynášelo sedm až deset tisíc ročně a Oblonskij je mohl zastávat, aniž se vzdal svého místa ve státní službě. Věc závisela na dvou ministerstvech, jedné dámě a dvou židech; a se všemi těmi lidmi, ačkoli už byli duševně připraveni, se Oblonskij musel v Petrohradě setkat. Kromě toho slíbil sestře Anně, že vymůže na Kareninovi určitou odpověď ve věci rozvodu. Vyškemral na Dolly padesát rublů a odjel do Petrohradu.

Když Stěpan Arkaďjič seděl u Karenina v pracovně a poslouchal jeho rozklad o příčinách neutěšeného stavu ruských financí, nemohl se dočkat, kdy už Karenin skončí, aby si s ním promluvil o své záležitosti a o Anně.

„Ano, to je velice správné,“ řekl, když si Alexej Alexandrovič sundal skřipec, bez kterého teď už nemohl číst, a tázavě pohlédl na bývalého švagra, „je to velice správné, pokud jde o jednotlivé detaily, ale principem naší doby je přece jen svoboda.“

„Ovšem, ale já zde vytyčuji jiný princip, který zahrnuje i princip svobody,“ pravil Alexej Alexandrovič s důrazem na slově „zahrnuje“ a opět si nasadil skřipec, aby posluchači znova přečetl místo, kde to bylo vysloveno.

Alexej Alexandrovič prolistoval úhledně napsaný rukopis s širokými okraji a znova přečetl onu přesvědčivou pasáž.

„Neodmítám ochranářský systém pro výhody, plynoucí soukromým osobám, nýbrž pro obecný prospěch – a to stejně vrstev

nižších, jako vyšších," řekl a přitom se podíval přes skřipec na Oblonského. „Ale *oni* to nedovedou pochopit, *oni* jsou vedeni jen zájmy osobními a dají se strhnout frázemi."

Stěpan Arkaďjič věděl: když Karenin začne mluvit o tom, co dělají a myslí si *oni*, totiž lidé, kteří nechtěli přijímat jeho návrhy a byli příčinou všeho zla v Rusku, pak už se debata chýlí ke konci. Proto se teď milerád vzdal principu svobody a plně souhlasil. Alexej Alexandrovič se odmlčel a v zamyšlení listoval v rukopise.

„Ach ano, abych nezapomněl," řekl Stěpan Arkaďjič, „chtěl jsem tě poprosit, až se setkáš s Pomorským, aby ses mu příležitostně zmínil, že bych moc rád dostal to volné místo člena komise pro spojené filiálky vzájemného ústavu jižních drah a bankovních podniků."

Karenin se vyptal, v čem záleží činnost nové komise, a zamyslil se. Uvažoval, zda v činnosti té komise není něco, co by odporovalo jeho návrhům. Ale poněvadž činnost nové instituce byla velmi složitá a jeho návrhy zahrnovaly značně rozsáhlou oblast, nemohl se v tom hned vyznat. Sňal si skřipec a pravil:

„Ovšemže, mohu mu říci. Ale proč vlastně chceš to místo?"

„Je dobře placeno, až devět tisíc, a moje prostředky…"

„Devět tisíc," opakoval Alexej Alexandrovič. Vysoká číslice mu připomněla, že po této stránce je zamýšlená činnost Stěpana Arkaďjiče v rozporu s ústřední myšlenkou jeho návrhů, které vždy směřovaly k hospodárnosti.

„Soudím a napsal jsem o tom poznámku, že v dnešní době jsou tyto neúměrné platy příznakem chybné hospodářské politiky naší správy."

„Ale co bys chtěl!" řekl Stěpan Arkaďjič. „No, ředitel banky dejme tomu dostává deset tisíc – přece si je zaslouží. Nebo inženýr má dvanáct tisíc. Je to vyhledávaný obor, říkej si, co chceš!"

„Domnívám se, že plat je něco podobného jako cena zboží a má se řídit zákonem nabídky a poptávky. Jestliže se výměra platu uchyluje

od tohoto zákona, jako když například vidím, že dva inženýři absolvují vysokou školu, oba mají stejné znalosti a schopnosti, přičemž jeden má čtyřicet tisíc, kdežto druhý se musí spokojit s dvěma tisíci; anebo když akciové společnosti jmenují řediteli bank s obrovským platem všelijaké právníky nebo husary, kteří nemají žádné zvláštní odborné vědomosti, pak docházím k závěru, že plat není vyměřován podle zákona nabídky a poptávky, ale přímo protekčně. A to je zneužití, které je závažné samo o sobě a přitom se škodlivě odráží ve státních úřadech. Domnívám se…“

„Dobře, ale uznej, že tu zahajuje činnost nová, nesporně užitečná instituce. Říkej si co chceš, ale ta věc má budoucnost! Nejdůležitější je, aby se to dělalo poctivě,“ řekl Stěpan Arkaďjič důrazně.

Alexej Alexandrovič však neznal moskevský význam slova „poctivý“.

„Poctivost je pouze negativní vlastnost,“ řekl.

„Ale stejně bys mi prokázal velkou laskavost,“ pravil Stěpan Arkaďjič, „kdybys za mne ztratil slovo u Pomorského. Jen tak, mezi řečí…“

„Ale vždyť o tom tuším rozhoduje spíš Bolgarinov,“ poznamenal Alexej Alexandrovič.

„Bolgarinov, ten plně souhlasí,“ pravil Oblonskij a začervenal se.

Stěpan Arkaďjič se při zmínce o Bolgarinovi začervenal, protože toho dne dopoledne u žida Bolgarinova byl a ta návštěva v něm zanechala nepříjemnou vzpomínku. Stěpan Arkaďjič najisto věděl, že věc, které chce sloužit, je věc nová, slibná a poctivá; ale dnes dopoledne, když ho Bolgarinov zřejmě úmyslně nechal dvě hodiny čekat s ostatními návštěvníky v předpokoji, najednou z toho byl nesvůj.

Snad byl nesvůj, že on, potomek Rjurikův, kníže Oblonskij, sedí dvě hodiny v předpokoji u žida anebo že poprvé v životě nenásleduje vzoru svých předků a nechce sloužit jen státu, nýbrž vstupuje na nové kolbiště, ale tak či onak byl hrozně nesvůj. Za toho

dvouhodinového čekání u Bolgarinova se čiperně procházel po čekárně, hladil si licousy, dával se do řeči s ostatními návštěvníky a vymýšlel si slovní hříčku, jak se ucházel u žida o místo, aby mu neušlo, ale přitom pečlivě skrýval před ostatními i sám před sebou své pocity.

Ale celou tu dobu byl nesvůj a rozmrzelý, sám nevěděl proč; zda proto, že se mu nedařil vtip „*ucházel* jsem se o *ucházející* místo, a zatím *ucházel* čas“, či pro něco jiného. Když ho konečně Bolgarinov nadmíru uctivě přijal, s patrným triumfem nad jeho pokořením, a téměř mu odřekl, hleděl na to Stěpan Arkaďjič co nejrychleji zapomenout. Až teď si na to vzpomněl, a proto se začervenal.

XVIII

„Ještě mám něco, ty víš co. Týká se to Anny," řekl po krátké pomlčce Stěpan Arkaďjič, když ze sebe setřásl nelibý dojem.

Jakmile Oblonskij vyslovil Annino jméno, obličej Alexeje Alexandroviče se úplně změnil, místo nedávné živosti se v něm objevila únava a mrtvolná bledost.

„Co si vlastně ode mne přejete?" řekl a otočil se v křesle skládaje skřipec.

„Rozhodnutí, jakékoli rozhodnutí, Alexeji Alexandroviči. Obracím se teď k tobě (ne jako k oklamanému manželu, chtěl říci Stěpan Arkaďjič, ale v obavě, aby tím nepokazil celou věc, nahradil to slovy:) ne jako k státníkovi (což se sem nehodilo), ale prostě jako k člověku, a to jako k dobrému člověku a křesťanu. Musíš se nad ní slitovat."

„Totiž v čem vlastně?" řekl Karenin tiše.

„Ano, slitovat se nad ní. Kdybys ji viděl jako já – strávil jsem s ní celou zimu –, jistě by ses nad ní ustrnul. Její situace je hrozná, doslova hrozná."

„Myslil jsem," odpověděl Alexej Alexandrovič ještě vyšším, skoro pisklavým hlasem, „že Anna Arkaďjevna má všecko, co si sama přála."

„Ach proboha, Alexeji Alexandroviči, nechme těch rekriminací! Co bylo – bylo, a ty víš, po čem Anna touží a nač čeká – na rozvod."

„Ale já jsem se domníval, že Anna Arkaďjevna upustila od rozvodu, když si kladu závaznou podmínku, že syn zůstane mně. V tom smyslu jsem také odpověděl a soudil jsem, že věc je vyřízena. A pokládám ji za vyřízenou," zavřískl Alexej Alexandrovič.

„Ale nerozčiluj se, proboha," řekl Stěpan Arkaďjič a chlácholivě položil švagrovi ruku na koleno. „Věc není vyřízena. Dovolíš-li mi,

abych ji rekapituloval, měly se věci takto: když jste se rozešli, zachoval ses velkoryse a nejvýš ušlechtile. Dal jsi jí všecko – volnost, a dokonce rozvod. Ona to ocenila. Ne, jen si nemysli. Skutečně to plně ocenila. Natolik, že v těch prvních chvílích, protože si byla před tebou vědoma své viny, všecko náležitě nezvážila a ani nemohla zvážit. Zřekla se všeho. Ale život a čas ukázal, že její postavení je zoufalé a nemyslitelné."

„Život Anny Arkaďjevny mě nemůže zajímat," přerušil ho Alexej Alexandrovič a povytáhl obočí.

„Dovol, abych tomu nevěřil," jemně namítl Stěpan Arkaďjič. „Její situace je pro ni trapná a přitom z toho nikdo nemá pražádnou výhodu. Řekneš, že si to zaslouží. Ví to a o nic tě neprosí. Říká rovnou, že od tebe nesmí nic chtít. Ale já, my všichni příbuzní, kteří ji máme rádi, tě prosíme, zapřísaháme tě. Proč se trápí? Co z toho kdo má?"

„Dovolte, zdá se, že ze mne děláte obžalovaného," vyhrkl Karenin.

„Ale ne, vůbec ne, rozuměj mi," řekl Stěpan Arkaďjič a opět se dotkl jeho ruky, jako by byl přesvědčen, že ten dotek švagra obměkčuje. „Říkám jenom tolik, že je v zoufalé situaci, kterou můžeš zmírnit a přitom nic neztratíš. Zařídím ti všecko tak, že o tom ani nebudeš vědět. Vždyť jsi to slíbil."

„Slib byl učiněn dříve. A domníval jsem se, že otázka, co se synem, bude rozhodující. Kromě toho jsem doufal, že Anna Arkaďjevna bude mít tolik velkomyslnosti…," namáhavě ze sebe vypravil zbledlý Alexej Alexandrovič a rty se mu třásly.

„A také všecko přenechává tvé velkomyslnosti. Prosí, úpěnlivě prosí o jedinou věc – aby byla vysvobozena z dnešní nesnesitelné situace. Už nežádá syna. Alexeji Alexandroviči, jsi dobrý člověk. Vžij se na okamžik do jejího postavení. Otázka rozvodu je pro ni v dané situaci otázkou života a smrti. Kdybys byl už dříve neslíbil, smířila by se se svým osudem a žila by na venkově. Ale ty jsi slíbil, ona ti napsala a přestěhovala se do Moskvy. A v Moskvě, kde každé setkání je pro ni jako nůž do srdce, v Moskvě žije už půl roku a denně čeká na

rozhodnutí. Vždyť to je stejné, jako nechat odsouzenci celé měsíce oprátku na krku a slibovat mu, že možná bude popraven a možná dostane milost. Slituj se nad ní, a já bych mohl všecko tak zařídit… Tvoje skrupule…“

„O tom nemluvím, o tom…,“ štítivě ho přerušil Alexej Alexandrovič. „Ale možná, že jsem slíbil něco, co jsem neměl právo slibovat.“

„Odmítáš tedy splnit, co jsi slíbil?“

„Nikdy jsem neodmítal splnit, co je možné, ale chci mít čas na rozmyšlenou, abych věděl, do jaké míry je slib splnitelný.“

„Ne, Alexeji Alexandroviči!“ zvolal Oblonskij a vyskočil. „Tomu nechci věřit. Ona je tak nešťastná, jak jen může být žena nešťastná, a nesmíš odepřít tak…“

„Do jaké míry je slib splnitelný. Vous professez d’être un libre penseur.[49] Ale já jako člověk věřící nemohu v takové závažné věci jednat proti křesťanskému zákonu.“

„Ale v křesťanských společnostech i u nás, pokud vím, je rozvod dovolen,“ řekl Stěpan Arkaďjič. „Rozvod připouští i naše církev. A vidíme…“

„Připouští, ale ne v tomto smyslu.“

„Alexeji Alexandroviči, já tě nepoznávám,“ pravil Oblonskij po chvíli mlčení. „Což jsi neodpustil vše (a což jsme to neocenili?) a nebyl jsi ochoten – právě, žes byl veden křesťanskými city – všecko obětovat? Sám jsi říkal, že dáš i plášť, když ti berou sukni, a teď…“

„Žádám,“ náhle vstávaje zapištěl Alexej Alexandrovič, bledý a s třesoucí se bradou, „žádám, abyste přestal, přestal… o tom mluvit.“

„Ach ne! No, odpusť, odpusť mi, jestli jsem tě rozladil,“ začal Stěpan Arkaďjič s rozpačitým úsměvem a podával Kareninovi

49 Platíš za volnomyšlenkáře. *(franc.)*

ruku, „ale přece jsem jako vyslanec jenom vyřizoval, co jsem měl uloženo.“

Alexej Alexandrovič mu podal ruku a zamyslil se.

„Musím si všecko rozmyslit a zeptat se na radu. Pozítří dostanete určitou odpověď,“ dodal po chvíli přemýšlení.

XIX

Stěpan Arkaďjič už byl na odchodu, když přišel Korněj a hlásil:

„Sergej Alexejevič!“

„Kdopak je to Sergej Alexejevič?“ užuž začal Stěpan Arkaďjič, ale hned si vzpomněl.

„Ach ano, Serjoža!“ řekl.

Sergej Alexejevič! A on si myslil, že je to přednosta odboru. Vždyť ho Anna prosila, aby se na něho podíval, vzpomněl si.

A v paměti se mu vybavil nesmělý, žalostný výraz, s kterým mu Anna řekla na rozloučenou: „Přece ho uvidíš. Zjisti podrobně, kde je, koho má u sebe. A Stivo… kdyby bylo možné! Je to přece možné?“ Stěpan Arkaďjič pochopil, co znamená „kdyby bylo možné“. Kdyby bylo možné provést rozvod tak, aby syn zůstal jí… Nyní Stěpan Arkaďjič viděl, že na to není ani pomyšlení, ale přesto byl rád, že synovce uvidí.

Alexej Alexandrovič švagra upozornil, že se před synem nikdy nemluví o matce, a žádal ho, aby se o ní nezmiňoval ani slovem.

„Byl velice nemocen po tom setkání s matkou, s kterým jsme ne-po-čí-ta-li,“ pravil Alexej Alexandrovič. „Skoro jsme se obávali o jeho život. Ale racionálním léčením a v létě koupáním v moři se jeho zdraví zlepšilo a teď jsem ho na radu lékaře dal do školy. Vliv spolužáků je opravdu blahodárný. Je teď úplně zdráv a dobře se učí.“

„Takový junák! To už vážně není Serjoža, ale hotový Sergej Alexejevič!“ s úsměvem řekl Stěpan Arkaďjič, když uviděl hezkého statného chlapce v modrém kabátku a dlouhých kalhotách, který rázně a nenuceně vešel do pokoje. Chlapec vypadal zdravě a vesele. Uklonil se strýci jako cizímu člověku, ale když ho poznal, začervenal se a skoro uraženě a rozzlobeně se od něho rychle odvrátil. Šel k otci a podal mu školní zprávu.

„No, je to slušné," řekl otec, „můžeš jít."

„Zhubl a vyrostl, a už to není děcko, ale kluk. To se mi líbí," řekl Oblonskij. „Ale pamatuješ se na mne?"

Chlapec se honem ohlédl po otci.

„Pamatuju, mon oncle[50]," odvětil, podíval se na strýce a opět sklopil zrak.

Strýc zavolal hocha k sobě a vzal ho za ruku.

„Tak co, jak se máme?" Rád by se byl s ním dal do řeči a nevěděl, jak začít.

Chlapec neodpovídal, červenal se a opatrně táhl ruku zpět.

Jakmile Stěpan Arkaďjič jeho ruku pustil, pohlédl Serjoža tázavě na otce a už jako pták, puštěný na svobodu, hbitě vyrazil z pokoje.

Uplynul rok od té doby, co Serjoža viděl naposledy svou matku. Od těch časů už o ní neslyšel. Téhož roku byl dán do školy, kde poznal spolužáky a oblíbil si je. Sny a vzpomínky na matku, z kterých se po onom shledání roznemohl, ho teď už nezajímaly. Kdykoli se dostavily, horlivě je zapuzoval, protože se za ně styděl, hodily se snad pro děvčata, ale ne pro chlapce a kamaráda. Věděl, že mezi otcem a matkou došlo ke sváru, který je rozloučil, věděl, že je mu souzeno zůstat s otcem, a snažil se té myšlence přivyknout.

Setkání se strýcem, který byl podobný matce, mu bylo nepříjemné, protože v něm vyvolalo vzpomínky, za které se styděl. Bylo mu to tím nepříjemnější, že z některých slov, která zaslechl, dokud čekal za dveřmi pracovny, a zvláště z výrazu otcova a strýcova obličeje se dovtípil, že mluvili o matce. A aby nemusel odsuzovat otce, u kterého žil a na kterém byl závislý, a především aby nepodlehl citlivosti, což považoval za věc tak ponižující, raději se vyhnul strýci, který ho přijel vyrušit z klidu, a snažil se nemyslit na to, co mu strýc připomínal.

---

50 Strýčku. *(franc.)*

Ale když Stěpan Arkaďjič vyšel v patách za ním ven, zahlédl ho na schodech, zavolal si ho a ptal se, co dělá ve škole o přestávkách mezi vyučováním, Serjoža se s ním – protože tu nebyl otec – rozpovídal.

„My si teď hrajem na vlak," odpověděl na strýcovu otázku. „Víte, to se dělá tak: dva si sednou na lavici. To jsou cestující. A jeden si na tu lavici stoupne. A ostatní se zapřáhnou. Chytnou se za ruce nebo za opasky a ženou se přes všecky sály. Dveře se otevřou už napřed. Ale je to těžké, dělat konduktéra!"

„To je ten, co stojí?" otázal se Stěpan Arkaďjič s úsměvem.

„Ano. Na to musí být kuráž a šikovnost, hlavně když vlak najednou zastaví nebo když někdo spadne."

„To se ví, to není jen tak," řekl Stěpan Arkaďjič a smutně se díval do těch očí, jiskrných po matce, teď už ne dětských, ne už docela nevinných. A třebaže Alexejovi Alexandroviči slíbil, že nebude mluvit o Anně, nedalo mu to.

„A pamatuješ se na maminku?" zeptal se náhle.

„Ne, nepamatuju," vyhrkl Serjoža, zrudl jako mák a sklopil oči. A strýc už z něho nedostal ani slovo.

Za půl hodiny nalezl slavjanofilský vychovatel svého svěřence na schodech a dlouho nemohl pochopit, zda se vzteká, nebo pláče.

„Jistě jste upadl a uhodil jste se?" pravil vychovatel. „Říkal jsem, že je to nebezpečná hra. Musím na to upozornit pana ředitele."

„Kdybych se uhodil, nikdo by to nevěděl. To je jisté."

„Tak co je vám?"

„Nechte mě! Pořád jestli se pamatuju, nebo ne… Co je mu do toho? Co bych se pamatoval. Dejte mi pokoj!" obrátil se, ne už k vychovateli, ale k celému světu.

XX

Jako vždy, Oblonskij ani tentokrát v Petrohradě nezahálel. Kromě řízení, které měl s rozvodem sestřiným a s obstaráváním místa, musel se v Petrohradě jako vždy osvěžit po moskevské zatuchlosti, jak říkal.

Přes své šantány a omnibusy byla Moskva přece jen rybník se stojatou vodou. Stěpan Arkaďjič to vždy pociťoval. Po delším pobytu v Moskvě – zvlášť v bezprostředním styku s rodinou – cítil, jak klesá na mysli. Po delším nepřetržitém pobytu v Moskvě to s ním docházelo tak daleko, že mu dělala těžkou hlavu špatná ženina nálada a její výčitky, zdraví a výchova dětí i malicherné starosti v úřadě; dokonce si dělal těžkou hlavu z toho, že má dluhy. Ale stačilo, aby přijel do Petrohradu a zůstal tam nějakou dobu v kruzích, v kterých se pohyboval, kde se žilo, skutečně žilo, a nikoli živořilo jako v Moskvě – a už všechny ty myšlenky mizely a rozplývaly se jako vosk nad ohněm.

Žena…? Zrovna dnes mluvil s knížetem Čečenským. Kníže Čečenskij měl ženu a rodinu – odrostlé děti, chovance vojenské gardové školy. A měl ještě druhou, nelegitimní rodinu, v které měl rovněž děti. Ačkoli i první rodina byla dobrá, cítil se kníže Čečenskij šťastnější v druhé rodině. Vodil do ní nejstaršího syna a vykládal Oblonskému, že to pokládá za užitečné pro synův vývoj. Co by tomu řekli v Moskvě?

Děti? V Petrohradě děti nechaly své otce žít. Děti byly vychovávány v ústavech a nevládly zde takové bláznivé představy, jaké byly rozšířeny v Moskvě, například u Lvovů – že děti mají mít veškerý životní přepych, kdežto rodiče jen práci a starosti. Zde se chápalo, že člověk má žít pro sebe, jako musí žít vzdělaný člověk.

Úřad? Ani úřad tu nebyl takový zoufale těžký chomout, do jakého byl člověk zapřažen v Moskvě. Zde měl úřad smysl. Seznámení, trochu ochoty, trefné slovo, schopnost určitého komediantství – a člověk najednou dělal kariéru jako Brjancev, s kterým se Stěpan Arkaďjič setkal včera a který teď patřil mezi nejvyšší hodnostáře. Takový úřad stál za to.

Zvláště pak petrohradský názor na otázky finanční působil na Stěpana Arkaďjiče konejšivě. Bartňanskij, který při svém způsobu života utrácel alespoň padesát tisíc ročně, učinil o tom včera pozoruhodný výrok.

Když se před obědem rozhovořili, Stěpan Arkaďjič Bartňanskému řekl: „Ty se tuším dobře znáš s Mordvinským. Mohl bys mi prokázat službu, ztrať prosím tě za mne slovo. Vím o místě, které bych rád dostal. Jako člen komise…“

„No, já si to stejně nebudu pamatovat… Ale že se ti chce do těch železničních podniků mezi židy? Říkej si, co chceš, je to přece jen svinstvo!“

Stěpan Arkaďjič mu neřekl, že ta věc má budoucnost. Bartňanskij by to nepochopil.

„Potřebuju peníze, nemám být z čeho živ.“

„Ale přece jsi živ?“

„Jsem, ale mám dluhy.“

„Prosím tě! A moc?“ soucitně se otázal Bartňanskij.

„Hrozně moc, takových dvacet tisíc.“

Bartňanskij se vesele rozesmál.

„Ó šťastný člověče!“ zvolal. „Já mám dluhů půldruhého miliónu a nic nemám, a jak vidíš, ještě se dá žít!“

A Stěpana Arkaďjiče o tom přesvědčila nejen slova, ale sama skutečnost. Živachov měl tři sta tisíc dluhů a prázdnou kapsu, ale žil si, a jak! Nad hrabětem Krivcovem už dávno všichni udělali kříž, a on si přitom vydržoval dvě milenky. Petrovskij utratil pět miliónů a žil pořád stejně, dokonce spravoval jakési finance a měl

dvacet tisíc služného. Ale nadto působil Petrohrad na Oblonského blahodárně po stránce fyzické. Pokaždé tu omládl. V Moskvě tu a tam pozoroval, jak šediví, usínal po obědě, protahoval se, chodil po schodech, co noha nohu mine, a přitom těžce supěl, nudil se v přítomnosti mladých dam, netančil na plesích. Ale v Petrohradě vždycky shodil deset roků.

Prožíval v Petrohradě totéž, co mu zrovna včera říkal šedesátiletý kníže Petr Oblonskij, který se právě vrátil z ciziny.

„U nás neumíme žít," vykládal Petr Oblonskij. „Věř mi, strávil jsem léto v Badenu a skutečně jsem si připadal docela jako mladík. Uvidím mladou ženskou a hned mě všelicos napadá… Člověk se naobědvá, trochu se napije a cítí se svěží a silný. Pak jsem přijel do Ruska, musel jsem za ženou a potom na venkov – no, to bys nevěřil, za čtrnáct dní už jsem si natáhl župan a přestal jsem se převlékat k obědu. Kdepak myslet na holky! Stal se ze mě hotový dědek, už jenom abych myslel na spásu své duše. Ale jel jsem do Paříže a zas jsem se zotavil."

Stěpan Arkaďjič si uvědomoval stejný rozdíl jako Petr Oblonskij. V Moskvě tak upadal, že by snad opravdu – kdyby tam žil dlouho – nakonec došlo i na spásu duše. Zato v Petrohradě se opět cítil pořádným člověkem.

Mezi kněžnou Betsy Tverskou a Stěpanem Arkaďjičem byl odedávna prapodivný vztah. Stěpan Arkaďjič se jí vždycky žertem dvořil a říkal jí, rovněž žertem, největší nepřístojnosti, jelikož věděl, že to se jí nejvíc líbí. Když ji druhý den po rozmluvě s Kareninem přijel navštívit, cítil se tak mladě, že v tom žertovném dvoření a tlachání zašel nečekaně tak daleko, že už nevěděl, jak couvnout, neboť se mu naneštěstí nelíbila, dokonce mu byla protivná. Ten způsob byl mezi nimi zaveden proto, že Oblonskij se velice líbil jí. Velice tudíž uvítal, když přišla kněžna Mjagká a učinila konec jejich rozmluvě ve dvou.

„Ach, vy jste tu taky," řekla, jakmile ho spatřila. „Co vaše nešťastná sestra? Jen se na mě tak nedívejte," dodala. „Od té doby, co se na ni

všichni vrhli, všichni ti, kdo jsou tisíckrát horší než ona, shledávám, že udělala moc dobře. Nemohu Vronskému odpustit, že mi nedal vědět, když byla v Petrohradě. Byla bych ji navštívila a šla bych s ní všude. Vyřiďte jí, prosím, že ji mám ráda. No, povězte mi o ní něco!"

„Ano, má těžký osud, ona…," chtěl začít povídat, neboť ve své důvěřivosti vzal kněžnina slova „povídejte o vaší sestře" za bernou minci. Kněžna Mjagká mu podle svého zvyku ihned skočila do řeči a začala vykládat sama.

„Ona udělala, co až na mě dělají všecky, jenže tajně. Ale ona nechtěla nikoho klamat a udělala moc dobře. A udělala ještě lépe, že nechala toho vašeho potrhlého švagra. Promiňte. Všichni pořád tvrdili, kdovíjak je chytrý, jenom já jsem říkala, že je hloupý. Teď, když se spolčil s Lydií Ivanovnou a s Landauem, všichni říkají, že nemá všech pět pohromadě, a já bych sice s nimi ráda nesouhlasila, ale tentokrát to nejde."

„Ale vysvětlete mi prosím," řekl Oblonskij, „co to má znamenat. Včera jsem byl v sestřině věci za ním a prosil jsem o určitou odpověď. Nedal mi ji a řekl, že si to rozmyslí, a dnes dopoledne jsem místo odpovědi dostal pozvání na dnešní večer k hraběnce Lydii Ivanovně."

„Tak to vidíte!" radostně řekla kněžna Mjagká. „Zeptají se Landaua, co tomu řekne."

„Jak to Landaua? Proč? Co je to zač, ten Landau?"

„Cože, vy neznáte Julia Landaua, pověstného Julia Landaua, jasnovidce? Taky nemá všech pět pohromadě, ale osud vaší sestry je v jeho rukou. Vidíte, jak to dopadá, když člověk žije v Zapadákově, potom nic nevíte. Abyste věděl, Landau byl v Paříži příručím a jednou šel k doktorovi. V čekárně u doktora usnul a ze spaní začal všem pacientům udílet rady. A byly to úžasné rady. Pak se o tom Landauovi dověděla žena Jurije Meledinského – víte, toho nemocného? – a povolala ho k muži. On ho léčí. A podle mne mu nebyl vůbec nic platný, protože Meledinskij je pořád stejně zesláblý,

ale oni v něho věří a všude ho vozí s sebou. Tak si ho přivezli do Ruska. Tady po něm všichni skočili a teď léčí kdekoho. Vyléčil hraběnku Bezzubovovou a ta si ho tak oblíbila, že ho adoptovala."

„Jak to adoptovala?"

„Tak, přijala ho za vlastního. On už není Landau, ale hrabě Bezzubov. Ale o to nejde. Jenomže Lydie – mám ji moc ráda, ale taky to nemá v hlavě v pořádku – se ovšem do toho Landaua zbláznila a bez něho se ani u ní, ani u Alexeje Alexandroviče nesmí nic rozhodnout. A proto je osud vaší sestry v rukou toho Landaua alias hraběte Bezzubova."

XXI

Po skvostném obědě a značném množství koňaku, vypitého u Bartňanského, přišel Stěpan Arkaďjič jen s nepatrným zpožděním k hraběnce Lydii Ivanovně.

„Kdo je ještě u paní hraběnky? Ten Francouz?“ zeptal se vrátného, zatímco si prohlížel známý svrchník Alexeje Alexandroviče a prapodivný, dětinský plášť s přezkami.

„Alexej Alexandrovič Karenin a hrabě Bezzubov,“ stroze odpověděl vrátný.

Kněžna Mjagká dobře hádala, pomyslil si Stěpan Arkaďjič, když stoupal po schodech. Je to zvláštní! Ale neškodilo by seznámit se s ní blíž. Má obrovský vliv. Kdyby se přimluvila u Pomorského, bylo by to v suchu.

Venku ještě bylo docela světlo, ale v malém salónku se staženými roletami už svítily lampy.

U kulatého stolu pod lampou seděla hraběnka s Kareninem a tiše hovořili. Menší pohublý muž s ženskými kyčlemi a s nohama ohnutýma v kolenou, velice bledý a sličný, s krásnýma zářivýma očima a dlouhými vlasy, které mu spadaly na límec tmavého kabátu, stál na druhém konci pokoje a prohlížel si podobizny na zdi. Oblonskij se pozdravil s paní domu i s Kareninem a mimoděk pohlédl ještě jednou na neznámého muže.

„Monsieur Landau!“ oslovila ho hraběnka jemně a ohleduplně, až to Oblonského překvapilo. A hned je seznámila.

Landau se chvatně rozhlédl, přistoupil blíž, s úsměvem vložil do podávané ruky Stěpana Arkaďjiče strnulou, zpocenou ruku a hned zase poodešel a prohlížel si obrazy. Hraběnka a Alexej Alexandrovič se na sebe významně podívali.

„Velice mě těší, že vás vidím, zvláště dnes," pravila hraběnka Lydie Ivanovna a ukázala Stěpanovi Arkaďjiči místo vedle Karenina.

„Představila jsem vám ho jako Landaua," řekla tiše, podívala se na Francouze a hned potom na Alexeje Alexandroviče, „ale je vlastně hrabě Bezzubov, jak asi víte. Ale nemá ten titul rád."

„Ano, slyšel jsem," řekl Stěpan Arkaďjič, „prý hraběnku Bezzubovovou zázračně uzdravil."

„Byla dnes u mne, je tak nešťastná!" obrátila se hraběnka k Alexejovi Alexandroviči. „To rozloučení je pro ni strašné. Je to pro ni taková rána!"

„A on skutečně odjíždí?" tázal se Alexej Alexandrovič.

„Ano, jede do Paříže. Včera slyšel hlas," pravila hraběnka Lydie Ivanovna a upřela zrak na Stěpana Arkaďjiče.

„Ach, hlas!" opakoval Oblonskij. Tušil, že musí být co nejobezřelejší v této společnosti, v které se děje anebo bude dít cosi zvláštního, k čemu dosud nemá klíč.

Nastala krátká odmlka, po níž hraběnka Lydie Ivanovna, jako by přistupovala k jádru rozmluvy, řekla Oblonskému s jemným úsměvem: „Znám vás dávno a velice ráda vás poznám blíž. Přátelé mých přátel jsou mými přáteli. Ale chce-li člověk být přítelem, musí se umět vžít do přítelova duševního stavu, a já se obávám, že tak nečiníte vůči Alexejovi Alexandroviči. Rozumíte, o čem mluvím," dodala a pozdvihla k němu krásné zádumčivé oči.

„Částečně chápu, Milosti, že situace Alexeje Alexandroviče…," pravil Oblonskij. Dost dobře nechápal, oč jde, a proto chtěl raději setrvat při všeobecných řečech.

„Změna netkví ve vnější stránce," řekla přísně hraběnka Lydie Ivanovna a přitom sledovala zamilovaným zrakem Alexeje Alexandroviče, který vstal a šel k Landauovi, „jeho srdce se změnilo, bylo mu dáno srdce nové a já se bojím, že jste se dokonale nevmyslil do změny, jaká se v jeho nitru udála."

„Totiž v povšechných rysech si tuto změnu dovedu představit. Byli jsme vždycky přátelé, a dnes…," řekl Stěpan Arkaďjič, odpovídaje hraběnce na její pohled něžným pohledem, a v duchu kombinoval, s kterým ze dvou ministrů se zná lépe, aby věděl, u kterého z nich by se měla přimluvit.

„Změna, která v něm nastala, nemůže oslabit jeho cit lásky k bližnímu. Naopak, změna, která v něm nastala, musí lásku posílit. Ale obávám se, že mi nerozumíte. Bude libo čaj?" řekla a ukázala očima na sluhu, který přinášel na podnosu čaj.

„Ne docela, Milosti. Ovšem, jeho neštěstí…"

„Ano, neštěstí, které se proměnilo ve vrcholné štěstí, když srdce se obrodilo a prodchlo se *jím*," řekla hraběnka, zamilovaně hledíc na Stěpana Arkaďjiče.

Asi ji budu moci požádat, aby se přimluvila u obou, táhlo mu hlavou.

„Ó zajisté, Milosti," pravil, „ale domnívám se, že ty změny jsou tak intimní, že nikdo, ani člověk nejbližší, o nich nemluví rád."

„Naopak! Musíme o tom mluvit a navzájem si pomáhat."

„Ano, bezesporu, ale někdy se vyskytují takové názorové rozdíly, a kromě toho…," s jemným úsměvem řekl Stěpan Arkaďjič.

„Nemůže být rozdílů, jde-li o svatou pravdu."

„Ó ano, zajisté, ale…" A Stěpan Arkaďjič se v rozpacích odmlčel. Pochopil, že jde o náboženství.

„Myslím, že teď usne," významně zašeptal Alexej Alexandrovič a přistoupil k Lydii Ivanovně.

Stěpan Arkaďjič se ohlédl. Landau seděl u okna, opřen lokty o kličku a lenoch křesla, hlavu svěšenou. Když zpozoroval pohledy, které na něho byly upřeny, vztyčil hlavu a usmál se dětsky naivním úsměvem.

„Nevšímejte si ho," pravila Lydie Ivanovna a obratně přistrčila Kareninovi židli. „Pozorovala jsem…," začala cosi vykládat, když tu vešel do pokoje sluha s dopisem. Lydie Ivanovna rychle proběhla

dopis, omluvila se, nesmírně rychle napsala odpověď, odevzdala ji sluhovi a vrátila se ke stolu. „Pozorovala jsem," pokračovala v načatém rozhovoru, „že Moskvané, zvlášť muži, jsou ti nejlhostejnější lidé, pokud jde o náboženství."

„Ó nikoli, Milosti, myslím, že Moskvané se těší pověsti lidí ve víře nejpevnějších," odporoval Oblonskij.

„Ovšem, nemýlím-li se, vy bohužel náležíte k těm lhostejným," s unaveným úsměvem se k němu obrátil Alexej Alexandrovič.

„Jak je možné být lhostejný!" zvolala Lydie Ivanovna.

„V té věci nejsem snad ani lhostejný, jako spíš vyčkávám," pravil Stěpan Arkaďjič se svým nejchlácholivějším úsměvem. „Nemyslím, že by pro mne už nastal čas takovýchto otázek."

Alexej Alexandrovič a Lydie Ivanovna se na sebe podívali.

„Nemůžeme nikdy vědět, zda pro nás nastal čas, či nikoli," řekl Karenin přísně. „Nesmíme přemýšlet o tom, zda jsme, či nejsme připraveni, neboť milost se neřídí lidskými úvahami. Leckdy nesestupuje na ty, kdož se pro ni namáhají, a sestupuje na nepřipravené jako na Šavla."

„Ne, zdá se, že teď ještě ne," prohodila Lydie Ivanova, která tou dobou sledovala každé Francouzovo hnutí.

Landau vstal a přistoupil k nim.

„Dovolíte mi, abych poslouchal?" otázal se.

„Ó ano, jenom jsem vás nechtěla rušit," řekla Lydie Ivanovna, upírajíc na něho něžný pohled. „Posaďte se k nám."

„Jenom nesmíme zavírat oči, abychom se nepřipravili o světlo," pokračoval Alexej Alexandrovič.

„Ach, kdybyste věděl, jaké štěstí prožíváme, když si uvědomujeme Jeho stálou přítomnost ve své duši!" pravila Lydie Ivanovna s blaženým úsměvem.

„Ale člověk se leckdy může cítit nezpůsobilý, aby se pozvedl na takovou výši," řekl Stěpan Arkaďjič. Byl si vědom, že jedná farizejsky, když přiznává jakési náboženské výšiny, ale zároveň se neodvažuje

přiznat ke svým svobodomyslným názorům před osobou, která mu pouhou zmínkou před Pomorským může zaopatřit kýžené místo.

„Totiž, chcete říci, že mu brání hřích?“ pravila Lydie Ivanovna. „Ale to je mylný názor. Pro věřící hřích neexistuje, hřích už byl vykoupen. Pardon,“ dodala, když opět přišel sluha s dalším dopisem. Přečetla si psaní a odpověděla ústně: „Vyřiďte, že zítra u velkokněžny. Pro věřícího není hříchu,“ pokračovala v debatě.

„Ano, ale víra beze skutků mrtva jest,“ vzpomněl si Stěpan Arkaďjič na větu z katechismu a svou nezávislost hájil už jen úsměvem.

„Tady to máme, to místo z epištoly svatého Jakuba,“ obrátil se Alexej Alexandrovič poněkud vyčítavě k Lydii Ivanovně. Patrně narážel na věc, o které už nejednou hovořili. „Co škody už natropil nesprávný výklad této pasáže! Nic tak neodrazuje od víry jako tento výklad. ‚Nemám skutků, proto nemohu věřit,‘ ač nikde nebylo nic takového řečeno. Byl řečen pravý opak.“

„Pracovat ve jménu božím, námahou a postem usilovat o spásu duše,“ s ošklivostí, pohrdavě řekla hraběnka Lydie Ivanovna, „to jsou primitivní představy mnichů… Ačkoli nic takového není nikde psáno. Je to daleko prostší a snadnější,“ dodala a dívala se na Oblonského s povzbudivým úsměvem, jakým u dvora povzbuzovala mladé dvorní dámy, zmatené nezvyklým prostředím.

„Jsme spaseni Kristem, který za nás trpěl. Jsme spaseni vírou,“ přisvědčil Alexej Alexandrovič a tvářil se, jako když schvaluje její slova.

„Rozumíte anglicky?“ otázala se Lydie Ivanovna, a když dostala kladnou odpověď, vstala a začala se prohrabávat v knihách na poličce.

„Ráda bych vám přečetla *Safe and Happy*[51], anebo snad *Under the Wing*[52]?“ řekla a tázavě pohlédla na Karenina. Vyhledala knihu,

51 Bezpečný a blažený. *(angl.)*

52 Pod křídlem. *(angl.)*

sedla si opět na své místo a otevřela ji. „Je to docela krátké. Je tu vylíčen způsob, jakým nabýváme víry a získáváme ono nadpozemské štěstí, které přitom naplňuje duši. Člověk věřící nemůže být nešťasten, protože není sám. Však hned uvidíte.“ Už se chtěla dát do čtení, když opět vešel sluha. „Borozdinová? Řekněte, že zítra ve dvě. Ano,“ řekla, založila si prstem místo v knize, vzdychla a pohlédla krásnýma zádumčivýma očima před sebe. „Tak působí opravdová víra. Znáte Marii Saninovou? Víte, jaké neštěstí ji potkalo? Ztratila jediné dítě. Zoufala si. A co se stalo? Nalezla tohoto přítele a dnes Bohu vzdává díky za smrt svého dítěte. Takové štěstí nám poskytuje víra!“

„Ó ano, je to velice…,“ řekl Oblonskij a byl rád, že se bude číst, takže se může trochu vzpamatovat. Ale řekl si, že dnes raději nebude o nic prosit. Jen aby nic nepopletl a šťastně odtud vyvázl!

„Bude vám dlouhá chvíle,“ obrátila se hraběnka k Landauovi, „neumíte anglicky. Ale je to krátké.“

„Ó, já budu rozumět,“ stále s tím úsměvem řekl Landau a zavřel oči.

Alexej Alexandrovič a Lydie Ivanovna se na sebe významně podívali a čtení začalo.

XXII

Stěpan Arkaďjič byl nadobro přiveden z konceptu těmi divnými, pro něho novými řečmi, které tu slyšel. Složitý petrohradský život jako takový na něho účinkoval povzbudivě, neboť ho vyváděl z moskevské stagnace. Ale ty složitosti se mu líbily a rozuměl jim ve sférách, které mu byly blízké a známé. V tom cizím prostředí však byl zaražen, ohromen a nemohl všecko postihnout. Jak tak poslouchal hraběnku Lydii Ivanovnu a cítil, že krásné, snad naivní, snad chytrácké (to sám nevěděl) Landauovy oči jsou upřeny na něho, začínal pociťovat v hlavě jakousi zvlášní tíhu.

V hlavě mu vířily nejrozmanitější myšlenky. Marie Saninová se raduje, že jí zemřelo dítě… Teď by neškodilo si zakouřit… Ke spáse je třeba jen víry a mniši nevědí, jak se to dělá, ale ví to hraběnka Lydie Ivanovna… Z čeho má tu tíhu v hlavě? Z koňaku, nebo proto, že je to všecko tak zvláštní? Zatím snad nic neprovedl. Ale žádat o přímluvu už přece nesmí. Prý tu každého nutí, aby se modlil. Jenom aby ho taky nenutili. To by bylo už příliš hloupé. A ona čte nějaký hrozný nesmysl, ale má dobrou výslovnost. Landau je Bezzubov. Jak to, že je Bezzubov? Vtom Stěpan Arkaďjič cítil, jak se mu spodní čelist nezadržitelně nakrucuje k zívnutí. Přihladil si licousy, aby nebylo vidět, že zívá, a trochu se probral. Ale hned vzápětí cítil, že spí a užuž začne chrápat. Procitl ve chvíli, kdy se ozval hlas hraběnky Lydie Ivanovny. „Spí."

Stěpan Arkaďjič sebou polekaně trhl jako přistižen při zlém činu. Ale rázem se upokojil, když viděl, že slovo „spí" se nevztahuje na něho, nýbrž na Landaua. Francouz usnul právě tak jako Stěpan Arkaďjič. Ale kdyby spal Stěpan Arkaďjič, byli by dotčeni, jak myslil (vlastně si to ani nemyslil, tak mu zde všecko připadalo zvláštní),

kdežto ze spánku Landauova měli náramnou radost, zvlášť hraběnka Lydie Ivanovna.

„Mon ami,“[53] pravila Lydie Ivanovna, opatrně zvedla záhyby svých šatů, aby nezpůsobila hluk, a oslovujíc ve svém vzrušení Karenina už nikoli Alexeji Alexandroviči, nýbrž ami, „donnez lui la main. Vous voyez?[54] Psst!“ zasyčela na sluhu, který opět vstoupil. „Nepřijímat.“

Francouz spal, anebo předstíral, že spí, opřen hlavou o lenoch křesla, a zpocenou rukou, kterou měl na koleně, dělal mírné pohyby, jako by něco chytal. Alexej Alexandrovič vstal, chtěl se pohybovat opatrně, ale zavadil o stůl. Přistoupil k Francouzovi a vložil ruku do jeho ruky. Stěpan Arkaďjič vstal také. Nevěděl, zda spí, či bdí, zeširoka rozevíral oči, aby se snad vzbudil, a díval se střídavě na Alexeje Alexandroviče a na Francouze. Nebyl to sen, byla to skutečnost. Stěpan Arkaďjič cítil, jak se jeho nebohé hlavě přitěžuje stále víc a víc.

„Que la personne qui et arrivée la dernière, celle qui demande, qu’elle sorte! Qu’elle sorte!“[55] promluvil Francouz s očima stále zavřenýma.

„Vous m’excuserez, maiz vous voyez… Revenez vers dix heures, encore mieux demain.“[56]

„Qu’elle sorte!“ netrpělivě opakoval Francouz.

„C’est mois, n’est ce pas?“[57]

Když Stěpan Arkaďjič dostal přisvědčující odpověď, už nemyslil na to, že chtěl Lydii Ivanovnu požádat o přímluvu, zapomněl i na

---

53 Příteli. *(franc.)*

54 Podejte mu ruku. Vidíte? *(franc.)*

55 Ať osoba, která přišla naposled, ta, která prosí, ať odejde! Ať odejde! *(franc.)*

56 Prominete mi, ale sám vidíte... Přijďte kolem desáté hodiny, anebo ještě lépe zítra. *(franc.)*

57 To mám být já, že ano? *(franc.)*

záležitost sestřinu a jeho jediným přáním bylo co nejrychleji se dostat odtud. Vyšel po špičkách, jako z domu stiženého nákazou vyrazil ven a dlouho se bavil a žertoval s drožkářem, aby co nejdřív přišel k sobě.

Ve francouzském divadle, kde ještě stihl poslední jednání, a potom při šampaňském v tatarské restauraci Stěpan Arkaďjič trochu pookřál v milém ovzduší. Ale přece dnes večer nebyl ve své kůži.

Když se vrátil domů k Petrovi Oblonskému, u něhož v Petrohradě bydlil, našel psaníčko od Betsy. Psala, že nesmírně touží, aby dokončili přerušenou debatu, a prosila ho, aby zítra přišel. Sotvaže dočetl psaní a zašklebil se nad ním, ozvaly se dole hřmotné kroky lidí, kteří nesli něco těžkého.

Stěpan Arkaďjič se šel podívat. Byl to omládlý Petr Oblonskij, tak zpitý, že nemohl vyjít do schodů. Ale když spatřil Stěpana Arkaďjiče, nařídil, aby ho postavili na nohy, chytil se ho, šel s ním do pokoje a tam mu začal vykládat, jak strávil večer, ale pak hned usnul.

Stěpan Arkaďjič měl skleslou náladu, což se mu stávalo zřídka, a dlouho nemohl usnout. Ať si vzpomněl, na co chtěl, byly to samé ohavnosti, ale nejohavnější, přímo hanebný byl večer u hraběnky Lydie Ivanovny.

Nazítří dostal od Alexeje Alexandroviče naprosto zamítavou odpověď ve věci Annina rozvodu a pochopil, že rozhodnutí vyplynulo z toho, co včera řekl Francouz ve svém skutečném či předstíraném spánku.

XXIII

Aby se v rodinném životě mohlo něco podniknout, k tomu je nezbytný buď naprostý rozkol mezi manžely, anebo láskyplná shoda. Je-li poměr mezi manžely nejasný a chybí jedno i druhé, pak nelze podnikat nic.

Mnohé rodiny zůstávají léta na stejném místě, i když se oběma manželům dávno zprotivilo, a to jen proto, že zde není ani úplný rozkol, ani shoda.

Vronskému i Anně připadal život v Moskvě, v tom vedru a prachu, kdy slunce už nesvítilo jarně, nýbrž letně, kdy všechny stromy na bulvárech byly už dávno obaleny listím a listí už bylo pokryto prachem, celý ten moskevský pobyt jim oběma připadal nesnesitelný. Ale třebaže se kdysi umluvili, že odjedou do Vozdviženského, nikam nejeli a stále zůstávali v Moskvě, které už dávno měli oba dost. Zůstávali zde, protože poslední dobu mezi nimi nebylo shody.

Podrážděnost, která je navzájem odcizovala, neměla žádnou vnější příčinu a všechny pokusy o domluvu ji nejen neodstraňovaly, ale ještě ji zvyšovaly. Byla to podrážděnost vnitřní, u Anny odůvodněná jeho vzrůstajícím chladem, kdežto u něho – lítostí, že se kvůli Anně dostal do těžké situace, kterou mu nijak neulehčila, ale naopak ještě ztěžovala. Ani jeden, ani druhý nevyslovil příčinu své podrážděnosti, ale jeden si myslil o druhém, že není v právu, a při sebemenší zámince si to hleděli navzájem dokázat.

Pro Annu znamenal on celý, se všemi svými zvyky, názory a snahami, se všemi duševními i fyzickými rysy jedno jediné – lásku k ženám, a ta láska, která se podle jejího cítění měla soustřeďovat jen na ni, tato láska chladla. Soudila tedy, že asi přenesl část lásky na jiné či na jinou ženu – a žárlila. Nežárlila na nějakou určitou ženu, ale proto, že jeho láska ochladla. Neměla objekt žárlivosti, ale

hledala jej. Při sebenepatrnější narážce přenášela svou žárlivost z jednoho objektu na druhý. Jednou žárlila na ty sprosté ženštiny, s kterými mohl ve společnosti svobodných přátel tak snadno navázat styky; podruhé žárlila na vznešené dámy, s kterými by se mohl setkat; jindy zas na vybájenou dívku, s kterou se chce oženit, až se pro ni rozejde s ní, s Annou. A ta poslední žárlivost ji mučila nejvíce, zejména proto, že se jí sám ve chvíli sdílnosti neobezřetně svěřil, že matka ho tak špatně chápe, že se ho odvážila přemlouvat, aby se oženil s princeznou Sorokinovou.

A ve své žárlivosti se Anna na něho hněvala a ve všem vyhledávala důvody k hněvu. Ze všech svízelů, na které narážela ve své situaci, obviňovala jeho. Mučivé očekávání, které prožila v Moskvě mezi nebem a zemí, liknavost a nerozhodnost Alexeje Alexandroviče, svou osamělost – všecko přičítala jemu. Kdyby ji miloval, plně by si uvědomil její těžkou situaci a vysvobodil by ji. Za to, že žije v Moskvě, a nikoli na venkově, mohl rovněž on. Nemohl se zahrabat na venkově, jak si přála ona. Nezbytně potřeboval společnost, a tím ji uvrhl do té strašné situace, jejíž tíhu si nechtěl uvědomit. A rovněž jeho vinou byla navždy odloučena od syna.

Ani vzácné chvíle vzájemné něhy ji neuklidnily. V jeho něze teď viděla nádech klidu, sebejistoty, které dřív neexistovaly a které ji dráždily.

Už se šeřilo. Anna čekala, kdy se Vronskij vrátí z oběda, který pořádali jeho svobodní přátelé. Chodila sem tam po jeho pracovně (byl to pokoj, kam nejméně doléhal ruch z ulice) a dopodrobna si vybavovala slova, jež padla ve včerejší hádce. Při zpětném pohledu od nesmazatelných urážlivých slov až k tomu, co k nim zavdalo podnět, dospěla až k začátku rozmluvy. Dlouho nemohla uvěřit, že rozmíška začala tak nevinným hovorem, v kterém nikomu o nic nešlo. Ale bylo tomu vskutku tak. Všecko začalo tím, že se smál dívčím gymnáziím a pokládal je za zbytečná, zatímco Anna je obhajovala.

Vyjádřil se neuctivě o ženském vzdělání vůbec a prohlásil, že Hana, Annina chráněnka, nijak nepotřebuje umět fyziku.

Annu to popudilo. Viděla v tom pohrdavou narážku na to, čím se zabývá. A vymyslila si a řekla větu, jež měla Vronskému oplatit bolest, kterou jí způsobil.

„Neočekávám od vás, že byste na mne myslil, že byste myslil na mé city, jak dokáže myslit člověk milující, ale prostě jsem očekávala trochu taktu," řekla.

A Vronskij skutečně zrudl zlostí a řekl něco nepříjemného. Nepamatovala se, co mu odpověděla, ale on ji v patrné snaze, aby ji také zranil, řekl:

„Nezajímá mě vaše horování pro to děvče, to je pravda, protože vidím, jak je to nenormální."

Krutost, s jakou bořil svět, který si tak pracně vybudovala, aby mohla snášet svůj těžký život, nespravedlnost, s jakou ji vinil z přetvářky, z nepřirozenosti, obojí ji dohřálo.

„Velká škoda, že chápete a uznáváte za normální jen věci přízemní a materiální," řekla a odešla z pokoje.

Když včera večer přišel k ní, nezmiňoval se o nedávné hádce, ale přitom oba cítili, že spor je sice zatušován, avšak nepominul.

Dnes nebyl celý den doma a Anna se cítila tak osamělá a sklíčená tou hádkou, že chtěla na všecko zapomenout, odpustit a udobřit se s ním, chtěla obvinit sebe a jeho ospravedlnit.

Je to všecko moje vina. Jsem předrážděná a nesmyslně žárlivá. Udobříme se a odjedeme na venkov, tam budu klidnější – říkala si.

Nenormální – náhle si vzpomněla na největší urážku, která nebyla ani tolik ve slově, jako v úmyslu zranit ji.

Ví, co chtěl říci: je nenormální nemít ráda vlastní dceru, ale cizí dítě ano. Cožpak rozumí lásce k dětem, její lásce k Serjožovi, jehož mu obětovala? Ale ta snaha zranit ji! Ne, miluje jinou ženu, jinak to nemůže být.

A když viděla, že nedosáhla vytouženého klidu, ale jen opsala znovu kruh, který udělala už tolikrát, a že se vrátila k dřívější podrážděnosti, zhrozila se sama sebe. Opravdu to nejde? Opravdu by nedokázala vzít vinu na sebe? Začala znovu od začátku. Je upřímný, poctivý, má ji rád. Ona miluje jeho, v nejbližších dnech dosáhne rozvodu. Co si ještě přát? Ještě klid a důvěru a vezme všecko na sebe. Ano, hned teď, jak přijede, řekne mu, že to byla její vina, i když to její vina nebyla, a odjedou.

Aby už nemusila přemýšlet a rozčilovat se, zazvonila a dala přinést kufry, do kterých měly být uloženy věci na cestu.

V deset hodin Vronskij přijel.

XXIV

„Bavil ses dobře?“ otázala se Anna, když ho s provinilou a smířlivou tváří šla přivítat.

„Jako vždycky,“ odpověděl. Stačilo mu, aby se na ni podíval, a už věděl, že má jednu ze svých dobrých nálad. Uvykl už těm zvratům a dnes byl obzvlášť rád, protože byl také v nejlepším rozmaru.

„Co to vidím! Výborně!“ řekl a ukázal na kufry v předsíni.

„Ano, musíme jet. Byla jsem se projet a venku bylo tak krásně, že jsem zatoužila po venkově. Přece tě tu nic nedrží?“

„Nic jiného si nepřeju. Hned přijdu a domluvíme se, jen co se převléknu. Řekni, ať přinesou čaj.“

A odešel do svého pokoje.

Bylo cosi urážlivého v tom, že řekl „výborně“, jako se to říká dítěti, když přestane trucovat, a ještě urážlivější byl protiklad mezi jejím provinilým a jeho sebejistým tónem; na okamžik cítila, jak se v ní vzmáhá touha utkat se; ale přemohla se, potlačila ji a uvítala Vronského stejně vesele.

Když přišel, vyprávěla mu – zčásti opakujíc připravená slova –, jak strávila den a jaké má plány s odjezdem.

„Víš, skoro jsem dostala náhlé vnuknutí,“ říkala. „Proč bych měla čekat na rozvod tady? Nejde to zrovna tak dobře venku? Už nemohu čekat. Nechci na nic spoléhat, nechci o rozvodu slyšet. Řekla jsem si, že už to nebude mít vliv na můj život. Souhlasíš s tím?“

„Ano, ovšem!“ pravil a s obavou jí pohlédl do vzrušené tváře.

„A co jste tam dělali, kdo tam všecko byl?“ řekla po chvíli mlčení.

Vronskij jí vyjmenoval hosty.

„Oběd byl znamenitý, i veslařské závody a všecko bylo docela roztomilé, jenže v Moskvě se neobejdou bez směšnosti. Přišla tam nějaká dáma, učitelka plavání u švédské královny, a předváděla své umění.“

„Cože? Plavala?“ podivila se Anna a zamračila se.

„V jakémsi červeném koupacím úboru, stará a šeredná. Tak kdy pojedeme?“

„Co je to za hloupé nápady? A plave snad nějakým zvláštním způsobem?“ řekla Anna, neodpovídajíc na jeho otázku.

„Vůbec nic zvláštního. Říkám ti, bylo to hrozně hloupé. A kdy asi chceš jet?“

Anna pohodila hlavou, jako by chtěla zaplašit nepříjemnou myšlenku.

„Kdy? Inu, čím dřív, tím líp. Do zítřka bychom to nestihli. Pozítří.“

„Ano… Ne, počkej. Pozítří je neděle, to musím k mamá,“ řekl Vronskij v rozpacích; jakmile se zmínil o matce, už na sobě pocítil upřený podezíravý pohled. Jeho rozpaky ji utvrdily v podezření. Prudce se zarděla a odsedla si. Teď už se Anně nevynořila v mysli učitelka švédské královny, nýbrž princezna Sorokinová, která bydlila na statku poblíž Moskvy u hraběnky Vronské.

„Nemohl bys jet zítra?“ řekla.

„Ale to nejde! Nestačím zítra obstarat plné moci a peníze pro tu záležitost, kvůli které tam jedu,“ odpověděl Vronskij.

„Když tak, tedy nepojedeme vůbec.“

„Ale pročpak?“

„Já později nepojedu. Buď v pondělí, nebo nikdy!“

„Ale proč?“ skoro s údivem řekl Vronskij. „Vždyť tohle nemá žádný smysl!“

„Pro tebe to nemá žádný smysl, protože ti na mně vůbec nezáleží. Nechceš pochopit, jak žiju. Jediné, co mě tu těšilo, byla Hana. Ty říkáš, že je to přetvářka. Přece jsi včera říkal, že nemám ráda dceru, ale dělám, jako bych měla ráda tu Angličanku, a že je to nenormální. Ráda bych věděla, jaký život tady může být pro mě normální!“

Na okamžik se vzpamatovala a zhrozila se, že zradila své předsevzetí. Ale třebaže věděla, že se řítí do zkázy, neuměla se ovládnout, musela mu ukázat, že není v právu, nemohla se mu podrobit.

„Nikdy jsem to neřekl. Říkal jsem, že nemám pro tu nenadálou lásku pochopení."

„Proč nemluvíš pravdu, když se tolik chlubíš svou přímočarostí?"

„Nikdy se nechlubím a nikdy nemluvím nepravdu," řekl tiše, přemáhaje propukající hněv. „Velká škoda, že nemáš úctu…"

„Úctu si lidé vymyslili, aby maskovali prázdnotu tam, kde by měla být láska. A jestli mě už nemiluješ, bylo by lepší a poctivější, kdybys mi to řekl."

„Ne, to už je nesnesitelné!" vykřikl Vronskij a vstal. Stoupl si před ni a zvolna promluvil: „Proč zkoušíš mou trpělivost?" Jeho výraz pravil, že by mohl říci ještě mnoho jiného, ale ovládá se. „Má své meze."

„Co tím chcete říct?" vykřikla Anna a s hrůzou pozorovala zjevný výraz nenávisti, který měl v celém obličeji a zvláště v krutých výhrůžných očích.

„Chci říct…," začal, ale zarazil se. „Jsem nucen se zeptat, co ode mě vlastně chcete."

„Co mohu chtít? Mohu nejvýš chtít, abyste mě neopustil, jak máte v úmyslu," řekla, když si domyslila vše, co nedopověděl. „Ale to nechci, to je vedlejší. Chci lásku, ale tu nemám. Je tedy konec všemu!" Zamířila ke dveřím.

„Počkej! Počkej!" zvolal Vronskij, stále s obočím svraštěným, ale přece ji chytil za ruku. „Oč jde? Řekl jsem, že musíme odjezd odložit o tři dni, tys mi na to řekla, že lžu, že jsem nepoctivý člověk."

„Ano, a opakuji, že člověk, který mi vyčítá, že pro mne všecko obětoval," řekla vzpomínajíc na slova, která padla v minulé hádce, „je ještě horší než nepoctivý člověk – je to člověk bez srdce."

„Ne, každá trpělivost má své meze!" vykřikl a rychle pustil její ruku.

Nenávidí mě, to je jasné, pomyslila si a mlčky, aniž se ohlédla, vyšla nejistým krokem z pokoje.

Miluje jinou ženu, to je ještě jasnější, říkala si, když vcházela do svého pokoje. Chci lásku, ale tu nemám. Je tedy všemu konec, opakovala si slova, jež předtím vyřkla, a musím všecko ukončit.

„Ale jak?“ ptala se v duchu a usedla do křesla před zrcadlem.

V hlavě se jí rojily nesčetné myšlenky. Přemýšlela, kam teď půjde – zda k tetě, u které byla na vychování, k Dolly, anebo zda prostě odjede sama do ciziny, uvažovala, co on teď dělá sám ve svém pokoji, zda došlo k úplné roztržce, anebo je ještě možné smíření, co teď o ní řeknou všichni bývalí známí v Petrohradě, co tomu řekne Alexej Alexandrovič; a ještě ji napadlo mnoho jiných myšlenek, co bude teď po rozchodu, ale neoddávala se těm myšlenkám cele. V její duši tkvěla jakási nejasná myšlenka, která ji jediná zajímala, ale Anna si ji nemohla plně uvědomit. Když si ještě jednou vzpomněla na Alexeje Alexandroviče, připomněla si i svou nemoc po porodu a pocit, který ji tenkrát pronásledoval. „Proč jsem neumřela?“ vzpomněla si na svá tehdejší slova a na tehdejší pocity. A náhle pochopila, co se děje v její duši. Ano, to byla ona myšlenka, která jediná řešila vše. Ano, zemřít!

„Hanbu a potupu Alexeje Alexandroviče a Serjožovu i její vlastní hroznou pohanu – všecko smyje smrt. Zemřít – a on bude pykat, bude litovat, milovat, bude pro ni trpět.“ Seděla v křesle se strnulým útrpným úsměvem, litovala sama sebe, sundávala si a zase navlékala prsteny na levou ruku a živě, všemožně si představovala, jak mu bude po její smrti.

Blížící se kroky, jeho kroky, ji vyrušily. Předstírala, že si hledí svých prstenů, a ani se k němu neotočila.

Přistoupil k ní, vzal ji za ruku a řekl tiše:

„Anno, pojedeme zítra, jestli chceš. Jsem se vším srozuměn.“

Anna mlčela.

„Copak?“ zeptal se.

„Ty víš sám,“ řekla a v té chvíli už jí síly vypověděly a propukla v pláč.

„Opusť mě, vyžeň mě!“ říkala mezi vzlyky. „Zítra odjedu… Udělám ještě víc. Co jsem? Zkažená žena. Kámen na tvém krku. Nechci tě mučit, nechci! Osvobodím tě. Ty mě nemiluješ, miluješ jinou!“

Vronskij ji zapřísahal, aby se uklidnila, a ujišťoval ji, že nemá ani nejmizivější důvod k žárlivosti, že ji nikdy nepřestal a nepřestane milovat, že ji miluje víc než dříve.

„Anno, proč takhle trápíš sebe i mne?“ říkal a líbal jí ruce. Ve tváři se mu teď zračila něha a Anně se zdálo, že slyší z jeho hlasu pláč a cítí na ruce krůpěje slz. A bezmezná Annina žárlivost se v mžiku proměnila v bezmeznou, vášnivou něhu. Objímala ho, pokrývala mu polibky hlavu, šíji, ruce.

XXV

S vědomím, že došlo k úplnému smíru, pustila se Anna živě hned po ránu do příprav k odjezdu. Ačkoliv se ještě nedohodli, zda pojedou v pondělí, či v úterý, jelikož si včera dělali navzájem ústupky, chystala se Anna horlivě na cestu a bylo jí teď zcela lhostejné, zda odjedou o den dříve, či později. Stála ve svém pokoji nad otevřeným kufrem a odkládala stranou kusy šatstva, když Vronskij, už oblečený, k ní přišel o něco dříve než obvykle.

„Pojedu teď k mamá, může mi poslat peníze po Jegorovovi. A zítra mohu jet," řekl.

Ačkoli byla Anna v dobré náladě, zmínka o cestě za matkou na letní byt ji bodla.

„Ne, já to do zítřka taky nestihnu," řekla a rázem ji napadlo: Vida, přece to šlo zařídit tak, jak jsem chtěla. „Ne, jen všecko udělej, jak jsi chtěl. Jdi do jídelny, přijdu hned, jenom musím vyndat tyhle odložené věci," řekla a ještě cosi přidala Anušce, která už držela přes ruku celou kupu šatstva.

Vronskij jedl biftek, když Anna vešla do jídelny.

„Nevěřil bys, jak se mi zprotivily tyhle pokoje," řekla a posadila se vedle něho ke kávě. „Neznám nic strašnějšího než ty penzióny. Nemají žádnou tvář, není v nich nic osobitého. Ty hodiny, záclony a především tapety – něco děsného! Myslím na Vozdviženské jako na zemi zaslíbenou. Neposíláš ještě koně?"

„Ne, pojedou až po nás. Chceš někam jet?"

„Chtěla jsem se podívat k Wilsonové. Musím k ní odvézt šaty. Tedy určitě zítra?" řekla vesele; ale vtom se její tvář změnila.

Komorník Vronského si přišel pro stvrzenku na telegram z Petrohradu. Na tom, že Vronskij dostal telegram, nebylo nic zvláštního,

ale jako by chtěl před ní cosi zatajit, řekl komorníkovi, že stvrzenka je v pánském pokoji, a honem se obrátil k Anně.

„Zítra budu určitě se vším hotov."

„Od koho je ten telegram?" zeptala se, neposlouchajíc ho.

„Od Stivy," odpověděl neochotně.

„Proč jsi mi ho neukázal? Co může mít Stiva přede mnou za tajnosti?"

Vronskij zavolal komorníka zpátky a poručil mu, aby přinesl telegram.

„Nechtěl jsem ti ho ukázat proto, že Stiva věčně blázní s telegrafováním. K čemu telegrafovat, když se ještě nic nerozhodlo?"

„O rozvodu?"

„Ano, ale píše: zatím jsem ničeho nedosáhl. V nejbližších dnech slíbena konečná odpověď. Přečti si to."

Anna uchopila třesoucíma se rukama telegram a četla totéž, co říkal Vronskij. Na konci byl ještě dodatek: malá naděje, ale udělám všecko možné i nemožné.

„Řekla jsem včera, že je mi úplně jedno, kdy dostanu, ba dokonce dostanu-li vůbec povolení k rozvodu," řekla a zrudla. „Nemusel jsi to přede mnou tajit." Zrovna tak může skrýt a jistě přede mnou skrývá svou korespondenci s ženami, pomyslila si.

„Jašvin chtěl dnes dopoledne přijet s Vojtovem," řekl Vronskij. „Vyhrál tuším na Pescovovi všecko, ba ještě víc, než Pescov může zaplatit, kolem šedesáti tisíc."

„Ne," řekla podrážděna, že Vronskij zavádí řeč jinam, a tím jí dává zřejmě na srozuměnou, že je podrážděná, „proč si myslíš, že mě ta zpráva tolik zajímá, že ji dokonce musíš tajit? Řekla jsem, že na to nechci myslit, a přála bych si, aby ses tím zabýval zrovna tak málo jako já."

„Zabývám se tím, protože mám rád ve všem jasno."

„Jasnost nezáleží ve formě, ale v lásce," řekla, stále víc podrážděná nikoli slovy, ale chladným klidným tónem, jakým mluvil. „Proč o to tolik stojíš?"

Můj bože, zase láska, pomyslil si a zamračil se.

„Vždyť víš proč. Kvůli tobě a dětem, které přijdou."

„Děti už nepřijdou."

„To je velká škoda," pravil.

„Záleží ti na tom kvůli dětem, ale na mě nemyslíš?" Docela zapomněla, přeslechla, že řekl: *kvůli tobě* a dětem.

Otázka, zda budou mít děti, byla dávno sporná a dráždila ji. Jeho touhu po dětech si vysvětlovala tím, že si neváží její krásy.

„Ale vždyť jsem řekl: kvůli tobě. Kvůli tobě především," opakoval a vraštil obličej jako bolestí, „poněvadž jsem přesvědčen, že tvá podrážděnost je zaviněna převážně tou nejistou situací."

Ano, přestal už se přetvařovat a je vidět celou jeho chladnou nenávist ke mně, pomyslila si Anna. Neposlouchala, co jí říká, ale s hrůzou se dívala na chladného krutého soudce, který mu výsměšně hleděl z očí.

„Příčina je jinde," řekla, „a vůbec nechápu, jak by příčinou mé – jak tomu říkáš – podrážděnosti mohlo být to, že jsem úplně ve tvé moci. Jakápak nejistá situace? Naopak."

„Je mi velice líto, že to nechceš chápat," přerušil ji, neboť chtěl stůj co stůj vyslovit svou myšlenku, „nejistota je v tom, že si myslíš, že já jsem svobodný."

„Po téhle stránce můžeš být úplně klidný," řekla, odvrátila se od něho a pila kávu.

Vzala šálek, odtáhla malíček a zvedla šálek k ústům. Když upila několik doušků, pohlédla na něho a z výrazu jeho obličeje jasně poznala, že její ruka, pohyb i zvuk, který vydávaly její rty, všecko je mu protivné.

„Je mi docela jedno, co si myslí tvá matka a s kým tě chce oženit," pravila Anna a chvějící se rukou postavila šálek na stůl.

„Ale o tom přece nemluvíme."

„Ne, právě o tom. A věř mi, že taková žena bez srdce, ať si je stará, nebo mladá, tvoje matka, nebo cizí, mě nezajímá a nechci o ní ani slyšet."

„Anno, prosím tě, abys nemluvila neuctivě o mé matce."

„Žena, která neuhodla srdcem, v čem je štěstí a čest jejího syna, taková žena nemá srdce."

„Opakuji svou prosbu, nemluv neuctivě o matce, které si vážím," řekl zvýšeným hlasem a přísně se na ni podíval.

Anna neodpovídala. Upřeně se na něho dívala, na jeho obličej, ruce a dopodrobna si vybavovala scénu včerejšího smíření a jeho vášnivé laskání. Zrovna takovými projevy něhy zahrnoval a bude a chce zahrnovat jiné ženy, myslila si.

„Ty nemáš matku rád. To jsou samé fráze, fráze, nic než fráze!" řekla s pohledem plným nenávisti.

„Pak tedy se musíš…"

„Měla bych se rozhodnout a už jsem rozhodnutá," řekla a chtěla odejít, ale v té chvíli vstoupil do pokoje Jašvin. Anna se s ním pozdravila a zůstala stát.

Proč ve chvíli, kdy v její duši zuřila bouře, kdy cítila, že je na křižovatce, jež by mohla mít strašlivé následky, proč se v té chvíli přetvařuje před cizím člověkem, který se tak jako tak měl dříve či později všecko dovědět – nevěděla. Ale ihned v sobě zkrotila vnitřní bouři, posadila se a dala se s hostem do řeči.

„Jak to s vámi vypadá? Už jste dostal dluh?" otázala se Jašvina.

„Ujde to. Myslím, že všecko nedostanu, a ve středu mám jet. A kdy odjíždíte vy?" řekl Jašvin a s přimhouřenýma očima se díval na Vronského. Patrně se dovtípil, že tu došlo k hádce.

„Asi pozítří," pravil Vronskij.

„Vy už se vlastně dlouho chystáte."

„Ale teď už je to jisté," řekla Anna a pohlédla Vronskému přímo do očí takovým pohledem, který mu pravil, že o nějakém smíření nemůže být ani řeči.

„A není vám toho nešťastného Pescova líto?" pokračovala v hovoru s Jašvinem.

„Nikdy jsem se sám sebe neptal, jestli mi někoho je, či není líto, Anno Arkaďjevno. Vždyť veškeré své jmění mám tadyhle," ukázal na postranní kapsu, „a teď jsem boháč. Ale pojedu dnes do klubu a možná že odtamtud půjdu jako žebrák. Vždyť ten, kdo se mnou zasedne ke hře, by mě taky rád svlékl z poslední košile, a já zas jeho. A tak se potýkáme a v tom je právě ten požitek."

„No, a kdybyste byl ženatý," prohodila Anna, „co by tomu asi řekla vaše žena?"

Jašvin se dal do smíchu.

„Asi proto jsem se neoženil a nikdy jsem na to nepomýšlel."

„A co Helsinky?" vložil se do rozmluvy Vronskij a pohlédl na usměvavou Annu.

Když se jejich pohledy setkaly, Annina tvář pojednou nabyla chladného přísného výrazu, jako by mu říkala: Nezapomněla jsem. Všecko při starém.

„Vy jste byl opravdu zamilovaný?" obrátila se k Jašvinovi.

„Ó bože! A kolikrát! Ale víte, někdo může sednout ke kartám, ale tak, že vždycky dokáže vstát, když přijde hodina rendez-vous. A já se mohu oddávat lásce, ale tak, abych večer nezmeškal partii. Podle toho se vždycky zařídím."

„Ne, na tohle se neptám, myslím to pravé." Chtěla říci Helsinky, ale nerada by opakovala slovo, kterého užil Vronskij.

Přijel Vojtov, který kupoval hřebce. Anna vstala a odešla z pokoje.

Než Vronskij odjel z domu, přišel za ní. Chtěla dělat, že cosi hledá na stole, ale pak se za přetvářku zastyděla a chladně mu pohlédla přímo do obličeje.

„Co si přejete?" otázala se ho francouzsky.

„Potřebuji Gambettův rodokmen, prodal jsem ho," řekl tónem, který vyjadřoval lépe než slova: Na řeči nemám kdy a stejně by nikam nevedly.

Nic zlého jsem jí neudělal, říkal si v duchu. Když se chce trápit, tím hůř pro ni. Ale když odcházel, zdálo se mu, že cosi řekla a v srdci se mu náhle zachvěl soucit.

„Copak, Anno?“ zeptal se.

„Nic,“ odpověděla stejně ledově a klidně.

Když nic, tím hůř, pomyslil si opět s rostoucím chladem, otočil se a zamířil ke dveřím. V zrcadle spatřil její tvář, bledou a s rozechvělými rty. Chtěl se zastavit, říci jí něco pro útěchu, ale nohy ho samy vynesly z pokoje, dříve než ho napadlo, co by jí řekl. Celý ten den strávil mimo domov, a když se pozdě večer vrátil, sdělila mu komorná, že Annu Arkaďjevnu bolí hlava a že prosila, aby k ní nechodil.

XXVI

Ještě nikdy se nepohádali na celý den. Dnes se to stalo poprvé. A nebyla to rozepře. Bylo to otevřené přiznání k naprostému ochladnutí. Což by se jinak mohl na ni podívat tak, jak se na ni podíval, když si přišel do pokoje pro rodokmen? Podívat se na ni, vidět, že srdce jí puká zoufalstvím, a minout ji s takovým lhostejným, klidným obličejem? Nejenže k ní ochladl, ale nenáviděl ji, protože miloval jinou ženu – to bylo jasné.

Anna vzpomínala na všechna krutá slova, která jí řekl, a vymýšlela si ještě slova další, která jí patrně chtěl a mohl říci, a byla stále podrážděnější.

„Nedržím vás," mohl říci. „Můžete jít, kam chcete. Nechtěla jste se dát rozvést se svým mužem patrně proto, abyste se k němu mohla vrátit. Vraťte se k němu. Potřebujete-li peníze, dám vám. Kolik potřebujete?"

Nejsurovější slova, jaká by mohl vyřknout neomalený člověk, jí řekl Vronskij v její fantazii a Anna mu je neodpouštěla, jako by je byl vyřkl doopravdy.

„Ale nepřísahal mi ještě včera lásku, on, člověk upřímný a poctivý? Kolikrát jsem si už zoufala docela zbytečně!" říkala si vzápětí.

Celý ten den, kromě návštěvy u Wilsonové, která jí zabrala dvě hodiny, strávila Anna v pochybnostech, zda už je konec všemu, anebo je naděje na smíření, zda by měla odjet hned, anebo se s ním ještě jednou setkat. Čekala na něho celý den, a když večer odcházela do svého pokoje a nechala mu vzkaz, že ji bolí hlava, myslila si: Když přijde přece a nebude se ohlížet na to, co mu komorná vyřídí, bude to znamenat, že mě ještě miluje. Když ne, tedy je konec všemu a pak se rozhodnu, co mám dělat!

Večer slyšela, jak u domu zastavila koleska, slyšela ho zvonit, zaslechla jeho kroky a rozhovor s komornou. Uvěřil všemu, co slyšel, na nic se už nechtěl ptát a odešel do svého pokoje. Byl tedy konec.

A smrt, jediný prostředek, jak v jeho srdci znova vzbudit lásku, potrestat ho a zvítězit nad ním v boji, který s ním vedl zlý démon sídlící v jejím srdci, vyvstala jasně a živě v její představě.

Nyní už bylo lhostejné, zda pojede do Vozdviženského, či nikoli, zda jí muž povolí, či nepovolí rozvod – na ničem nezáleželo. Šlo o jedinou věc – potrestat ho.

Když si nalila obvyklou dávku opia a uvědomila si, že stačí vypít celou lahvičku, aby zemřela, připadalo jí to tak snadné a prosté, že opět začala s rozkoší myslit na to, jak se Vronskij bude trápit, litovat a ctít její památku, až už bude pozdě. Ležela v posteli s otevřenýma očima, hledíc při světle jediné dohořívající svíce na štukovou stropní římsu a na stín, vržený na část stropu španělskou stěnou, a živě si představovala, jak mu bude, až tu ona nebude a stane se mu pouhou vzpomínkou. „Jak jsem jí mohl říct něco tak krutého?“ bude si říkat. „Jak jsem mohl odejít z pokoje bez jediného slova? Ale už není mezi námi. Odešla nám navždy. Je tam…“ Vtom se stín španělské stěny zavlnil, zahalil celou římsu, celý strop a jiné stíny z druhé strany mu prudce vyrazily naproti; na okamžik stíny zmizely, ale potom se přihnaly ještě větší rychlostí, zakolébaly se, splynuly, a všecko zapadlo do tmy. Smrt! Annu jala taková hrůza, že dlouho nemohla pochopit, kde je, a dlouho nemohla chvějícíma se rukama najít sirky a zapálit druhou svíci místo té, která dohořela a zhasla. Ne, děj se co děj – jen když bude žít! Vždyť ho miluje! Vždyť on miluje ji! To už bylo a zase to přejde, říkala si a cítila, jak jí po tvářích kanou slzy, plakala radostí, že se navrací k životu. A aby unikla strachu, rychle šla do pánského pokoje za ním.

Vronskij ve svém pokoji tvrdě spal. Přistoupila k němu, posvítila si shora na jeho obličej a dlouho se na něho dívala. Nyní, když spal, milovala ho tolik, že se při pohledu na něho neubránila slzám něhy.

Ale věděla, že kdyby se vzbudil, změřil by ji chladným pohledem, vyjadřujícím vědomí neviny, a než by mu mohla říci o své lásce, že by musela dokázat, jak jí ublížil. Nevzbudila ho. Vrátila se do svého pokoje a po druhé dávce opia upadla k ránu do těžkého polospánku, který jí nedal ani na chvíli úplné zapomnění.

Ráno měla opět děsivý sen, který se jí několikrát opakoval, ještě než začala žít s Vronským, a ten sen ji vzbudil. Stařeček s rozježeným vousem se skláněl nad železem, něco tam kutil, blábolil nesmyslná francouzská slova a Anna, jako v tom děsivém snu vždy (v tom právě byla jeho hrůza), cítila, že ten staroch si jí nevšímá, ale přitom vykonává s železem jakési strašné dílo, které znamená její zkázu.

Vzbudila se zalitá studeným potem.

Když vstala, vybavil se jí jako v mlhách celý včerejšek.

Pohádali se. Stalo se, co se stalo už několikrát. Řekla, že ji bolí hlava, a on za ní nepřišel. Zítra odjíždějí, musí se s ním setkat a chystat se na cestu. Když se dověděla, že je v pánském pokoji, šla k němu. Byla právě v salóně, když zaslechla, že před domem zastavil povoz. Vyhlédla z okna a spatřila kočár, z kterého vyhlížela mladá dívka v lila kloboučku a cosi nařizovala sluhovi, který zvonil u dveří. Po krátkém hovoru v předsíni vešel kdosi nahoru a vedle salónu se ozvaly kroky Vronského. Rychle sestupoval po schodech. Anna opět přistoupila k oknu. Teď vyšel prostovlasý před dům a přistoupil ke kočáru. Mladá dívka v lila kloboučku mu podala obálku. Vronskij jí s úsměvem cosi řekl. Kočár odjel. Vronskij hbitě vyběhl po schodech nazpět.

Mlha, která zahalovala vše v její duši, se náhle rozptýlila. Stejné pocity jako včera jí opět bolestně sevřely usoužené srdce. Nešlo jí nyní na rozum, jak se mohla ponížit do té míry, že s ním strávila celý den v jeho domě. Vstoupila k němu do pokoje, aby mu sdělila své rozhodnutí.

„Byla tu Sorokinová s dcerou a přivezla mi peníze a papíry od mamá. Včera jsem je nemohl dostat. Co tvoje hlava, je to lepší?“

pravil klidně. Nechtěl vidět a chápat ponurý, slavnostní výraz její tváře.

Stála mlčky uprostřed pokoje a upřeně na něho hleděla. Podíval se na ni, na okamžik se zachmuřil a dál četl dopis. Otočila se a zvolna odcházela z pokoje. Byl by ji ještě mohl vrátit, ale už došla ke dveřím, Vronskij stále mlčel a bylo slyšet jen šustění papíru, jak obracel list.

„Anno, abych nezapomněl," ozval se ve chvíli, kdy už byla ve dveřích, „zítra určitě jedeme? Že ano?"

„Vy ano, ale já ne," řekla a otočila se k němu.

„Anno, takhle se nedá žít…"

„Vy ano, ale já ne," opakovala.

„To už začíná být nesnesitelné!"

„Bude… bude vás to mrzet," řekla a odešla z pokoje.

Zalekl se zoufalého výrazu, s jakým byla ta slova řečena, proto vyskočil a chtěl se rozběhnout za ní, ale vzpamatoval se, opět si sedl, pevně zaťal zuby a zachmuřil se. Ta neslušná – jak soudil – pohrůžka ho podráždila. Zkoušel jsem všecko možné, pomyslil si, zbývá jediné – nevšímat si toho. A začal se chystat do města a znova k matce, od které měl dostat podpis na plné moci.

Slyšela jeho kroky v pánském pokoji a v jídelně. Před salónem se zastavil. Ale nešel tam, jenom dal rozkaz, aby v jeho nepřítomnosti vydali Vojtovovi hřebce. Potom slyšela, jak předjela koleska, jak se otevřely dveře a Vronskij opět vyšel ven. Ale pak se vrátil znovu do předsíně a kdosi vyběhl nahoru. To komorník běžel pro zapomenuté rukavice. Anna přistoupila k oknu a viděla, jak si lhostejně vzal rukavice, jemně strčil kočího do zad a cosi mu řekl. Potom, aniž se podíval do oken, zaujal v kolesce obvyklou pózu, totiž dal nohu přes nohu, navlékl si rukavice a zmizel za rohem.

XXVII

„Odjel! Je konec!“ řekla si Anna, stojíc u okna. A dojem temnoty, když včera zhasla svíce, i dojem z děsivého snu splynuly v celek a jako odpověď na tu otázku jí naplnily srdce mrazivou hrůzou.

„Ne, to není možné!“ vykřikla, přešla pokojem a prudce zazvonila. Tolik se teď hrozila samoty, že nečekala, až sluha přijde, a šla mu naproti.

„Zjistěte mi, kam jel hrabě,“ řekla.

Sluha odpověděl, že do stájí.

„Pan hrabě nechá vzkazovat, jestli si přejete vyjet, že se koleska hned vrátí.“

„Dobře. Počkejte. Hned napíšu lístek. Pošlete s ním Michajla do stájí. Ale rychle.“

Sedla si a napsala:

„Udělala jsem chybu. Vrať se domů, musíme si promluvit. Proboha Tě prosím, přijeď, mám hrozný strach.“

Zalepila lístek a odevzdala jej sluhovi.

Bála se teď zůstat sama, a jakmile se sluha vzdálil, vyšla ven a zamířila do dětského pokoje.

Co naplat, není to ono, není to on! Kde jsou jeho modré oči, milý nesmělý úsměv? To byla její první myšlenka, když uviděla svou baculatou růžovou holčičku s kadeřavými černými vlasy místo Serjoži, jehož ve svém myšlenkovém zmatku doufala spatřit v dětském pokoji. Holčička seděla u stolu, vytrvale a silně do něho tloukla zátkou a očima černýma jako trnky se nechápavě dívala na matku. Anna řekla Angličance, že je zcela zdráva a zítra odjíždí na venkov, a potom si sedla k holčičce a začala před ní kroutit zátkou od karafy. Ale hlasitý, zvonivý smích dítěte a pohyb, jak trhlo obočím, připomněl Anně Vronského tak živě, že potlačila vzlyk, rychle vstala

a odešla. „Je opravdu konec všemu? Ne, to není možné," myslila si. „On se vrátí. Ale jak mi vysvětlí ten úsměv, to oživení po tom, co mluvil s ní? I když mi to nevysvětlí, stejně mu uvěřím. Kdybych neuvěřila, zbylo by mi jediné – ale já nechci."

Podívala se na hodiny. Uběhlo dvanáct minut. Teď už dostal lístek a jede zpátky. Nebude to dlouho trvat, ještě deset minut… Ale co když nepřijede? Ne, to není možné. Ale nesmí ji vidět s uplakanýma očima. Půjde se umýt. Ano, a česala se vůbec, nebo ne? Tak se v duchu ptala, ale nemohla si vzpomenout. Ohmatala si hlavu. Ano, je učesaná, ale kdy se vlastně česala? Vůbec se nepamatovala. Ani nevěřila vlastní ruce a přistoupila k zrcadlu, aby viděla, zda je opravdu učesaná. Byla, ale nemohla si vzpomenout, kdy to dělala. „Kdo je to?" myslila si, když se dívala do zrcadla na rozpálený obličej s podivně se lesknoucíma očima, které na ni ulekaně zíraly. „Ale vždyť jsem to já," pochopila náhle, a jak se tak zhlížela celá v zrcadle, pojednou na sobě ucítila jeho polibky, zachvěla se a trhla rameny. Potom si zdvihla ruku ke rtům a políbila ji.

Co to, začíná šílet? Šla do ložnice, kde Anuška uklízela.

„Anuško," řekla. Stoupla si před komornou a dívala se na ni, ale sama nevěděla, co jí řekne.

„Chtěla jste jet k Darje Alexandrovně," jaksi s porozuměním řekla komorná.

„K Darje Alexandrovně? Ano, pojedu."

Patnáct minut tam, patnáct minut zpět. Už jede, hned přijede. Vytáhla hodinky a podívala se na ně. Ale jak mohl odjet a nechat ji v takovém stavu? Jak může žít, když se s ní neusmířil? Anna šla k oknu a vyhlížela ho na ulici. Časově to mohl stihnout, už by měl být tady. Ale snad špatně počítala, a tak začala znovu vzpomínat, kdy odjel, a počítat minuty.

Ve chvíli, kdy mířila k velkým hodinám, aby s nimi porovnala své hodinky, kdosi přijel. Vyhlédla a spatřila jeho kolesku. Ale nikdo

nešel po schodech a dole se ozývaly hlasy. Byl to posel, který se vrátil koleskou. Šla k němu dolů.

„Pana hraběte jsem nezastihl. Odjel na nižněgorodskou dráhu."

„Co chceš? Co je?" obrátila se k veselému červenému Michajlovi, který jí podával nazpět lístek.

Vždyť on jej nedostal, uvědomila si.

„Jeď s tím lístkem na statek k hraběnce Vronské, rozumíš? A hned mi přivez odpověď," řekla poslovi.

„A já, co budu dělat?" přemýšlela. Ovšem, pojede k Dolly, opravdu, jinak by se zbláznila. Ovšem, mohla by ještě telegrafovat. A napsala depeši:

„Musím s vámi mluvit, přijeďte ihned."

Když odeslala telegram, šla se oblékat. Už oblečená a v klobouku se opět podívala obtloustlé, klidné Anušce do očí. V těch maličkých, dobráckých šedivých očích se zračil patrný soucit.

„Anuško milá, co mám dělat?" s pláčem řekla Anna a bezmocně klesla do křesla.

„Nač si dělat starosti, Anno Arkaďjevno! Vždyť to se stává. Jen jeďte ven, aspoň přijdete na jiné myšlenky," řekla komorná.

„Ano, pojedu," trochu se vzchopila Anna a vstala. „A kdyby přišel telegram, ať ho za mnou pošlou k Darje Alexandrovně… Nebo ne, vrátím se sama."

„Ano, nesmím přemýšlet, musím něco dělat, jet pryč, především – odjet z tohoto domu," řekla si a s hrůzou pozorovala, jak strašně jí tluče strdce. Chvatně vyšla ven a nasedla do kolesky.

„Kam račte?" otázal se Petr, než se posadil na kozlík.

„Na Znamenku k Oblonským."

XXVIII

Bylo slunné počasí. Celé dopoledne hustě, drobně pršelo a před chvílí se vyjasnilo. Plechová krytina střech, dlaždice chodníků, kamenná dlažba, kola i kůže, mosaz i plech povozů – vše se jasně třpytilo v májovém slunci. Byly tři hodiny, kdy v ulicích panuje největší ruch.

Anna seděla v rohu pohodlné kolesky, která se při rychlém klusu siváků mírně pohupovala na pružných perech, za ustavičného rachotu kol a rychle se střídajících dojmů na čerstvém vzduchu si znova probírala události posledních dnů a viděla teď své postavení docela jinak, než jak se jí jevilo doma. Ani myšlenka na smrt se jí už nezdála tak strašná a samozřejmá, ani sama smrt jí už nepřipadala nevyhnutelná. Teď si vyčítala, že klesla k takovému ponížení. Úpěnlivě ho prosí, aby jí odpustil. Pokořila se před ním. Uznala, že se dopustila chyby. Proč? Nemůže snad bez něho žít? Ale nezodpověděla si otázku, jak bude žít bez něho, a začala číst nápisy na vývěsních štítech. „Kancelář a sklad. Zubní lékař. Ano, řeknu Dolly všecko. Nemá Vronského ráda. Bude mi hanba, bude to bolestné, ale všecko jí řeknu. Má mě ráda a já uposlechnu její rady. Nepodrobím se mu, nedovolím, aby mě vychovával. Filippov, pečivo. Prý vozí těsto do Petrohradu. Moskevská voda je tak dobrá. A mytiščenské studny a lívance.“ Anna si vzpomněla, jak dávno a dávno, když jí bylo teprve sedmnáct let, jela s tetou k Trojici. „Ještě se jelo kočárem. Byla jsem to opravdu já, to děvče s červenýma rukama? Jak mnohé z toho, co se mi tenkrát zdálo krásné a nedosažitelné, je dnes nicotné. A co bylo tenkrát, je dnes nedosažitelné navěky. Byla bych tenkrát uvěřila, že mohu dojít k takovému ponížení? Jak bude pyšný a spokojený, až dostane můj lístek! Ale já mu dokážu… Jak odporně páchne ta barva. Proč pořád něco natírají a stavějí? Módní závod,“

četla. Jakýsi muž ji zdravil. Byl to Anuščin muž. „Naši příživníci," vzpomněla si, jak to říkal Vronskij. „Naši? Proč naši? Je hrozné, že nelze vyrvat minulost i s kořeny. Nelze ji vyrvat, ale je možné potlačit vzpomínku na ni. A to udělám." A tu si vzpomněla na minulost s Alexejem Alexandrovičem, na to, jak ji vymazala ze své paměti. „Dolly si pomyslí, že opouštím druhého muže, a že tedy asi nejsem v právu. Jako bych chtěla být v právu! Nemohu!" řekla nahlas a bylo jí do pláče. Ale hned začala přemýšlet, čemu se asi usmívají ty dvě dívky. „Jistě mluví o lásce? Nevědí, jak je to neradostné, jak nízké… Bulvár a děti. Tři chlapci tu utíkají, hrají si na koníčky. Serjoža! Já ztratím všecko a on mi vrácen nebude. Ano, ztratím všecko, jestli se nevrátí. Možná, že zmeškal vlak a teď už se vrátil. Zas se chceš ponižovat!" řekla sama k sobě. „Ne, půjdu k Dolly a řeknu jí rovnou: jsem nešťastná, zasloužím si to, je to mou vinou, ale přece jsem nešťastná, pomoz mi. Ti koně, ta koleska, jak se hnusím sama sobě v té kolesce, všecko je jeho. Ale už to neuvidím."

Anna přemýšlela, jakými slovy poví všecko Dolly, a úmyslně si drásala srdce.

Vešla na schodiště.

„Je tu někdo?" ptala se v předsíni.

„Katěrina Alexandrovna Levinová," odpověděl sluha.

Kitty! Kitty, do které byl Vronskij zamilován, na kterou vzpomínal s láskou. Lituje, že se s ní neoženil. A na Annu vzpomíná s nenávistí a lituje, že si s ní začal.

Ve chvíli, kdy přijela Anna, měly obě sestry poradu o kojení. Dolly šla sama přivítat návštěvu, která je vyrušila z rozhovoru.

„Ach, ještě jsi neodjela? Chtěla jsem se k tobě podívat," řekla Dolly, „dostala jsem dnes psaní od Stivy."

„My jsme taky dostali telegram," odpověděla Anna a ohlédla se po Kitty.

„Píše, že nemůže pochopit, co vlastně Alexej Alexandrovič chce, ale že neodjede, dokud nebude mít odpověď."

„Myslila jsem, že tu někoho máš. Mohla bych si přečíst ten dopis?“

„Ano, je tu Kitty,“ rozpačitě řekla Dolly, „zůstala v dětském pokoji. Byla tuze nemocná.“

„Slyšela jsem. Mohu si přečíst ten dopis?“

„Hned ti ho přinesu. Ale on neodmítá, naopak Stiva doufá,“ pravila Dolly a na okamžik zůstala stát ve dveřích.

„Já nedoufám a ani o to nestojím,“ řekla Anna.

„Co to má znamenat, Kitty si myslí, že je pro ni ponižující, aby se se mnou setkala?“ přemýšlela Anna, když osaměla. „Snad má pravdu. Jenže ona, která byla zamilovaná do Vronského, by mi to zrovna nemusela dávat najevo, třeba je to pravda. Vím, že při mém postavení nemůže být má společnost žádné slušné ženě vítána. Vím, že jsem mu od první chvíle obětovala všecko! A tohle je má odměna! Jak já ho nenávidím! Proč jsem sem vůbec chodila? Je mi ještě hůř, je to ještě zoufalejší.“ Slyšela, jak se obě sestry domlouvají vedle v pokoji. Co teď vlastně Dolly řekne? Aby Kitty měla radost, že je nešťastná, aby si dala líbit její protektorský tón? Ne, a ani Dolly nic nepochopí. A nemá jí co povídat. Jenom by bylo zajímavé vidět Kitty a dát jí najevo, jak všemi a vším pohrdá, jak je jí teď všecko jedno.

Dolly přišla s dopisem. Anna si jej přečetla a mlčky jej vrátila.

„To jsem všecko věděla,“ řekla po chvíli. „A vůbec mě to nezajímá.“

„Ne, proč? Já naopak doufám,“ pravila Dolly a pátravě se zadívala na Annu. Ještě nikdy ji neviděla tak divně podrážděnou. „Kdy odjíždíš?“ zeptala se.

Anna se dívala s přimhouřenýma očima před sebe a neodpovídala.

„Pročpak se Kitty přede mnou schovává?“ řekla dívajíc se na dveře a začervenala se.

„Ale hlouposti! Kojí a nějak jí to nejde, tak jsem jí radila… Je moc ráda. Hned přijde,“ nešikovně se vymlouvala Dolly, neboť neuměla lhát. „Však už jde.“

Když se Kitty dověděla, že je tu Anna, nechtěla se ukázat. Ale Dolly ji přemluvila, Kitty se vzmužila, vstoupila do pokoje, s uzarděním šla k Anně a podala jí ruku.

„Velice mě těší," pravila třesoucím se hlasem.

Kitty byla zmatená vnitřním bojem, svářila se v ní nevraživost k té špatné ženě a snaha být k ní shovívavá; ale jakmile viděla Anninu spanilou, sympatickou tvář, všechna nevraživost rázem vyprchala.

„Nedivila bych se, kdybyste se nechtěla se mnou setkat. Už jsem si zvykla na všechno. Byla jste nemocná? Ano, změnila jste se," řekla Anna.

Kitty cítila, že Anna se na ni dívá nevraživě. Vysvětlila si tu nevraživost tím, že Anna se teď octla v trapné situaci před ní, před Kitty, k níž se kdysi chovala protektorsky. A bylo jí teď Anny líto.

Pohovořily o nemoci, o dítěti, o Stivovi, ale Annu patrně nic nezajímalo.

„Přišla jsem se s tebou rozloučit," řekla a vstala.

„A kdy odjíždíte?"

Ale Anna neodpověděla a znovu se obrátila ke Kitty.

„Jsem skutečně moc ráda, že jsem vás viděla," řekla s úsměvem. „Tolik jsem o vás slyšela na všech stranách, i od vašeho pana manžela. Byl u mě a moc se mi líbil," dodala s patrným zlým úmyslem. „Kde teď je?"

„Jel na venkov," řekla Kitty a začervenala se.

„Pozdravujte ho ode mě, určitě ho pozdravujte."

„Určitě!" naivně opakovala Kitty a soucitně jí pohlédla do očí.

„Tak sbohem, Dolly!" Anna políbila Dolly, stiskla ruku Kitty a chvatně odešla.

„Pořád stejná a pořád stejně půvabná. Úžasně hezká!" řekla Kitty, když se sestrou osaměly. „Ale přece má v sobě něco žalostného. Něco hrozně žalostného!"

„Ne, dnes se s ní děje něco zvláštního," pravila Dolly. „Když jsem ji doprovázela do předsíně, zdálo se mi, že se rozpláče."

XXIX

Anna nasedla do kolesky ve stavu ještě horším, než v jakém odjížděla z domova. K dřívější trýzni se teď připojil pocit urážky a zavržení, které si tak ostře uvědomila při setkání s Kitty.

„Kam račte? Domů?“ ptal se Petr.

„Ano, domů,“ řekla. Ani teď už nemyslila na to, kam jede.

„Jak si mě prohlížely jako nějakou strašnou, nepochopitelnou zvláštnost. O čem asi vykládá s takovým zápalem tomu druhému?“ myslila si, pozorujíc jakési dva chodce. „Cožpak můžeme druhému člověku vykládat, co cítíme? Chtěla jsem všecko povědět Dolly, a dobře že jsem jí nic neřekla. Jakou radost by měla z mého neštěstí! Nedala by to najevo. Ale jejím hlavním pocitem by byla radost, že jsem potrestána za rozkoše, které mi záviděla. Kitty, ta by měla ještě větší radost. Vidím do ní skrznaskrz! Ví, že jsem byla k jejímu muži roztomilejší, než je zvykem. Teď žárlí a nenávidí mě. A k tomu mnou opovrhuje. Pro ni jsem nemravná žena. Kdybych byla nemravná žena, dokázala bych, aby se její muž do mě zamiloval… kdybych chtěla. A vlastně jsem chtěla. Tenhle je spokojen sám se sebou,“ pomyslila si o tlustém, červeném pánovi, který jel proti ní, v první chvíli ji považoval za známou a nadzvedl lesklý klobouk nad lysou lebkou, až si potom uvědomil, že se zmýlil. „Myslil si, že mě zná. Ale zná mě zrovna tak špatně jako kdokoli jiný na světě. Ani já sama se neznám. Znám své choutky, jak říkají Francouzi. Tihle by rádi tu špinavou zmrzlinu. To vědí najisto,“ myslila si při pohledu na dva hošíky, stojící před zmrzlinářem, který si sundával kbelík z hlavy a otíral si cípem ručníku zpocený obličej. „Všichni bychom rádi něco sladkého, dobrého. Když není cukroví, tak aspoň špinavou zmrzlinu. A Kitty zrovna tak: když nemohla mít Vronského, spokojila se Levinem. A závidí mi. A nenávidí mě. A všichni se nenávidíme

navzájem. Já Kitty, Kitty mě. To je pravda. Ťuťkin, coiffeur. Je me fais coiffer par Ťuťkin…[58] Tohle mu musím říct, až přijede," pomyslila si a usmála se. Ale vzápětí si uvědomila, že už nemá, komu by říkala něco pro zasmání. „A ani nic k smíchu, nic veselého se neděje. Všecko je ohavné. Zvoní na nešpory a ten obchodník si tak pečlivě dělá křížek! Jako by měl strach, aby něco neupustil. K čemu ty kostely, to zvonění a lhaní? Jen k tomu, aby se zakrylo, že se všichni nenávidíme jako tihle drožkáři, kteří si tak zuřivě nadávají. Jašvin říká: ten by mě svlékl z poslední košile a já zas jeho. To je pravda!"

Do těch myšlenek se tak zabrala, že dokonce přestala uvažovat o sobě a ani nevěděla, jak koleska zastavila u domu. Teprve když uviděla vrátného, který jí vyšel naproti, vzpomněla si, že poslala lístek a telegram.

„Přišla odpověď?" zeptala se.

„Hned se podívám," odpověděl vrátný, podíval se do regálu a vyndal odtamtud a podal Anně tenkou čtvercovou obálku telegramu. „Nemohu přijet dříve než v deset hodin. Vronskij," četla.

„A posel se nevrátil?"

„Ne, prosím," odpověděl vrátný.

Když je to tak, vím, co mám dělat, řekla si, a cítíc, jak v ní propukává neurčitý hněv a pomstychtivost, vyběhla nahoru. Pojede za ním sama. Dříve než odjede navždy, řekne mu vše. Nikdy k nikomu necítila takovou nenávist jako k tomu člověku! Když zahlédla na věšáku jeho klobouk, otřásla se odporem. Neuvědomila si, že jeho telegram je odpovědí na její telegram a že lístek ještě nedostal. Představovala si ho, jak teď klidně rozpráví s matkou a se Sorokinovou a těší se z jejího utrpení. Ano, musím honem jet, řekla si, ač ještě nevěděla, kam pojede. Chtěla co nejrychleji uniknout pocitům, které zakoušela v tom strašném domě. Služebnictvo, zdi, věci v tom domě – vše v ní budilo ošklivost a zlobu a všechno na ni padalo.

58 Kadeřník. Dávám se česat u Ťuťkina. *(franc.)*

Ano, musí jet na nádraží, a nebude-li tam, jet za ním ven a usvědčit ho. Anna se podívala do novin na jízdní řád. Večer odjíždí vlak v osm hodin dvě minuty. Ano, to stihne. Kázala zapřáhnout čerstvé koně a skládala do cestovní kabely nezbytné věci na několik dní. Věděla, že už se sem nevrátí. Kromě jiných plánů, které jí táhly hlavou, si jaksi neurčitě řekla, že po tom, co se zběhne na nádraží anebo na statku u hraběnky, pojede nižněgorodskou dráhou do nejbližšího města a zůstane tam.

Oběd stál na stole. Anna k němu přistoupila, čichla k chlebu a k sýru, a když poznala, že každá vůně jídla se jí protiví, nařídila, aby koleska předjela, a vyšla ven. Dům už vrhal stín přes celou ulici, byl jasný večer a na sluneční straně bylo ještě teplo. Anuška, která ji vyprovázela a nesla jí zavazadlo, Petr, který je ukládal do kolesky, kočí, zřejmě rozmrzelý – všichni jí byli protivní a rozčilovali ji svými řečmi a pohyby.

„Nepotřebuju tě, Petře."

„A co jízdenka na dráhu?"

„No, jak chceš, je mi to jedno," pravila mrzutě.

Petr vyskočil na kozlík, založil ruce v bok a poručil kočímu, aby jel na nádraží.

XXX

Zase jedu! Zase všecko chápu, řekla si Anna, jakmile se koleska houpavě rozjela a zahrčela na drobné dlažbě, a opět se začaly střídat dojmy jeden za druhým.

V čem se mi to naposled tak hezky přemýšlelo? vzpomínala usilovně. Ťuťkin, coiffeur? Ne, to ne. Ovšemže, o tom, co říká Jašvin: boj o bytí a nenávist – to je to jediné, co lidi spojuje. Ne, zbytečně se namáháte, v duchu oslovila společnost v kolesce s dvěma páry koní, která nejspíš jela za zábavou někam za město. Ani pes, kterého si vezete s sebou, vám nepomůže. Sobě neutečete. Vrhla pohled směrem, kterým se otáčel Petr, a uviděla továrního dělníka opilého do němoty, až se mu klátila hlava. Strážník ho někam vezl. Tenhle snad spíš, napadlo ji. My s hrabětem Vronským jsme také nenalezli uspokojení, třebaže jsme si tolik slibovali. A to ostré světlo, v kterém Anna všecko viděla, otočila teď poprvé na jejich vztah, ačkoliv dřív se těm myšlenkám vyhýbala. Co v ní hledal! Ani ne tak lásku, jako spíš ukojení marnivosti. Vzpomínala na jeho slova, na výraz jeho obličeje, připomínající poslušného stavěcího psa, jaký míval na začátku jejich poměru. A dnes vše nasvědčovalo, že se nemýlí. Ano, byl to triumf marnivého úspěchu. Byla tu ovšem i láska, ale pýcha, že dosáhl úspěchu, převažovala. Chlubil se, že jí dobyl. Teď už je to pryč. Už nemá být na co pyšný. Nemůže být pyšný, ale musí se stydět. Vzal jí všecko, co mohl, a teď ji už nepotřebuje. Je mu na obtíž, ale on se snaží, aby se k ní nezachoval nečestně. Včera se podřekl – přeje si rozvod a chce se oženit, aby za sebou spálil všecky mosty. Máji rád, jenže jak? The zest is gone.[59] Tenhle chce všecky omráčit a je tuze spokojen sám se sebou, řekla si Anna, pozorujíc

59 Chuť je pryč. *(angl.)*

růžolícího příručího, který měl koně vypůjčeného z jízdárny. Ano, už to pro něho nemá žádnou chuť. Kdyby od něho odešla, bude v hloubi duše rád.

Nebyla to pouhá domněnka – viděla to jasně v pronikavém světle, které jí teď odhalovalo smysl života a lidských vztahů.

Má láska je stále vášnivější a sobečtější, kdežto jeho cit hasne a hasne, a proto se rozcházíme, pokračovala v myšlenkách. A není pomoci. On je mi vším a chci, aby mi patřil cele, stále víc. Ale on si stále víc a víc přeje vzdálit se mi. Ano, šli jsme si vstříc až do našeho svazku, ale potom jsme se začali nezadržitelně rozcházet na různé strany. A změnit se to nedá. Říká mi, že jsem nesmyslně žárlivá, a sama jsem si také říkala, že nesmyslně žárlím. Ale není to pravda. Nejsem žárlivá, nýbrž nespokojená. Ale… Pootevřela ústa a poposedla v kolesce, vzrušená myšlenkou, která ji náhle napadla. Kdyby dokázala být ještě něčím jiným než milenkou, vášnivě milující jen jeho laskání. Ale ona nemůže a nechce být ničím jiným. A svou touhou v něm budí odpor, kdežto on v ní budí zlobu, a jinak tomu nemůže být. Což neví, že by ji neklamal, že si nemyslí na Sorokinovou, že není zamilován do Kitty, že jí nebude nevěrný? To všecko ví, ale není jí to nic platné. Bude-li k ní hodný a něžný jen z *povinnosti*, ale ne z lásky, a když mezi nimi nebude, co chce ona – bude to tisíckrát horší než zloba! Bylo by to pravé peklo! A to už vlastně je. Už dávno ji nemiluje. A kde končí láska, tam začíná nenávist. Tohle jsou nějaké neznámé ulice. Nějaké kopce a pořád samé domy… A v domech sami lidé a lidé… Co jich je, bezpočet, a všichni se mezi sebou nenávidí. No, bude si myslit, co si přeje, aby byla šťastná. Nuže? Dá se rozvést, Alexej Alexandrovič jí dá Serjožu a ona se vdá za Vronského. Při vzpomínce na Alexeje Alexandroviče si ho rázem nesmírně živě představila, viděla ho před sebou jako živého, s jeho mírnýma, neživotnýma, pohaslýma očima, s modrými žílami na bílých rukou, s tónem hlasu i praskotem kloubů, a když si vybavila cit, který byl mezi nimi a kterému se také říkalo láska,

otřásla se odporem. Dobře, dá se rozvést a stane se ženou Vronského. Přestane se snad Kitty na ni dívat tak, jak se dívala dnes? Ne. A přestane se už Serjoža vyptávat nebo přemýšlet, jak je to s jejími dvěma muži? A jaký nový cit si vymyslí pro sebe a pro Vronského? Je to vůbec možné – ne snad štěstí, ale aspoň život bez trápení? Ne a ne! To už si odpověděla bez váhání. Není to možné! Jejich životy se rozcházejí a ona ho činí nešťastným, on činí nešťastnou ji a ani jeho, ani ji není možné předělat. Všecky pokusy byly učiněny, šroub se přetočil. Ano, žebračka s dítětem. Myslí si, že budí lítost. Nebyli jsme všichni vrženi na svět jen k tomu, abychom se nenáviděli, a proto mučili sebe i jiné? Gymnazisté jdou, smějí se. Serjoža? Také si myslívala, že ho má ráda, a dojímala se vlastní něhou. Ale přece bez něho žila, vyměnila ho za jinou lásku a nestěžovala si na tu výměnu, dokud ji druhá láska uspokojovala. S odporem si připomněla, co nazývala druhou láskou. A působilo jí to radost, že teď vidí tak jasně život vlastní i život všech ostatních lidí. Takové je to se mnou i s Petrem a kočím Fjodorem, tady s tím obchodníkem i se všemi těmi lidmi, kteří žijí tam na Volze, kam zvou tyhle plakáty, vždycky a všude, říkala si, když už dojela k nízké budově Nižněgorodského nádraží a nosiči jí běželi naproti.

„Přejete si do Obiralovky?“ ozval se Petr.

Anna docela zapomněla, kam a proč jede, a jen s velkou námahou porozuměla otázce.

„Ano,“ řekla Petrovi, podala mu tobolku s penězi, zavěsila si přes ruku malou červenou kabelku a vystoupila z kolesky.

Když se prodírala zástupem do čekárny první třídy, postupně si vyvolávala v paměti všecky detaily své situace a různé plány, mezi nimiž váhala. A hned naděje, hned zoufalství jí opět jitřilo dávné rozbolavělé rány zmučeného, strašlivě bušícího srdce. Seděla na hvězdicovité pohovce, čekajíc na vlak, s odporem se dívala, jak lidé přicházejí a odcházejí (byli jí všichni protivní), a přemýšlela, jak přijede na stanici a napíše mu dopis, uvažovala, co mu má napsat,

a zase myslila na to, jak si teď Vronskij stěžuje matce (protože nechce chápat její trápení), jak vstoupí k nim do pokoje a co mu řekne. Chvílemi zas myslila na to, jak by ještě mohl být život šťastný, jak mučivě ho miluje i nenávidí a jak strašně jí buší srdce.

XXXI

Ozvalo se zvonění, kolem přešli nějací mladí muži, ohyzdní a drzí. Chvátali, ale přitom dávali pozor, jaký budí dojem. Čekárnou přešel i Petr ve své livreji a botkách, s tupým živočišným obličejem, a přistoupil k Anně, aby ji doprovodil k vozu. Povykující muži ztichli, když šla kolem po nástupišti, a jeden cosi zašeptal druhému, jistěže nějakou ohavnost. Anna vystoupila na vysoké stupátko a usedla sama v kupé na pérované sedadlo, kdysi bílé, teď už zašpiněné. Kabela poskočila na pérách a zůstala ležet. Petr s pitomým úsměvem smekl u okna na rozloučenou svůj premovaný klobouk, drzý průvodčí přibouchl dvířka a otočil kličkou. Ohyzdná dáma s honzíkem (Anna si v duchu tu ženu svlékla a zhrozila se její šerednosti) a děvčátko, nepřirozeně se smějící, přeběhly podél vozu.

„Katěrina Andrejevna, ona má všecko u sebe, ma tante[60]!“ volalo děvčátko.

I to děvče je zmrzačené a chová se jako komediantka, pomyslila si Anna. Aby nikoho neviděla, rychle vstala a posadila se k protějšímu oknu v prázdném voze. Ohyzdný špinavý chlap v čepici se štítkem, pod kterou čouhaly rozcuchané vlasy, přešel pod oknem, nakláněje se ke kolům vozu. Ten šeredný chlap byl Anně nějak povědomý. Vzpomněla si na svůj sen, rozechvělá strachem, poodešla k protějším dveřím. Průvodčí otevřel a vpustil dovnitř pána s dámou.

„Přejete si vystoupit?“

Anna neodpověděla. Průvodčí ani příchozí nezpozorovali hrůzu v jejím obličeji zakrytém závojem. Anna se vrátila do svého koutku a usedla. Manželská dvojice se posadila naproti. Pozorně, třeba nenápadně si prohlíželi Anniny šaty. Oba se jí hnusili. Muž se zeptal,

60 Teto! *(franc.)*

zda dovolí, aby si zakouřil, patrně nikoli proto, aby kouřil, ale aby s ní mohl navázat rozhovor. Když dostal svolení, dal se s manželkou francouzsky do řeči o tom, že mu ani tolik nejde o kouření, jako má chuť si popovídat. Pitvořili se a mluvili hlouposti jen proto, aby je Anna slyšela. Jasně viděla, jak má jeden druhého až po krk a jak se nenávidí. Však takové ubohé zrůdy nemohly vzbudit než nenávist.

Ozvalo se druhé zvonění a hned po něm bylo slyšet, jak tahají zavazadla, nastal hluk, zazněl křik a smích. Anně bylo tak jasné, že nikdo nemá žádný důvod k radosti, až ji ten smích podráždil zrovna bolestivě a nejraději by si zacpala uši, aby jej neslyšela. Konečně zazvonili potřetí, ozvala se píšťala, hvizd lokomotivy, zařinčel řetěz a muž v kupé se pokřižoval. Stálo by za to se ho zeptat, co tím míní, řekla si Anna a zlobně na něho pohlédla. Dívala se přes dámu oknem na lidi, kteří byli vyprovodit cestující. Stáli na nástupišti a teď jako by ujížděli dozadu. Vůz, v kterém seděla Anna, se rytmicky otřásal na kolejích, přehnal se kolem nástupiště, kamenné zdi, kruhového návěstidla, kolem jiných vozů. Kola teď plynule, měkce a jemně zvonila o koleje, do okna vpadlo ostré večerní slunce a větřík si pohrával se záclonkou. Anna zapomněla na své sousedy v kupé, za houpavé, kolébavé jízdy vdechovala čerstvý vzduch a opět se zahloubala do svých myšlenek.

Kde to přestala? Už ví. Ano, že si nemůže vyvzpomenout situaci, za které by život nebyl mukou, že jsme všichni stvořeni k tomu, abychom se trápili, a že to všichni víme a všichni si vymýšlíme způsoby, jak bychom se oklamali. A když člověk vidí pravdu, co mu zbývá?

„Proto byl člověku dán rozum, aby se zbavil toho, co ho trápí," pravila dáma francouzsky, zřejmě spokojena se svou frází, a přitom dělala grimasy.

Ta slova byla Anně odpovědí na její myšlenku.

Zbavit se svého trápení, opakovala si. A když se podívala na červenolícího muže a hubenou ženu, poznala, že neduživá paní

se považuje za nepochopenou ženu, že muž ji klame a utvrzuje ji v tomto názoru. Anna takřka viděla jejich příběh a všechna zákoutí jejich duší, na něž namířila světlo. Ale nic zajímavého tu nebylo a Anna pokračovala ve svých myšlenkách.

Ano, je to velké trápení a člověku byl dán rozum, aby se toho mohl zbavit. Tedy se ho musí zbavit. Proč neuhasit svíci, když už se člověk nemá nač dívat, když si ošklivi všechno, co vidí? Ale jak? Proč ten průvodčí vyběhl na stupátko, proč tak křičí ti mladí páni tam v tom voze? Proč mluví, proč se smějí? Všecko je nepravda, všecko je lež, klam a zlo…!

Když vjel vlak do stanice, vystoupila Anna s hloučkem ostatních cestujících, a vyhýbajíc se jim jako malomocným, zůstala stát na nástupišti a usilovně vzpomínala, proč sem přijela a co chtěla udělat. Vše, co se jí dřív zdálo možné, v té chvíli stěží chápala, zvlášť v hlučícím davu všech těch nestydatých lidí, kteří ji nenechávali na pokoji. Buď se k ní hnali nosiči a nabízeli své služby, nebo tu chodili mladí muži, dupající po prknech nástupiště, hlasitě se bavili a prohlíželi si ji, anebo zas se jí nevyhnuli lidé, kteří šli proti ní. Vzpomněla si, že chtěla jet dál, nebude-li zde mít odpověď. Proto zastavila jednoho z nosičů a zeptala se, zda tu není kočí s dopisem pro hraběte Vronského.

„Hrabě Vronskij? Před chvilinkou tu byl jejich kočár. Jeli naproti kněžně Sorokinové a slečně dceři. A jak vypadá ten kočí?“

Zatímco Anna mluvila s nosičem, červený, veselý kočí Michajla v parádním modrém kabátě s řetízkem, zřejmě pyšný, jak dobře všecko vyřídil, přistoupil k ní a podal jí psaní. Otevřela je a srdce se jí sevřelo, ještě než dočetla.

„Je mi velice líto, že mě lístek nezastihl. Vrátím se v deset hodin,“ nedbalým písmem psal Vronskij.

Tak! To se dalo čekat! Anna se zlostně ušklíbla.

„Dobře, tak jeď domů,“ tiše pravila k Michajlovi. Mluvila tiše, poněvadž jí srdce tak prudce tlouklo, že nemohla dýchat. Ne, nedám

se od tebe týrat, pomyslila si, ale hrozba neplatila jemu ani jí samé, nýbrž komusi neznámému, kdo jí působil muka. Vykročila po nástupišti ven ze stanice.

Dvě služky, které se procházely po nástupišti, se za ní ohlédly a uvažovaly nahlas o její toaletě. „Pravé," poznamenaly o krajkách, jež měla Anna na sobě. Mladí muži ji nenechávali na pokoji. Zase ji minuli, dívali se jí do obličeje a se smíchem něco pokřikovali nepřirozeným hlasem.

Přednosta stanice, který šel kolem ní, se zeptal, zda pojede dál. Malý prodavač kvasu z ní oka nespustil. Bože, kam půjde? Šla po nástupišti dál a dál. Na konci nástupiště zůstala stát. Dámy a děti, jež byly naproti pánovi v brýlích a hlasitě se smály a hovořily, umlkly a prohlížely si ji, když došla k nim. Zrychlila krok a ustoupila k okraji nástupiště. Blížil se nákladní vlak. Nástupiště se otřáslo a Anně se zdálo, že zase jede.

A vtom si vzpomněla na člověka, kterého přejel vlak v den, kdy se poprvé setkala s Vronským, a najednou pochopila, co má dělat. Hbitým, svižným krokem sestoupila po schůdkách vedoucích od čerpadla ke kolejím a stoupla si těsně k vlaku, který jel kolem ní. Dívala se na spodek vozů, na šrouby, řetězy a vysoká litinová kola prvního vozu, zvolna se valícího, a snažila se odhadnout střed mezi předními a zadními koly i okamžik, kdy bude ten střed proti ní.

Tam! Hleděla do stínu vozu, na písek smíšený s mourem, kterým byly zaváty pražce. Tam, právě doprostřed, a potrestá ho a zbaví se všech i sebe.

Chtěla se vrhnout pod první vůz, jehož střed se octl proti ní. Ale začala si sundávat z ruky červenou kabelku a to ji zdrželo, až už bylo pozdě, střed vozu ji minul. Musela čekat na další vůz. Zmocnil se jí pocit, jaký mívala, když se při koupání chystala vejít do vody, a udělala si křížek. Navyklý pohyb při znamení kříže vyvolal v její duši celý řetěz dětských dívčích vzpomínek, temnota, která jí všecko zahalovala, náhle spadla a na okamžik před ní vyvstal

život se všemi hřejivými minulými radostmi. Ale nespouštěla zrak z kol druhého vozu, který se blížil. A přesně ve chvíli, kdy byl střed mezi koly proti ní, odhodila červenou kabelku, s hlavou vtaženou mezi ramena padla pod vůz na ruce a lehce, jako by chtěla hned zase vstát, poklekla. A v témž okamžiku se zhrozila, co dělá. Kde to je? Co dělá? Proč? Chtěla se zvednout a uskočit zpět; ale cosi obrovského, neúprosného ji udeřilo do hlavy a vleklo ji za záda. „Panebože, odpusť mi všecko!“ hlesla, když si uvědomila, že zápas je marný. Stařeček cosi mumlal a pracoval s železem. A svíce, při níž četla knihu plnou nepokoje, klamu, bolesti a zla, ta svíce vzplanula jasnějším světlem než kdy jindy, ozářila jí vše, co předtím bylo obestřeno tmou, zapraskala, začala skomírat a zhasla navždy.

ČÁST OSMÁ

I

Uplynuly skoro dva měsíce. Byla už polovina horkého léta, ale Sergej Ivanovič Koznyšov se teprve teď chystal odjet z Moskvy.

V životě Sergeje Ivanoviče se tou dobou leccos událo. Už více než před rokem dokončil knihu, ovoce šestileté práce, pod názvem *Studie o základech státní formy v Evropě a v Rusku.* Některé kapitoly této knihy, stejně jako úvod, byly uveřejněny v periodickém tisku, kdežto jiné části předčítal Sergej Ivanovič v kruhu svých známých, takže myšlenky tohoto spisu už nemohly být pro veřejnost naprostou novinkou. Nicméně očekával, že kniha vzbudí ve společnosti značný dojem, a nebude-li převratem ve vědě, tedy aspoň vyvolá silný rozruch ve vědeckém světě.

Po pečlivém zpracování byla kniha loni vydána a rozeslána knihkupcům.

Sergej Ivanovič se nikoho neptal, neochotně a na oko lhostejně odpovídal přátelům na dotazy, co jeho kniha, ani knihkupců se nevyptával, jak jde na odbyt, ale přitom bedlivě, s napjatou pozorností sledoval, jaký bude první dojem, který jeho kniha vyvolá ve společnosti a v literatuře.

Avšak minul týden, uběhl druhý i třetí, ve společnosti nebylo žádný dojem znát. Přátelé, odborníci a vědci, se o ní tu a tam – patrně ze zdvořilosti – dali do řeči. Ostatní známí se o knihu vědeckého obsahu nezajímali, a proto s ním o ní nemluvili vůbec. I ve společnosti, zvlášť nyní zaujaté jinými otázkami, panovala úplná lhostejnost. Také v tisku nepadlo celý měsíc o knize ani slovo.

Sergej Ivanovič si přesně vypočítal, kolik časuje třeba k napsání recenze, ale uplynul měsíc, uplynul druhý, a pořád vládlo mlčení.

Jen v *Severním brouku* bylo v žertovném fejetonu o zpěváku Drabantim, který ztratil hlas, jen tak mimochodem řečeno několik

opovržlivých slov o Koznyšovově knize, dokazujících, že tato kniha byla už dávno všemi odsouzena a vystavena všeobecnému posměchu.

Konečně se téměř po třech měsících objevil v seriózním časopise kritický článek. Koznyšov znal i jeho autora. Setkal se s ním jednou u Golubcova.

Autor článku byl velice mladý churavý fejetonista, velice řízný jako spisovatel, ale nedostatečně vzdělaný a plachý v osobním styku.

Přestože autorem zcela pohrdal, přistoupil Sergej Ivanovič ke čtení článku s naprostou vážností. Článek byl hrozný.

Fejetonista zřejmě pochopil celou knihu tak, jak ji nebylo možné pochopit. Ale vybral citáty tak obratně, že těm, kdo knihu nečetli (a patrně ji nečetl nikdo), bylo dokonale jasné, že celá kniha je pouhou snůškou nabubřelých slov a že autor knihy je úplný ignorant. A to vše bylo tak vtipné, že ani Sergej Ivanovič by nepohrdl takovou duchaplností; jenže v tom právě byla hrůza.

Ačkoli si Sergej Ivanovič ověřoval správnost recenzentových důvodů naprosto svědomitě, nezdržel se ani na okamžik u vysmívaných nedostatků a chyb – bylo příliš zřejmé, že to všecko bylo vyhledáno záměrně – ale hned začal bezděčně vzpomínat dopodrobna na své setkání a rozhovor s autorem článku.

Snad ho nějak neurazil?

Koznyšov si vzpomněl, jak při setkání opravil toho mladého muže, když nesprávně použil jakéhosi slova a prozradil tak svou nevědomost, a konečně tedy nalezl vysvětlení, jaký je účel článku.

Po tomto článku nastalo jak v tisku, tak v osobních stycích hrobové ticho a Sergej Ivanovič viděl, že jeho dílo, na kterém pracoval šest let s takovou láskou a pílí, zapadlo bez ohlasu.

Jeho situace byla ještě ztížena tím, že po dopsání knihy už neměl žádnou práci u psacího stolu, kterou si předtím vyplňoval většinu času.

Sergej Ivanovič byl inteligentní, vzdělaný, zdravý, činorodý muž a nevěděl, kde by svou činorodost uplatnil. Debaty v salónech, na sjezdech, schůzích, ve výborech, všude, kde bylo možné si zařečnit, mu zčásti zabíraly čas; ale jako městský starousedlík si nikdy nedovolil věnovat se jen debatám, jako to činil jeho nezkušený bratr, kdykoli navštívil Moskvu; zbývalo mu tedy ještě mnoho prázdna a duševních sil.

Měl štěstí, že v té době (po utrpěném nezdaru pro něho nejkrušnější) vystřídala problém jinověrců, problém amerických přátel, samařského hladu, výstavy a spiritismu otázka slovanská, která předtím ve společnosti jen doutnala, a Sergej Ivanovič, už dříve jeden z iniciátorů, jí byl cele zaujat.

I prostředí, k němuž náležel, se tou dobou o ničem jiném nemluvilo ani nepsalo než o slovanské otázce a srbské válce. Vše, co obvykle dělává zahálčivý dav pro ukrácení chvíle, se nyní konalo ve prospěch Slovanů. Plesy, koncerty, slavnostní obědy, přípitky, dámské róby, pivo, krčmy – vše svědčilo o sympatiích k Slovanům.

S lecčíms, co se při té příležitosti mluvilo a psalo, Sergej Ivanovič v jednotlivostech nesouhlasil. Viděl, že ze slovanské otázky se stala móda jako různé ty střídavé záliby, jimž se společnost vždycky oddává; viděl rovněž, že mezi těmi, kdo se té věci věnují, je mnoho lidí zištných a ješitných. Uznával, že noviny tisknou mnoho zbytečností a přehánějí, což má jediný účel – upozornit na sebe a překřičet ostatní. Viděl, že se při tom všeobecném elánu prodrali do popředí a nejhlasitěji křičí všichni nepodaření lidé, domnívající se, že se jim stala křivda: vrchní velitelé bez armády, ministrové bez ministerstev, novináři bez novin, vůdcové stran bez straníků. Viděl, že je tu mnoho lehkomyslnosti a směšnosti; viděl však a uznával nepopiratelný, stále vzrůstající entuziasmus, který sjednotil všechny společenské třídy a s kterým nebylo možné než sympatizovat. Masakrování lidí stejné víry a bratří Slovanů vyvolalo soucit s trpiteli a rozhořčení proti utiskovatelům. A hrdinství Srbů a Černohorců,

bojujících za svatou věc, vzbudilo v celém národě touhu pomoci bratřím už nejen slovy, ale skutky.

Ale zároveň zde byl jiný, pro Sergeje Ivanoviče potěšitelný zjev. Byl to projev veřejného mínění. Veřejnost dala jednoznačně najevo své snahy. Duše lidu promluvila, jak říkal Sergej Ivanovič. A čím víc se tou věcí zabýval, tím se mu zdálo očividnější, že ta věc nabude obrovských rozměrů, že vytvoří epochu.

Zasvětil se cele té vznešené věci a na svou knihu už nemyslil.

Byl teď plně zaneprázdněn, takže neměl kdy odpovídat na všechny došlé dopisy a žádosti.

Pracoval celé jaro i část léta a teprve v červenci se vypravil na venkov k bratrovi.

Jel si na čtrnáct dní odpočinout a také chtěl přímo ve svatyni lidu, na vesnické samotě, blaženě pozorovat ono vzepětí ducha lidu, o němž byl plně přesvědčen, stejně jako všichni obyvatelé hlavního města i ostatních měst. Katavasov, který se k Levinovi už dávno chystal na slíbenou návštěvu, jel s ním.

II

Sotvaže Koznyšov a Katavasov dojeli na stanici kurské dráhy, dnes zvlášť oživenou zástupy lidu, vystoupili z kočáru a vyhledali sluhu, který jel se zavazadly za nimi, už přijeli i dobrovolníci ve čtyřech drožkách. Dámy s kyticemi je uvítaly a dobrovolníci vešli na nádraží, provázeni zástupem, který se valil za nimi.

Jedna z dam, které vítaly dobrovolníky, vyšla z čekárny a obrátila se k Sergejovi Ivanoviči.

„Taky jdete vyprovázet?“ otázala se francouzsky.

„Ne, já taky odjíždím, Jasnosti. Jedu na zotavenou k bratrovi. A vy pokaždé vyprovázíte?“ s nenápadným úsměvem prohodil Koznyšov.

„To přece jinak nejde!“ odvětila její Jasnost. „Je to pravda, že jich bylo od nás vypraveno už osm set? Malvinskij mi to nechtěl věřit.“

„Přes osm set. Počítáme-li ty, kdo nejeli přímo z Moskvy, je to už přes tisíc,“ pravil Sergej Ivanovič.

„Tak vidíte. Vždyť jsem to říkala!“ radostně vydechla dáma. „A že je to pravda, že už bylo věnováno kolem miliónu?“

„Víc, Jasnosti.“

„A co říkáte posledním zprávám? Turci zase utrpěli porážku.“

„Ano, četl jsem to,“ odpověděl Sergej Ivanovič. Mluvili o nejnovějších zprávách, potvrzujících, že Turci byli ve třech dnech za sebou zničeni na všech stranách a obrátili se na útěk a že zítra se očekává rozhodující bitva.

„Ach ano, víte, hlásil se jeden skvělý mladý muž. Nevím, proč mu dělali potíže. Chtěla jsem vás poprosit, já ho znám, napište mu prosím vás nějaké doporučení. Posílá ho hraběnka Lydie Ivanovna.“

Sergej Ivanovič se kněžny podrobněji vyptal na mladého muže, který se hlásil, pak se odebral do čekárny první třídy, napsal dopis osobě, na níž věc závisela, a odevzdal jej kněžně.

„Víte, hrabě Vronskij, ten známý… jede tímhle vlakem," řekla kněžna s vítězoslavným, významným úsměvem, když ji opět vyhledal a odevzdal jí dopis.

„Slyšel jsem, že odjíždí, ale nevěděl jsem kdy. Tímhle vlakem?"

„Viděla jsem ho, je tady. Vyprovází ho jenom matka. Nic lepšího přece nemohl udělat."

„Ó ano, zajisté."

Zatímco hovořili, proudil zástup kolem nich k jídelním stolům. Zamířili tam rovněž a uslyšeli, jak nějaký pán s číší v ruce pronáší řeč k dobrovolníkům. „Sloužit víře, lidstvu, bratřím našim," říkal pán a stále zvyšoval hlas. „K vznešené věci žehná vám matička Moskva. *Živio!"* uzavřel hlasitě a se slzami v očích.

Všichni provolali *živio* a do restaurace se vhrnul další zástup a divže kněžnu neporazil.

„Ach, Její Jasnost! Nádherné, že?" rozzářen radostným úsměvem zvolal Oblonskij, který se znenadání objevil uprostřed zástupu. „Že to krásně řekl, tak vroucně? Bravo! A Sergej Ivanovič je tu taky! Měl byste něco proslovit – jen tak, pár slov, víte, pro povzbuzení. Vy to tak báječně umíte," dodal s něžným, uctivým, taktním úsměvem a jemně táhl Koznyšova za ruku.

„Ne, já hned odjíždím."

„Kam?"

„K bratrovi na venkov," odpověděl Sergej Ivanovič.

„To uvidíte mou ženu. Psal jsem jí, ale vy s ní budete mluvit dřív. Řekněte jí laskavě, že jsme se potkali a že je všecko all right. Anebo ne, řekněte jí, že jsem byl jmenován členem komise pro spojené… No, však už bude vědět! Víte, les petites miséres de la vie humaine[61]," obrátil se jaksi omluvně ke kněžně. „Ale Mjagká, ne Líza, ale Bibiche, přece jenom posílá tisíc pušek a dvanáct milosrdných sester. Říkal jsem vám to?"

61 Drobné nepříjemnosti lidského života. *(franc.)*

„Ano, slyšel jsem," nevlídně odpověděl Koznyšov.

„Škoda že odjíždíte," pokračoval Stěpan Arkaďjič. „Pořádáme zítra oběd na rozloučenou. Dimer-Bartňanskij z Petrohradu a náš Gríša Veselovskij, oba jedou. Veselovskij se nedávno oženil. Kabrňák! Viďte, Jasnosti?" obrátil se k dámě.

Kněžna neodpovídala a pohlédla na Koznyšova. Ale to, že Sergej Ivanovič a kněžna se ho patrně chtěli zbavit, Stěpana Arkaďjiče nijak nepřivedlo do rozpaků. Usměvavě hleděl na pero, které měla kněžna na klobouku, a hned zas se rozhlížel na všecky strany, jako by se na něco rozpomínal. Když zahlédl dámu s pokladničkou, zavolal ji a dal do pokladničky pětirublovou bankovku.

„Nemohu se na ty pokladničky klidně dívat, dokud mám v kapse nějaké peníze," poznamenal. „A co říkáte posledním zprávám? Ti Černohorci jsou ohromní!"

„Co říkáte?" zvolal, když mu kněžna sdělila, že Vronskij jede tímto vlakem. Na okamžik se ve tváři Stěpana Arkaďjiče objevil výraz smutku. Ale za chvíli, když si přihladil licousy a lehkým tanečním krokem vešel do místnosti, kde byl Vronskij, docela už zapomněl, jak zoufale naříkal nad sestřinou mrtvolou, a viděl ve Vronském jen hrdinu a starého přítele.

„Přes všecky jeho chyby se mu jedna věc musí nechat," řekla kněžna Sergejovi Ivanoviči, jakmile se Oblonskij vzdálil. „Je to ryzí ruská, slovanská povaha! Jenom se obávám, že setkání s ním nebude Vronskému příjemné. Říkejte si, co chcete, ale mne osud toho člověka dojímá. Měl byste s ním cestou pohovořit," dodala kněžna.

„Ano, snad, bude-li příležitost."

„Neměla jsem ho nikdy ráda. Ale tím odčiní mnohou vinu. Nejenže jede sám, ale vede s sebou celou švadronu na vlastní útraty."

„Ano, slyšel jsem."

Zazněl zvonec. Všecko se hrnulo ke dveřím.

„Tamhle je!“ řekla kněžna a ukázala na Vronského v dlouhém plášti a v černém širáku. Vedl se s matkou podpaží. Oblonskij kráčel po jeho boku a cosi živě vykládal.

Vronskij hleděl zasmušile před sebe, jako by neslyšel, co Stěpan Arkaďjič říká.

Patrně upozorněn Oblonským se ohlédl směrem, kde stála kněžna a Sergej Ivanovič, a mlčky smekl. Zestárlý obličej, v kterém se zračilo utrpení, byl jako z kamene.

Když vyšli na nástupiště, Vronskij pustil matku napřed a beze slova zmizel v kupé.

Na nástupišti zaznělo *Bože, carja chrani,* potom volání *hurá* a *živio.* Jeden z dobrovolníků, veliký, tuze mladý muž s vpadlou hrudí, se klaněl zvlášť nápadně a mával nad hlavou plstěným kloboukem a kyticí. Za ním vystrkovali hlavy dva důstojníci a postarší muž s dlouhým vousem a v umaštěné čepici a také zdravili.

III

Koznyšov se rozloučil s kněžnou, spolu s Katavasovem, který mezitím přišel, vstoupil do nabitého vozu, a vlak se dal do pohybu.

Na nádraží v Caricynu byl vlak uvítán pěkně sladěným sborem mladých mužů, kteří zpívali *Veleben buď ruský car.* Dobrovolníci se opět ukláněli a vykláněli se z oken, ale Sergej Ivanovič si jich nevšímal; měl tolik co činit s dobrovolníky, že už znal jejich obecný typ, a to ho nezajímalo. Zato Katavasov, který pro samou badatelskou práci neměl příležitost dobrovolníky pozorovat, se o ně velice zajímal a vyptával se na ně Sergeje Ivanoviče.

Ten mu poradil, aby si zašel do vozu druhé třídy a sám si s nimi pohovořil. Na příští stanici se Katavasov zařídil podle jeho rady.

Při nejbližší zastávce šel do druhé třídy a seznámil se s dobrovolníky. Seděli v rohu, hlasitě se bavili a nejspíš věděli, že pozornost cestujících i Katavasova, který vstoupil, je obrácena k nim. Nejhlasitěji mluvil velký mladík s vpadlou hrudí. Byl zřejmě opilý a vyprávěl jakousi příhodu, která se stala u nich v obchodě. Proti němu seděl obstarožní důstojník v rakouské vojenské blůze gardového pluku. S úsměvem poslouchal vypravěče a skákal mu do řeči. Třetí, v uniformě dělostřelce, seděl na kufru vedle nich. Čtvrtý spal.

Katavasov se dal s mladíkem do řeči a dověděl se, že je to bohatý moskevský obchodník, který do svých dvaadvaceti let roztočil obrovské jmění. Katavasovovi se nelíbil, protože byl zhýčkaný, rozmazlený a neduživý; ale byl zřejmě přesvědčen, zvlášť teď, když se napil, že koná hrdinský čin, a holedbal se velice nepříjemným způsobem.

Druhý, důstojník ve výslužbě, na Katavasova také udělal nepříznivý dojem. Byl to patrně člověk, který okusil ode všeho trochu.

Sloužil u dráhy, dělal správce v továrně a sám továrny zakládal, mluvil do všeho a užíval docela zbytečně a nevhod učených výrazů.

Třetí, totiž dělostřelec, se Katavasovovi naopak velice zalíbil. Byl to skromný, tichý člověk a zřejmě se skláněl před vědomostmi gardisty ve výslužbě i před hrdinným sebeobětováním obchodníkovým a o sobě neříkal nic. Když se ho Katavasov zeptal, co ho pohnulo, aby se vydal do Srbska, odpověděl skromně:

„Inu, jedou všichni. Musíme Srbům taky pomáhat. Člověku je jich líto."

„Ano, zvlášť vás dělostřelců tam mají málo," řekl Katavasov.

„Ale já jsem u dělostřelců nesloužil dlouho. Třeba mě dají k pěchotě nebo k jízdě."

„Jak to k pěchotě, když o dělostřelce je největší nouze?" řekl Katavasov, neboť podle dělostřelcova věku usoudil, že asi má dost vysokou hodnost.

„Byl jsem u dělostřelců krátkou dobu a šel jsem do výslužby jako kadet," pravil dělostřelec a vysvětloval, proč neudělal zkoušku.

To všecko dohromady působilo na Katavasova nepříjemně, a když se šli dobrovolníci na nádraží napít, chtěl si rozhovorem s některým cestujícím ověřit svůj nepříznivý dojem. Jakýsi stařeček ve vojenském plášti celou tu dobu poslouchal, jak Katavasov rozpráví s dobrovolníky. Když zůstali sami dva, Katavasov ho oslovil.

„Ano, jak různí jsou všichni ti lidé, kteří tam jedou," řekl neurčitě. Byl by rád vyslovil svůj názor a zároveň chtěl vyzvědět, jakého názoru je stařeček.

Staroušek byl voják, který prodělal dvě tažení. Věděl, jak má pravý voják vypadat, a podle vzhledu i řečí těch pánů, podle toho, jak zdatně si cestou přihýbali z polní láhve, je považoval za špatné vojáky. Kromě toho byl z okresního města a rád by pověděl, jak se od nich z města přihlásil jeden voják, ožrala a zloděj, kterého už nikdo nechtěl přijmout na práci. Věděl však ze zkušenosti, že za nynější nálady, jaká panuje mezi veřejností, je nebezpečné

vyslovovat opačný názor a zejména odsuzovat dobrovolníky, a proto taktéž vyčkával, až co řekne Katavasov.

„Což o to, lidi tam potřebujou," pravil a oči mu jen hrály. Rozhovořili se o poslední válečné zprávě a oba si nechali pro sebe svůj údiv, proti komu vlastně má být zítra bitva, když Turci byli podle posledních zpráv rozdrceni na všech stranách. A tak se rozešli, aniž si řekli svůj názor.

Katavasov se vrátil do svého vozu a bezděčně si zalhal, když Sergejovi Ivanoviči líčil své postřehy, z kterých vyplývalo, že dobrovolníci jsou znamenití hoši.

Na velkém nádraží v městě dobrovolníky opět uvítal zpěv a volání, znova se objevily pokladničky a gubernské dámy podaly dobrovolníkům kytice a šly za nimi do bufetu; ale už to bylo všecko daleko slabší a v menším rozsahu nežli v Moskvě.

IV

Na zastávce v gubernském městě nešel Sergej Ivanovič do bufetu, ale procházel se po nástupišti sem a tam.

Když poprvé míjel kupé Vronského, všiml si, že na okně je zatažena záclonka. Ale když šel kolem podruhé, zahlédl u okna starou hraběnku. Vyzvala Koznyšova, aby šel blíž.

„Vidíte, jedu taky, doprovázím ho až do Kurska," řekla.

„Ano, slyšel jsem," pravil Sergej Ivanovič. Stoupl si pod okno a snažil se nahlédnout dovnitř. „Je to od něho nesmírně ušlechtilé!" dodal, když viděl, že Vronskij není v kupé.

„Co mu po tom neštěstí zbývalo?"

„Byla to opravdu strašná událost!" poznamenal Sergej Ivanovič.

„Bože, co jsem zkusila! Ale pojďte dovnitř… Bože, co jsem zkusila!" opakovala hraběnka, když Koznyšov vstoupil a sedl si vedle ní. „To si nikdo neumí představit! Šest neděl s nikým nemluvil a jedl, jenom když jsem ho proboha prosila. A ani na okamžik jsme ho nesměli nechat samotného. Sebrali jsme mu všecko, čím by se mohl zabít. Bydleli jsme sice v přízemí, ale stejně jsme neměli žádnou jistotu. Vždyť víte, že už se pro ni jednou střílel," řekla stará dáma a svraštila obočí při té vzpomínce. „Ano, skončila, jak taková žena musela skončit. I smrt si zvolila hanebnou a bídnou."

„Nejsme povoláni, abychom soudili, paní hraběnko," povzdechl si Sergej Ivanovič, „ale chápu, jaká to pro vás byla rána."

„Ach, ani nemluvte! Byla jsem na svém statku a on mě přijel navštívit. Najednou přinesli dopis. Napsal odpověď a poslal ji. My jsme nic nevěděli a ona zatím byla u nás na nádraží. Večer, zrovna jsem odešla do svého pokoje, když mi naše Mary povídá, že na nádraží nějaká dáma skočila pod vlak. Do mne jako když udeří! Napadlo mě, že to byla ona. Hned jsem nařídila, aby mu nic neříkali. Ale oni

mu to už řekli. Jeho kočí tam byl a všecko viděl. Když jsem přiběhla k němu do pokoje, byl už jako beze smyslů, byl na něho hrozný pohled. Neřekl ani slovo a rozjel se tam na koni. Ani nevím, co se tam dělo, ale přivezli ho polomrtvého. Byl k nepoznání. Prostration complète[62], říkal doktor. Pak dostal téměř záchvat zuřivosti. Darmo mluvit!" řekla hraběnka a mávla rukou. „Byla to hrozná doba! Ne, říkejte si co chcete, špatná žena. Co to bylo za zhoubné vášně! Pořád chtěla dokázat něco zvláštního. A taky dokázala. Zničila sebe a dva skvělé lidi – svého muže a mého nešťastného syna."

„A co její muž?" zeptal se Sergej Ivanovič.

„Vzal si k sobě její dceru. Aljoša byl první dobu svolný ke všemu. Ale teď ho hrozně trápí, že nechal svou dceru cizímu člověku. Ale nemůže zrušit dané slovo. Karenin byl na pohřbu. Ale dávali jsme pozor, aby se s Aljošou nesetkal. On, její muž, je na tom přece lépe. Má teď rozvázané ruce. Ale můj ubohý syn se jí obětoval cele. Všecko pro ni opustil, kariéru i mne, ale ona s ním přece neznala slitování a schválně ho zničila nadobro. Ne, říkejte si, co chcete, ale sama její smrt je smrt ohavné ženštiny bez víry. Bůh mi odpusť, ale nemohu si na ni vzpomenout bez nenávisti, když vidím svého zničeného syna."

„A jak je mu teď?"

„Sám pánbůh nám seslal na pomoc tu srbskou vojnu. Jsem stará osoba a nevyznám se v tom, ale pro něho je to pomoc od boha. To víte, jsem matka a mám o něho strach. A hlavně prý ce n'est pas très bien vu à Petersbourg[63]. Ale co se dá dělat! Jedině tak se může trochu vzpamatovat. Jašvin, jeho přítel, všecko prohrál a rozhodl se jet do Srbska. Jel za ním a přemluvil ho. To ho teď zajímá. Buďte tak laskav, pohovořte s ním, byla bych ráda, kdyby se trošku rozptýlil. Je tak smutný. A ještě ho jako z udělání rozbolely zuby.

62 Úplné zhroucení. *(franc.)*

63 V Petrohradě to neradi vidí. *(franc.)*

Moc rád vás uvidí. Prosím vás, popovídejte si s ním, prochází se tam po té straně.“

Sergej Ivanovič řekl, že to mile rád udělá, a přešel na druhou stranu vlaku.

V

V šikmém večerním stínu žoků naházených na nástupišti chodil Vronskij ve svém dlouhém plášti a naraženém klobouku, ruce v kapsách, chodil jako šelma v kleci a po každých dvaceti krocích se prudce obracel. Když se k němu Sergej Ivanovič blížil, zdálo se mu, že ho Vronskij vidí, ale dělá, jako by ho neviděl. Sergejovi Ivanoviči to nevadilo. Byl povznesen nad jakékoli osobní účty.

V té chvíli viděl Sergej Ivanovič ve Vronském významného činitele ve veliké věci a měl za svou povinnost povzbudit ho i pochválit. Přikročil k němu.

Vronskij zůstal stát, pozorně se podíval, poznal Sergeje Ivanoviče, udělal několik kroků k němu a pevně, přepevně mu stiskl ruku.

„Snad jste si nepřál se mnou setkat," pravil Sergej Ivanovič, „ale nemohl bych vám být něčím nápomocen?"

„Žádné setkání mi nemůže být tak málo nepříjemné jako setkání s vámi," řekl Vronskij. „Promiňte mi. Potěšitelného není pro mě v životě nic."

„Chápu a chtěl jsem vám nabídnout své služby," řekl Sergej Ivanovič a podíval se Vronskému do tváře, v níž bylo vepsáno utrpení. „Nepotřeboval byste dopis pro Rističe nebo pro Milana?"

„Ó ne!" jako by těžko chápal, odpověděl Vronskij. „Jestli vám to nevadí, pojďte, budem se procházet. Ve vozech je nemožné dusno. Dopis? Ne, děkuji vám. Aby člověk mohl umřít, k tomu nepotřebuje doporučení. Leda snad pro Turky…," řekl a usmál se pouze ústy. Oči stále měly zlostný a trpitelský výraz.

„Jistě, ale snad byste snadněji navázal styky, které jsou přece jen nezbytné, kdyby na vás byly dotyčné osoby upozorněny předem. Ostatně jak si přejete. Velice mě potěšilo, když jsem uslyšel o vašem

rozhodnutí. Beztak už je proti dobrovolníkům tolik výpadů, že takový člověk, jako jste vy, je pozvedá v očích veřejnosti."

„Jako člověk," pravil Vronskij, „mám tu přednost, že pro mě život nemá žádnou cenu. A že mám dost fyzické energie, abych se prosekal do řad nepřítele a buď ho potřel, nebo padl – to vím. Jsem rád, že mám zač položit život, o který nejenže nestojím, ale který se mi přímo zhnusil. Někomu se snad bude hodit." A Vronskij netrpělivě pohnul čelistí, protože ustavičná tupá bolest zubu mu ani nedovolila mluvit, jak chtěl.

„Vy zas okřejete, to vám prorokuji," řekl Sergej Ivanovič s pohnutím. „Vysvobodit bratry z jařma je cíl hodný toho, aby pro něj člověk zemřel i žil. Kéž vám bůh dopřeje úspěchy vnější – i vnitřní klid," dodal a podával Vronskému ruku.

Vronskij podanou ruku pevně stiskl.

„Ano, jako nástroj mohu ještě být k něčemu dobrý. Ale jako člověk jsem troska," vypravil ze sebe pomalu.

Pro bodavou bolest zubu, která mu naplňovala ústa slinami, nemohl mluvit. Odmlčel se a pozoroval kola tendru, který zvolna a plynule ujížděl po kolejích.

A vtom docela jiná, nikoli bolest, ale celková mučivá vnitřní nevolnost ho přiměla, že na okamžik zapomněl na bolavý zub. Když viděl tendr a koleje, když teď rozmlouval se známým, s nímž se po svém neštěstí ještě nesetkal, náhle mu vyvstala v paměti *ona,* totiž to, co z ní ještě zbývalo, když jako šílenec vběhl do nádražního skladiště: na stole ve skladišti, před cizími lidmi bezostyšně roztažené zakrvácené tělo, ještě plné nedávného života; zvrácená, neporušená hlava s těžkými vrkoči a kadeřavými vlasy na spáncích, a v rozkošné tváři s pootevřenými rudými ústy ztuhlý podivný výraz, žalostný kolem rtů a děsivý v otevřených strnulých očích, výraz, výmluvně opakující ona strašná slova – že ho to bude mrzet –, která mu řekla v hádce.

A snažil se ji vzkřísit ve své paměti takovou, jaká byla tenkrát, když se s ní setkal poprvé, rovněž na nádraží, tajemnou, rozkošnou, milující, hledající i dávající štěstí, a nikoli tak krutě mstivou, jak se mu zjevila v poslední chvíli. Chtěl vzpomínat na nejkrásnější chvíle, které s ní prožil; ale ty chvíle byly navždy otrávené. Viděl ji před sebou v jediné podobě: jak nad ním triumfuje, že splnila svou hrozbu a donutila ho k marné, ale nevyhladitelné lítosti. Bolest v zubu už necítil a obličej se mu zkřivil v pláči.

Když mlčky přešel dvakrát kolem žoků a už se ovládl, obrátil se klidně k Sergejovi Ivanoviči:

„Nečetl jste po včerejšku další zprávy? Ano, byli poraženi potřetí, ale nazítří má dojít k rozhodující bitvě."

Pohovořili ještě o tom, že Milan byl prohlášen za krále, což může mít nedozírné následky, a po druhém zvonění se rozešli každý do svého vozu.

VI

Poněvadž Sergej Ivanovič nevěděl, kdy bude moci odjet z Moskvy, netelegrafoval bratrovi, aby mu poslal povoz. Levin nebyl doma, když Katavasov a Sergej Ivanovič, zčernalí prachem jako mouřenínové, dojeli v kryté čtyřkolce vypůjčené na stanici kolem poledne k pokrovské usedlosti. Kitty seděla s otcem a sestrou na balkóně. Poznala švagra a běžela dolů, aby ho uvítala.

„Že vám hanba není, proč jste nám nedal vědět," kárala Sergeje Ivanoviče. Podala mu ruku a nastavila čelo k políbení.

„Dojeli jsme krásně a aspoň jsme vás neobtěžovali," odpověděl Koznyšov. „Jsem tak zaprášený, radši ke mně moc nechoďte. Byl jsem tak zaneprázdněn, že jsem ani nevěděl, kdy se uvolním. A vy se pořád," dodal s úsměvem, „oddáváte tichému štěstí stranou proudu ve své tiché zátoce. Vidíte, náš přítel Fjodor Vasiljič se taky konečně vypravil."

„Ale já nejsem žádný černoch, až se umyju, zase budu docela k světu," řekl Katavasov svým obvyklým žertovným způsobem, podal Kitty ruku, usmíval se a zuby se mu v černém obličeji zvlášť oslnivě leskly.

„Kosťa bude mít velkou radost. Šel se podívat do dvora. Už by tu měl hnedle být."

„Pořád po hospodářství. Opravdu zátoka," pravil Katavasov. „Ale my v městě kromě srbské vojny nic neznáme. Jakpak se na to dívá můj přítel? Jistě nějak jinak než ostatní?"

„Ale tak, nijak zvlášť, jako každý," odpověděla Kitty a poněkud rozpačitě se ohlédla po Sergejovi Ivanoviči. „Tak já pro něho pošlu. A my tu máme tatínka. Přijel nedávno z ciziny."

Kitty poslala pro Levina, zařídila vše, aby se zaprášení hosté mohli jít umýt, jeden do pánského pokoje, druhý do pokoje Dollina,

postarala se jim o svačinu, a využívajíc práva na rychlý pohyb, jehož byla zbavena po dobu těhotenství, vyběhla na balkón.

„To je Sergej Ivanovič a Katavasov, profesor," řekla.

„Pěkné nadělení v tomhle vedru!" poznamenal kníže.

„Ba ne, tatínku, je moc milý a Kosťa ho má moc rád," skoro prosebně řekla Kitty, když zpozorovala, že se otec tváří posměšně.

„Vždyť nic neříkám."

„Jdi za nimi, drahoušku," obrátila se Kitty k sestře, „a bav je. Potkali na nádraží Stivu, vede se mu dobře. A já poběžím k Míťovi. Jako naschvál jsem ho nenakojila už od rána. Teď se probudil a jistě křičí." Cítila už, jak ji tlačí mléko, a rychlým krokem se ubírala do dětského pokoje.

Skutečně, nejen uhádla (její spojení s dítětem ještě nebylo přerušeno), ale z toho, že ji tlačilo mléko, poznala najisto, že dítě má hlad.

Ještě než došla k dětskému pokoji, věděla, že dítě křičí. A křičelo opravdu. Uslyšela jeho hlas a přidala do kroku. Ale čím rychleji šla, tím hlasitěji křičelo. Byl to pěkný, zdravý hlas, jenže hladový a nedočkavý.

„Jak dlouho už je vzhůru, chůvo?" kvapně řekla Kitty a sedla si na židli, aby se připravila ke kojení. „Honem mi ho sem dejte. Bože, chůvo, s vámi je kříž, ten čepeček mu uvážete potom!"

Dítě křičelo hlady, divže se neztrhalo.

„Ale to přece nejde, mladá paní," řekla Agafja, která byla v dětském pokoji téměř stálým hostem. „Musí být hezky ustrojený. Kuk! Kukuč!" volala na dítě a matky si nevšímala.

Chůva nesla dítě matce. Agafja šla za nimi a rozplývala se něhou.

„Zná mě, zná mě. Věřte, Katěrino Alexandrovno, na mou duši mě poznal!" překřikovala Agafja Michajlovna dítě.

Ale Kitty ji neposlouchala. Její netrpělivost vzrůstala úměrně, jak rostla netrpělivost dítěte.

Pro tu netrpělivost se dlouho nic nedařilo. Dítě nebralo prs, jak mělo, a zlobilo se.

Konečně se po zuřivém zalykavém křiku a polykání naprázdno dalo všecko do pořádku, matka i dítě se uklidnily zároveň a ztichly.

„Ale je chudinka celý zpocený," šeptala Kitty ohmatávající děťátko. „A jak jste přišla na to, že vás pozná?" dodala a pozorovala úkosem synova očka, potutelně – jak se jí zdálo – vykukující pod svezlým čepečkem, na tvářičky, které se stejnoměrně nadouvaly, a na ručku s červenou dlaní, kterou dělal kruhovité pohyby.

„To není možné. Kdyby už rozeznával osoby, musel by poznat mě," řekla Kitty na ujišťování Agafji a usmála se.

Usmívala se. Sice říkala, že syn ještě nemůže nikoho poznávat, ale ve svém srdci věděla, že poznává i Agafju, že dokonce všecko ví a všemu rozumí, že zná a chápe ještě mnoho věcí, které nezná nikdo, a že ona, matka, je poznala a pochopila jen jeho zásluhou. Pro Agafju Michajlovnu, pro chůvu, dědečka, dokonce pro otce byl Míťa živou bytostí, která vyžadovala jen hmotnou péči; ale pro matku byl už dávno myslící bytostí, s kterou ji pojil celý řetěz duševních vztahů.

„Však až se probudí, uvidíte sama. Když takhle udělám, hned se drobeček začne smát, jako když vyjde sluníčko," říkala Agafja.

„No dobře, dobře, pak uvidíme," zašeptala Kitty. „Teď už pojďte, on usíná."

VII

Agafja po špičkách odešla. Chůva stáhla roletu, zahnala mouchy zpod mušelínové záclonky nad postýlkou i sršně, který sebou tloukl o okenní tabuli, usedla a ovívala vadnoucí březovou větví matku i dítě.

„To je vedro! Mělo by trochu sprchnout," řekla.

„Ano, ano, psst…," odpovídala Kitty. Zlehka se pohupovala a něžně k sobě tiskla baculatou, v zápěstí jakoby nitkou zaškrcenou ručku, kterou Míťa pořád slabě mával, přičemž střídavě zavíral a otvíral očka. Ta ručka nedala Kitty pokoje; měla sto chutí ji políbit, ale přitom se bála, aby děťátko nevzbudila. Ručka se konečně přestala pohybovat a oči se zavřely. Dítě se stále drželo prsu a jen chvílemi ještě zdvíhalo dlouhé ohnuté řasy a dívalo se na matku vlahýma očima, které se v pološeru zdály černé. Chůva přestala mávat větví a klímala. Shora zaburácel hlas starého knížete a zahlaholil Katavasovův smích.

„Asi se tam beze mě rozpovídali," myslila si Kitty, „ale přece je škoda, že Kosťa není doma. Asi šel zase do včelína. I když je mi smutno, že tam často chodí, jsem ráda. Baví ho to. Teď je přece jenom veselejší a lepší, než byl na jaře. To chodil tak zamračený a utrápený, až jsem o něho měla strach. A je přece jenom komický!" zašeptala s úsměvem.

Věděla, co jejího muže trápí. Bylo to jeho nevěrectví. Kdyby se jí byl někdo zeptal, zda se domnívá, že její muž bude v posmrtném životě zatracen, jestliže nebude věřit, byla by nucena přisvědčit, že zatracen bude. Ale přece nebyla pro jeho nevěrectví nešťastná. A třebaže uznávala, že člověk nevěřící nemůže dojít spásy, milovala duši svého muže nade vše na světě, myslila na jeho nevěrectví s úsměvem a říkala si o něm, že je komický.

K čemu čte celý rok samou filozofii? Jestliže je to v těch knihách všecko napsáno, může jim tedy rozumět. A jestliže v nich není pravda, proč je vlastně čte? Sám říká, že by si přál věřit. Proč tedy nevěří? Asi proto, že hodně přemýšlí? A že hodně přemýšlí, to dělá ta jeho osamělost. Pořád je sám a sám. Doma nemůže mluvit o všem. Tihle hosté mu asi budou milí, zvlášť Katavasov. Rád s ním debatuje. Hned se v mysli přenesla k úvaze, kde by měl Katavasov spát, zda sám, nebo v jednom pokoji se Sergejem Ivanovičem. A vtom ji něco napadlo, co ji tak rozčililo, až sebou trhla, a dokonce vzbudila Míťu, který ji za to stihl přísným pohledem. Pradlena asi ještě nepřinesla čisté prádlo a všecko ložní prádlo pro hosty mají rozebráno. Jestli na to nedohlédne, dá Agafja Sergejovi Ivanoviči prádlo už použité. Při pouhém tom pomyšlení polilo Kitty horko.

Ovšemže, musí na to dohlédnout, umínila si. Pak se chtěla vrátit k předchozím myšlenkám a vzpomněla si, že ještě nedomyslila cosi důležitého, niterného, a začala vzpomínat, co to bylo. Ovšem, Kosťa je nevěřící, vzpomněla si opět s úsměvem.

Inu, nevěřící! Radši ať zůstane vždycky takový, než aby byl jako madame Stahlová anebo jaká chtěla být Kitty tenkrát v cizině. I ne, on se nikdy nebude přetvařovat.

A vtom se jí živě vybavilo, jak se před nedávnem projevil ve své dobrotě. Před čtrnácti dny dostala Dolly kajícný dopis od Stěpana Arkaďjiče. Úpěnlivě ji prosil, aby zachránila jeho čest, aby prodala statek a zaplatila za něho dluhy. Dolly byla zoufalá, nenáviděla muže, opovrhovala jím, litovala ho, chtěla se s ním dát rozvést, odepřít, ale dopadlo to tak, že se uvolila prodat část svého statku. Kitty si potom s bezděčným zjihlým úsměvem vzpomněla, jak byl muž na rozpacích, jak se několikrát neobratně pokusil zasáhnout do věci, která mu působila starosti, jak konečně přišel na jediný způsob, kterým by se Dolly dalo pomoci, aniž by ji urazili, a navrhl Kitty, aby jí přenechala svůj podíl, což Kitty předtím nenapadlo.

Jakýpak nevěřící! S jeho srdcem, s tím věčným strachem, aby nikomu neublížil, ani dítěti! Všecko pro jiné, pro sebe nic. Koznyšov se klidně domnívá, že je to Kosťova povinnost, dělat mu správce. A sestra taky. Teď má na starosti Dolly s dětmi. A všichni ti sedláci, kteří za ním denně chodí, jako by jim musel sloužit.

„Ano, jen buď takový jako tvůj otec, jen takový," řekla Kitty, podala Míťu chůvě a vdechla mu políbení na tvářičku.

VIII

Od té chvíle, co Levin viděl umírat milovaného bratra a poprvé pohlédl na otázky života a smrti ze stanoviska oněch nových (jak říkal) názorů, které v období mezi dvacátým až čtyřicátým rokem nepozorovaně vystřídaly jeho dětské a jinošské krédo – nezhrozil se ani tak smrti, jako života, o němž neměl ani ponětí, odkud se bere, proč a nač a co vlastně znamená. Organismus, jeho rozklad, nezničitelnost hmoty, zákon zachování energie, vývoj – tato slova mu nahradila dřívější víru. Ta slova a pojmy s nimi související se velmi dobře hodily k účelům intelektuálním; ale pro život nic nedávaly a Levin si pojednou připadal jako člověk, který by vyměnil teplý kožich za mušelínový šat, a až by se poprvé octl na mraze, nezvratně by se přesvědčil nikoli úvahou, ale celou svou bytostí, že je na tom stejně, jako kdyby byl nahý, a že strašlivá zkáza ho nemine.

Od té chvíle – i když si to neuvědomoval a žil jako dříve – Levin pro svou nevědomost pociťoval neustálý strach.

Kromě toho nejasně tušil, že to, co nazývá svými názory, není jen nevědomost, nýbrž stav myšlení, za jakého není žádoucí poznání uskutečnitelné.

Sňatek, nové radosti a povinnosti, které mu nastaly, první dobu ty myšlenky docela přehlušily; ale v poslední době, po tom, co žena porodila, když žil Levin nečinně v Moskvě, vyvstávala před ním stále naléhavěji otázka, která si žádala rozřešení.

Otázka zněla: Neuznávám-li odpovědi, jež mi dává křesťanství na životní otázky, jaké odpovědi tedy uznávám? A v celém arzenálu svých názorů nedokázal najít žádnou odpověď, ba nenašel nic, co by se odpovědi podobalo.

Dělo se mu jako člověku, který by sháněl potravu v hračkářském krámě nebo v obchodě se zbraněmi.

Nejvíc ho při tom překvapovalo a mrzelo, že lidé z téže společenské vrstvy i jeho věku většinou sice vyměnili dřívější víru za nové názory stejně jako on, ale neviděli v tom žádné neštěstí, a byli dokonce spokojení a klidní. A tak kromě ústřední otázky soužily Levina ještě otázky další. Myslí to ti lidé upřímně? Nepřetvařují se? Anebo snad rozumějí nějak jinak, lépe než on, všem těm odpovědím, které dává věda na všechny palčivé otázky? Horlivě tedy zkoumal názory těch lidí a studoval knihy, v kterých byly odpovědi obsaženy.

Jedno zjištění učinil od té doby, co se začal těmi otázkami zabývat: mýlil se, když se na základě mladických vzpomínek ještě ze studií domníval, že náboženství se už přežilo a patří minulosti. Všichni dobří, řádní lidé, které měl rád, věřili. Věřil starý kníže i Lvov, jehož si tak oblíbil, věřil Sergej Ivanovič, všechny ženy, jeho vlastní žena věřila, jako věříval on sám v raném dětství, i devětadevadesát procent ruského národa, všechen lid, jehož život v něm budil nejhlubší úctu, všichni věřili.

A druhá věc: když přečetl mnoho knih, dospěl k přesvědčení, že lidé sdílející stejné názory jako on nic jiného těmi názory nemyslí, že nevysvětlují, nýbrž toliko popírají otázky, na něž hledal odpověď (cítil, že bez té odpovědi nemůže žít), a že se snaží rozřešit docela jiné otázky, které ho nemohly zajímat, například problém vývoje organismů, mechanického výkladu duše apod.

Kromě toho, když žena rodila, stala se mu neobyčejná věc. On, člověk nevěřící, se začal modlit a v té chvíli, kdy se modlil, věřil. Ale ta chvíle minula a Levin nevěděl, kam tehdejší náladu do svého života zařadit.

Nemohl uznat, že tehdy znal pravdu, kdežto nyní se mýlí; kdykoli o tom začal klidně přemýšlet, všecko se tříštilo na kousky; právě tak nemohl uznat, že se tehdy mýlil, poněvadž si tehdejšího rozpoložení mysli vysoko cenil, a kdyby je považoval za daň slabosti, poskvrnil by vzpomínku na ty chvíle. Byl v mučivém rozporu sám se sebou a napínal všechny duševní síly, aby se z něho vymanil.

IX

Ty myšlenky ho trýznily a mučily někdy méně, někdy více, ale nikdy ho neopouštěly úplně. Četl a přemýšlel, a čím víc četl a přemýšlel, tím vzdálenější se mu zdál sledovaný cíl.

Poslední dobou v Moskvě a na venkově, když se přesvědčil, že u materialistů odpověď nenalezne, četl jednoho po druhém, a znova si pročetl Platona i Spinozu, Kanta a Schellinga, Hegela i Schopenhauera – filozofy, kteří vykládali život nematerialisticky.

Myšlenky se mu zdály plodné, dokud četl anebo si vymýšlel vlastní argumenty proti jiným teoriím, zejména proti materialistické; ale kdykoli četl anebo si vymýšlel vlastní řešení otázek, tu se pokaždé opakovalo jedno a totéž. Dokud se přidržoval dané definice nejasných slov jako *duch, vůle, svoboda, substance* a úmyslně padal do slovní léčky, kterou mu strojili filozofové nebo on sám sobě, začínal zdánlivě cosi chápat. Ale stačilo zapomenout na umělý myšlenkový pochod a vrátit se ze života k tomu, co ho uspokojovalo, když v myšlenkách sledoval danou nit – a už se celá ta umělá stavba bořila jak domek z karet a bylo jasné, že byla vytvořena z týchž přeházených slov nezávisle na něčem, co je v životě důležitější než rozum.

Jednu dobu, když četl Schopenhauera, dosadil si za jeho *vůli lásku* a ta nová filozofie mu nějaké dva dny, než se jí vzdal, skýtala útěchu; ale zhroutila se zrovna tak, když se pak na ni podíval ze života, a ukázala se být mušelínovým šatem, který nehřeje.

Koznyšov mu doporučil, aby si přečetl bohoslovecké spisy Chomjakovovy. Levin si přečetl druhý svazek Chomjakovových spisů, a třebaže jejich polemický, elegantní a duchaplný tón ho zpočátku odpuzoval, byl překvapen učením o církvi. Zpočátku ho ohromila myšlenka, že pochopení božských pravd není dáno člověku, že

však je dáno společenství lidí, sjednocených láskou, totiž církvi. Potěšila ho myšlenka, oč snazší je uvěřit v existující, živoucí církev, zahrnující veškerou lidskou víru, mající v čele boha, a proto svatou a neomylnou, už přímo od ní přijmout víru v boha, ve stvoření, v pád a vykoupení nežli začínat od boha, vzdáleného tajemného boha, stvoření atd. Ale když si posléze přečetl dějiny církve od katolického spisovatele a dějiny církve od spisovatele pravoslavného a shledal, že obě církve, neomylné ve své podstatě, zavrhují jedna druhou, rozčaroval se i v Chomjakovově učení o církvi a tato budova se rozpadla v prach stejně jako stavby filozofické.

Celé jaro byl nesvůj a prožil hrozné chvíle.

Nevím-li, co jsem a proč zde jsem, nemohu žít. A vědět to nemohu, tedy nemohu žít, říkal si Levin.

V nekonečném času, v nekonečnu hmoty, v nekonečném prostoru vzniká organismus, bublinka, nějakou dobu vydrží a potom praskne, a ta bublinka – jsem já.

Byla to trapná nepravda, avšak byl to jediný, konečný výsledek staletého úsilí lidského myšlení v tom směru.

Byla to poslední víra, na níž byly budovány všechny výzkumy lidského myšlení takřka ve všech oborech. Byl to vládnoucí názor a Levin si ze všech ostatních výkladů bezděčně osvojil, ani sám nevěděl kdy a jak, právě tento výklad, protože byl přece jen jasnější.

Ale nebyla to jen nepravda, byl to krutý výsměch jakési zlé moci, jíž se člověk nesměl podrobit.

Bylo nutné se z té moci vysvobodit. Vysvobození bylo pro každého nasnadě. Bylo nutné skoncovat s tou závislostí na zlu. A byl tu jediný způsob – smrt.

Levin, ten šťastný manžel a otec, zdravý člověk, měl několikrát tak blízko k sebevraždě, že schoval provaz, aby se nemohl oběsit, a bál se chodit s puškou, aby se nezastřelil.

Avšak nezastřelil se ani neoběsil a žil dál.

X

Když Levin o sobě přemýšlel, co vlastně je a proč žije, nenalézal odpověď a propadal zoufalství; ale když se na to přestal v duchu ptát, najednou jaksi věděl, co je i proč žije, poněvadž jednal a žil s jistotou a určitostí; ta životní jistota a určitost byla poslední čas dokonce větší než dříve.

Počátkem června se vrátil na venkov a vrátil se i k svému obvyklému zaměstnání. Hospodářství, styky s rolníky a se sousedy, domácnost, záležitosti sestřiny a bratrovy, o které se staral, vztah k ženě a k příbuzným, péče o dítě, včelařství, kterým se horlivě zabýval od letošního jara, to vše mu vyplňovalo čas.

Ty záležitosti ho nezajímaly proto, že by si je odůvodňoval nějakými všeobecnými hledisky, jak to dělával dříve; teď naopak docela zanechal úvah o všeobecném prospěchu, neboť byl jednak zklamán nezdarem svých dřívějších snah o všeobecný prospěch, jednak byl příliš zaujat svými myšlenkami i množstvím práce, která se mu hrnula ze všech stran; dělal to všecko jen proto, že se domníval, že to dělat musí, že nemůže jinak.

Dříve (začalo to vlastně už v dětství a stále rostlo až do úplné dospělosti) kdykoli se snažil udělat něco, co by přineslo užitek všem, lidstvu, Rusku, všemu venkovu, tu pozoroval, že úvahy o tom jsou příjemné, kdežto činnost sama je vždy nevyrovnaná, že není plně přesvědčen o nezbytnosti dané věci, a sama činnost, která se zpočátku zdála tak významná, pozvolna význam pozbývala, až se málem rovnala nule. Ale dnes, když se po svatbě začal stále víc omezovat na vlastní život, sice už nepociťoval radost při pomyšlení na svou práci, avšak měl jistotu, že jeho práce je nezbytná, viděl, že se mu daří mnohem lépe než dřív a že její význam stále vzrůstá.

Nyní skoro proti své vůli vnikal do země stále hlouběji jako pluh, takže se už nemohl dostat ven, aniž vyoral brázdu.

Rodina bezesporu měla žít tak, jak byli zvyklí žít otcové a dědové, totiž ve stejných podmínkách vzdělání a v nich měly být vychovávány děti. Bylo to stejně nutné, jako musíme obědvat, když máme hlad; a stejně jako příprava oběda bylo k tomu nutné řídit mechanismus pokrokového hospodářství tak, aby vynášelo. Stejně jako je nepochybně nutné vracet dluhy, bylo třeba uchovávat zděděnou půdu v takovém stavu, aby syn, až ji zdědí, děkoval otci stejně, jako Levin blahořečil dědovi za všechno, co vystavěl a vysázel. A proto nesměl dávat pozemky do pachtu, ale musel hospodařit sám, chovat dobytek, hnojit pole, vysazovat lesy.

Nemohl se vyhýbat starostem o záležitosti Sergeje Ivanoviče, sestřiny i všech rolníků, kteří k němu chodili o radu a už na to byli zvyklí, jako nemůžeme zanedbat dítě, když už bylo jednou svěřeno naší péči. Musel se postarat o pohodlí pozvané švagrové s dětmi i své ženy s dítětem a věnovat jim alespoň malou část dne.

A to vše zároveň s honitbou a včelařstvím naplňovalo Levinovi celý život, který pro něho neměl žádný smysl, pokud o něm přemýšlel.

Ale kromě toho, že Levin najisto věděl, *co* má dělat, věděl stejně přesně, *jak* to má všecko dělat a která věc je důležitější než některá jiná.

Věděl, že má najímat dělníky co nejlevněji; ale zotročovat si je, vyplácet jim peníze předem a přitom jim dávat méně, než si zaslouží, to se nesmí, třebaže to je velice výhodné. Prodávat za nedostatku pícnin sedlákům slámu může, i když mu jich je líto; ale zájezdní hospodu a výčep musí zrušit, ačkoli přinášejí zisk. Lesní pych má být trestán co nejpřísněji, ale když byl cizí dobytek ve škodě, nesmí za to hospodář chtít pokutu a zaběhlý dobytek nesmí být zadržen, i když to zlobí hlídače a snižuje jejich autoritu.

Petr, který platil lichváři deset procent měsíčně, musel dostat půjčku, aby se vyplatil; nebylo však možné prominout nebo povolit

odklad sedlákům, kteří neodváděli poplatky řádně. Správci nesmělo jen tak projít, že nedal posekat loučku a že tráva přišla nazmar. Ale také se nesmělo kosit na osmdesáti děsjatinách, na kterých bylo vysázeno mlází. Hospodář nemohl omluvit dělníka, když odešel v pracovní době domů, protože mu zemřel otec – i když mu ho bylo líto sebevíc –, a musel mu strhnout za promeškaný čas; nebylo však možné upřít deputát starým vysloužilým čeledínům.

Levin také věděl, že po návratu domů má jít nejdříve k ženě, která churaví; ale sedláci, i když na něho čekali už tři hodiny, mohli ještě počkat; a věděl, třebaže mu usazování roje působí potěšení, že si tu radost musí odříci, přenechat tu práci starému včelaři a jít si pohovořit se sedláky, kteří ho vyhledali ve včelíně.

Zda jedná dobře, či špatně, nevěděl a už by teď nerad něco dokazoval, ba vyhýbal se všem řečem i přemýšlení o té věci.

Uvažování v něm budilo pochybnosti a bránilo mu, aby viděl, co má a co nemá být. Když nepřemýšlel, ale žil, tu si neustále uvědomoval ve své duši přítomnost neomylného soudce, jenž rozhodoval, který ze dvou možných skutků je lepší a který horší; a jakmile nejednal správně, hned to vytušil.

Tak žil, nevěděl ani neviděl možnost poznání, co vlastně je a proč žije na světě, trápil se pro tu nevědomost do té míry, že se bál sebevraždy, ale přitom si pevně razil vlastní, osobitou, určitou cestu životem.

XI

Toho dne, kdy Koznyšov přijel do Pokrovského, měl Levin jeden ze svých nejhorších dnů.

Byla to doba horečné práce, kdy se u všeho venkovského lidu projevuje tak neobyčejné vypětí pracovní obětavosti, jaké se neobjevuje za žádných jiných okolností životních a jaké by bylo hodnoceno velmi vysoko, kdyby je dovedli ocenit sami lidé, kteří ty vlastnosti projevují, kdyby se neopakovalo každým rokem a kdyby výsledky tohoto vzepětí nebyly tak prosté.

Posekat a svézt žito a oves, dokosit louky, přeorat úhor, vymlátit a zasít ozimy – to všecko vypadá jednoduše a obyčejně; ale aby se všecko stihlo, musí všichni vesničané od nejstaršího po nejmladšího pracovat bez ustání po ty tři, čtyři neděle třikrát tolik než jindy, přičemž žijí o kvasu, cibuli a černém chlebu, mlátí a svážejí snopy po nocích a na spánek mají nejvýš dvě až tři hodiny denně. A každý rok se to děje po celém Rusku.

Protože Levin strávil většinu života na venkově v těsném styku s lidem, pokaždé v době polních prací cítil, jak ta všeobecná pracovní horečka zachvacuje i jeho.

Zrána jel na první výsev žita, na oves, který stavěli do panáků, vrátil se domů, když žena a švagrová vstávaly, posnídal s nimi a odešel pěšky do dvora, kde měla být uvedena do chodu nová mlátička, aby se připravilo zrní na osev.

Levin se domlouval se správcem i sedláky, doma hovořil s ženou, s Dolly, s jejími dětmi, s tchánem, a přitom celý den myslil pořád a pořád na jedinou věc, která ho v té době kromě starostí v hospodářství zaměstnávala, a ve všem hledal vztah k svému problému: Co vlastně jsem? A kde jsem? A proč jsem tady?

Stál ve stínu nově pokryté stodoly, z jejíhož lískového střešního laťoví, opřeného o čerstvé, oloupané osikové trámy slaměné střechy, dosud neopadalo voňavé listí. Díval se otevřenými vraty, kde při mlácení poletoval a vířil suchý štiplavý prach, díval se na trávu humna ozářenou sálajícím sluncem a na čerstvou slámu, právě vynesenou ze stodoly, pozoroval švitořivé vlaštovky s pestrými hlavičkami a s bílou náprsenkou, jak létají pod střechu, třepetají křídly a v letu se zastavují v otevřených vratech, pozoroval lidi, hemžící se v tmavé prašné stodole, a podivné myšlenky mu táhly hlavou.

K čemu to všecko? Proč tu stojí a nutí ty lidi do práce? Nač se všichni tak činí a hledí mu ukázat svou horlivost? Co se tak namáhá stará Matrjona, jeho známá? (Levin ji léčil, když na ni při ohni padl stropní trám.) Díval se na tu hubenou ženu, jak shrabuje zrno a namáhavě šlape opálenýma, skoro černýma nohama po hrbolatém tvrdém mlatě. Tenkrát se uzdravila; ale ne-li dnes, tedy zítra anebo za deset let ji zahrabou a nic po ní nezbude. Ani po té parádnici v červené sukni, co tak obratně a jemně vyhrabuje z plev klasy. Také ji zahrabou a tady toho strakatého valacha už hodně brzo, myslil si Levin, když se díval na koně, těžce oddychujícího nadmutým chřípím a přešlapujícího po nakloněném kole, které se pod ním otáčelo. Taky ho zahrabou, i podavače Fjodora s jeho kučeravým vousem plným plev a košilí protrženou na bílém rameni. A on tu rozvazuje snopy, poroučí, křičí na ženské a hbitým pohybem upravuje řemen na setrvačníku. A co je hlavní, nezahrabou jenom je, ale i jeho, Levina, a nic z něho nezůstane. Proč?

Levin přemýšlel a přitom se díval na hodinky, aby si vypočítal, kolik se vymlátí za hodinu. Chtěl to vědět, aby podle toho stanovil denní úkol.

Uběhla skoro hodina a teprve začali třetí fůru. Levin šel k podavači a hlasitě, aby překřičel hučící mlátičku, na něho zavolal, že má do mlátičky klást méně.

„Dáváš moc najednou, Fjodore! Vidíš, ucpe se to a pak to nejde tak rychle. Roztřásej pořádně!“

Fjodor, zčernalý prachem, který se mu lepil na zpocený obličej, zavolal cosi v odpověď, ale přesto si nepočínal tak, jak chtěl Levin.

Levin šel k bubnu, odstrčil Fjodora a začal podávat sám.

Pracoval do přestávky, kdy měli dělníci obědvat, což už netrvalo dlouho, potom vyšel s podavačem ze stodoly, zastavil se s ním na humně vedle úhledného žlutého stohu posečeného žita určeného na osev a dal se s ním do řeči.

Podavač byl ze vzdálené vsi, v které Levin dříve pronajímal půdu podle družstevních zásad. Nyní byla propachtována svobodníkovi.

Levin se s podavačem Fjodorem rozhovořil o těchto pozemcích a ptal se, zda by je napřesrok nechtěl Platon, bohatý, řádný sedlák z téže vsi.

„Je to moc peněz, Platonovi by se to nevyplatilo, Konstantine Dmitriči,“ odpověděl dělník a vybíral si klásky, které mu napadaly za propocenou košili.

„Ale jak to, že Kirillovovi se to vyplatí?“

„Miťucha (takto opovržlivě nazval Fjodor svobodníka), ten aby nevydělal, Konstantine Dmitriči! Ten nasadí všecko, ale přijde si na své. Na našince nemá žádný ohled. Ale strejda Fokanyč (tak říkal starému Platonovi), copak ten by dřel z člověka kůži? Jednou dá na dluh, jindá ani nic neveme. A pak má škody. To víte, hodný člověk.“

„Ale proč by měl promíjet dluhy?“

„To víte, lidi jsou všelijaký. Jeden si žije jenom pro sebe, třebas Miťucha, jenom si cpe břicho, ale Fokanyč – to je spravedlivý děda. Ten žije pro duši. Myslí na pánaboha.“

„Jak to, myslí na pánaboha? Jak to, žije pro duši?“ téměř vykřikl Levin.

„Známá věc, podle pravdy, podle vůle Páně. Však jsou lidi všelijaký. Třebas vy, taky byste člověku neublížil…“

„Ano jistě, buď sbohem!“ zvolal Levin, zalykaje se vzrušením. Otočil se, popadl hůl a rychle zamířil k domovu. Při dělníkových slovech, že Fokanyč žije pro duši, podle pravdy, podle vůle Páně, najednou odněkud houfně vyrazily nejasné, ale závažné, dosud uzavřené myšlenky, zavířily Levinovi v hlavě, všechny mířily k společnému cíli a oslňovaly ho svým jasem.

XII

Levin se bral dlouhými kroky po silnici. Zkoumal ani ne tak své myšlenky (ještě se v nich nevyznal), jako svůj duševní stav, jaký dosud nepoznal.

Fjodorova slova účinkovala na jeho mysl jako elektrická jiskra, která najednou přetvořila a sjednotila celý roj nemohoucích, roztříštěných jednotlivých myšlenek, kterými se nikdy nepřestal zabývat. Ty myšlenky ho zaměstnávaly – aniž sám pozoroval – i ve chvíli, kdy mluvil o propachtování půdy.

Měl jakýsi nový pocit v duši a s rozkoší jej ohledával, aniž dosud věděl, co to je.

Nežít pro sebe, ale pro boha. Pro jakého boha? Může být větší nesmysl, než co řekl Fjodor? Řekl, že nemáme žít pro sebe, to jest, že nemáme žít pro to, čemu rozumíme, k čemu tíhneme, po čem toužíme, ale že máme žít pro cosi nepochopitelného, pro boha, kterého nikdo ani pochopit, ani definovat neumí. Co tedy? Nepochopil snad ta Fjodorova nesmyslná slova? A když jim porozuměl, pochyboval o jejich správnosti? Usoudil, že jsou hloupá, nejasná, nepřesná?

Nikoli, porozuměl mu, a to zrovna tak, jak to chápe on, pochopil dokonale a jasněji, než chápe cokoli v životě, a nikdy v životě o tom nepochyboval ani pochybovat nemůže. A nejen on, Levin, ale všichni, celý svět chápe jen tuto věc dokonale a jen o ní nikdo nepochybuje a všichni jsou zajedno.

Fjodor říká, že svobodník Kirillov myslí jen na své břicho. Je to pochopitelné a rozumné. My všichni jakožto myslící tvorové nemůžeme žít jinak než pro břicho. A najednou týž Fjodor prohlašuje, že žít pro břicho je špatnost, ale že musíme žít pro pravdu, pro pána-boha, a Levin mu z pouhého náznaku rozumí! A on i milióny lidí, kteří žili před staletími, i ti, kteří žijí dnes, sedláci, chudí duchem

i mudrci, kteří o tom přemýšleli a psali, kteří svým nesrozumitelným jazykem říkají totéž – všichni se shodují v té jediné věci: pro co mají žít a co je správné. On i všichni ostatní lidé znají jen jedinou jistou, nespornou a jasnou pravdu, která nemůže být vyložena rozumově, neboť je mimo rozum, nemá příčiny a nemůže mít následky.

Má-li dobro příčinu, už to není dobro; má-li následek, totiž odměnu, také už není dobrem. Dobro je tudíž mimo řetěz příčin a následků.

A Levin je znal a znali je všichni.

A přitom hledal zázraky, litoval, že nespatřil zázrak, který by ho přesvědčil. A teď má zázrak před sebou, zázrak jedině možný, který neustále trvá, ze všech stran ho obklopuje, a on ho nepozoroval!

Může být větší zázrak, nežli je toto?

Skutečně nalezl rozluštění všeho, opravdu je teď konec jeho trápení? Tak přemýšlel Levin, když kráčel po prašné silnici, nedbal vedra ani únavy, cítil jen úlevu po dlouhém utrpení. Ten pocit byl tak radostný, že se mu zdál neuvěřitelný. Levin se zalykal vzrušením, a protože už nebyl schopen jít dál, zašel z cesty do lesa a posadil se do neposečené trávy ve stínu osik. Sundal si klobouk ze zpocené hlavy a lehl si opřen o loket do svěží, lopuchovité lesní trávy.

Ano, musím se vzpamatovat a všecko si promyslit, říkal si, když se díval na nepomačkanou trávu, kterou měl před sebou, a sledoval pohyby zeleného broučka, který lezl po stéble pýru a byl na své cestě zadržen listem bršlice. Všecko od začátku, říkal si Levin a odhrnul list, aby broučkovi nepřekážel, a pak ohnul jiné stéblo trávy, aby na ně brouček mohl přelézt.

Z čeho měl radost? Co objevil?

Dříve si říkával, že v jeho těle, v těle té trávy i toho broučka (vida, nechtěl na tu trávu přelézt, roztáhl křídla a uletěl) se děje podle fyzikálních, chemických a fyziologických zákonů výměna látek. A v nás všech, i ve všech osikách, oblacích a mlhovinách se uskutečňuje vývoj. Vývoj z čeho? A v co? Nekonečný vývoj a boj…? Jako

by mohl být nějaký směr a boj v nekonečnu! A Levin se tehdy divil, že přes největší myšlenkové vypětí se mu neodhaluje smysl života, smysl jeho pohnutek a snah. Dnes viděl, že smysl jeho pohnutek je docela jasný, takže neustále žije podle něho, a byl překvapen a zaradoval se, když to Fjodor vyslovil: myslit na boha, na duši.

Levin nic neobjevil. Jen se dověděl, co ví. Pochopil, jaká moc mu dala život nejen v minulosti, nýbrž dává mu život i nyní. Vymanil se z klamu, poznal hospodáře.

V duchu si stručně zopakoval celý svůj myšlenkový pochod za ty poslední dva roky, jehož počátkem byla jasná, zřejmá myšlenka na smrt, když viděl milovaného, beznadějně nemocného bratra.

Tehdy si poprvé jasně uvědomil, že žádného člověka ani jeho samého nečeká nic než utrpení, smrt a věčné zapomenutí, a řekl si, že takhle nelze žít, že si buď musí ujasnit svůj život tak, aby se mu nejevil jako zlý výsměch nějakého ďábla, anebo se zastřelit.

Neudělal však ani to, ani ono, ale žil dál, dál myslil a cítil, dokonce se v té době oženil a poznal mnohé radosti a byl šťasten, dokud nepřemítal o smyslu svého života.

Co to znamenalo? Znamenalo to, že žil správně, ale smýšlel špatně.

Žil (aniž si toho byl vědom) podle duchovních pravd, které vsál s mlékem matčiným, avšak ve svém myšlení tyto pravdy neuznával, dokonce je horlivě obcházel.

Nyní mu bylo jasné, že mohl žít jen dík víře, v které byl vychován.

Co by byl a jak by prožil svůj život, kdyby neměl tu víru, kdyby nevěděl, že člověk má myslit na boha, a nikoli na sebe? Loupil by, lhal a zabíjel. Nic z toho, co tvoří největší radosti jeho života, by pro něho neexistovalo. A třebaže teď Levin napínal co nejvíce svou obrazotvornost, přece si nedovedl představit zvířecí bytost, jakou by byl, kdyby nevěděl, proč žije.

Hledal odpověď na svou otázku. Ale odpověď mu nemohl dát rozum – ten se nemůže s otázkou srovnávat. Odpověď mu dal sám

život v poznatku, co je správné a co špatné. A ten poznatek Levin ničím nezískal, ale byl dán jemu i všem ostatním, *dán* proto, že si jej nemohl odnikud odnést.

Jak k tomu došel? Dospěl snad rozumovou úvahou k tomu, že máme milovat bližního a nesmíme ho ničit? Slyšel to jako dítě a radostně uvěřil, neboť mu bylo řečeno to, co žilo v jeho duši. A kdo to objevil? Rozum nikoli. Rozum objevil zápas o bytí a zákon, podle něhož máme zničit každého, kdo nám překáží, abychom uspokojili svá přání. Je to závěr rozumový. Ale lásku k druhému člověku nemohl rozum objevit, poněvadž to není záležitost rozumová.

Ano, pýcha, řekl si Levin. Převalil se na břicho a uvazoval na uzel stébla trávy tak, aby je nepolámal.

A nejen pýcha rozumu, nýbrž hloupost rozumu. Ale především – šejdířství rozumu. Ano, darebáctví rozumu, opakoval si.

XIII

A Levinovi se vynořil v paměti nedávný výjev s Dolly a s jejími dětmi. Děti zůstaly samy a začaly si opékat maliny nad svíčkou a mléko si lily proudem do úst. Matka je přistihla a začala jim před Levinem vštěpovat, co práce dá velkým lidem to, co ony ničí, že ta práce se koná pro ně, budou-li rozbíjet šálky, že nebudou mít z čeho pít čaj, a když budou rozlévat mléko, že nebudou mít co jíst a umřou hlady.

Levina překvapila ta klidná, ponurá nedůvěra, s jakou děti poslouchaly, co jim matka říká. Jenom je rmoutilo, že skončila zajímavá hra, a nevěřily matce ani slovo. Ani nemohly věřit, poněvadž si nedovedly představit v plném rozsahu všechno, čeho užívaly, a proto si neuměly představit, že vlastně ničí to, z čeho jsou živy.

Tohle je všecko samozřejmé, myslily si, a nic zajímavého a důležitého na tom není, protože to vždycky bylo a bude. A věčně jedno a totéž. Na to nemusíme myslit, je to hotová věc. Ale my bychom si rády vymyslily něco svého a zbrusu nového. Tak nás napadlo dát maliny do hrníčku a opékat je nad svíčkou a mléko si nalévat proudem rovnou do úst jeden druhému. Je to švanda, je to něco nového, a přitom to není o nic horší než pít z hrníčků.

A Levin pokračoval ve svých úvahách. Nečiníme snad totéž, nedělal snad totéž on sám, když se chtěl rozumovou cestou dopátrat významu přírodních sil a smyslu života lidského?

A nečiní totéž i všechny filozofické teorie, když rozumovou cestou, podivnou a člověku cizí, ho přivádějí k poznání toho, co dávno ví, co ví tak jistě, že by bez toho ani nemohl žít? Není snad jasně vidět, když kterýkoli filozof rozvíjí svou teorii, že sám předem zná stejně nepochybně jako rolník Fjodor (a o nic lépe než on) hlavní smysl života a jen se chce pochybnou rozumovou cestou vrátit k tomu, co je známo všem?

Mysleme si, že bychom děti nechali, aby si samy opatřily, vyrobily nádobí, nadojily mléka atd. Dováděly by? Zemřely by hlady. Mysleme si, že bychom byli ponecháni sami sobě se svými vášněmi, myšlenkami, aniž bychom měli ponětí o jediném bohu a stvořiteli! Anebo že bychom neznali pojem dobra a neměli bychom vysvětlení, co je mravní zlo.

Jen to zkuste bez těch pojmů něco vybudovat!

My jen ničíme, protože jsme duchovně nasyceni. Docela jako děti!

Odkud má radostné vědomí, společné s rolníkem, vědomí, které jediné mu poskytuje duševní klid? Odkud je vzal?

On, vychovaný v chápání boha jako křesťan, naplnil celý svůj život duchovními statky, jež mu dalo křesťanství, oplývá těmi statky a žije jimi, ale přece jim – jako děti – nerozumí a ničí je, tedy chce zničit to, čím žije. Ale kdykoli nastane vážná chvíle životní, jde k Němu podobně jako děti, když je jim zima a mají hlad, a ještě méně než děti, které matka plísní za jejich dětské nezbednosti, ještě méně tuší, že jeho dětinské roupy se mu nezapočítávají.

Zajisté, co ví, to neví rozumově, ale bylo mu to dáno, zjeveno, ví to srdcem a vírou v to hlavní, co vyznává církev.

„Církev? Církev!“ opakoval Levin, převrátil se na druhou stranu, opřel se lokty a zahleděl se do dálky, kde na druhém břehu šlo stádo k řece.

Může však věřit ve vše, co vyznává církev? Zkoušel a vzpomínal si na všecko, co mohlo rozvrátit jeho nynější klid. Úmyslně vzpomínal na různá církevní dogmata, která se mu vždy zdála nejpodivnější a uváděla ho v pokušení. Stvoření? Ale čímpak si on vykládal bytí? Bytím? Ničím? Ďábel a hřích? Ale čím si vysvětluje zlo? Vykupitel?

Ale nic nevěděl a nemohl vědět, jen to, co mu bylo řečeno stejně jako všem.

A teď se mu zdálo, že ani jedno církevní dogma nemůže narušit to hlavní – víru v boha, v dobro jakožto jediné poslání člověka.

Za každé církevní dogma mohla být dosazena víra v zasvěcení pravdě, a nikoli osobnímu užitku. A žádné dogma to nenarušovalo, ale naopak bylo nezbytné k tomu, aby se dál onen hlavní zázrak, neustále se projevující na zemi a záležející v tom, aby každý mohl zároveň s milióny nejrozmanitějších lidí, mudrců i bláznů, dětí i starců, zároveň se všemi, s rolníkem, se Lvovem, s Kitty, s žebráky i králi neomylně chápat jedno a totéž a utvářet duchovní život, pro nějž jediný stojí za to žít a jehož jediného si vážíme.

Ležel na zádech a díval se na vysoké bezoblačné nebe. Což nevím – přemýšlel –, že je to nekonečný prostor a že to není kulatá klenba? Ale ať mžourám očima a napínám zrak sebevíc, mohu jej vidět jen jako kulatý a omezený a přes svou znalost o nekonečném prostoru mám bezpochyby pravdu, když vidím pevnou blankytnou klenbu, mám pravdu spíš, než když se namáhám vidět za ni.

Levin už nepřemýšlel a jen naslouchal tajemným hlasům, které se mezi sebou o něčem radostně a starostlivě domlouvaly.

Skutečně je to víra? Bál se věřit svému štěstí. „Bože můj, díky tobě!“ zašeptal. Potlačil propukávající vzlyky a utíral si oběma rukama slzy, které mu vhrkly do očí.

XIV

Levin se díval před sebe a viděl stádo, potom uviděl svůj vozík tažený Vraníkem a kočího, který dojel ke stádu a mluvil s pastýřem; potom uslyšel už docela zblízka rachot kol a frkání vypaseného koně; ale byl tak zabrán do svých myšlenek, že ani neuvažoval, proč vlastně kočí za ním jede.

Vzpomněl si teprve, když kočí dojel až k němu a zavolal na něho: „Posílá mě paní. Přijel pan bratr a ještě nějaký pán."

Levin nasedl do vozíku a chopil se opratí.

Nemohl dlouho přijít k sobě, jako by procitl ze sna. Díval se na vypaseného koně se zpěněnými stehny a šíjí, kde ho dřely opratě, díval se na kočího Ivana sedícího vedle něho a vzpomínal si, že bratra očekával, že už asi má žena o něho strach, protože se tak dlouho nevrací, a snažil se uhádnout, jaký host přijel s bratrem. Bratr a žena i neznámý host se mu teď jevili jinak než dřív. Zdálo se mu, že teď bude mít ke všem lidem už docela jiný vztah.

Mezi ním a bratrem už nesmí panovat chlad, jaký byl mezi nimi vždy, už se nebudou přít. Nebude se hádat s Kitty. K hostu, ať si je to kdokoli, se bude chovat vlídně a mile. K služebnictvu, k Ivanovi také – všecko musí být jiné.

Levin ztuha držel na oprati pěkného koně, který netrpělivě frkal a měl chuť se rozběhnout. Ohlížel se na Ivana a ten si pořád uhlazoval košili, protože nevěděl kam s rukama, když teď seděl nečinně. Levin hledal záminku k rozhovoru, chtěl říci, že Ivan neměl tolik utahovat hřbetní popruh, jenže to by znělo jako výtka, kdežto Levin si přál srdečný rozhovor. Ale nic jiného ho nenapadlo.

„Račte to vzít trochu doleva, tady je pařez," řekl kočí a zatahal za oprať, kterou Levin držel.

„Prosím tě, nech toho a nepoučuj mě!“ rozzlobil se Levin, že kočí se mu plete do řízení koně. Měl zlost jako v takových případech vždy a hned nato si k své lítosti uvědomil, jak mylná byla jeho domněnka, že by ho duševní stav mohl rázem změnit ve styku se skutečností.

Asi čtvrt versty před domovem Levin spatřil, jak mu běží naproti Gríša a Táňa.

„Strýčku Kosťo! Jde sem maminka a dědeček a Sergej Ivanovič a ještě nějaký pán,“ volaly a už lezly na vozík.

„Ale kdopak?“

„Jde z něho strach! A takhle dělá rukama,“ řekla Táňa, vstala ve vozíku a napodobila Katavasova.

„A je starý, nebo mladý?“ se smíchem se ptal Levin, jemuž Tánina gestikulace kohosi připomínala.

Ach, jen aby to nebyl někdo nepříjemný, pomyslil si.

Jakmile Levin vjel do zatáčky a spatřil společnost, která mu šla naproti, rázem poznal Katavasova ve slaměném klobouku. Rozháněl se v chůzi rukama přesně tak, jak ho předváděla Táňa.

Katavasov velice rád mluvil o filozofii, ačkoli o ní měl jakous takous představu od přírodovědců, kteří se filozofií nikdy nezabývali. A Levin se s ním v Moskvě poslední dobu často přel.

Když ho teď poznal, nejdříve si vzpomněl na jednu takovou debatu, o níž se Katavasov patrně domníval, že ji vyhrál.

Ne, hádat se a lehkomyslně vykládat své názory nebudu ani zanic, pomyslil si Levin.

Když vystoupil a přivítal se s bratrem a s Katavasovem, zeptal se na ženu.

„Přestěhovala Míťu do Lesíčka (byl to kus lesa blízko domu). Chtěla ho uložit tam, v domě je moc horko,“ sdělovala Dolly.

Levin ženě vždycky rozmlouval, aby s dítětem chodila do lesa, poněvadž to pokládal za nebezpečné, a nyní tu zprávu nerad slyšel.

„Lítá s ním z místa na místo,“ s úsměvem řekl kníže. „Radil jsem jí, aby ho zkusila odnést do lednice.“

„Chtěla přijít do včelína. Myslela, že budeš tam. Zrovna tam jdeme," pravila Dolly.

„Povídej, co pořád děláš?" řekl Koznyšov. Zůstal pozadu za ostatními a přidal se k bratrovi.

„Ale nic zvláštního. Věnuju se hospodářství, jako vždycky," odpověděl Levin. „Přijel jsi nadlouho? Už jsme tě dávno čekali."

„Asi na čtrnáct dní. Mám v Moskvě spoustu práce."

Při těch slovech se zraky obou bratří setkaly, a třebaže si Levin vždycky a nyní obzvlášť přál mít k bratrovi přátelský a především prostý vztah, cítil, jak je nesvůj, když se na něho dívá. Sklopil oči a nevěděl, co by řekl.

Probíral si v duchu, o čem by Sergej Ivanovič rád hovořil a co by ho zároveň odvedlo od řečí o srbské vojně a slovanské otázce, na kterou narazil zmínkou o práci v Moskvě. Nakonec začal o jeho knize.

„Vyšly nějaké recenze o tvé knize?" zeptal se.

Sergej Ivanovič se usmál té záměrné otázce.

„Nikoho to nezajímá a mě nejméně," řekl. „Podívejte, Darjo Alexandrovno, bude pršet," dodal a ukázal deštníkem na bílé mráčky, které se objevily nad vrcholky osik.

A ta slova stačila, aby se mezi bratry opět utvořil ne snad nepřátelský, ale chladný poměr, kterého by se Levin tak rád vyvaroval.

Přistoupil ke Katavasovovi.

„To jste udělal moc dobře, že jste konečně přijel," řekl mu.

„Už dávno jsem se chystal. Teď si důkladně popovídáme. Už jste přečetl Spencera?"

„Ne, nedočetl jsem ho," řekl Levin. „Vlastně už o něho nestojím."

„Jak to? To je zajímavé. Pročpak?"

„Totiž, definitivně jsem se přesvědčil, že řešení otázek, které mě zajímají, nenajdu u něho a u podobných autorů. Teď…"

Ale klidný a veselý Katavasovův výraz ho náhle zarazil a přišlo mu tak líto, že tím hovorem zřejmě působí rušivě na svou náladu, že si vzpomněl na své předsevzetí a odmlčel se.

„Ostatně si pohovoříme později," dodal. „Jestli chcete ke včelínu, tak tudy, po téhle pěšině," obrátil se k ostatním.

Když přišli po úzké pěšince na neposečený palouček, po jedné straně hojně zarostlý pestrými černýši, mezi kterými se hustě rozrostly vysoké tmavozelené trsy kýchavice, usadil Levin své hosty do hustého svěžího stínu mladých osik na lavičku a špalky, určené pro návštěvníky včelína, kteří se báli včel, a pak šel do ohrady pro chléb, okurky a čerstvý med dětem i dospělým.

Kráčel co možná pomalu, bez prudkých pohybů, a poslouchal, jak kolem něho stále častěji přeletují včely, až došel pěšinkou k chýši. Docela u síňky se mu jedna včela zapletla do vousu a zabzučela, ale Levin ji opatrně vyprostil. Vešel do stinné síňky, sundal z kolíku kuklu, nasadil si ji, vstrčil ruce do kapes a vstoupil do ohrazeného včelína, kde na posečené ploše stály v pravidelných řadách, přivázány lýkem ke kůlům, staré úly, které všecky dobře znal i s jejich historií, kdežto podél plotu stály úly nové, v nichž byly roje usazeny letos. Před česny se hemžili proletující včely a trubci, točili se a tlačili na jednom místě, a mezi nimi prolétaly stále jedním směrem, do lesa na kvetoucí lípu a zpět k úlům dělnice se snůškou nebo pro snůšku.

V uších mu stále zněly rozmanité zvuky, bzukot pilně zaměstnané dělnice rychle letící kolem, bručení zahálčivých trubců nebo zneklidněných včel hlídaček, chránících svůj majetek před nepřítelem a připravených dát mu žihadlo. Na druhém konci ohrady ostrouhával starý včelař obruč a Levina neviděl. Levin se k němu nehlásil a zastavil se uprostřed včelína.

Byl rád, že může zůstat chvíli sám a oddechnout si od skutečnosti, která už mezitím tak zlehčila jeho náladu.

Uvědomil si, že za tu krátkou chvíli už se rozzlobil na Ivana, jednal chladně s bratrem a lehkomyslně se rozpovídal s Katavasovem.

Byla to snad jen chvilková nálada a pomine, zmizí beze stopy?

Ale sotva se k své náladě vrátil, v tu chvíli cítil plný radosti, že se s ním událo cosi nového a důležitého. Skutečnost jen dočasně zastírala duševní klid, který nalezl; ale klid sám zůstal neporušen.

Teď kolem něho kroužily včely, hrozily mu a upoutávaly jeho pozornost, zbavovaly ho úplného fyzického klidu, protože se musel krčit a uhýbat jim; a podobně, když nasedl do vozíku, v té chvíli se mu nahrnuly starosti a zbavovaly ho klidu duševního; avšak trvalo to jen potud, dokud na něho dorážely. I když ho ohrožovaly včely, zůstávala v něm fyzická síla neporušena, a zrovna tak neporušena byla jeho síla duchovní, kterou si nově uvědomil.

XV

„A víš, Kosťo, s kým Sergej Ivanovič jel?“ řekla Dolly, když podělila děti okurkami a medem. „S Vronským! Jede do Srbska.“

„A k tomu ne sám, ale veze celou škadronu na vlastní útraty!“ dodal Katavasov.

„To je celý on,“ řekl Levin. „Ale copak ještě pořád odjíždějí dobrovolníci?“ zeptal se a podíval se na Sergeje Ivanoviče.

Sergej Ivanovič neodpovídal a tupým nožem opatrně vyndával ze šálku, v kterém šikmo ležela bílá plástev, ještě živou včelu, uvízlou v rozteklém medu.

„A jak! Měl byste vidět, co se včera dělo na nádraží,“ řekl Katavasov, chroupající okurku.

„Ale jak tomu má člověk vlastně rozumět? Vysvětlete mi proboha, Sergeji Ivanoviči, kam jedou všichni ti dobrovolníci?“ zeptal se starý kníže. Zřejmě pokračoval v rozhovoru, který začal, ještě než přišel Levin.

„Proti Turkům,“ odpověděl Sergej Ivanovič s klidným úsměvem. Konečně vyprostil včelu bezmocně hýbající nožkama a celou černou od medu a sundal ji z nože na tuhý osikový list.

„Ale kdo vyhlásil Turkům válku? Ivan Ivanovič Ragozov, hraběnka Lydie Ivanovna a madame Stahlová?“

„Nikdo válku nevyhlásil, ale mají soucit s utrpením bližních a chtějí jim pomoci,“ řekl Sergej Ivanovič.

„Ale kníže nemluví o pomoci,“ přidal se Levin k tchánovi, „nýbrž o válce. Kníže říká, že soukromé osoby se nesmějí účastnit války bez svolení vlády.“

„Kosťo, podívej, včela! Vážně nás poštípou!“ řekla Dolly, když odháněla vosu.

„Ale to není včela, je to vosa,“ pravil Levin.

„Prosím, prosím, jaká je tedy vaše teorie?“ s úsměvem řekl Katavasov Levinovi, aby ho vyzval k debatě. „Proč nemají soukromé osoby právo?“

„Moje teorie je taková: za prvé je válka něco tak zvířeckého, ukrutného a hrozného, že žádný člověk, neřku-li křesťan, si nemůže osobně vzít na svědomí vyhlášení války. Může to udělat jen vláda, která je k tomu povolána, když byla k válce dohnána nutností. Za druhé, a to jak z vědeckých hledisek, tak podle zdravého rozumu, se občané ve státních záležitostech, a zvlášť jde-li o válku, zříkají osobní vůle.“

Sergej Ivanovič a Katavasov měli už námitky pohotově a spustili oba najednou.

„V tom to právě vězí, holenku, že se mohou stát případy, kdy vláda neplní vůli občanů, a pak společnost svou vůli uplatňuje,“ řekl Katavasov.

Ale Sergej Ivanovič s tou námitkou patrně nesouhlasil. Při Katavasovových slovech se zamračil a potom řekl něco jiného:

„Neměl bys otázku stavět takto. Tady nejde o vyhlášení války, ale prostě o projev lidského, křesťanského cítění. Pokrevní bratři, lidé stejné víry, jsou zabíjeni. No, dejme tomu, že ani ne pokrevní bratři, ne lidé stejné víry, ale prostě děti, ženy a starci. Cit se bouří a Rusové spěchají na pomoc, aby těm hrůzám učinili přítrž. Představ si, že bys šel po ulici a viděl bys, jak opilci tlučou ženu nebo děcko. Myslím, že by ses neptal, zda byla, či nebyla tomu člověku vyhlášena válka, ale skočil bys po něm a bránil bys toho, komu ublížil.“

„Ale nikoho bych nezabil,“ řekl Levin.

„Ba ne, zabil bys.“

„Nevím. Kdybych něco takového viděl, podlehl bych bezprostřednímu citu. Ale nemohu nic říct předem. A takový bezprostřední cit, který by byl vyvolán útiskem Slovanů, neexistuje ani nemůže existovat.“

„Pro tebe snad neexistuje. Ale u jiných lidí je," řekl Sergej Ivanovič a nelibě se zamračil. „Mezi lidem je živá tradice, ústní podání o pravoslavných lidech, kteří úpí pod jhem bezbožných mohamedánů. Lid se dověděl o utrpení svých bratří a přihlásil se o slovo."

„Snad," vyhýbavě řekl Levin, „ale já to nepozoruju. Jsem taky lid a nic takového necítím."

„Já zrovna tak," ozval se kníže. „Byl jsem v cizině, četl jsem noviny a upřímně řečeno jsem – ještě než nastaly hrůzné bulharské události – pořád nemohl pochopit, proč si všichni Rusové tak najednou zamilovali bratry Slovany a já k nim žádnou lásku necítím. Moc mě to mrzelo, myslil jsem si, že jsem nestvůra anebo že na mne tak působí Karlovy Vary. Ale když jsem přijel domů, brzo jsem se uklidnil. Vidím, že i kromě mne se najdou lidé, kteří se zajímají jen o Rusko, a ne o slovanské bratry. Třeba Konstantin."

„Osobní názory tady nerozhodují," řekl Sergej Ivanovič, „na osobních názorech pramálo záleží, když celé Rusko, všechen lid vyjádřil svou vůli."

„Ale promiňte mi. Já to nepozoruju. Lid o tom nemá ani potuchy," řekl kníže.

„Ne, papá… Jak to že ne? A co v neděli v kostele?" namítla Dolly, která naslouchala rozmluvě. „Půjč mi prosím tě ručník," obrátila se k starému včelaři, jenž usměvavě pozoroval děti. „Rozhodně není možné, že by žádný…"

„Ale co vlastně bylo v neděli v kostele? Kněz měl nařízeno, aby to přednesl. Přednesl to. Vůbec tomu nerozuměli, vzdychali jako při kterémkoli kázání," pokračoval kníže. „Pak se jim řeklo, že se v kostele bude vybírat na bohulibý účel, tak každý vyndal tu svou kopejku a věnoval ji. Ale nač – sami nevědí."

„Lid nemůže nevědět. Mezi lidem vždy existuje povědomí vlastních osudů, a to se mu ozřejmuje v takových chvílích, jaké prožíváme nyní," tvrdil Koznyšov a díval se na starého včelaře.

Krásný stařec s černým prošedivělým vousem a hustými stříbrnými vlasy stál nehybně, v ruce misku s medem, laskavě a klidně shlížel ze své výše na panstvo a zřejmě ničemu nerozuměl ani nechtěl rozumět.

„To je pravda," poznamenal ke slovům Sergeje Ivanoviče a významně potřásl hlavou.

„Zeptejte se třeba jeho. Nic neví a neláme si hlavu," řekl Levin. „Slyšel jsi něco o vojně, Michajlyči?" obrátil se k němu. „Jak to onehdy čet v kostele? Co si o tom myslíš? Máme bojovat za křesťany?"

„Co bych si myslel? Car Alexandr Nikolajevič to uvážil za nás a uváží taky všecko ostatní. On to musí vědět líp. Nemám ještě donést chleba? Ještě tady kloučkovi?" obrátil se k Darje Alexandrovně a ukázal na Grišu, který dojídal kůrku.

„Nemusím se ptát," řekl Sergej Ivanovič. „Viděli jsme a vidíme sta a sta lidí, kteří opouštějí všecko, aby mohli sloužit spravedlivé věci, přicházejí ze všech končin Ruska a přímo a jasně vyslovují svůj názor a oč jim jde. Přinášejí svůj groš anebo jdou sami a přímo říkají proč. Co to tedy znamená?"

„Znamená to, podle mého," užuž se začal rozčilovat Levin, „že v osmdesátimiliónovém národě se vždycky najdou ne stovky, jako je tomu nyní, ale desetitisíce lidí, kteří pozbyli společenského postavení, ztřeštěnců, kteří se vždycky rádi dají k Pugačovově bandě, půjdou do Chivy, do Srbska…"

„Říkám ti, žádné stovky, žádní ztřeštěnci, ale nejlepší představitelé lidu!" řekl Sergej Ivanovič tak podrážděně, jako by hájil svůj poslední majetek. „A co sbírky? Tady už přímo všechen lid vyjadřuje svou vůli."

„To slovo ‚lid' je tak neurčité," řekl Levin. „Okresní písaři, učitelé a mezi rolníky jeden z tisíce, ti možná vědí, oč jde. Ale ostatních osmdesát miliónů, stejně jako Michajlyč, nejenže nevyjadřuje svou vůli, ale ani nemají nejmenší ponětí, v čem by měli svou vůli vyjadřovat. Jaké tedy máme právo tvrdit, že je to vůle lidu?"

XVI

Koznyšov, zkušený v dialektice, neodporoval a ihned zavedl řeč na jiné pole.

„Ano, chceš-li aritmetickou cestou poznat ducha lidu, pak toho ovšem stěží dosáhneš. A hlasování nemáme ani nemůžeme mít zavedeno, protože nevyjadřuje vůli lidu. Ale jsou tu jiné cesty. Je to znát v ovzduší, poznáme to srdcem. Nemluvím ani o spodních proudech, které se daly ve stojatém moři lidu do pohybu a které jasně vidí každý nezaujatý člověk. Vezmi si společnost v užším slova smyslu. Všechny nejrůznorodější strany v kruzích inteligence, dříve tak nepřátelské, všechny se spojily. Všechny nesváry skončily, všechny veřejné orgány mluví stejně, všichni pocítili, že je zachvátila živelná síla a unáší je všecky jedním směrem."

„Ale to noviny píšou všecky jedno a totéž," pravil kníže. „To je pravda. Všecky melou stejnou jak žáby před bouřkou. Však taky kvůli nim není nic jiného slyšet."

„Žáby nežáby – já noviny nevydávám a nechci je hájit. Ale mluvím o názorové jednotě mezi inteligencí," řekl Sergej Ivanovič a obrátil se k bratrovi.

Levin chtěl odpovědět, ale starý kníže ho předešel.

„Inu, o té názorové jednotě se taky dá říci leccos jiného," pravil. „Třeba můj zeťáček Stěpan Arkaďjič, znáte ho přece. Má teď dostat místo jako člen výboru nebo komise a ještě nějak dál, to si nepamatuju. Jenže tam není žádná práce – co chceš, Dolly, to není žádné tajemství! – a přitom osm tisíc platu. Zkuste se ho zeptat, jestli je jeho zaměstnání prospěšné, a on vám dokáže, že je nejužitečnější ze všech. A je poctivý člověk, ale přece není možné jinak než věřit v prospěšnost osmi tisíc."

„Ach ano, mám Darje Alexandrovně vyřídit, že to místo dostal," řekl Sergej Ivanovič s nelibostí, jelikož měl za to, že kníže nemluví k věci.

„A s názorovou jednotou novin je to stejné. Kdosi mi to vysvětlil: jakmile dojde k válce, mají dvakrát tolik příjmů. Jak potom nemají soudit, že osudy lidu a Slovanstva… a tak dále?"

„Nemám leckteré noviny rád, ale tohle není spravedlivé," řekl Sergej Ivanovič.

„Kladl bych jedinou podmínku," pokračoval kníže. „Alfons Karr to krásně napsal před válkou s Pruskem: Soudíte, že válka je nevyhnutelná? Výborně. Kdo hlásá válku – do zvláštní, přední legie s ním a na zteč, do útoku, v čele všech!"

„Redaktoři by se tam krásně vyjímali," s hlasitým smíchem řekl Katavasov, když si představil známé redaktory v takové vybrané legii.

„Copak, ti by utekli," řekla Dolly, „darmo by překáželi."

„A kdyby utíkali, tak by se do nich střílelo zezadu kartáči anebo by se k nim postavili kozáci s karabáči," pravil kníže.

„Ale to je žert a nehezký žert, promiňte mi, kníže," řekl Sergej Ivanovič.

„Nenahlížím, že by to byl žert, to…," užuž začal Levin, ale Sergej Ivanovič mu skočil do řeči.

„Každý člen společnosti je povolán, aby vykonával odpovídající práci," řekl. „A mužové ideje konají svou práci tím, že jsou mluvčími veřejného mínění. A jednomyslný, otevřený projev veřejného mínění je zásluha tisku a přitom potěšitelný zjev. Před dvaceti lety bychom byli mlčeli, kdežto dnes slyšíme hlas ruského lidu, který je odhodlán povstat jako jeden muž a obětovat se pro ujařmené bratry. To je krok kupředu a záruka síly."

„Ale vždyť nejde jen o oběť, musí taky zabíjet Turky," nesměle podotkl Levin. „Lid přináší oběti a rád se obětuje pro svou duši, ale

ne pro vraždění," dodal. Bezděčně si spojil tuto rozmluvu s myšlenkami, kterými se tolik obíral.

„Jak to, pro duši? Víte, pro přírodovědce je to zapeklitý pojem. Co je to duše?" s úsměvem pravil Katavasov.

„Ale vždyť víte!"

„Ne, přisámbůh, nemám ani ponětí!" odpověděl Katavasov s hlasitým smíchem.

„Nepřišelť jsem, abych pokoj uvedl, ale meč, praví Kristus," přispěchal se svou námitkou Sergej Ivanovič, klidně uváděje jako naprosto pochopitelnou věc právě ten výrok z evangelia, který Levina vždycky nejvíc mátl.

„To je pravda," znova opakoval staroch, stojící poblíž nich. Odpověděl tak na čísi pohled, náhodou na něho upřený.

„Ne, holenku, jste potřen a nadobro poražen!" vesele zvolal Katavasov.

Levin zrudl zlostí, nikoli proto, že byl poražen, ale že se nezdržel a hádal se.

Ne, nesmím se s nimi hádat, řekl si, oni mají neprůstřelné brnění, ale já jsem nahý.

Viděl, že bratra a Katavasova nepřesvědčí, a ještě méně viděl možnost, že by sám s nimi souhlasil. To, co hlásali, byla ona pýcha rozumu, která ho málem zahubila. Nemohl souhlasit s tím, že by několik málo lidí (mezi nimiž byl i jeho bratr) mohlo vyslechnout pár set žvanivých dobrovolníků, přicházejících do hlavních měst, a na základě toho si osobovat právo tvrdit, že spolu s tiskem vyjadřují vůli a smýšlení lidu, nadto smýšlení, které se projevuje pomstou a vražděním. Nemohl s tím souhlasit, poněvadž se nesetkal s projevem takového myšlení u lidu, mezi kterým žil, ani neshledával takové myšlenky u sebe (a nemohl se pokládat za nic jiného než za jednoho z lidí tvořících ruský národ); ale především nemohl souhlasit proto, že stejně jako lid nevěděl ani nemohl vědět, v čem záleží obecné blaho, ale zároveň věděl najisto, že tohoto obecného

blaha lze dosáhnout jen přesným prováděním zákona dobra, který je zjevný každému člověku; a proto si nemohl přát válku a hlásat ji, ať už měla sledovat jakékoli obecné zájmy. Říkal spolu s Michajlyčem a s lidem, který vyjádřil své smýšlení v pověsti o povolání Varjagů: „Vládněte nám a panujte. Radostně slibujeme plnou poslušnost. Všechnu práci, všechno ponížení, všechny oběti bereme na sebe; ale nesoudíme a nerozhodujeme." A teď se lid – dle slov různých Sergejů Ivanovičů – zříkal tohoto, tak draze vykoupeného práva.

Byl by ještě rád řekl: je-li veřejné mínění neomylným soudcem, proč tedy revoluce, komuna nejsou stejně zákonné jako hnutí ve prospěch Slovanů? Ale to všecko byly myšlenky, které nemohly nic vyřešit. Jediná věc byla mimo pochyby – že totiž v dané chvíli spor Sergeje Ivanoviče dráždil, a proto nebylo dobře se hádat. Levin se tedy odmlčel a pak hosty upozornil, že je zamračeno a že by raději měli jít domů, než začne pršet.

XVII

Kníže a Sergej Ivanovič nasedli do vozíku a odjeli. Ostatní společnost šla domů pěšky, přidávajíc do kroku.

Ale mrak, chvílemi přecházející do běla a zase do černa, se hnal tak prudce, že museli ještě zrychlit krok, aby přišli domů, než se rozprší. Mračna vpředu, nízká a černá jako dým se sazemi, letěla nesmírnou rychlostí po obloze. K domu zbývalo ještě nějakých dvě stě kroků, když už se strhl vítr a každý okamžik se mohl spustit liják.

Děti utíkaly napřed a polekaně a přitom radostně výskaly. Darja Alexandrovna se těžce potýkala se sukněmi, které se jí omotávaly kolem nohou, a už nešla, ale běžela a nespouštěla děti z očí. Muži šli dlouhými kroky a přidržovali si klobouky. Byli už docela před domem, když spadla velká kapka a rozpleskla se o plechový okap. Děti a za nimi dospělí vběhli za veselého hovoru pod ochranný krov.

„Kde je Katěrina Alexandrovna?“ ptal se Levin Agafji Michajlovny, která na ně čekala v předsíni s šátky a plédy.

„Myslela jsem, že je s vámi.“

„A Míťa?“

„Asi v Lesíčku a chůva je tam s ním.“

Levin popadl plédy a rozběhl se do Lesíčku.

Za tu krátkou chvíli už mrak zastřel slunce, takže nastalo šero jako při zatmění. Vítr houževnatě a umíněně bránil Levinovi v cestě, rval listí a květy z lip, ohyzdně a podivně obnažoval bílé větve bříz a ohýbal všecko na jednu stranu: akáty, květiny, lopuší, trávu i koruny stromů. Děvečky, které pracovaly na zahradě, se s vřískotem běžely schovat do čeledníku. Bílá clona lijavce už zahalila celý vzdálený les i polovinu blízkého pole a rychle postupovala k Lesíčku. Ve vzduchu bylo cítit vlhkost deště, který se tříštil na drobné kapky.

Levin s hlavou skloněnou kupředu zápolil s větrem, který mu rval šátky z rukou, a už dobíhal k Lesíčku a už viděl, jak se za dubem cosi bělá, když tu se všecko ozářilo, celá země vzplanula a jako by mu pukla nad hlavou nebeská klenba. Když zase otevřel oslněné oči, dělila ho od Lesíčku hustá clona deště a skrze ni s hrůzou spatřil nejprve známý dub uprostřed lesa, jehož zelený vrcholek podivně změnil polohu. Snad neuhodilo? Levin ještě nedomyslil, a už vrcholek dubu, stále a stále zrychlující svůj pohyb, najednou zmizel za ostatními stromy a Levin uslyšel, jak velikán na ně s praskotem dopadl.

Vzplanutí blesku, rachot hromu a pocit chladu, který ho ve mžiku ovanul po celém těle, všechno Levinovi splynulo v jediný děsivý dojem.

„Bože můj! Bože můj, jenom ne na ně!“ zašeptal.

A třebaže ho rázem napadlo, jak nesmyslná je prosba, aby je nezabil dub, který se už zřítil, přece ji opakoval přesvědčen, že nic lepšího než vyslovit tu nesmyslnou modlitbu nemůže udělat.

Doběhl na místo, kam obvykle chodívaly, ale nenašel je.

Byly na druhém konci lesa pod starou lípou a volaly na něho. Dvě postavy v tmavých šatech (prve měly světlé) stály nad něčím skloněny.

Byla to Kitty a chůva. Déšť pomalu ustával a začínalo se jasnit, když k nim Levin doběhl. Chůva měla šaty vespod suché, ale Kitty promokla naskrz a šaty se jí lepily na tělo. Ačkoli už nepršelo, stály pořád ve stejné pozici, jako když se strhla bouřka. Obě stály skloněny nad kočárkem se zelenou stříškou.

„Nic se vám nestalo? V pořádku? Chválabohu!“ zvolal a čvachtal se kalužemi, s botami plnými vody, až přiběhl k nim.

Kittina růžová mokrá tvář byla obrácena k němu a plaše se usmívala pod kloboučkem, který docela změnil tvar.

„No, že se nestydíš! Nechápu, jak můžeš být tak neopatrná!“ hněvivě se obořil Levin na ženu.

„Na mou duši za nic nemohu. Už jsme chtěly jít, když začal zlobit. Musely jsme ho převinout. Zrovna jsme…“ omlouvala se Kitty.

Míťovi se nic nestalo, ani trochu nezmokl a klidně spal.

„Chválabohu! Vždyť ani nevím, co mluvím!“

Sebrali mokré plenky. Chůva vzala dítě z kočárku a nesla je.

Levin šel vedle ženy. Vyčítal si, že se na ni zlobil, a provinile jí tiskl ruku, aby chůva neviděla.

XVIII

Po celý den za nejrůznějších hovorů, kterých se účastnil vlastně jen vnější stránkou rozumu, Levin nepřestal radostně sledovat, jak mu překypuje srdce, i když byl zklamán, že očekávaná vnitřní změna v něm nenastala.

Po dešti bylo příliš mokro, takže se nedalo jít na procházku; kromě toho bouřkové mraky zůstávaly na obzoru a sem tam se přehnaly po okraji oblohy, černaly a občas zahřmělo. Celá společnost strávila zbytek dne doma.

Spory už nevyvolávali, ale naopak všichni byli po obědě v nejlepším rozmaru.

Katavasov zpočátku bavil dámy svými originálními vtipy, které se vždycky tolik líbily při prvním seznámení, ale pak na vyzvání Sergeje Ivanoviče vykládal, jak velice zajímavé postřehy učinil o různosti povah, a dokonce fyziognomie samiček a samečků mouchy domácí a o jejich životě. Sergej Ivanovič byl také veselý a při čaji vyložil na bratrovo vyzvání názor na budoucnost východní otázky, a to tak prostě a hezky, že všecky zaujal.

Jen Kitty si ho nemohla poslechnout až do konce, protože ji zavolali, aby šla koupat Míťu.

Za chvíli vzkázala pro Levina, aby přišel za ní do dětského pokoje.

Levin nechal stát svůj čaj a rovněž s politováním, že byl vyrušen ze zajímavého hovoru, ale přitom s obavou, proč ho volají, neboť se to dělo jen ve vážných případech, odešel do dětského pokoje.

Přestože ho perspektiva, kterou líčil Koznyšov a kterou neslyšel celou, perspektiva, jak osvobozený čtyřicetimiliónový svět Slovanstva má zahájit novou epochu v dějinách, velice zaujala jako cosi naprosto nového, přestože ho trápila zvědavost i obava, proč ho volají – jakmile vyšel ze salónu a zůstal sám, rázem si vzpomněl

na své ranní úvahy. A všecky ty řeči o významu slovanského živlu ve světových dějinách mu najednou připadaly tak malicherné ve srovnání s tím, co se dělo v jeho duši, že v okamžení na to vše zapomněl a přenesl se do nálady, v jaké byl dnes ráno.

Teď už si nevybavoval celý myšlenkový pochod jako kdysi (nyní to už nepotřeboval). Ihned se přeladil do citu, který ho vedl, který souvisel s těmi myšlenkami, a shledal jej ve svém nitru ještě silnějším a určitějším než dříve. Nyní se mu už nedělo jako dříve, kdy hledal uklidnění a musel si vybavit celý sled myšlenek, chtěl-li dospět k citu. Teď naopak byl pocit radosti a uspokojení živější než dřív a myšlenka zůstávala pozadu za citem.

Šel přes terasu, díval se na dvě hvězdy, které vycházely na ztemnělé obloze, a tu si vzpomněl: Ano, při pohledu na oblohu jsem přemýšlel o tom, že klenba, kterou vidím, není nepravda. A přitom jsem cosi nedomyslil do konce, něco jsem zatajil sám před sebou. Ale tak či onak nemůže být námitek. Stačí se zamyslit a všecko se ujasní!

Když už vcházel do dětského pokoje, vzpomněl si, co vlastně sám sobě zatajil. Bylo to: jestliže je hlavním důkazem existence božstva jeho zjevení, že existuje dobro, proč je toto zjevení omezeno pouze na křesťanskou církev? Jaký vztah má k tomuto zjevení náboženství buddhistů či mohamedánů, rovněž hlásajících a konajících dobro?

Domníval se, že má odpověď na tu otázku; ale než si ji vyslovil, už vstoupil do dětského pokoje.

Kitty stála s vykasanými rukávy u vaničky nad dítětem, které se vesele šplouchalo, a jakmile zaslechla mužovy kroky, otočila se obličejem k němu a úsměvem ho volala k sobě. Baculaté dítě plavalo naznak a mrskalo nožkama a Kitty je držela jednou rukou pod hlavou a druhou nad ním ždímala houbu, stejnoměrně napínajíc svaly.

„Jen se podívej, podívej se!“ řekla, když k ní muž přistoupil. „Agafja Michajlovna má pravdu. Už pozná každého.“

Šlo o to, že ode dneška už Míťa zcela nepochybně poznával všecky známé osoby.

Jakmile Levin přistoupil k vaničce, byl mu ihned předveden pokus, který se plně zdařil. Kuchařka, kterou schválně zavolali, se naklonila k dítěti. Zamračilo se a odmítavě zakroutilo hlavičkou. Naklonila se k němu Kitty – a tu se rozzářilo v úsměvu, chytilo se ručkama houby a zabroukalo tak spokojeně, že nejen Kitty a chůvy, ale i Levina se zmocnilo nečekané nadšení.

Vytáhli vřeštící dítě na jedné ruce z vany, opláchli je vodou, zabalili do prostěradla, osušili a podali matce.

„Jsem ráda, že ho začínáš mít rád," řekla Kitty muži, když s dítětem u prsu klidně usedla na obvyklé místo. „Jsem moc ráda. Však už mě to začínalo trápit. Říkal jsi, že k němu nic necítíš."

„Ne, copak jsem říkal, že nic necítím? Jenom jsem říkal, že jsem se zklamal."

„Jak to? V něm?"

„Ne, nezklamal jsem se v něm, ale ve svém citu. Očekával jsem víc. Očekával jsem příjemné překvapení, myslil jsem, že se ve mně rozlije příjemný nový pocit. A místo toho najednou – ošklivost, útrpnost…"

Pozorně ho poslouchala, když stála nad dítětem a navlékala si na jemné prsty prsteny, které si předtím stáhla, když koupala Míťu.

„A hlavně že tu bylo mnohem víc strachu a soucitu než radosti. Ale dnes po tom strachu za bouřky jsem si uvědomil, jak ho mám rád."

Kitty se všecka rozzářila.

„A moc ses polekal?" řekla. „Já taky, ale teď na mne jde ještě větší hrůza, když už je po všem. Půjdu se na ten dub podívat. A ten Katavasov je tak roztomilý! Vůbec to bylo celý den moc hezké. A ty dovedeš být k Sergejovi Ivanoviči tak příjemný, když chceš… No, jdi za nimi. Je tu vždycky po koupání horko a plno páry…"

XIX

Když Levin vyšel z dětského pokoje a zůstal sám, rázem se opět upamatoval na myšlenku, v které zbyla nějaká nejasnost.

Místo aby šel do salónu, z kterého se ozývaly hlasy, zastavil se na terase, opřel se o zábradlí a díval se na oblohu.

Už se docela setmělo a na jihu, kam se díval, nebyly žádné mraky. Ty se stahovaly na opačné straně. Občas tam vyšlehl blesk a bylo slyšet vzdálený hrom. Levin naslouchal, jak z lip na zahradě pravidelně padají kapky, a díval se na známé trojhvězdí i na rozvětvenou Mléčnou dráhu, probíhající jeho středem. Při každém zablýsknutí mizela nejen Mléčná dráha, nýbrž i jasné hvězdy, ale sotvaže blesk zhasl, vše se objevovalo na původním místě, jako vrženo neznámou jistou rukou.

„Co mě vlastně zaráží?“ řekl si Levin a tušil, že rozluštění všech pochybností, i když je dosud nezná, má už hotové ve své duši.

Ano, jediný, očividný, nepochybný projev božství, toť zákony dobra, jež byly světu dány zjevením a jež pociťuje i v sobě. Tím, že je uznává, slučuje se anebo je vlastně chtěj nechtěj sloučen s jinými lidmi v jedno společenství věřících, které se nazývá církví. Ale co židé, mohamedáni, konfuciovci, buddhisté – co jsou tedy? Levin si opět položil tuto otázku, neboť právě ona se mu zdála nebezpečná. Jsou snad ty stamilióny lidí vskutku zbaveny nejvyššího blaha, bez něhož život nemá smyslu? Zamyslil se, ale ihned se v duchu opravil. Nač se vlastně táže? Táže se, jaký vztah mají k božství všechna různá náboženská vyznání všeho lidstva. Táže se, jak se obecně projevuje bůh celému světu se všemi těmi mlhovinami. Co tedy dělá? Jemu osobně, jeho srdci byla nepochybně zjevena pravda rozumem nepostižitelná, ale on ji chce stůj co stůj vyjádřit rozumově a slovně.

Což neví, že hvězdy se nepohybují? Pohlédl na zářivou planetu, která už změnila polohu a přiblížila se k horní větvi břízy. Ale dívá-li se na pohyb hvězd, neumí si představit rotaci Země, a má tudíž pravdu, když říká, že se hvězdy pohybují.

Mohli by snad astronomové něco pochopit a vypočítat, kdyby nepřihlíželi ke všem složitým, rozmanitým pohybům Země? Všechny jejich pozoruhodné závěry o vzdálenostech, váze, pohybech a úchylkách nebeských těles jsou založeny jedině na viditelném pohybu nebeských těles kolem nehybné Země, na pohybu, který teď máme všichni před sebou a který byl stejný pro milióny lidí po staletí a byl a bude stejný vždy a vždy může být prověřen. A stejně, jako by byly plané a vratké závěry astronomů, kdyby nebyly založeny na pozorování viditelné oblohy vzhledem k jedinému poledníku a k jedinému obzoru, stejně tak plané a vratké by byly i jeho, Levinovy závěry, kdyby nebyly založeny na onom chápaní dobra, které vždy bylo a bude stejné pro všechny a které mu bylo zjeveno křesťanstvím a může být v jeho duši kdykoli prověřeno. Otázku, jaká jsou jiná vyznání a jaký mají vztah k božství, nemá právo ani možnost vyřešit.

„Copak, tys ještě tady?“ náhle se ozval hlas Kitty, která šla tudy do salónu. „Netrápí tě něco?“ řekla a pozorně se mu při svitu hvězd zadívala do obličeje.

Ale přece by jeho obličej nebyla rozeznala, kdyby jej opět nebyl ozářil blesk, který zaclonil hvězdy. Při světle blesku zahlédla celý jeho obličej, a když viděla, že je klidný a rozradostnělý, usmála se na něho.

Ona chápe, myslil si, ví, o čem přemýšlím. Má jí to říci, nebo ne? Ano, řekne jí to. Ale v okamžení, kdy chtěl promluvit, promluvila ona.

„Poslyš, Kosťo! Buď tak hodný,“ řekla, „jdi se podívat do rohového pokoje, jak to tam Sergejovi Ivanoviči všecko připravili. Pro mne se to dost dobře nehodí. Jestlipak tam dali nové umyvadlo?“

„Dobře, určitě se tam podívám," řekl Levin, vstal a políbil ji.

Ne, nic jí nebude říkat, rozhodl se, když odešla napřed. Je to jeho tajemství, jen pro něho důležité, a nedá se vyjádřit slovy.

Ten nový cit ho nezměnil, neoblažil, neosvítil ho najednou, jak o tom sníval – stejně jako cit k synovi. Ani žádné překvapení to nebylo. Ale víra – či snad ani ne víra, těžko říci, co to je, ale ten cit stejně nepozorovaně vstoupil utrpením do jeho duše a pevně v ní zakotvil.

Bude se pořád ještě zlobit na kočího Ivana, ještě se bude hádat, bude nevhod vyslovovat své názory, ještě bude hradba mezi svatyní jeho duše a ostatními, dokonce i jeho ženou, bude jí zrovna tak zazlívat své obavy a potom litovat, ještě nebude rozumově chápat, proč se modlí, a přece se bude modlit – ale jeho život, celý jeho život bez zřetele k tomu, co by se s ním mohlo stát, každý jeho okamžik nejenže už teď není nesmyslný, jako byl dříve, ale obsahuje nepochybný smysl dobra a je na něm, aby jej do života vložil!

1873–1877

Lev Nikolajevič Tolstoj
Anna Kareninová II

Edice Klasická světová próza
Překlad Taťjana Hašková
Ilustrace na obálce Mikhail Zahranichny/Shutterstock.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 18. 2. 2019

ISBN 978-80-7602-524-0 (epub)
ISBN 978-80-7602-525-7 (pdf)
ISBN 978-80-7602-526-4 (prc)